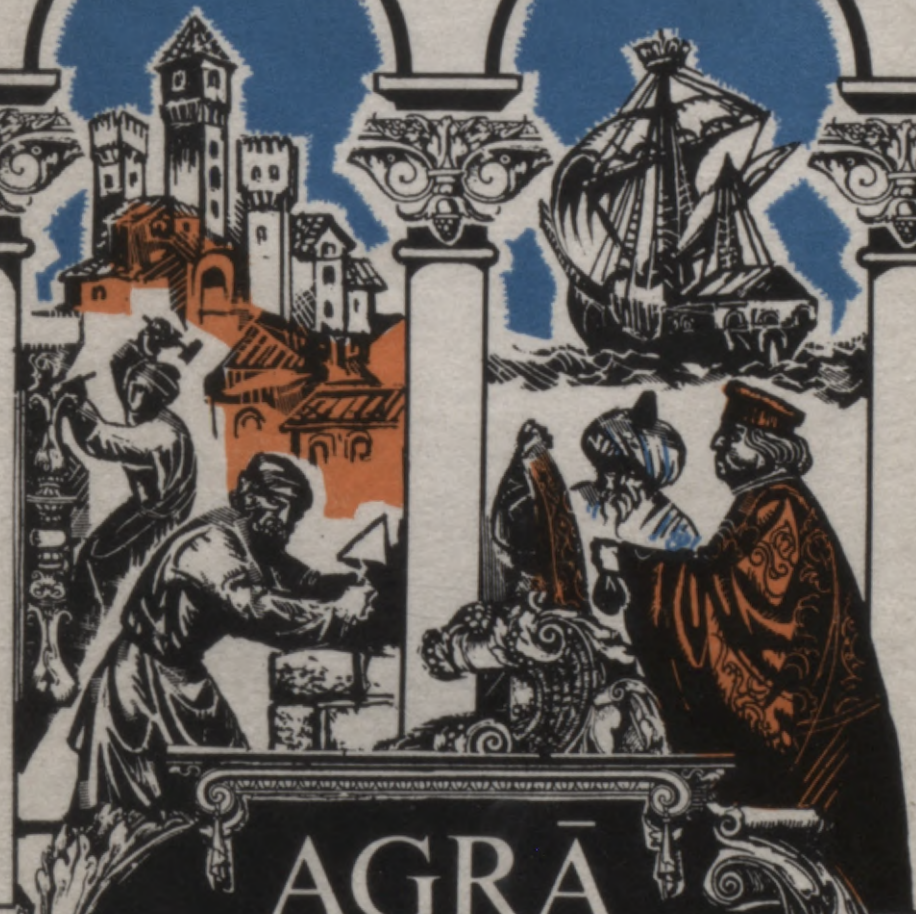

81-3
277

AGRĂ RENESANSE

AGRĂ
RENE SANSE

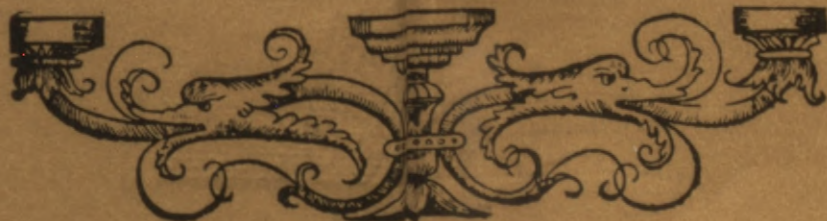

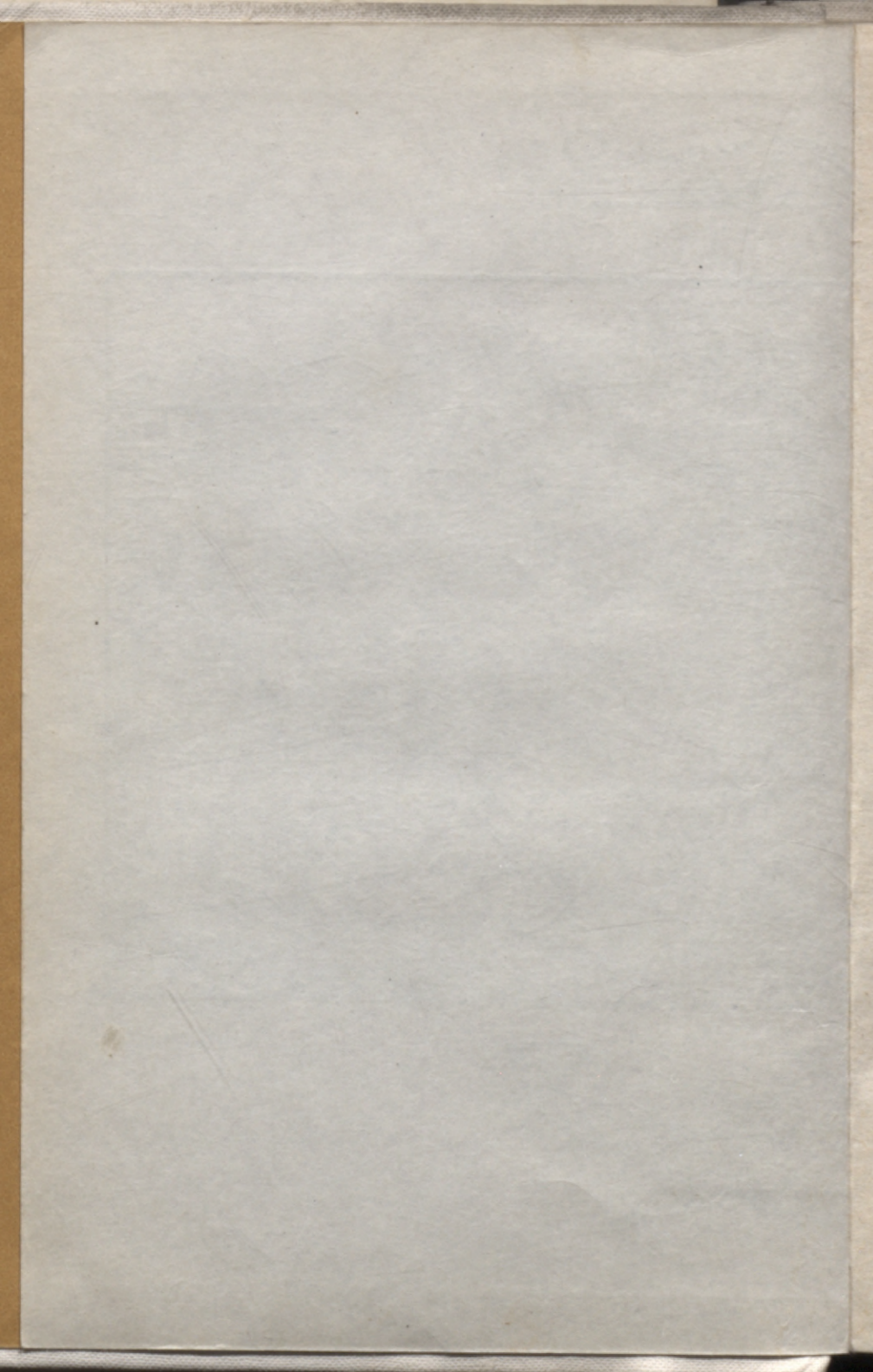

AGRĀ
RENE SANSE

AGRĀ RENESANSE

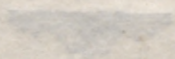
Kontroles eksemplārs

AGRĀ
RENEŠANSE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

181-3
277

L
811

AGRĀ RENESANSE

RĪGA «ZVAIGZNE» 1981

A (Itāļ)
84.34. Itāļ
Aiz 640

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

81- 44 848

0304054785

Dante Alighieri
LE OPERE MINORI. FIRENZE,
Stablimente A. Salani, 1930

Francesco Petrarca
EPISTULAE DE REBUS FAMILIARIBUS
ET VARIAE... EDITAE STUDIO ET CURA
Josephi Fracassetti, Florentiae, 1859, vol. I

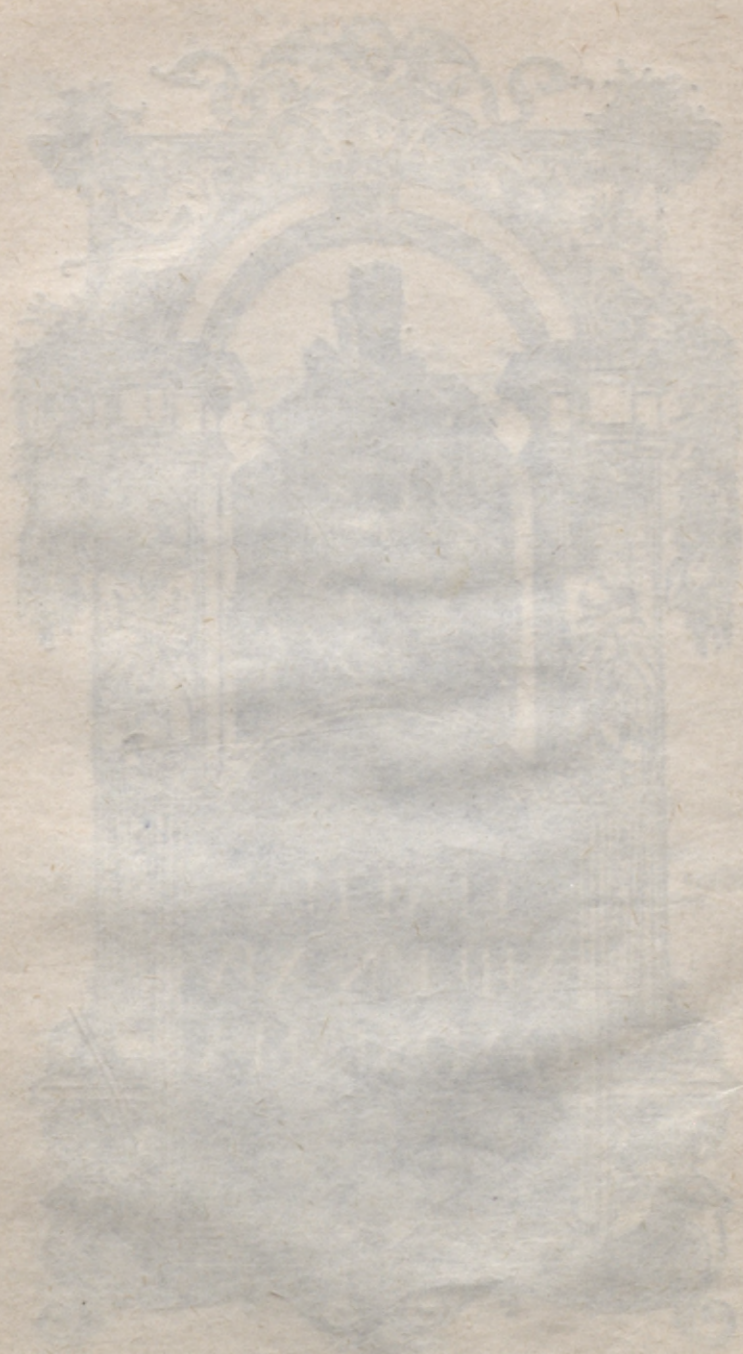
Petrarca
LE RIME DEL PETRARCA
Dresden, Walther, 1774

Dantes un Petrarkas darbus no itāļu valodas tulkojuši
Valdis Bisenieks un Leons Briedis.
Petrarkas prozu no latīņu valodas tulkojusi Tamāra Fomina.
Laikmeta raksturojumu un Dantes un Petrarkas daiļrades apskatu
devuši Aleksandra Rlova, Jānis Liepiņš un Tamāra Fomina.

Mākslinieks Viesturs Grants.
Recenzenti: Vilnis Pāvulāns, Leons Briedis («Vita nuova»)
un Knuts Skujenieks

ITĀLIJA
XIII UN XIV
GADSIMTĀ

enesanse bija «vislielākais progresīvais apvērsums, kādu vien līdz tam bija piedzīvojuši cilvēce...», rakstīja F. Engelss.¹ Tas bija jauns laikmets ar savu īpatnējo kultūru, kas būtiski atšķīrās no teoloģijas valgos saistītās viduslaiku kultūras. Tā bija jauna cilvēka kultūra, kas droši apliecināja savu esamību, apzinājās savu nozīmi, savas tiesības uz eksistenci, kas dieva kultu nomainīja ar cilvēka kultu, pievērsās reālajai pasaulei un uzdrošinājās ielauzties tās noslēpumos. Mainījās vērtību apziņa: viņpasaules labumu gaidīšanu aizstāja ar reālās dzīves atzišanu. Radās jauni ētiski un estētiski principi un filozofiskas atziņas, jauni priekšstati par pasauli un cilvēku, jauni pedagogijas principi, jauna attieksme pret reliģiju, radās jauna, humānistiska ideoloģija. Renesanses laikā tika likti pamati mūsdienu literatūrai, mākslai un zinātnei.

Renesansi pazina visas Eiropas tautas, bet nekur Renesanse nav pārdzīvojusi tādu uzplaukumu, spilgtumu, daudzveidību un krāšņumu kā Itālijā, kur tā arī radās agrāk nekā citās Eiropas zemēs. Attīstoties, pārveidojoties un pilnveidojoties, zaudējot vienu kvalitāti un iegūstot citu, bet aizvien saglabājot savu progresīvo dabu, savas pamatīpašības, Renesanse Itālijā turpinājās vairāk nekā trīs gadsimtus.

XIII gadsimtu, it īpaši tā otro pusi, var uzskatīt par Renesanses priekšvakaru. XIII un XIV gs. mijā notiek kvalitatīvs lēcienš, kas literatūrā visspilgtāk izpaudās Dantes daiļradē, bet tēlotājā mākslā — Džoto glezniecībā. XIV gadsimts ir Petrarkas un Bokačo laikmets, kad cilvēks ar savu sarežģīto un daudzšķautņaino iekšējo dzīvi kļūst par kultūras un ideoloģijas, par dzīves uztveres centru. Tā ir agrinā Renesanse. XV gadsimtā reālistiskā Renesanses māksla pārdzīvo uzplaukumu, galīgi izveidojas humānisma ideoloģija. XV gs. beigas un XVI gadsimts ir Renesanses pēdējais posms — tās noriets, bet vienlaikus arī augstāko sasniegumu un jaunu ieguvumu periods.

¹ Engelss F. Dabas dialektika. R., 1952, 6. lpp.

Renesanses kultūras raksturs, veidošanās un uzplaukums ir likumsakarīgi, ar Itālijas sociāli ekonomisko un politisko attīstību saistīti. Arī šajās jomās notiek tādas izmaiņas, kas ļauj Renesanses jēdzienu attiecināt ne vien uz kultūru, bet arī uz visu laiku. Strauji attīstās tirdzniecība un amatniecība, veidojas agrinā kapitalistiskā ražošana un līdz ar to jaunu sabiedrības šķiru — buržuāzijas un strādniecības pirmsākumi. Zemnieki tiek atbrīvoti no dzimtbūšanas, mazinās feodāļu sociāli ekonomiskā un politiskā loma. Pilsētnieki nodibina pilsētvalstis ar republikānisku un savam laikam relatīvi demokrātisku iekārtu, notiek asa šķiru cīņa, kurā šķēpus krusto ne tikai pilsētnieki un feodāļi, bet arī strādnieki un agrinā buržuāzija.

Renesanse ir progresīvs, bet vienlaikus dziļi pretrunīgs periods. Jaunajam, saduroties ar veco, jāpārvar tā pretestība. Novājinātā, bet vēl neiznīcinātā feodālā vide joprojām ietekmē sabiedrības raksturu un kultūru. Jaunā augošās buržuāzijas ideoloģija objektīvi ir arī visas tautas antifeodālās cīņas izpausme. Attīstoties un nostiprinoties, tā zaudē daudz ko no sava sākotnējā demokrātiskā rakstura. Sarežģītā un pretrunīgā, pastāvīgā kustībā esošā dzīve ir tā auglīgā vide, kurā veidojās jaunā Renesanses kultūra.

NO PAGRIMUMA LIDZ UZPLAUKUMAM

Itālija aizņem visu Apenīnu pussalu, kas kopā ar Sicīlijas salu sašķēl Vidusjūru divās daļās. Tā ir tuvu Ziemeļāfrikai, Spānijai un Balkānu pussalai. Kalnu pārejas saista to ar centrālo Eiropu. Trīs ceturtdaļas Itālijas robežu aizņem jūras piekraste, vienu ceturto daļu — sniegiem klātās Alpu grēdas, kas aizsargā pussalu no skarbajiem ziemeļu vējiem un rada labvēlīgus klimatiskos apstākļus. Teritorijas lielākajā daļā valda silts un maigs Vidusjūras klimats ar karstām un sausām vasarām, lietainiem rudens un ziemas mēnešiem.

Cetras piektdaļas Itālijas teritorijas klāj kalni un priekškalni. Alpu kalnāji dienvidos pakāpeniski pazeminās un pāriet plašā un ļoti auglīgā līdzenumā, pa kuru tek ūdeņiem bagātā Po upe ar daudzām pietekām. Po upes līdzenums ir ļoti auglīgs. Jau viduslaikos, pateicoties plašiem irīgā-

cijas darbiem, tas deva samērā augstas ražas. Šeit audzēja galvenokārt labības kultūras, vīnogas, eļļas kokus un nodarbojās arī ar lopkopību. Po upes līdzenumu šķērsoja daudzi sauszemes un ūdens ceļi. Tas bija biezi apdzīvots rajons ar daudzām pilsētām.

Dienvidos no šī līdzenuma sākas Apenīnu kalni, kas stiepjas pa visu pussalu līdz pašiem dienvidiem. Ziemeļos tie sastāv no vairākām paralēlām kalnu grēdām un kalnu masīviem, dienvidos mijas ar uzkalniem un nelieliem līdzenumiem. Augstākie kalnu rajoni lopkopībai noderīgi tikai vasarā, zemākās kalnu nogāzes klāj biezi kastaņu, dižskābaržu, ozolu un citu lapukoku meži. Lauksaimniecībai noderīgas galvenokārt ielejas, kuru sevišķi daudz centrālās Itālijas ziemeļrietumos — Toskānas apgabalā. Viduslaikos šeit nodarbojās ar zemkopību, vīnkopību, dārzkopību un lopkopību. Šīs ielejas bija visblīvāk apdzīvotas, šeit izauga lielas un bagātas pilsētas.

Gar Tirēnu jūras piekrasti atrodas purvaini līdzenumi, kas izmantojami vienīgi lopkopībai. Itālijas dienvidos kalnu grēdas ir zemākas, šeit vairāk lauksaimniecībai derīgu zemju. Klimats ir siltāks, ar ilgām un karstām vasarām. X gadsimtā dienvidos parādījās citrusu koki un zīda koki. Vēlāk šeit sāka kultivēt arī kokvilnu un cukurniedres. Pilsētas koncentrējās galvenokārt gar jūras piekrasti.

* * *

Mūsu ēras pirmajos gadsimtos bagātā Itālija vilināja barbaru ciltis, kas dzīvoja viņpus Alpiem skarbos klimatiskos un dabas apstākļos. IV un V gadsimtā ekonomiski un politiski novājinātais Romas impērijas centrs nebija vairs spējīgs atvairīt vestgotu, hunu, vandaļu, ostgotu un daudzu citu cilšu grupu masveidīgos iebrukumus. Cilvēki tika noslepkavoti, sējumi nopostīti, lopi nokauti, tempļi sagrauti. Vairākkārt ieņēma, izlaupīja un izpostīja Romu. 476. gadu, kad barbari gāza pēdējo Romas ķeizaru, uzskata par impērijas bojā ejas gadu. 493. gadā Itālijā izveidojās Ostgotu valsts, 554. gadā to nomainīja Bizantijas (Austrumromas impērijas) kundzība, bet jau 568. gadā te iebruka kareivīgās austrumģermāņu ciltis langobardi. Aculiecinieki ar šausmām stāsta par to, cik nežēlīgi

langobardi iznīcinājuši pilsētas, izlaupījuši baznīcas, nogalinājuši mierīgos iedzīvotājus.

Drīz vien lielākajā Itālijas daļā izveidojās Langobardu karaliste. Rajonu, kur langobardu apmetņu bija sevišķi daudz, vēlāk sāka dēvēt par Lombardiju. Bizantija saglabāja Dienviditāliju, kā arī Sicīlijas salu. Tās rokās palika arī tā saucamais Ravennas eksarhāts un Romas dukāts (hercogiste), kas platā joslā it kā pāršķēla langobardu valdījumus no Adrijas jūras ziemeļrietumu krasta līdz Tirēnu jūrai.

Ilgie un gandrīz nepārtrauktie kari bija Itālijai atnesuši briesmīgu postu. Romā no kādreizējā miliona iedzīvotāju bija saglabājušies tikai 50 000, ielas bija tukšas, laukumos sēja labību. Milāna bija faktiski noslaucīta no zemes virsas, bagātā Neapole pilnīgi izlaupīta, iedzīvotāju skaits visur krasi samazinājies.

Bet šie smagie, posta pilnie gadsimti nozīmēja ne tikai bojā eju, bet vienlaikus arī jaunā dzimšanu. Barbari pamazām nonāca romiešu ietekmē un savukārt ietekmēja romiešus. Sākās sarežģīts sintēzes process, kas skāra valodu, etniskās īpatnības, saimniecību, sabiedriskās attiecības. Tas turpinājās vairākus gadsimtus. Dzima itāļu tautība un valoda, veidojās jaunā, feodālā sabiedrība.

Itālijā romiešu tradīcijas bija ļoti spēcīgas un nekad pilnīgi neizzuda. Tas būtiski ietekmēja jaunās sabiedrības veidošanos un lielā mērā noteica tās īpatnības arī turpmākajā attīstības gaitā.

Langobardi iznīcināja ne vien romiešu valsts un administratīvo sistēmu, bet arī ievērojamu daļu aristokrātijas, sagrāba viņu latifundijas. Pamazām izzuda verdzības iekārtas paliekas. Langobardu karaļi, hercogi un viņu karadraudžu locekļi kļuva par lieliem zemes īpašniekiem un sāka saplūst ar romiešu aristokrātijas paliekām. Langobardu brīvo zemnieku starpā savukārt radās nabadzīgie un izputējušie ļaudis, kas nonāca zemes aristokrātijas atkarībā. Saplūstot ar romiešu vergiem un kolonijiem, viņi izveidoja vairākas atkarīgo ļaužu kategorijas. Vienlaikus sākās romiešu un langobardu tiesību mijiedarbība. Pakāpeniski langobardi apguva latīņu valodu, romiešu paražas un apģērbu. Ar VIII gs. Itālijā sāka veidoties feodālisms.

Neskatoties uz ilgstošajiem kariem un postījumiem, saimnieciskā dzīve tomēr pilnīgi neapsīka. Langobardi

bieži apmetās tukšās un neiekoptās zemēs, ko sāka apstrādāt. Iekarotāji pamazām apguva augstāku lauksaimniecības un amatniecības tehniku. No jauna sāka attīstīties zemkopība, dārzkopība, vīnkopība. Visumā ražošanai bija naturāls raksturs. Tomēr pilsētas saglabājās un drīz atkal atdzīvojās. VII un VIII gadsimtā Pāvija, Pjačenca, Verčelli, Luka, Piza cēla jaunus nocietinājumus. Šeit dzīvoja brīvie amatnieki: drēbnieki un kurpnieki, juvelieri un namdari, ziepju vāritāji un audēji, kas ar saviem izstrādājumiem apgādāja vietējo tirgu. Tirgotāji pārdeva tirgū sāli, dzelzi, olīveļļu, Austrumu preces. Un tomēr šīs pilsētas būtiski atšķīrās no romiešu pilsētām. Aizsargmūru ietvaros atradās tīrumi un ganības, daļa iedzīvotāju nodarbojās vienīgi ar lauksaimniecību. Būdamas romiešu pilsētu nožēlojamas paliekas, šīs pilsētas vienlaikus bija nākamo feudālo pilsētu rašanos veicinoši faktori.

Citādi veidojās situācija Bizantijai piederošajos rajonos. Līdz pat IX gadsimtam romiešu tradīcijas saglabājās gandrīz nemainīgas. Turpināja eksistēt latifundijas, kur strādāja vergi un koloni. Tikpat kā nebija brīvo zemnieku un neatkarīgo kopienu. Toties šeit vairāk nekā citur bija saglabājušās pilsētas, kas rosīgi tirgojās ar Austrumiem un Rietumiem.

Tanī laikā Romas pilsētā aizvien vairāk savu varu nostiprināja Romas bīskaps, ko sāka dēvēt par pāvestu. Pamatojoties uz legendu, it kā pirmais Romas bīskaps bijis apustulis Pēteris un pāvesti līdz ar to esot Pētera vietnieki uz zemes, pāvesti tiecās iegūt varu pār visu Rietumu baznīcu. Viņu varas nostiprināšanās pamats bija lielie zemes īpašumi, ko baznīcai ar devīgu roku dāvināja gan karaļi, gan feodāļi.

Vienlaikus pieauga pāvestu autoritāte arī ārpus Itālijas. Līdz ar to viņu atkarība no Bizantijas kļuva tīri formāla. Tas viss deva pāvestiem iespēju ilgi pretoties langobardu tīkojumiem pakļaut sev Romu. Tomēr VIII gs. vidū langobardiem izdevās iekarot Ravennas eksarhātu un nopietni apdraudēt Romu. Tad Romas pāvests griezās pēc palīdzības pie Franku valsts. Franku karalis Pipins Isais divas reizes devās uz Itāliju un nodeva pāvesta rīcībā Ravennas eksarhātu un Romas dukātu. Ar to bija likti pamati pāvestu laicīgajai valstij — Pāvesta apgabalam.

Drīz cīņas atjaunojās. 774. gadā franku valdnieks Kārlis Lielais sakāva langobardus un likvidēja Langobardu

valsti. 800. gadā Romas pāvests kronēja viņu par Romas ķeizaru. Līdz ar to Itālijas ziemeļu un centrālā daļa tika iekļauta Karolingu impērijas sastāvā. Bizantijas rokās palika vienīgi Kalabrija, Apūlija Itālijas dienvidos un Sicīlijas sala.

Bija noslēdzies viduslaiku Itālijas vēstures sākotnējais posms. Jau šajā agrīnajā cēlienā iezīmējās īpatnības, kas tālākajā attīstības gaitā vēl vairāk nostiprinājās: politiskā sadrumstalotība, nevienmērīgā attīstība, krasas atšķirības starp Ziemeļitāliju un Dienviditāliju.

Franku iekarojums paātrināja feodālo attiecību attīstību Itālijā. Grāfu, markgrāfu un it īpaši bīskapu rokās nonāca lieli valdījumi. Tomēr tāda vasaļu-lēņu sistēma, kāda pastāvēja citās valstīs, šeit neizveidojās. Itālijā feodus varēja bez grūtībām atsavināt, sadalīt starp pēcnācējiem vīriešu un sieviešu līnijā. Jau IX un X gadsimtā daudz pilsētnieku ieguva zemes īpašumus ārpus pilsētas sienām, bet daudzas feodāļu ģimenes dzīvoja pilsētās. Tas viss traucēja feodālās šķiras konsolidāciju un vājināja to kā šķiru.

Zemnieku masa bija ļoti raiba. Blakus samērā nelielai servu kategorijai, kas bija saglabājusī daudzas romiešu vergu pazīmes, ievērojama daļa zemnieku bija dzimtcilvēki. Daļa zemnieku bija personiski brīvi un no feodāļa tikai zemes atkarībā. Bez tam šeit bija saglabājušies pilnīgi brīvi zemnieki — zemes īpašnieki.

Arī feodālo attiecību formās atzīmējamas īpatnības. Lielākā zemnieku daļa apsaimniekoja zemi uz līguma (*libella*) pamata, kas deva viņiem lielāku kustības brīvību. Izplatīta bija naudas rente. Jau VIII un IX gadsimtā ap 80% centrālās Itālijas libellāriju maksāja naudas renti. Vēlāk naudas rentes īpatsvars vēl vairāk pieauga. Šāda agrāra naudas rentes attīstība saistīta ar samērā augstu preču ražošanas līmeni un intensīvu pilsētu attīstību.

Tirdznieciskās amatnieciskās aktivitātes atjaunošanās bija sākusies jau VIII gadsimtā un nemitīgi pieauga. Pilsētās apmetās daudz amatnieku un tirgotāju, turp bēga arī dzimtcilvēki, lai glābtos no feodālā jūga. Sevišķi daudz pilsētu izauga un atjaunojās Po upes līdzenumā un gar ceļiem, kas no Vācijas un Francijas veda uz Romu. Par nozīmīgiem amatniecības un tirdzniecības centriem kļuva Pjačenca, Milāna, Verčelli, Verona, Pāvija. Vēl straujāk auga pilsētas, kas kļuva par starpniekiem tirdz-

niecībā starp Austrumiem un Rietumiem, — Dženova un Piza. IX un X gadsimtā par ievērojamu ostu bija kļuvusi lagūnu pilsēta Venēcija. No Austrumiem atvestās preces — garšvielas, krāsvielas, smaržvielas, linu un kokvilnas audumus, vīnus, sandalkoku, ādas, dārgakmeņus, zilonkaulu u. c. — venēcieši pārdeva Po upes līdzenuma pilsētās, no kurienes tās tika vestas tālāk uz Rietumiem.

Itālijas valdnieki plaši praktizēja privilēģiju piešķiršanu pilsētu senjoriem-bīskapiem. Bīskapu pilsētas ieguva tiesības rīkot gadatirgus, kalt savu naudu, celt nocietinājumus, nemaksāt nodokļus utt. Tas viss veicināja tirdzniecības un amatniecības aktivitātes palielināšanos.

Ziemeļitālija un centrālā Itālija kopš Karolingu impērijas sadalīšanas 843. gadā skaitījās patstāvīga karaliste. Taču karaļa vara bija nomināla. IX un X gadsimtā šis rajons bija arēna asiņainām politiskām un militārām sadursmēm starp dažādiem feodāļu grupējumiem. Tas savukārt deva iespēju ārējiem iebrucējiem — arābiem un ungāriem — laupīt un postīt Itāliju. Arābiem IX gadsimtā izdevās iekarot Sicīlijas salu, no kurienes viņi neskaitāmas reizes iebruka Dienviditālijā, Pjemontā, Ligūrijā.

Juku laikā Romas aristokrātija bija pilnīgi pakļāvusi sev pāvestus, iecēla un atcēla tos pēc savas patikas. Romā valdīja politisks haoss, dziļš tikumības pagrimums, mantkāriba un noziedzība. 951. gadā pāvests aicināja palīgā Vācijas karali Otonu I (936—973), kurš ieradās Romā liela karaspēka priekšgalā. 962. gadā pāvests kronēja viņu par Romas ķeizaru. Tā radās tā saucamā Vācu nācijas Svētā Romas impērija, kurā ietilpa Vācija un Itālija (izņemot tās dienvidus). Tā bija mākslīgs politisks veidojums, bez vienotas ekonomiskas un etniskas bāzes. Ar Svētās Romas impērijas izveidošanos Itālijas politiskā sadrumstalotība vēl vairāk pastiprinājās. Impērija, tāpat kā pāvesta valsts, kļuva par vienu no lielākajiem šķēršļiem Itālijas apvienošanai.

Ar XI gs. Itālijā sākās patstāvīgu pilsētu-komūnu rašanās un nostiprināšanās periods. Komūnu vara un spēks ne tikai atspoguļoja Itālijas ekonomiskās un sabiedriskās attīstības īpatnības, bet arī bija par pamatu tam savdabīgumam, kas raksturo Itālijas kultūru šajā un nākamajos gadsimtos.

Komūnu rašanās un straujās augšupejas pamatā ir tie nedzētie panākumi, ko itāļi guva tirdzniecībā, amatniecībā,

finansu jomā, viņu darbības rajona paplašināšanā. Ar dažādām precēm piekrautie burinieki un galeras arvien biežāk šķērsoja Vidusjūras ūdeņus. Pa sauszemes ceļiem pāri bīstamajām Alpu pārejām arvien vairāk tirgotāju devās uz Franciju, Vāciju un citām zemēm. Itāļu tradicionālā vidutājtirdzniecība ieguva varēnu stimulu, pateicoties krusta kariem. Tuvo Austrumu lielākajās ostas pilsētās radās veseli kvartāli, kur itāļi dzīvoja pēc savu dzimto pilsētu likumiem, baudīja pašvaldības tiesības un ticības brīvību. Pizieši nostiprinājās Jafā un Akrā, pēc tam arī Tunisijā un citos Ziemeļāfrikas centros. 1100. gadā Venēcija nosūtīja uz Jafu floti 200 kuģu sastāvā, par ko tai katrā krustnešiem piederošajā pilsētā piešķīra baznīcu un tirgu, bet Venēcijas pavalstniekus atbrīvoja no nodokļiem. Jau XI un XII gadsimtā Itālijas ostas pilsētas tirdzniecībā ar Austrumiem pilnīgi izkonkurēja Konstantinopoli un pārņēma savās rokās visu Vidusjūras tirdzniecību.

Straujā tirdzniecības attīstība sekmēja amatniecības augšupeju, tā savukārt labvēlīgi ietekmēja tirdzniecības tālāku paplašināšanos. Kopš XI gs. Milāna bija slavena ar savu ieroču meistarību teicamajiem izstrādājumiem. Venēcijā attīstījās kuģu būvniecība, ādu un zvērādu apstrāde, stikla un stikla trauku izgatavošana. Audeklu ražoja galvenokārt Kremonā, zīda audumus — Lukā. Par lielāko un slavenāko vadmālas izgatavošanas centru kļuva Florence.

Tirgotāji un amatnieki sāka apvienoties īpašās korporācijās — cunftēs. Pirmās cunftes veidojās tirgotāju vidū: Pizā 1162. gadā, Florencē 1182. gadā.

Strauji pieauga pilsētu iedzīvotāju skaits: no pāris tūkstošiem cilvēku XI gs. beigās tas XII gs. beigās bija vidēji palielinājies līdz pāris desmitiem tūkstošu. Mainījās arī pilsētu ārējais izskats: izzuda ganības un tūrumi, sāka parādīties pirmās mūra celtnes.

Tomēr pilsētu tālāko attīstību traucēja atkarība no feodālā senjora, kas patvaļīgi aplika pilsētniekus ar nodokļiem, pakļāva tos savai tiesai, pastāvīgi palielināja muitu tarifus un citus maksājumus. Šādos apstākļos pilsētnieku sacelšanās kļuva neizbēgama. Viņi cīnījās gan ar ieročiem, gan ar naudas palīdzību. Jau IX gs. beigās Turīnas iedzīvotāji padzina savu bīskapu, Kremonā konflikti ar senjoru notika jau 925., Milānā — 980. gadā, Pjačencā — 996. gadā. Radās pilsētu patstāvības un pašvaldības pīr-

mie iedīgļi. Pilsētu masveidīgu uzvaru periods ir XI gs. beigas un XII gs. sākums. 1078. gadā par komūnu kļuva Kremona, 1081. gadā — Piza, 1098. gadā — Milāna, 1099. gadā — Dženova, bet 1107. gadā — Verona. Florence, Sjēna, Ferrāra atbrīvojās 1115. gadā. Šinī pašā laikā posmā komūna izveidojās arī daudzās citās pilsētās.

Jaundibinātajās komūnās likumdošana, tiesiskā, finansālā, administratīvā un politiskā vara atradās pilsētnieku ievēlētu iestāžu rokās. Sevišķi svarīgos gadījumos sanāca tautas sapulce. Pilsētu priekšgalā ar izpildvaras tiesībām atradās konsuli, ko parasti ievēlēja uz vienu gadu.

Lai komūna varētu nostiprināties, bija jānodrošinās arī pret apkārtējo feodāļu patvaļu. XII gadsimts ir vētrainu un asiņainu cīņu pārpilns. Tās ir cīņas starp komūnām un feodāļiem, kuras beidzās ar komūnu uzvaru. XII gs. otrajā pusē liela daļa feodāļu bija spiesta pārcelties uz pilsētām, citi sāka maksāt tām nodokļus, apņēmas piedalīties pilsētu aizsardzībā. XII gadsimtā vācu hronists Freizingenas Otons atzīmēja, ka visā Lombardijā gandrīz nav iespējams atrast dižciltīgu vīru, kas nebūtu pakļauts pilsētai. Tā pilsēta-komūna pakāpeniski pārvērtās par patstāvīgu valsti ar plašu lauku apgabalu (kontado). XIII gadsimtā pilsētām pakļautā teritorija paplašinājās, līdz beidzot visa Ziemeļitālija un Vidusitālija sastāvēja no nelielām pilsētvalstīm.

Itālijas pilsētu uzvara pār senjoriem bija pirmais būtiskais trieciens feodālismam. Kopš tā laika pilsēta sāka ekspluatēt laukus ne tikai ekonomiski, bet arī politiski.

Pilsētu cīņai par komūnu tiesībām piemita zināma īpatnība, kura nav sastopama nevienā citā Eiropas valstī, proti, tajā piedalījās arī sīkie feodāļi, tā saucamie valvasori, kas jau agrāk bija pārcēlušies uz pilsētām. Kaut arī viņi turpināja dzīvot pēc bruņinieku paražām, liela daļa bija sākusi nodarboties ar tirdzniecību un augļošanu. Ne velti katram augļotājam, kas atrodams Dantes «Dievišķās komēdijas» Elles septītajā riņķī, ir naudas maks, uz kura greznojas sens bruņinieku ģerbonis. Tomēr valvasoru aktīvā piedalīšanās pilsētnieku karos pret apkārtnes feodāļiem nemainīja šo karu objektīvi antifeodālo raksturu. Kamēr cīņa notika ar varenajiem lauku feodāļiem, amatnieki, tirgotāji, pilsētu bruņinieki un plašās tautas masas vēl uzstājās relatīvi vienotā frontē, tomēr uzvaras augļus ievāca pilsētu feodāļi, ko parasti dēvēja par grandiem vai

magnātiem. Tādēļ nav brīnums, ka, pilsētu ekonomikai tālāk augot un attīstoties, ciņa starp amatniekiem, tirgotājiem un plašām tautas masām no vienas puses un grandiem no otras puses turpinājās pilsētu ielās un laukumos.

Asā politiskā ciņa, sarežģītās sociālās pretrunas samezglojās vēl vairāk tāpēc, ka savijās ar ilgstošu un asu ciņu starp ķeizariem un pāvestiem. Šī ciņa skāra ne tikai Ziemeļitāliju un centrālo Itāliju, bet arī Dienviditāliju, kuras attīstības gaitā, kā jau iepriekš minēts, bija vērojamas vairākas īpatnības.

Seit ilgi vadījās no romiešu tiesībām, saglabāja senās paražas un latīņu valodu kā sarunu valodu. IX un X gadsimtā nepārtrauktie iekšējie kari, arābu uzbrukumi, bads un epidēmijas bija par iemeslu ļoti daudz cilvēku bojā ejai, tādēļ apdzīvotība Dienviditālijā bija zema. Ar to izskaidrojama šīs zemes lēnā attīstības gaita. Tikai sākot ar X gs. beigām, var runāt par lauksaimniecības augšupējas sākumu. Tanī pašā laikā izputējušie zemnieki sāka nonākt bagāto zemes īpašnieku atkarībā, parādījās feodālās dienesta aristokrātijas pirmie pārstāvji. Feodalizācijas process beidzās tikai ap XIII gadsimtu.

Ļoti raibs bija iedzīvotāju etniskais sastāvs. Lango bardu un romiešu saplūšana risinājās lēni, un pat XI gadsimtā tā nebija vēl pilnīgi beigusies. Šajā sintēzes procesā iekļāvās arī šurp pārceļojušie grieķi, armēņi, slāvi un arābi.

IX—XI gadsimtā pēc zināma pagrimuma posma sāka augt un nostiprināties pilsētas. Sevišķu uzplaukumu sasniegza Amalfi, Salerno un Bari. Tās tirgojās galvenokārt ar Levantes zemēm, Ziemeļāfriku un Bizantiju. Amatniecība salīdzinājumā ar tirdzniecību bija vāji attīstīta.

Dienviditālijas politisko sadrumstalotību un militāro vājumu izmantoja bruņinieki no Normandijas hercogistes Francijā. Pirmie normaņu pulki Dienviditālijā parādījās ap 1016. gadu un pakāpeniski iekaroja atsevišķus tās rajonus. 1071. gadā viņu rokās krita pēdējais bizantiešu atbalsta punkts — Bari pilsēta. Vienlaikus sākās Sicīlijas iekarošana. Ap 1130. gadu Rožers II apvienoja visus normaņu iekarojumus un izveidoja Sicīlijas karalisti.

Normaņi, kas bija atnesuši sev līdzi no Francijas jau izveidojušās feodālisma tradīcijas, paātrināja feodālisma attīstību Dienviditālijā. Pats lielākais zemes īpašnieks bija karalis, no kura tiešā lēņu atkarībā atradās liels skaits

sīku feodāļu. Tas ļāva normaņu karaļiem izveidot samērā centralizētu valsti. Normaņu karaļi bija noteicēji arī par baznīcu, taču karaļiem neizdevās pilnīgi pakļaut pilsētas, kuras X un XI gadsimtā bija ieguvušas lielu patstāvību.

XI gs. otrajā pusē pāvesti, kas kopš Otona I laika bija atradušies pilnīgā atkarībā no ķeizara, sāka izrādīt tieksmi atbrīvoties no šīs virskundzības, bet ķeizari pat nedomāja piekāpties. Iedegās asa cīņa, kura turpinājās gandrīz divus gadsimtus un kurā tika ierauti visi Itālijas politiskie spēki.

Tanī laikā katoļu baznīca pārdzīvoja dziļu pagrimumu. Baznīcas amati bija pērkami un pārdodami, nereti tos ieņēma cilvēki, kam nebija ne jausmas par saviem pienākumiem. Garīdznieki dzīvoja greznībā, nemitīgi savā starpā karoja, bija neizglītoti tumsoņi. Tas viss mazināja baznīcas autoritāti un līdz ar to arī baznīcas kā feodālās šķiras ideoloģiskā ieroča ietekmi uz tautas masām. Daļa valdošās šķiras to sāka apzināties un pieprasīt reformas. Līdz ar to sākās cīņa par pāvesta atbrīvošanos no ķeizara aizbildniecības, kā arī par ķeizara pakļaušanu garīgajai varai.

Pāvests Gregorijs VII (1073—1085) sludināja, ka visiem laicīgajiem valdniekiem jābūt pāvesta vasaļiem, un aizliedza laicīgo investitūru. Vācijas ķeizars Indriķis IV pat nedomāja pakļauties. Sākās nikna cīņa. Sarežģītā politiskā situācija Vācijā lika ķeizaram piekāpties. Legenda stāsta, ka 1077. gadā viņš esot kā grēcinieks trīs dienas stāvējis, tērpies rupja auduma kreklā, basām kājām Kanosas pils priekšā, kur bija atradis patvērumu pāvests, un lūdzis piedošanu. Pāvests galu galā viņam piedeva. Bet ķeizara pazemošanās Kanosā bija tikai veikls manevrs. Cīņa drīz atjaunojās.

Itālijas pilsētas veikli izmantoja šo konfliktu. Nostājoties vienā vai otrā pusē, tās ieguva suverenitātes tiesības gan no ķeizara (Piza, Sjēna, Luka), gan no pāvesta (Kūrijas (Florence, Milāna)).

XII gs. vidū cīņa starp pāvestu un ķeizaru uzliesmoja ar jaunu spēku. Soreiz tā tika risināta ar ieročiem un pilsētu aktīvu piedalīšanos. Šajā posmā Vācijas ķeizaru negatīvā loma Itālijas attīstībā izpaudās sevišķi krasi.

1154. gadā Frīdrihs Barbarosa no Hoenštaufenu dzimtas pirmo reizi šķērsoja Alpus, lai Romā no pāvesta rokām

saņemtu ķeizara kroni. Romā tanī laikā vara atradās sacēlušās tautas rokās, kuru vadīja pazīstamais brīvdomātājs Brešas Arnolds, par kuru viņa ienaidnieki teica: «Viņa vārdi ir medus, bet viņa mācība — elle.» Arnolds asi vērsās pret garīdzniecības netikumīgo dzīves veidu, aicināja baznīcu atgriezties pie sākotnējās nabadzības un atteikties no laicīgās varas. Viņš sapņoja par antikās Romas varenības atjaunošanu. Frīdrihs Barbarosa vispirms palīdzēja pāvestam apspiest sacelšanos. Arnoldu sodīja ar nāvi pakarot, viņa liķi sadedzināja un pelnus iemeta Tibras upē. Tad pāvests uz Vācijas valdnieka galvas uzlika ķeizara kroni.

Nākamā karagājiena laikā Frīdrihs lika Boloņas universitātes juristiem pamatot viņa pretenzijas uz ķeizara varas nostiprināšanu Itālijā, atjaunojot romiešu tiesību principu «kas tik ķeizaram, tam ir likuma spēks». Vadoties no tā, Frīdrihs varmācīgi atņēma Itālijas komūnām augstāko tiesas varu, tiesības kalt naudu un vākt nodokļus. Daļa pilsētu viņam pakļāvās, citas uzsāka cīņu. Milāna trīs gadus varonīgi pretojās. Beidzot bada nomocītā pilsēta bija spiesta padoties. Kā stāsta hronists, Frīdrihs pavēlējis viesiem iedzīvotājiem atstāt pilsētu. Viņu nami tikuši sagrauti. Vieta, kur bija atradusies pilsēta, tikusi uzarta, bet vagās iebērtā sāls par zīmi tam, ka šī vieta ir nolādēta. Briesmu priekšā Itālijas pilsētas aizmirsa savas agrākās ķildas. 1167. gadā izveidojās Lombardijas līga, kas apvienoja Milānu, Kremonu, Bergāmo, Brešu, Mantuju, Ferrāru, Venēciju un citas pilsētas. Līgai pievienojās pāvests un Sicīlijas karaliste. Līgas sirds un dvēsele bija atjaunotā Milāna.

Frīdrihs Barbarosa bija varens un varmācīgs, viltīgs un gudrs diplomāts, talantīgs karavadonis, taču viņam neizdevās tikt galā ar Ziemeļitālijas pilsētām. 1176. gadā kaujā pie Lenjāno viņš cieta smagu neveiksmi. Nācās pazemoties pāvesta priekšā un svinīgi atzīt pilsētu-komūnu brīvības.

Ķeizara neveiksme bija Itālijas pilsētu nepieredzētā uzplaukuma, bagātību un varenības nostiprināšanās rezultāts, tomēr vislielāko labumu no ķeizara neveiksmes bija ieguvis pāvests, kura vara XII gs. beigās un XIII gs. sākumā sasniedza savu kulmināciju. Bet arī ķeizari vēl nebija zaudējuši cerības gūt uzvaru.

XIII gs. pirmajā pusē risinājās pēdējais, asiņainākais

un ilgstošākais cīņu posms starp diviem reakcionārlēm spēkiem. Ķeizari centās pakļaut sev visu Itāliju, pāvesti — nodibināt teokrātisku kundzību visā Eiropā. Sai periodā radās abu naidīgo partiju īpatnēji apzīmējumi. Pāvesta partijas piekritējus dēvēja par gvelfiem, ķeizara piekritējus — par gibelīniem.¹ Zem vienas vai otras partijas nosaukuma parasti slēpās visdažādākie politiskie un sabiedriskie spēki. Gvelfu nometnes priekšplānā atradās tirgotāju un amatnieku aprindas, gibelīnu nometnē — feodāli, bet praktiski gibelīnu pusē nereti cīnījās arī pilsētas (Piza, Sjēna, Pistoja, Pāvija, Verona, Dženova u. c.). Komūnu lielākajā daļā popoļāni (pilsētnieki) bija gvelfi, bet grandī — gibelīni, turpretī atsevišķās pilsētās spēku sadalījums bija pretējs. Bieži gibelīnu pusē nostājās tās pilsētas, kuru sāncenses bija gvelfu pusē, un otrādi. Bet, ja apstākļi to prasīja, politiskā orientācija mainījās. Noteicošais apstākļis šajās cīņās bija pretrunas starp augošajām pilsētām un feodālajiem spēkiem.

1198. gadā par Romas pāvestu tika ievēlēts Innocentījs III (1198—1216) — viduslaiku varenākais un politiski visaktīvākais pāvests. Visa viņa darbība bija pakļauta iepriekš minētā mērķa sasniegšanai. Organizējot ceturto krusta karu uz Austrumiem un tā saucamos albiģiešu karus pret Tulūzas grāfisti, viņš savas ietekmes sfērā iekļāva gandrīz visu bijušo Bizantijas impēriju un likvidēja baznīcai bīstamu ķeceru perēkli Dienvidfrancijā. Innocentījs III inspirēja arī krustnešu asiņaino agresiju pret Baltijas tautām. Viņš piespieda Anglijas, Aragonas, Portugāles karaļus un citus valdniekus atzīt sevi par pāvesta vasaļiem un maksāt ikgadējus meslus. Pāvestam izdevās apspiest ķeceru kustību Itālijā un stiprināt katoļu baznīcas ietekmi, ieviešot bargo inkvizīcijas tiesu un nodibinot divus — franciskāņu un dominikāņu ubagotāju mūku ordeņus.

Vislielāko aktivitāti pāvests izrādīja cīņā par impērijas pakļaušanu. Kādā vēstulē viņš bija salīdzinājis pāvesta un ķeizara varu ar sauli un mēnesi. Kā mēness saņem gaismu no saules, tā, pēc Innocentija vārdiem, ķeizars saņem savas varas spožumu no pāvesta. Savu mērķu

¹ Apzīmējums *gvelfi* cēlies no Hoenštaufeniem naidīgās vācu feodālās dzimtas — Velfu vārda; *gibelīni* — no Hoenštaufenu pils — Vaiblingenas nosaukuma.

īstenošanai viņš cerēja izmantot Sicīlijas karalistes mantinieku Frīdriha Barbarosas mazdēlu Frīdrihu, kurš kopš triju gadu vecuma atradās Innocentija III aizbildniecībā. Bet, tikko Frīdrihs sāka patstāvīgi valdīt, viņš uzsāka cīņu par sava vectēva plānu realizāciju.

Visā XIII gs. pirmajā pusē notiek niknas cīņas starp Frīdrihu II no vienas puses un pāvestu un pilsētām no otras puses. Palaikam varēja likties, ka ķeizars ir tuvu sava mērķa sasniegšanai, taču viņa pēkšņā nāve 1250. gadā pārtrauca viņa nodomus.

Frīdriha II pēcnācēju neveiksmes un bojā eja — tāds bija šīs cīņas epilogs. Kopā ar viņiem gāja bojā Vācijas-Itālijas impērijas princips. XIV gadsimtā ķeizaru mēģinājumi atjaunot šo principu bija vienīgi novēlojušies uzliesmojumi, kas cieta neizbēgamu neveiksmi. Vācijas ķeizari savu spēli Itālijā bija zaudējuši, bet arī pāvesti nebija uzvarētāji. Noteicošo lomu Itālijā bija ieguvušas pilsētas. Pāvestu un ķeizaru cīņa bija savdabīgi ietekmējusi pilsētu dzīvi. Nepieciešamība aizstāvēt savu neatkarību bija pilsētām prasījusi milzīgus upurus. Tai pašā laikā politiskās un militārās cīņas radīja tām labvēlīgus apstākļus: sākotnēji pilsētas izmantoja pāvestu un ķeizaru cīņu, lai atbrīvotos no feodāļu kundzības, beigu posmā šī cīņa atvieglināja amatnieku un tirgotāju aprindām gūt uzvaru pār grandiem.

PILSETAS UN LAUKI XIII UN XIV GADSIMTĀ

XIII un XIV gadsimtā Itālija aizvien vēl bija politiski sadrumstalota. Spēcīgākā valsts bija Sicīlijas karaliste, uz ziemeļiem no tās atradās Pāvesta valsts, bet Itālijas ziemeļos un daļēji tās centrālajā daļā pastāvēja liels skaits sīku pilsētvalstu.

Tieši šis rajons tajā laikā pārdzīvoja nedzirdētu saimniecisku uzplaukumu, kas izvirzīja Itāliju pārējo Eiropas valstu priekšgalā. Plašie finansiālie un tirdznieciskie darījumi bija devuši pilsētniekiem iespēju koncentrēt savās rokās milzīgas bagātības. Viņu rīcībā bija brīvs darbspēks, kas komplektējās no izputējušiem amatniekiem un zemniekiem, kuri pēc dzimtbūšanas likvidācijas ieplūda pilsētās. Viņi varēja izmantot plašus noieta tirgus visattālākajos toreiz pazīstamās pasaules rajonos. Tas viss ļāva

atsevišķu visattīstītāko pilsētu tirgotājiem izveidot lielus rūpniecības uzņēmumus, kuri pirmo reizi Eiropā tika organizēti pēc agrīnā kapitālisma principiem. K. Markss atzīmēja, ka «pirmie kapitālisma ražošanas sākami sporādiski sastopami atsevišķās pilsētās pie Vidusjūras jau XIV un XV gadsimtā»¹.

Līdz ar to sarežģījās arī pilsētu iedzīvotāju sociālā struktūra. No pilsētnieku vidus izdalījās virsošne ar neapšaubāmām buržuāzijas šķiras iezīmēm. Blakus tai sāka veidoties arī algotā darbaspēka kategorija. Grandi daļēji tuvinājās buržuāziskajai videi. Daļa popolānu virsošnes pārņēma feodālu dzīves veida elementus. XIII un XIV gadsimtā Itālijas sabiedrība atradās nemītīgā kustībā, tā bija daudzveidīga un mainīga, progresīva un tradicionāla. Asas un sarežģītas bija pretrunas, kas radīja saspriņdzinātas šķiru cīņas atmosfēru pilsētās, būtiskas pārmaiņas politiskajā attīstībā un lielā mērā noteica kultūras dzīves savdabīgo raksturu.

Lai cik attīstītas bija pilsētas, Itālija tāpat kā ikviena cita viduslaiku Eiropas valsts pirmām kārtām bija agrāra zeme. Lauki bija biezi apdzīvoti. Tikai XIX gadsimtā Toskānas laukos atkal bija tikpat daudz iedzīvotāju, cik XIII un XIV gs. mijā. Pilsētu ietekmē uz laukiem notika lielas pārvērtības, no kurām svarīgākā bija zemnieku atbrīvošana no dzimtbūšanas. Tā parasti notika izpirkšanas ceļā. 1257. gadā Boloņa izdeva «Paradīzes grāmatu», kurā bija svinīgi deklarēts, ka cilvēkiem ir jāatdod brīvība, jo dievs tos ir radījis brīvus. Līdzīga satura aktu 1289. gadā izsludināja Florence. Jau pirms tam kolektīvu zemnieku atbrīvošanu bija dekretējusi Paduja (1239) un Breša (1262). XIII gs. gaitā zemniekus atbrīvoja arī daudzas citas pilsētas.

Kaut arī atbrīvošanas noteikumi visur nebija vienādi, tomēr feodāli ar to tika vājināti, pilsētas iemantoja jaunus nodokļu maksātājus un brīvas darba rokas. Zemnieki, iegūstot personisko brīvību, vienlaikus zaudēja tiesības uz zemi. Daļa aizgāja uz pilsētu, citi palika uz vietas. Bet kā vienā, tā otrā gadījumā zemnieki neatbrīvojās no smagā ekspluatācijas jūga, mainījās vienīgi ekspluatācijas raksturs. Jau sen pilsētnieki bija sākuši pirkt zemi pilsētu apkaimē. XIV gadsimtā viņi ievērojami paplašināja savus

¹ Markss K. Kapitāls, I. sēj. — R., 1973, 582. lpp.

zemes īpašumus. Tajos izplatījās dažāda veida īstermiņa noma, visbiežāk pusgraudniecība (*mezzadria*), kas drīz kļuva par valdošo rentes formu arī baznīcas un laicīgo feodāļu zemēs un kas daudzos Ziemeļitālijas un centrālās Itālijas rajonos saglabājusies līdz pat mūsdienām.

Zemniekam uz noteiktu laiku — parasti uz vienu gadu — piešķīra zemi ar dzīvojamo māju un saimniecības ēkām. Viņu daļēji apgādāja ar sēklu, lopiem un inventāru. Zemniekam savukārt bija jāveic visi lauku darbi un jādod īpašniekam puse no ražas un lopu pieauguma. Līdz ar to laukos atkal ieviesās naturālā rente. Tomēr tā vairs nebija feodālā rente tirā formā, jo puse no ražas bija ne tikai maksa par zemi, bet vienlaikus peļņa no ieguldītā kapitāla. K. Markss nosauca pusgraudniecību par pārejas formu no sākotnējās rentes formas uz kapitālistisko renti.¹ Tomēr kapitālistiskās attiecības uz laukiem neizveidojās. To lielā mērā kavēja nacionālā tirgus trūkums. Pusgraudniecība saglabājās, taču vēlāk pastiprinājās tās feodālais raksturs.

Komūnu likumi stingri prasīja, lai pusgraudnieki izpildītu savas saistības. Lauku iedzīvotājiem tika uzlikti smagi nodokļi, kas vēl vairāk apgrūtināja viņu dzīvi. Tāpēc nav brīnums, ka zemnieki dzīvoja pastāvīgā trūkumā un bads bija ikdienas parādība.

Visu XIV gadsimtu turpinājās lauksaimniecības augšupeja un intensifikācija. Izcirta mežus un palielināja kultivējamās zemes platības. Po upes līdzenumā veica nozīmīgus meliorācijas darbus. Ieviesās jaunas lauksaimniecības kultūras — griķi, sorgo, audzēja tehniskās kultūras — linus, kaņepes, krāsvielu augus; rudzus un miežus arvien vairāk aizstāja ar labas kvalitātes kviešiem; paplašinājās olīvkoku audzēšana, parādījās jaunas vīnogu šķirnes; aizvien vairāk audzēja augļu kokus, dārzeņus. Ar XIII gs. atsevišķos Toskānas un Ziemeļitālijas rajonos parādījās zida koks. XIV gadsimtā atmatas sāka apsēt ar pākšaugiem, iemācījās lietot olīveļļas spiedes un vējdzirnavas, vairāk mēsloja tīrumus. Rezultātā pieauga lauku darba ražīgums. Agrajos viduslaikos labības ražas apjoms nepārsniedza 1:1—1:5, turpretī XIII un XIV gadsimtā tas atsevišķos rajonos sasniedza pat 1:8—1:10. Nevienā

¹ Markss K. Kapitāls, 3. sēj. — R., 1975, 700. lpp.

citā Eiropas valstī tirdzniecība ar lauksaimniecības produktiem nebija tik intensīva kā Itālijā. Tomēr pilsētu pieprasījums bija tik liels, ka vietējās ražas nepietika un labību nācās ievest no Dienviditālijas.

Visi šie panākumi tika gūti pusgraudnieka sūrā ikdienas darba rezultātā. Viņa darbam jāpateicas par to, ka mainījās Itālijas lauku ainava, ka tika likti pamati «pēc dārzkopības tipa organizētas sīkas zemkopības kultūras nepieredzētam uzplaukumam»¹.

Progresīvā sociāli ekonomiskā attīstība neskāra visu Itāliju. Alpu piekāvē pilsētu skaits nebija liels, to loma niecīga. Seit feodālās attiecības bija saglabājušās gandrīz neskartas, pastāvēja vēl arī dzimtbūšana. Tas pats attiecas arī uz Itālijas dienvidiem. Šajos rajonos zemnieku ekspluatācija bija sevišķi smaga. Tāpēc šeit uzliesmoja vislielākās zemnieku sacelšanās.

Izsekot visu minēto procesu īpatnībām, to ietekmei uz sabiedrības dzīves veidu un kultūru ir iespējams, tikai iepazīstoties ar atsevišķu valstu konkrēto vēsturi.

SICĪLIJAS KARALISTE XIII UN XIV GADSIMTĀ

XIII gs. pirmajā pusē Sicīlijas karalistes valdnieks bija jau minētais Frīdrihs II Hoenštaufens. Tā bija īpatnēja un ļoti pretrunīga personība, leguvis labu izglītību, viņš prata daudzas valodas un teicami oriēntējās antīkajā un Austrumu kultūrā, sarakstījās ar arābu zinātniekiem par filozofijas un matemātikas problēmām. Pie viņa galma darbojās bizantiešu, ebreju un arābu zinātnieki. Tur izveidojās dzejnieku pulciņš, kura dalībnieki pirmo reizi Itālijas vēsturē rakstīja tautas valodā (tā saucamā Sicīlijas dzejnieku skola). 1224. gadā Frīdrihs II Neapolē nodibināja universitāti. Būdams pazīstams ar savu reliģisko toleranci, viņš tai pašā laikā nesaudzīgi izrēķinājās ar ķeceriem, jo saskatīja viņos bīstamus baznīcas un valsts ienaidniekus. Līdzīgi Austrumu despotiem Frīdrihs II radīja valdnieka kultu, svinīgu galma ceremoniju un ieviesa tādu austrumniecisku greznību galmā, kas pārsteidza laikabiedrus.

¹ Markss K. Kapitāls, 1. sēj. — R., 1951, 582. lpp.

Frīdrihs II turpināja normaņu karaļu iekšpolitiku. Balstoties uz sikajiem bruņiniekiem, viņš centās ierobežot baronu patstāvību: atņēma tiem nelikumīgi sagrābtās kroņa zemes, aizliedza privātos karus, lika nojaukt lielāko feodāļu pilis, nostiprināja karaļa tiesu, centralizēja nodokļus. Arī baznīca tika pakļauta karalim.

Tādu pašu centralizācijas politiku Frīdrihs II realizēja attiecībā uz pilsētām, bet tās, tāpat kā normaņu laikā, izrādīja sīvu pretestību, kas īpaši pastiprinājās tad, kad karalis sāka koncentrēt tirdzniecību valsts rokās. Opozicionāru kustību valdnieks varmācīgi apspieda, daudzas pilsētas tika izpostītas.

Frīdriha II laikā pirmo reizi Eiropas vēsturē radās centralizēta valsts pārvaldes sistēma ar lielu ierēdņu skaitu un atsevišķiem pārvaldes resoriem. Arī nodokļu politikā Frīdrihs II darbojās kā Renesanses valdnieku priekštecis. Vecie nodokļi tika palielināti, kā arī ieviesti jauni nodokļi. Blakus tiešajiem nodokļiem pastāvēja arī neliešie — vīna, gaļas, olīveļļas, siera un citi nodokļi. Lielus ienākumus valstij deva monopols tirdzniecībā ar sāli, dzelzi, jēlzidu un labību. Iedzīvotāju maksāspēja netika ņemta vērā. Milzīgi naudas līdzekļi tika izlietoti avantūristiskiem kariem: Frīdrihs II karoja gan ar pāvestu, gan ar Itālijas pilsētām, gan ar savu sāncensi Vācijā. Tas viss grāva valsts ekonomiskos pamatus.

Dienvīdītālijas centralizācija nebija stabila, jo tā nebalstījās uz ekonomisko sakaru nostiprināšanos starp atsevišķiem valsts rajoniem, ne arī uz karaļa savienību ar pilsētām. Taču kultūras jomā Frīdriha II valdīšanas laikam bija sava pozitīva nozīme. Palermo galmā gūtie sasniegumi ietekmēja kultūras uzplaukumi arī citos Itālijas rajonos, it īpaši tas attiecināms uz arābu zinātnes ietekmi, kā arī uz literatūras attīstību tautas valodā.

Ar Frīdriha II nāvi iestājās lūzums Dienvīdītālijas attīstībā. Pāvests nekavējoties aicināja palīgā Francijas karaļa Ludviķa IX brāli, veiklo, neatlaidīgo un izmanīgo Anžū Kārli, kurš drīz guva uzvaru pār pēdējiem Hoenštaufenu dinastijas pārstāvjiem un 1268. gadā galīgi pakļāva sev Sicīlijas karalisti. Itālijas dienvīdīdos sāka saimniekot franču feodāļi, kas ieviesa šeit savas tradīcijas un paradumus. Pieauga feodālā rente, brīvos zemniekus pārvērtā par dzimtilcivēkiem, palielinājās nodokļu nasta. Ka-

ralistes saimnieciskajā dzīvē noteicošo lomu sāka iegūt Florences baņķieri un tirgotāji, kuri ar lieliem aizdevumiem bija palīdzējuši Kārlim gūt uzvaru un tagad kā atbildību saņēma plašas tirdznieciskas privilēģijas.

Tas viss izraisīja iedzīvotāju vidū arvien lielāku neapmierinātību. 1282. gadā Palermo pilsētā sākās sacelšanās, kas pazīstama ar nosaukumu «Sicīlijas vakarlūgšana», jo, pēc nostāstiem, tauta esot sacēlusies, skanot baznīcas zvaniem, kas aicinājuši uz vakara dievkalpojumu. Naidis pret frančiem saliedēja visus iedzīvotāju slāņus. Sacelšanās vadību sagrāba aristokrātija ar izglīto to un drosmīgo Džovanni da Pročidu priekšgalā, kurš lūdza palīdzību Aragonas karalim. Ilgstošais karš beidzās ar spāņu uzvaru. 1302. gadā Sicīlija nonāca Aragonas varā, bet Neapoles karaliste palika Anžū rokās.

Dienvīdītālijas tālāko attīstību raksturo nemitīgs ekonomiskais un politiskais pagrimums un feodālo attiecību konservācija. Karaļi pastāvīgi iejaucās Itālijas politiskajos konfliktos, cenšamies nostiprināt savu ietekmi visā pussalā, kā arī bieži karoja ārpus Itālijas. Tas prasīja lielus līdzekļus, un līdz ar to palielinājās finansiālā atkarība no Ziemeļitālijas baņķieriem. So finansistu rokās nonāca visa ārējā tirdzniecība. Florencieši kļuva par nodokļu atpircējiem, ieguva augstus amatus. Viņi saimniekoja Dienvīdītālijā kā savā kolonijā. Tipisks piemērs ir Ačajuolo Ačajuoli, kas ar finansiāliem darījumiem un politiskām intrigām no pieticīga popolāna kļuva par ietekmīgu cilvēku karaļa Roberta galmā un ieņēma ienesīgus amatus. Viņa dēls Nikolo jau bija dižciltīgs Neapoles barons, kas faktiski lēma karalistes likteņus.

Lielie naudas līdzekļi, ko Florences, Sjēnas, Venēcijas finansisti uzkrāja šeit, stimulēja agrīno kapitālistisko attiecību attīstību viņu dzimtajās pilsētās, bet vienlaikus bija cēlonis Dienvīdītālijas atpalicībai. Nekāda kaut cik nozīmīga rūpniecība šeit neattīstījās. Pilsētas, izņemot Neapoli, pagrīma. Neapoles karaliste kļuva par lauksaimniecības produktu eksportētāju.

Karalistes laukos saimniekoja feodāļi. Nereti viņi nodibināja laupītāju bandas, kuru atbalsta punkti bija feodāļu cietokšņi. Nevienš nebija nodrošināts pret viņu varmācībām. Jukas feodāļu vidū bija ikdienišķa parādība. No visa tā visvairāk cieta zemnieki; auga kļaušas un nodevas. Daudzi zemnieki bija spiesti pamest savas zemes, kas

palika neapstrādātas, apauga ar krūmājiem un mežiem. Visā karalistē samazinājās iedzīvotāju skaits.

Karaļa vara nemitīgi pavājinājās. Tanī pašā laikā auga baznīcas un lielo feodāļu-baronu bagātības un ietekme. Sie baroni pakāpeniski kļuva par gandrīz neaprobežotiem valdniekiem savos īpašumos. Ļoti drīz izzuda visas centralizācijas paliekas.

Acīm redzams kontrasts karalistes un karaļa varas pagrimumam bija pasakainā greznība un izšķērdība, kas valdīja galmā. Ievērojamais Florences novelists Džovanni Bokačo, kas vairākus gadus pavadīja Neapolē, labi iepazīnās ar šī galma atmosfēru un spilgti atspoguļoja to savā poēmā «Fiammeta».

Roberts I (1309—1343) izvirzīja ne tikai plašas politiskas, bet arī intelektuālas pretenzijas. Viņš uzskatīja sevi par izcilu antikās kultūras pazinēju, bija mecenāts, protežēja mākslinieku Džoto un dzejnieku Petrarku. Petrarka izraudzījās Robertu I par savu zinātnisko spēju arbitru. 1341. gadā karalis pārbaudīja Petrarkas zināšanas un atzina viņu par cienīgu tikt kronētam ar lauru vainagu. Roberts pats drīzāk bija sholastiska tipa zināšanu krājējs nekā jaunās kultūras pārstāvis. Viņš sacerēja reliģiski morālas dabas traktātus un labprāt ar tiem uzstājās. Ne velti Dante viņu nicinoši nosauca par «sprediķu karali».

Karalistes pagrimums turpinājās arī Roberta I mazmeitas Džovannas I (1343—1382) valdīšanas laikā. Tas bija noziegumu, kļūdu un glēvuma izraisītu darbību virknējums. Laikabiedri rakstīja: «Šis karalienes galms... atgādina publisko namu visiem par apsmieklu...» Feodālā anarhija pastiprinājās, karaliste turpināja grimt nabadzībā, zaudējot pēdējās bijušā prestiža atliekas.

Kamēr XIII un XIV gadsimtā Ziemeļitālija aizsteidzās priekšā visai Eiropai, Dienviditālija aizvien vairāk atpalika. Šķiet, kas gan kopīgs abām pussalas daļām? Tomēr atraut tās vienu no otras nav iespējams ne tikai tādēļ vien, ka Itālijas ziemeļi lielā mērā ekspluatēja dienvidus, un arī ne tādēļ, ka dienviddaļas valdnieki nereti sagrāba varu ziemeļdaļas valstiņās, bet galvenokārt tādēļ, ka Itālijas ziemeļos un dienvidos dzīvoja viena un tā pati tauta, kas runāja vienā valodā un ko saistīja pastāvīgi kultūras sakari un nepārtraukta mijiedarbība kā literatūras un mākslas, tā arī zinātnes laukā. Arī atpalikušajai

Dienvīdītālījai nepalika sveša jaunā, progresīvā ideoloģija un kultūra, kas veidojās Ziemeļītālījā, daudzi ziemeļu kultūras pārstāvji dzīvoja Dienvīdītālījā un guva iedvesmu šejienes notikumos un dzīves specifikā.

PĀVESTA VALSTS

Pāvesta valsts sastāvēja no ekonomiski mazattīstītiem rajoniem, bet tajā atradās lielas un nozīmīgas pilsētas — Roma, Boloņa, Ferrāra, Rimini, Urbīno. Pāvesti vienlaikus bija nelielās valstiņas laicīgie valdnieki un visas kristīgās pasaules garīgie valdnieki. XIII gs. pirmajā pusē, orientējoties uz šo savu otro funkciju, pāvesti izmantoja milzīgus naudas līdzekļus, lai paplašinātu katoļu baznīcas varu un uzkundzētos laicīgajiem valdniekiem. Pati Pāvesta valsts viņus maz interesēja. Vietējie baroni jutās pilnīgi brīvi, karoja savā starpā un ar citām valstīm. Arī Pāvesta valsts pilsētas bija patstāvīgas.

It īpaši sarežģīta bija Romas pilsētas situācija. Kā antīkās slavas mantinieci un katoļu pasaules centram tai bija pievērsta vispārēja uzmanība. Tomēr Roma atpalika no citām Itālijas pilsētām. Kaut arī pilsētnieki ilgi un nemitīgi cīnījās par varu, Romas feodālais senjors — pāvests bija pārāk spēcīgs, lai no viņa varētu atbrīvoties. Bez tam Romā saimniekoja varenie un kareivīgie baroni. Brešas Arnolda vadītās sacelšanās rezultātā izveidojās komūna, bet pēc sacelšanās sakāves varu sagrāba vietējā aristokrātija. Romas populānu aktivitāte atjaunojās XIII gs. vidū, bet viņu panākumi bija īslaicīgi.

Īpašs posms Pāvesta valsts vēsturē ir saistīts ar Bonifācija VIII pontifikātu (1294—1303). Šis bagātais, godkārigais un kareivīgais pāvests (ko Dante ievietojis savas «Dievišķās komēdijas» Ellē) sīvi cīnījās ar lielajiem baroniem. Cenzdamies nostiprināt savas ekonomiskās pozīcijas un baznīcas autoritāti, viņš 1300. gadu izsludināja par jubilejas gadu un visiem, kas svinību laikā apmeklēs Romu, apsoliya grēku piedošanu. Sakarā ar šo paziņojumu nauda strauēm plūda pāvesta kasē. Bonifācijs darīja visu iespējamo, lai pāvesti atgūtu kādreizējo varenību Eiropā. Bet Innocentija III laiki bija sen pagājuši. Pāvests sastapās ar Francijas karaļa enerģisku pretestību. Isi pirms savas nāves viņam nācās piedzīvot nedzirdētu

pazemojumu: Francijas sūtnis pāvestam publiski iecirta plauku.

1309. gadā Klements V pārcēla savu rezidenci uz Avignonu. Kopš šī laika pāvesti nonāca pilnīgā Francijas karaļu atkarībā. Tā saucamais «Aviņonas gūsts» turpinājās līdz 1377. gadam.

«Mūžīgā pilsēta» tanī laikā bija pilnīgi pagrimusi. Bijušajā forumā ganījās govīs. Pilsētā un tās apkaimē saimniekoja bandīti, kas atrada patvērumu baronu pilīs. Neko nemainīja arī Vācijas ķeizara Indriķa VII ierašanās Romā, lai, izmantojot pāvesta varas vājumu, atkal pakļautu Itāliju. 1312. gadā viens no kardināliem kronēja viņu par ķeizaru. Ne tikai feodālās aprindas, bet arī daudzi progresīvās Itālijas intelligences pārstāvji, kuru vidū bija «Dievišķās komēdijas» autors, lika lielas cerības uz šo ķeizaru, domādami, ka viņam izdosies nodibināt Itālijā mieru un kārtību. Tā tomēr bija utopija.

1328. gadā vēl viens Vācijas ķeizars — Bavārijas Ludviķis — ieradās Romā. Soreiz viņu kronēja Romas tautas vārdā. Bet arī viņa plāni cieta neveiksmi.

Pāvesta valsti turpinājās feodālu jukas. Dažiem no viņiem izdevās uzkundzēties lielām pilsētām. Tā grāfi Montefeltro pakļāva sev Urbīno pilsētu, Malatesta uzkundzējās Rimini pilsētai. Arī tādās nelielās pilsētās kā Ravenna, Forlī, Faenca parādījās feodālie valdnieki. Boloņa un Ferārā tanī pašā laikā nostiprināja savu patstāvību.

Tieši šajā dziļajā Romas pagrimuma periodā tai sāka pievērst uzmanību senās Romas varenības un kultūras cienītāji, jaunās, humānistiskās ideoloģijas ceļa cirtēji. 1341. gadā Romā ieradās Petrarka. Savās vēstulēs viņš jūsmo par antīko kultūru, nožēlo, ka tā aizmirsta, dedzīgi aicina pētīt Romas pagātņi. Seit Kapitolija kalnā Petrarku kā izcilāko tā laika Itālijas dzejnieku kronēja ar lauru vainagu, tāpat kā kādreiz kronēja antīkos dzejniekus. Runa, ko viņš teica Kapitolijā, kļuva par pirmo Renesanses humānisma manifestu.

So runu dzirdēja arī jaunais Kola di Rienco, viesnīcnieka un veļas mazgātājas dēls, kas bija ieguvis labu izglītību un kaislīgi aizrāvās ar senās Romas arhitektūras un mākslas pieminekļiem, lasīja Tita Līvija un Dantes darbus. Viņš sapņoja par Romas kādreizējās slavas atjaunošanu. 1347. gadā viņš vadīja Romas komūnas cīņu pret feodāļiem. Tauta ar Kolu di Rienco priekšgalā ieņēma

Kapitoliju. Savu vadoni tā izsludināja par «brīvības, miera un taisnības tribūnu». Romiešu tauta kļuva par augstākās varas nesēju jaunajā republikā. Kola di Rienco nekavējoties atcēla feodālās nodevas, pazemināja nodokļus, atvieglināja tirdzniecību, radīja tautas miliciju, organizēja palīdzību ubagiem, atraitnēm un bāreņiem.

Atgādinot visai Itālijai tās bijušo slavu, viņš aicināja pārējās pilsētas apvienoties ap Romu. 25 pilsētas atsūtīja savus pārstāvjus, bet ar to arī aprobežojās. Pilsētas netiecās apvienoties, jo ikvienu biedēja kaimiņpilsētas nostiprināšanās. Toties Petrarka šo aicinājumu uzņēma ar sajūsmu, dedzīgiem vārdiem apsveica Kolu di Rienco kā brīvības cīnītāju, bet Romas tautu ar brīvības atgūšanu un aicināja tikpat enerģiski turpināt cīņu. Bet tieši šo uzdevumu Kola di Rienco nespēja veikt. Viņš sāka aizrauties ar greznām ceremonijām senās Romas garā, kļuva pārmērīgi iecietīgs pret ienaidniekiem. Tie nekavējoties izmantoja šo situāciju. Tribūnam nācās atstāt Romu. Tā apvērsums, kura mērķis bija darīt galu feodālu anarhijai, nodibināt demokrātisku republikānisku iekārtu Romā un Romas vadībā apvienot Itāliju, cieta pilnīgu neveiksmi. Nedz Romā, nedz visā Itālijā nebija priekšnoteikumu šo mērķu īstenošanai, turklāt Rienco nebija pietiekami spēcīgs un enerģisks vadonis.

Kolas di Rienco atgriešanās Romā pēc 7 gadiem un viņa mēģinājums atjaunot republiku un savu tribūna varu beidzās ar neveiksmi. Bēgot no Romas, viņš tika nogalināts.

1377. gadā pāvests Gregorijs IX atgriezās Romā. Bet jau nākamajā gadā sākās šķelšanās katoļu baznīcā (lielā shizma): Romā ievēlēja vienu pāvestu, Aviņonā — citu. Kopš šī laika visa Romas pāvesta uzmanība bija pievērsta cīņai ar Aviņonas sāncensi. Romas pilsētā viss palika pa vecam, bet Pāvesta valstī tāpat kā agrāk saimniekoja baroni un kondotjeri (algotņu vienību vadoņi).

SVETĀ MARKA REPUBLIKA

Ipatnēja bija Venēcijas vēsture. Tās attīstību lielā mērā ietekmēja ģeogrāfiskā vide. Venēcija bija izaugusi uz salām Adrijas jūras piekrastē. No pašiem pilsētas pirm-sākumiem visa venēciešu uzmanība bija pievērsta jūrai,

tai viņi veltīja visus savus spēkus. Līdz ar to Venēcijā nepazīna citām Itālijas pilsētām tik raksturīgo cīņu pret feodāļiem. Seit aristokrātija sastāvēja no tirgotājiem, bet tirgotāji bija aristokrāti. Tā kā tirgotājiem nevajadzēja cīnīties pret feodāļiem, viņiem arī nevajadzēja šim nolūkam izmantot amatnieku masas, un viņi varēja ar tām nerēķināties. Zīmīgi, ka Venēcijā bija vairāk cunftu (142) nekā jebkurā citā Itālijas pilsētā, bet tas nozīmē, ka cunftu amatnieku spēki bija sadrumstaloti. Venēcijas cunftēm nebija nekādas politiskas lomas, tās bija pakļautas īpašiem valdības orgāniem. Visi cunftu mēģinājumi pretoties izrādījās nesekmīgi.

Venēcijas politiskā iekārta bija stabila un nemainīga. Ne viens vien buržuāziskais vēsturnieks ar sajūsmu rakstīja, ka Venēcija neesot pazinusi šķiru cīņu, bet tā tas nebūt nebija. Venēcija pazina šķiru cīņu, vienīgi tirgotāju virsotne — patriciāts — šeit bija tik varens un bagāts, ka varēja jebkuru opozīciju apspiest jau diglī.

Venēcija veikli prata izmantot krusta karus savas ietekmes sfēras paplašināšanai. Ceturtā krusta kara laikā venēcieši «pārvērtā krustnešu muļķību par tirdzniecisku operāciju»¹. Krustneši iekaroja Dalmācijas pilsētu Zadaru, tā atbrīvojot Venēciju no bīstama konkurenta pašos kaumiņos. Venēcieši savos kuģos pārvadāja uz Konstantinopoli krustnešus, kas ieņēma Bizantijas galvaspilsētu un izlaupīja to. Venēciešu kuģi atgriezās mājup ar milzīgu laupījumu, kurā ietilpa arī antikie bronzas zirgi, kas vēl šodien rotā Svētā Marka katedrāli.

Kad krustneši uz Bizantijas impērijas drupām izveidoja tā saucamo Latīņu impēriju, Venēcija ieguva daļu Konstantinopoles un vairākas nostiprinātas ostas ceļā no Venēcijas līdz Konstantinopolei. Viņu rokās nonāca gandrīz visas salas Egejas jūrā, kā arī Krētas sala. Venēcija kļuva par valdnieci Vidusjūras austrumu daļā. Latīņu impērijas bojā eja (1261. gadā) iedragāja Venēcijas monopolu Austrumos. Kundzību nācās dalīt ar Dženovu: Melnās jūras ostās, it īpaši Krimā, aizvien vairāk nostiprinājās Dženova, bet Vidusjūras dienvidaustrumu daļā — Venēcija. Kopš šī laika abas jūras valdnieces nesaudzīgi karoja savā starpā, cenždamās viena otru izspiest no Vidusjūras austrumu daļas.

Архив К. Маркса и Ф. Энгельса, т. V, с. 194.

Lielas venēciešu kuģu karavānas regulāri devās jūrā. XIII gadsimtā venēcieši izmantoja jauna tipa apbruņotas tirdzniecības galeras 100—500 tonnu tilpumā. Šādas kuģu karavānas veda preces, kas piederēja vairākiem simtiem tirgotāju. Tās parasti pārdeva venēciešiem, kuri dzīvoja Austrumu pilsētās, kā arī šo pilsētu vietējiem tirgotājiem. No viņiem savukārt iepirka Austrumu preces un ar tiem pašiem kuģiem veda tās uz Venēciju.

Konstantinopolē, Aleksandrijā, Beirutā, Damaskā un citās pilsētās Venēcijas tirgotājiem bija savi tirdzniecības centri, kur daļa tirgotāju dzīvoja pastāvīgi, citi apmetās uz laiku. Šeit venēciešiem, kā arī Dženovas un Pizas tirgotājiem bija savi konsuli, kas rūpējās par tirgotāju vajadzībām un pārstāvēja republikas intereses. Nelielās Egejas jūras salas bieži atradās atsevišķu Venēcijas patrieciešu faktiskā īpašumā. Visādi Zaharijas, Sanudo, Dandolo un citi tirgotāji un jūrasbraucēji, būdami dzimtajā pilsētā aktīvi republikāniskā režīma aizstāvji, šeit valdīja kā īsti feodālie kungi.

Dažkārt Venēcijas tirgotāji, par spīti reālajām briesmām un garā ceļa grūtībām, devās uz Persiju, Indiju, Ķīnu. Viņus mudināja iedzīvošanās kāre, jo veiksmes gadījumā no šādām ekspedīcijām atvestās preces varēja dzimtenē pārdot, gūstot pasakainu peļņu.

Slavenais venēcietis Marko Polo rakstīja, ka viņa tēvs un tēvocis, sapirkuši dažādas vērtīgas preces, 1250. gadā devušies uz Lielo jūru, lai gūtu peļņu un iedzīvotos. Drīz arī pats Marko Polo posās ceļā. Caur Konstantinopoli, Volgas lejas teces rajonu un Tibetu, pārvarot milzīgus šķēršļus un neatkāpjoties nekādu grūtību priekšā, viņš sasniedza hana Hubilaja valsti, kur palika 24 gadus. Atgriezies mājās, viņš uzrakstīja sīku aprakstu par savu ceļojumu — pārsteidzošu un vienreizēju liecību par tā laika Itālijas tirgotāju drosmi, uzņēmību, veiklību un naudaskāri.

Atveduši preces uz Venēciju, tirgotāji veda tās tālāk uz citām Itālijas vai citu Eiropas zemju pilsētām. Tomēr visbiežāk viņi pārdeva tās uz vietas svešiem tirgotājiem, pirmām kārtām vāciešiem, kuri regulāri ieradās Venēcijā un kuriem šeit piederēja sava tirdzniecības sēta (Fondaco dei tedeschi). Uz Austrumiem venēcieši veda preces, ko viņi bija iepirkuši citās Itālijas un citu Eiropas zemju pilsētās, kā arī vietējās amatniecības un rūpniecības

ražojumus — galvenokārt audumus un stikla izstrādājumus. Bet visumā šis ražošanas nozares atpalika no galvenās — no kuģu būvniecības, kuras organizēšanā un vadīšanā piedalījās kā tirgotāji, tā arī pati valdība. Venēcijas arsenāls bija viens no lielākajiem kuģu būvniecības uzņēmumiem Eiropā.

Venēcija sagrāba svarīgākos kontroles punktus Adrijas jūras piekrastē. Šī jūra pakāpeniski kļuva par Venēcijas iekšējo jūru. Venēcija aizliedza apbruņotiem kuģiem iebraukt Adrijas jūrā, aplika tirdzniecības kuģus ar muiņām, piespieda tos izkraut savas preces Venēcijā. Tā kā citas piekrastes pilsētas negribēja padoties Venēcijas kontrolei, šeit notika gandrīz nepārtraukti kari.

Venēcijas tirdznieciskās varenības savdabīgs spogulis bija tās valsts iekārta, kas galīgi nostiprinājās XII gadsimtā. Valsts priekšgalā atradās vēlētā dodžs ar izpildvaras funkcijām, bet bez jebkādam politiskām tiesībām. «Dodžam jābūt republikas vadonim, nevis tās kungam un tirānam,» tā izteicies kāds no tā laika venēciešiem.

Venēcijas likumdošanas orgāns bija tā saucamā Lielā padome 480 locekļu sastāvā, kas ievēlēja dodžu un pārējās augstākās amatpersonas un kam bija pakļautas visas valsts iestādes. Reālā valsts pārvalde atradās šaurākas «Mazās padomes» rokās, ko vēlāk sāka dēvēt par Senātu. Lielajā padomē bija pārstāvēts visbagātāko un varenāko lieltirgotāju slānis. 1261. gadā tikai 27 ģimeņu pārstāvji sastādīja pusi no visiem Padomes locekļiem. 12 locekļi nāca no Kontarīni, 19 — no Dandolo, 15 — no Morozīni dzimtas. Patriciešu oligarhijas kundzība galīgi nostiprinājās 1297. gadā ar tā saucamo «Lielās padomes slēgšanu». Tas nozīmēja, ka turpmāk Padomē drīkstēja piedalīties tikai tie, kas bija bijuši tās locekļi pēdējo gadu laikā. 1315. gadā tika sastādīts oficiāls valdošās oligarhijas ģimeņu saraksts, kurā skaitījās 200 ģimeņu.

Tajās tirgotāju aprindās, kas bija izslēgtas no politiskās varas, rūga neapmierinātība. Vairākas sazvērestības tika atklātas, to dalībnieki bargi sodīti. Lai sevi nodrošinātu, valdošā kļīķe 1310. gadā nodibināja «Desmit vīru padomi». Ar sazarota agentu un spiegu tīkla palīdzību šī Padome novēroja visu, kas notika pilsētā, sauca pie atbildības visas no valsts interešu viedokļa aizdomīgas personas. «Desmit vīru padomes» rīcību nekas neierobežoja, tai bija pakļauti visi, ieskaitot dodžu. Aprīņojami ātri

fika izskatītas visas prāvas un tikpat ātri izpildīti spriedumi. Svina kamera, spīdzināšana, nāves sods draudēja tiem, kas bija nokļuvuši visuvarenās Padomes rokās.

Venēcijas politiku noteica veikli un izmanīgi, piesardzīgi un varmācīgi politiķi, kas nebaidījās ne no kādām grūtībām, prata vajadzīgajā brīdī nest arī upurus, bija neiecietīgi pret jebkuru ienaidnieku un labi izprata savas šķiras uzdevumus.

Iekšpolitiskā stabilitāte izrādījās ļoti izdevīga Venēcijas cīņai ar konkurentiem, ietekmes sfēras tālākai paplašināšanai. Cīņa ar Dženovu sasniedza kulminācijas punktu XIV gs. septiņdesmitajos gados. 1378. gadā šķita, ka Venēcija ir tuvu bojā ejai. Tomēr izšķirošajā kaujā pie Kjo-džas, netālu no Venēcijas, venēcieši guva pārliecinošu uzvaru, ar ko nodrošināja sev neapstrīdamu kundzību uz jūras. Venēcijas varenība droši balstījās uz koloniālajiem valdījumiem Dalmācijā, Albānijā, Ēpīrā, Krētas salā un Egejas jūras salās, uz venēciešu apmetnēm Konstantīnopolē un Salonikos, Ēģiptē un Sīrijā.

XIV gadsimtā Venēcija uzsāka ekspansiju arī sauszemes virzienā. 1339. gadā tā ieguva Trevīzo pilsētu un pakļāva savai ietekmei Veronu. «Viņas gaišība» (*La Sere-nissima*), kā toreiz sāka dēvēt Venēcijas republiku, pakāpeniski kļuva par vienu no varenākajām valstīm Itālijā un par vienu no spēcīgākajām valstīm Eiropas mērogā. Tomēr XIV gadsimtā Venēcijas patriciāta intereses bija vēl galvenokārt saistītas ar jūru. Domājams, ka samērā vājā saikne ar pārējo Itāliju ir tas apstāklis, kas izskaidro Venēcijas maznozīmīgo lomu tajā kultūras uzplaukumā, ko XIV gadsimtā pārdzīvoja pārējās lielākās Itālijas pilsētas. Nav šaubu, sava nozīme bija arī tam, ka Venēcijā nebija plašu tautas masu aktivitātes, sabiedriski politiskās dzīves dinamiskuma.

ZIEMEĻITĀLIJAS SINJORIJA

Kamēr Dienviditālijā nostiprinājās svešu zemju dinastiju kundzība, Romas pilsēta veltīgi centās atbrīvoties no pāvestu un feodālo kliķu varas, bet Venēcijā izveidojās tirgotāju oligarhija, Ziemeļitālijas un daļēji arī centrālās Itālijas pilsētās risinājās asiņainas iekšējās cīņas. Popolāni

vērsās pret grandiem, tautas masas cīnījās kā pret vie-
niem, tā pret otriem, vienas šķiras ietvaros notika sa-
dursmes starp atsevišķām ģimenēm, gvelfi cīnījās pret
gibelīniem, lielās komūnas pret mazajām. So cīņu mutuli
dzima jauna politiskās iekārtas forma, tā saucamā sinjo-
rija. Sinjorija, kas nav sastopama nevienā citā Eiropas
valstī, toties ir tipiska Renesanses laika Itālijai. Tā ir
monarhistiskas formas politiskā iekārta, kurā valdnie-
kam-sinjoram pieder neaprobežota vara. Katrā pilsētval-
stī, kur pastāvēja sinjoriālā iekārta, tā bija veidojusies
savdabīgi kā laika, tā formas ziņā.

Sinjorijas veidojās XIII gadsimtā un XIV gs. pirmajā
pusē kā lielākajās pilsētās, tā arī pašās mazākajās. Daž-
reiz valdnieki kundzību sagraba ar varu, bet biežāk viņus
izvirzīja pati komūna, lai glābtos no citas pilsētas agre-
sijas vai arī lai izbeigtu nemitīgās iekšējās ķildas. To-
mēr parasti šāda «likumīga» ievēlēšana bija formāla un
notika ar nākamā sinjora aktīvu spiedienu.

Sinjori lielākoties nāca no feodāļu aprindām, retāk no
popolānu vidus. Par sinjoru varēja kļūt kondotjers vai arī
tirgotājs. Daudzās pilsētās sinjori bija vietējās dzimtas
pārstāvji, citās — kādas attālākas pilsētas valdnieki. Bija
sinjorijas, kas tikpat ātri pazuda, cik pēkšņi bija radu-
šās, taču bija arī tādas, kas pastāvēja gadsimtiem ilgi.
Bija sinjori, kuru varu ar laiku legītimēja ķeizari, citus —
pāvesti. Nemitīgi savā starpā karojot, šie sinjori gan at-
ņēma viens otram valdījumus, gan zaudēja tos. Viena
dinastija nomainīja citu, vienas valsts vietā radās cita.
Visas šīs sarežģītās izmaiņas un pārvērtības notika asi-
ņainu kauju un varmācīgu apvērsumu apstākļos; slepka-
vības un spīdzināšanas, sarežģītas intrigas un sazvērē-
tības, kurās dēli bieži nostājās pret tēviem un sievas pret
vīriem, bija ikdienas parādība.

Tanī pašā laikā šo sīko sinjoru galmi kļuva par spil-
gtiem Renesanses kultūras centriem, kuros darbojās ievē-
rojamākie dzejnieki un mākslinieki, humānistu un zināt-
nieki. Sinjoru kundzība neizraisīja ekonomisku pagrimumu;
amatniecība un tirdzniecība, rūpniecība un finansu darī-
jumi vērsās plašumā. Šķiet savādi, ka komūnu brīvība
zūd, dodot vietu monarhijai tādā zemē, kurā notiek tik
strauja ekonomikas augšupeja un progresīvas sociālas iz-
maiņas. Raibā sinjoriju veidošanās var radīt šaubas, vai
tajā vispār saskatāma kāda likumsakarība.

Tomēr sinjorijas veidošanās un attīstības process nebija ne nejaušība, ne arī valdnieku untumainās politikas vai kondotjeru varmācības rezultāts. Sinjorijas veidošanos izraisīja Ziemeļitālijas un daļēji centrālās Itālijas sociāli ekonomiskās attīstības īpatnības.

Tās pirmais priekšnoteikums bija vietējo ekonomisko sakaru nostiprināšanās. Darba dalīšanas un tirdzniecības attīstība starp pilsētām un apkārtējiem laukiem, vietējo izejvielu plašāka izmantošana rūpniecības vajadzībām, tirdzniecisko sakaru nostiprināšanās starp atsevišķām pilsētām nozīmēja pakāpenisku reģionālu iekšējo tirgu veidošanos. To tālākā nostiprināšanās bija nepieciešama visai ekonomiskajai attīstībai. Labvēlīgus apstākļus šai ziņā varēja nodrošināt tikai politiska vienība. Šī iekšējā ekonomiskā konsolidācija bija lēns process, kura gaitā tikai pakāpeniski noskaidrojās reģionālo vienību robežas. Po upes līdzenumā šis process risinājās ātrāk nekā kalnainajā Toskānā vai Romanjā.

Uz šī pamata noteicošā loma sinjorijas izveidošanā bija šķiriskām attiecībām un pretrunām. Lai gan Ziemeļitālijā veidojās agrinā buržuāzija, feodāļi saglabāja nozīmīgas pozīcijas. Viņu militārais spēks pilsētām bija nepieciešams aizsardzībai pret Vācijas ķeizaru un vācu feodāļu uzbrukumiem. Lombardija un īpaši Milāna bija vārti, kas atvēra ceļu uz Dienviditāliju. Šādos apstākļos feodāļi arī pilsētvalstīs bija spējīgi turpināt cīņu par varu. Tani pašā laikā pilsētnieku vidū bija radušās dziļas pretrunas starp bagātajiem lieltirgotājiem, finansistiem un uzņēmējiem no vienas puses un sīkajiem amatniekiem, tirgotājiem un plašām tautas masām no otras puses. Šīs pretrunas izpaudās nīknās cīņās par varu pilsētā. Popolānu virsotnei neizdevās gūt izšķirošu uzvaru nedz pār feodāļiem, nedz arī pakļaut sev pilsētnieku masas un organizēt stingru kundzību pār apkārtējām pilsētām un lauku apgabaliem. Taču arī feodāļi nevarēja atjaunot savu kundzību tādā formā, kāda bija pastāvējusi pirms komūnu rašanās. Ne viena, ne otra puse nevarēja patstāvīgi valdīt, jo to starpā bija radies zināms līdzsvars. Tā veidojās priekšnoteikumi vienpersoniskas kundzības izveidošanai.

Sinjorija bija feodālās šķiras valsts, kas vienlaikus deva iespējas buržuāzisko elementu attīstībai. Sinjorijas patieso šķirisko būtību sākuma periodā aizēnoja dažādu partiju un nogrupējumu, dinastiju un valstu cīņas. Tā

pilnā mērā izpaudās tad, kad sinjorija bija galīgi izveidojusies.

Pirmās sinjorijas rašanās saistās ar Frīdriha II karavadoņa Ecelīno da Romāno vārdu. 1236. gadā viņš uzkundzējās Veronai un drīz pēc tam pakļāva arī citas pilsētas. Laikabiedri raksturo Ecelīno kā godkārigu un ciet-sirdīgu tirānu, kas nesaudzīgi slepkavoja, spīdzināja, postīja un laupīja. Viņu dēvēja par velnu cilvēka izskatā. Ecelīno bija sagrabis varu ar militārā spēka palīdzību. Viņa kundzības laikā neizveidojās iekšējā vienotība: pilsētas saglabāja savu autonomiju, pats Ecelīno tikai iecēla galvenās amatpersonas un saņēma daļu no ienākumiem. Pēc Frīdriha II nāves no Ecelīno atkrita viena pilsēta pēc otras, viņa valstiņa sabruka kā kāršu namiņš. Tā bija mākslīgs politisks veidojums, kas turējās, tikai pateicoties militāram spēkam un ķeizara atbalstam.

Ap to pašu laiku izveidojās jauns politisks veidojums ar Uberto Palavičīno priekšgalā, kas aptvēra gandrīz visu Lombardiju. Palavičīno — viens no lielākajiem Ziemeļ-itālijas feodāļiem, kas bija atradies Frīdriha II dienestā, — 1239. gadā tika ievēlēts podesta amatā (ārzemju ierēdnis kārtības uzturēšanai pilsētā) Pāvijas pilsētā. Vēlāk viņš ieguva tādu pašu amatu Kremonā, Pjačencā un Verčelli, 1254. gadā šīs pilsētas viņu šajā amatā ievēlēja uz visu mūžu. Drīz arī Milāna pakļāvās viņam. Pēc tam Palavičīno kļuva par sinjoru Aleksandrijā un Komo, Lodi, Novāras un Bergāmo pilsētās. Katrā pilsētā viņa konkrētās varas formas bija atšķirīgas. Palavičīno sinjorija drīz pēc viņa nāves saira. Arī šīs valsts atbalsts bija tikai tās valdnieka militārais spēks. Tā bija atklāta un varmācīga tirānija.

Ecelīno un Palavičīno valstis vēl grūti saukt par sinjorijām vārda tiešajā nozīmē, tomēr tendence uz sinjorijas rašanos ir nenoliedzama.

Veronā, kur pēc atbrīvošanās no Ecelīno kundzības atjaunojās komūnas brīvība, tautas partija podesta amatā vairākkārt ievēlēja Mastīno della Skalu, kurš valdīja, saglabājot privāta pilsoņa statūtu. Pēc viņa nāves 1277. gadā komūna piešķīra tautas kapteiņa titulu uz visu mūžu viņa brālīim Alberto. Sinjorija faktiski jau bija izveidojusies, kaut arī formāli katru nākamo sinjoru ievēlēja no jauna. XIV gs. sākumā Skaligeru valstij pievienoja vairā-

kas kaimiņu pilsētas un tā pārvērtās par vienu no lielākajiem militāri politiskajiem potenciāliem Ziemeļitālijā. 1359. gadā komūna Skaligeru dinastijai piešķīra mantošanas tiesības. Tā šī dinastija nostiprināja savu varu formāli likumīgā ceļā, kaut gan patiesībā komūna darīja tikai to, ko sinjors tai lika. Skaligeru dinastija saglabāja savu varu līdz XIV gs. beigām, kad Verona uz laiku tika iekļauta Milānas valsts sastāvā. XV gs. sākumā tā galīgi pārgāja Venēcijas varā.

Spilgts sinjorijas izveidošanās piemērs ir Ferrāras sinjorija. Šī pilsēta pie Po upes ietekas nebija diez cik ievērojams amatniecības centrs, un tāpēc pilsētniekiem neizdevās salauzt apkārtējo feodāļu varu. Daļa feodāļu, kas bija pārcēlušies uz Ferrāru, savienībā ar popolāniem, kuru priekšgalā bija Salingveras dzimta, uzstājās pret apgabala feodālo aristokrātiju ar markīziem d'Estēm priekšgalā. XIII gs. pirmajā pusē šo abu partiju starpā notika niknas sadursmes, kas saistījās ar gvelfu un gibelīnu cīņām. Ar Venēcijas un gvelfu partijas palīdzību uzvarēja d'Estes. Salingveras tika padzīti. Feodālie elementi bija guvuši uzvaru. Turpmākajos gados d'Estu dzimtas pārstāvji, ieņemot dažādus amatus, aplaupot valsts kasī un varmācīgi izrēķinoties ar pretiniekiem, nostiprināja savu varu.

1264. gadā, kad pilsētā bija sapulcējušies d'Estu karavīri, tautas sapulce «pasludināja» 17 gadus veco Obico d'Esti par sinjoru uz visu mūžu. Tas bija tas pats Obico, kuru Dante ievietojis Ellē starp tirāniem blakus grāfam Ecelīno da Romāno. Drīz Obico pakļāva sev arī kaimiņu pilsētas Modēnu un Redžo. Tā šajās pilsētās radās d'Estu sinjorija, kas ar neilgiem pārtraukumiem turpinājās 3 gadsimtus, bet Modēnā pat līdz Napoleona laikam.

Šajā periodā sinjorijas izveidojās arī citur. Kā iepriekš minēts, Urbīno pilsētai uzkundzējās feodālā dzimta Montefeltro. Rimini pie varas nāca Malatestas, Padujā — Karārās. XIV gs. sākumā Mantujā varu sagrāba kondotjers Luidži Gonzaga. Šī dzimta vēlāk ieguva markīza titulu un noturējās pie varas gadsimtiem ilgi.

Vislielākā un visspēcīgākā sinjorija izveidojās Milānā. Tās attīstības gaitā visspilgtāk izpaudās sinjorijas raksturīgākās īpašības.

Milāna atradās svarīgu ūdens un sauszemes ceļu krustojumā. Kanāli saistīja to ar ziemeļu ezeriem, bet Po upes

pietekas ar šo nozīmīgāko Lombardijas upi. Caur Milānu gāja ceļi, kas Florenci un Venēciju savienoja ar Franciju, Sveici un Vāciju. Milāna jau agri bija kļuvusi par vienu no ievērojamākajiem Itālijas amatniecības centriem un bija plaši pazīstama ar saviem flaneļa un vilnas audumiem un it īpaši ar ieročiem, kas skaitījās labākie Eiropā.

Asiņainās sociālās cīņas, vētrinie politiskie satricinājumi, kuru gaitā Milāna ne vienu reizi vien tika izpostīta, nebija varējuši aizkavēt tās straujo izaugsmi. Pēc neapšaubāmi pārspilētām ziņām Milānas iedzīvotāju skaits XIII gadsimtā esot sasniedzis 200 000 cilvēku.

Neskatoties uz to, ka popolānu pozīcijas nostiprinājās un cunfites agri ieguva patstāvību, republikāniskā valsts iekārta pastāvēja samērā neilgu laiku.

Iekarotāji, kas nāca no ziemeļiem, vienmēr centās pirmām kārtām iegūt Milānu, tāpēc tai vajadzēja uzturēt spēcīgu karaspēku. Līdz ar to feodāļi šajā pilsētā nebija zaudējuši savu nozīmi. Ļoti liels bija urbanizēto sīko feodāļu skaits, kas laika gaitā bija cieši saistījušies ar lieltirgotāju aprindām, taču saglabājuši savu feodālo dabu. Viņiem bija īpaša apvienība, tā saucamā Mota.

1198. gadā avotos pirmo reizi pieminēta cunftu organizācija — «Svētā Ambrozija kredenca». Līdz ar tās rašanos Milānā izveidojās tā saucamā «Mazā komūna», kuras rokās daļēji atradās finansu un politiskā pārvalde.

XIII gs. pirmajā pusē risinājās cīņa starp «Svētā Ambrozija kredencu», kas uzstājās savienībā ar Motu, pret nobīļiem — lielajiem feodāļiem. Šī cīņa ieilga sakarā ar kariem pret Frīdrihu II, kad no jauna izvirzījās jautājums par komūnas likteni. Šo karu laikā «Mazajā komūnā» vadošo lomu ieguva della Torres — plašu feodu īpašnieki un vienlaikus vadmalas tirgotāji. Guvuši pārsvaru pār nobīļiem, popolāni aplika laicīgos un garīgos feodāļus ar īpašu nodokli, atcēla feodāļu jurisdikciju, nopostīja daudz feodāļu cietokšņus, uzturēja zemas labības cenas, atvieglināja parādnieku likteni.

Bet demokrātiskās reformas izraisīja valvasoru (sīko feodāļu) un lieltirgotāju bažas. Rezultātā Mota pārgāja nobīļu pusē. Tas stipri vājināja popolānus un della Torres pozīcijas. 1262. gadā opozīcijas priekšgalā izvirzījās Milānas arhibīskaps Otons no Viskonti ģimenes. Ar demagoģiskiem pasākumiem viņš prata pārvilināt savā pusē

tautas masas un izmantot dažu Lombardijas pilsētu atbalstu. Della Torres tika padzīti, un 1277. gadā Viskonti kļuva par faktisko pilsētas saimnieku. Feodālo aprindu uzvara vēl nebija galīga. XIV gs. sākumā della Torres, izmantojot tautas masu kustību, atgriezās Milānā. Tomēr jau 1311. gadā ar ķeizara Indriķa VII palīdzību Viskonti atjaunoja savu kundzību.

Milānas «Vispārējā padome» pasludināja Mateo Viskonti par «kungu un ģenerālrektoru», vēlāk par sinjoru. Ķeizars viņam piešķīra impērijas vikāra titulu. Ar to oficiāli nostiprinājās Viskonti vara Milānā. Neilgā laikā Mateo Viskonti pakļāva Komo, Tortonu, Aleksandriju, Bergāmo un citas pilsētas. Viņa pēcteči pievienoja Milānas valstij arī Brešu, Lodi, Asti, Pjačencu, Parmu. Gadsimta vidū Džovanni Viskonti uz neilgu laiku ieguva Boloņu un Dženovu. Vēlāk Milānai pievienoja arī citas pilsētas. Kaut arī ar laiku Milāna zaudēja daļu no tām, tomēr XIV gs. gaitā Milānas valsts pārvērtās par vienu no lielākajām un varenākajām valstīm Itālijā. Viskonti autoritāte pieauga tik tāl, ka viņiem 1395. gadā izdevās par prāvu naudas summu no ķeizara iegūt Milānas hercoga, bet pēc diviem gadiem Lombardijas hercoga titulu.

Milānas feodāļi, kaut gan bija guvuši uzvaru, nebija tik spēcīgi, lai nodrošinātu savu kundzību, nerēķinoties ar populānu vajadzībām. Tas spilgti izpaudās Viskonti politikā, kas nodrošināja kā feodāļu, tā arī augošās buržuāzijas intereses.

Valsts iekārtā šķietami nekas nebija mainījies. Paši Viskonti nekādus amatus neieņēma, tomēr reālā vara koncentrējās sinjora un viņa padomdevēju rokās. Pakāpeniski viņi sāka realizēt valsts struktūras centralizāciju. Feodāļiem aizliedza celt cietokšņus, uzturēt privātus cietumus, rīkot savstarpējus karus. Garīdzniecību aplika ar nodokļiem, dažkārt pat pakļāva laicīgajai jurisdikcijai. Pamazām no atsevišķām nelielām pilsētvalstīm un feodāļiem valdījumiem izveidojās centralizēta valsts ar vienotu likumdošanu, labi organizētu pārvaldes aparātu, finansu un tiesas sistēmu.

Milānas sinjori atbalstīja feodālās aprindas, piešķirot tām privilēģijas un titulus, ienesīgus amatus valsts aparātā un galmā. Tādējādi sinjori, atņemot feodāļiem patstāvību, saglabāja viņu privilēģēto stāvokli sabiedrībā,

apgādāja viņus ar jauniem ienākumu avotiem. Tai pašā laikā valdība atbalstīja tirdzniecību un rūpniecību, mēģinot unificēt mēra un svara vienības, noslēdzot tirdzniecības līgumus, nodibinot kārtību valsts iekšienē un veicot daudzus citus protekcionistiskas dabas pasākumus. Kaut arī šī politika pilnā mērā realizējās tikai nākamajā gadsimtā, tomēr pamatus tai lika jau pirmie sinjori.

Milāna pakāpeniski pārvērtās par visas Lombardijas ekonomisko centru. Pilsētā turpināja sekmīgi attīstīties tekstilrūpniecība, ieroču un ādas izstrādājumu ražošana, palielinājās agrino kapitālistisko uzņēmumu skaits. Milānas tirgotāji bija pazīstami visā Eiropā. Diezgan stabilā naudas sistēma veicināja bankieru aktivitātes paplašināšanos. Pieauga Milānas iedzīvotāju skaits.

Viskonti dinastijas valdnieki dzīvoja pasakainā izšķērdībā. Visa Itālija runāja par neredzēti greznajām kāzām, ko Galeaco II sarīkoja savai meitai. Dzīres ilga 18 dienas. Tajās piedalījās simtiem viesu no visas Eiropas. Greznais dzīves veids vijās kopā ar varmācību, sadismu un asinskāri. Lai apmierinātu savas iegribas un untumus, šie valdnieki neapstājās nekādu noziegumu priekšā. Tā Bernabo Visconti lika uzbūvēt īpašu pili, kurā viņš turēja 500 milzīgus suņus. Bez tam simtiem suņu tika izdalīti iedzīvotājiem, kuriem ik pēc divām nedēļām vajadzēja dot atskaiti par suņu labsajūtu īpašai «suņu pārvaldei». Ja suns nobeidzās, milānietim, kurš bija to turējis, draudēja nāves sods. Slepkaķības, spīdzināšana, izvirtība, asiņaini galma apvērsumi, intrigas — tā bija Viskonti valdnieku ikdiens.

Viskonti, tāpat kā pārējie Itālijas sinjori, centās izveidot galmu, kas darītu viņus slavenus tālu ārpus valsts robežām. Sinī nolūkā viņi aicināja uz Milānu izcilus māksliniekus, filozofus un dzejniekus, kļuva par viņu mecenātiem. Kad 1353. gadā Petrarka ieradās Milānā, tika rīkotas greznas svinības. Drīz dzejnieks Voklīzas noslēgtību un klusumu apmainīja pret Milānas skaļo ikdienu. Viskonti galms kļuva par ievērojamu kultūras centru. Ar valdnieka atbalstu XIV gadsimtā strauji uz priekšu virzījās Milānas doma celtniecība. Pāvijā nodibināja universitāti, kas kļuva par vienu no ievērojamākajiem zinātnes centriem Eiropā.

Viskonti greznais dzīves veids, ļoti aktīvā iekšējā un

ārējā politika prasīja milzīgus līdzekļus. Nodokļu nasta, kas smagi gūlās uz lauku un pilsētu iedzīvotāju pleciem, izraisīja lielu neapmierinātību plašās iedzīvotāju masās. Bet Viskonti gan ar veiklu demagoģiju (zemām labības cenām, biežām izpriecām un svētkiem), gan ar nedzirdētu varmācību prata turēt tautas masas savā pakļautībā. Lai galvaspilsētā justos drošāki, Viskonti tur uzcēla varenu cietoksni.

XIV gs. beigās Milānas valdnieki sāka lolot cerību pakļaut sev visu Itāliju. Viņi vērsa savus skatienus uz dienvidiem. Bet tur viņiem pretim nostājās lepnā Florences republika. Slavenais humānists un Florences republikas kancelejas sekretārs Kolučo Salutati rakstīja: «Patiesā Itālija esam mēs, kas neļausim itāļiem nokļūt verdzībā.» Kamēr florencieši apgalvoja, ka viņi aizstāv «vissaldāko brīvību», Viskonti galma dzejnieki un kancelejas juristi sludināja, ka Milānas hercogs atbrīvos Itāliju no algotņu patvaļībām un visur ievieš mieru un labklājību. Kari starp Milānu un Florenci turpinājās arī nākamajā gadsimtā, bet gaidītos rezultātus Milānai nedeva, jo Viskonti cīņa par vienotu Itāliju bija utopiska.

Centrālās Itālijas ziemeļos, īpaši Toskānā, sinjorijas radās vēlāk un tik stipri neiesakņojās. Tā Pizā XIII gs. beigās feodālim Ugolino della Gerardeska izdevās sagrābt varu uz 4 gadiem, XIV gs. sākumā turpat par sinjoru uz īsu laiku kļuva Ugučone della Fadžola. 1316. gadā Lukas iedzīvotāji izsludināja par tautas kapteini un pilsētas aizstāvi kondotjeru Kastručo Kastrakāni, kas atradās šajā amatā 10 gadu, bet tad kļuva par sinjoru uz mūžu. Šī spējīgā valstsvīra un talantīgā kondotjera sapnis par kundzību Toskānā beidzās ar pilnīgu krahu; pēc viņa nāves Lukā un citās viņam pakļautajās pilsētās atjaunojās komūna.

Pat bagātā un varenā Florence XIV gs. četrdesmitajos gados īsu laiku atradās sinjora varā. Tomēr visumā Toskānā vēl ilgi saglabājās pilsētas-republikas. Tā nav nejaušība. Nekur citur feodāli nebija tik stipri novājināti, bet augošā buržuāzija tik spēcīga. Pagaidām tā pati varēja nodrošināt kā savas šķiriskās, tā arī savas ekonomiskās un politiskās vajadzības. It sevišķi spilgti to apliecina Florences piemērs.

FLORENCES REPUBLIKA

Florence atradās Arno upes vidusteces krastā, auglīgas ielejas centrā. Jau VI gadsimtā tā bija apjuzta ar aizsargmūriem. VII gadsimtā uzcēla, vēlāk pārbūvēja baptisteriju, nākamajos gadsimtos — līdz mūsu dienām saglabājušās vecākās baznīcas. 1115. gadā Florence atbrīvojās no feodāļu kundzības un kļuva par brīvu komūnu. Sākās strauja pilsētas augšupeja. Toreiz florenciešu galvenā nodarbošanās bija amatniecība, bet galvenā specialitāte — vadmalas ražošana. Sākumā izgatavoja rupjus audumus no vietējās vilnas. Ar laiku no Flandrijas un Ziemeļfrancijas ieveda gatavus audumus, kurus uz vietas apstrādāja un krāsoja, pārvēršot par smalku vadmalu, pēc kuras bija liels pieprasījums Austrumu zemēs. Sakarā ar to florencieši nodibināja rosīgus tirdzniecības sakarus ar citām pilsētām un zemēm. Tirgotāji, kas nodarbojās ar vadmalas iepirkšanu, organizēja tās apstrādāšanu un tālāko pārdošanu, bija apvienoti tā saucamajā Kalimalas cunftē, kas avotos minēta jau 1192. gadā.

Drīz vien tirdznieciskais kapitāls sāka pakļaut sev visu vadmalas audumu ražošanas ciklu. Tirgotāji, kas vienlaikus bija arī vadmalas ražotāji, apvienojās Lanās cunftē, kura avotos pirmoreiz minēta 1212. gadā. Sai laikā sāka izmantot vilnu, ko ieveda no Spānijas un Ziemeļāfrikas. Vēlāk par galveno izejvielu kļuva smalkā angļu vilna.

XIII gadsimtā, kad, runājot ievērojamā itāļu vēsturnieka A. Saporī vārdiem, Florences ekonomika pārdzīvoja savu heroisko periodu, radās arī pārējās cunftes. XIII gs. beigās Florencē pastāvēja 21 cunftē, no kurām 7 skaitījās vecākās: Kalimala, Lana, naudas mainītāju un banķieru cunftē (Kambio), zīda ražotāju, ārstu un aptiekāru, tiesnešu un notāru, ādu un kažokādu apstrādātāju cunftes. Līdzās tām pastāvēja 5 vidējās cunftes (miesnieki, kurpnieki, kalēji, celtnieki u. c.) un 9 jaunākās cunftes (vīna tirgotāji, viesnīcnieki, ādmiņi u. c.). Samērā neliels cunftu skaits sekmēja popolānu ciešāku konsolidēšanos, kas bija tik nepieciešama asajos sociālajos un politiskajos konfliktos. XIII gadsimtā vecākajās cunftēs apvienotos popolānus sāka dēvēt par «resno tautu», bet pārējo cunftu locekļus par «kalsnājiem». 1225. gadā zīda cunftē apvienoja 300 locekļu, 1237./38. gadā Kalimalas cunftē — 250 tirgotāju, bet 1239. gadā Kambio cunftē bija imatri-

kulēti 350 cilvēki. 1297. gadā ārstu un aptiekāru cunftē apvienoja 505 locekļus, bet 1320. gadā — jau 2000.

Visu XII gadsimtu Florence sekmīgi karoja ar apkārtējā lauku rajona (kontado) feodāliem; XIII gs. sākumā kontado bija jau pakļauts Florencei. Liela daļa feodāļu labprātīgi vai piespiedu kārtā pārcēlās uz pilsētu. Seit lielākajiem feodāliem (grandiem) izdevās sagrābt savās rokās vadošos amatus. Popolāni, kas paši tiecās pēc varas, cīnījās plecu pie pleca ar sīkajiem feodāliem. Viņi sastādīja gvelfu partiju. Feodālā aristokrātija bija gibelīni. Cīņa starp gvelfiem un gibelīniem — būtībā tā bija visas Florences komūnas vēsture XIII gs. pirmajā pusē.

1250. gadā, pēc tam kad gvelfi bija guvuši uzvaru pār gibelīniem, Florence pieņēma tā saucamo «Pirmo tautas konstitūciju» (*Primo popolo*). Saglabājot neskartu iepriekšējo pārvaldes formu, konstitūcija līdzās tā sauktajai «Lielajai komūnai» izveidoja «Mazo komūnu» — jaunus pārvaldes orgānus, kas risināja svarīgākos valsts jautājumus, sastāvēja no popolāniem un balstījās uz populānu zemessardzi. Simbolizējot tautas uzvaru, popolāni sagrāva grandu cietokšņus.

Popolānu panākumi labvēlīgi ietekmēja Florences tālāko attīstību. Gadsimta otrajā pusē tā pārdzīvoja uzplaukumu, kas dziļi palicis laikabiedru atmiņā un ko vēlāk ar ilgām atcerējās Dante. Florences ekonomisko varenību simbolizēja 1252. gadā pieņemtais lēmums kalt zelta monētas — florīnus. Līdz tam laikam to nebija darījusi neviena Eiropas pilsēta. Vienā pusē monētai bija attēlots Florences ģerbonis ar liliju, otrā pusē — Florences patrons Jānis Kristītājs. «... un minētie jaunie florīni sāka izplatīties pasaulē,» rakstīja tirgotājs un hronists Džovanni Vilāni. Florences zelta monēta drīz kļuva par visstabilāko un visiecienītāko maiņas līdzekli Eiropā.

Popolānu uzvara tomēr nebija galīga. Cīņa ar gibelīniem turpinājās un nodarīja Florencei vēl daudz posta. 1260. gadā pie varas atgriezās feodālā aristokrātija. Visas demokrātiskās reformas tika atceltas. Vācu feodāļi, kas bija palīdzējuši vietējiem gibelīniem, ierosināja iznīcināt gvelfu bastionu. Taču to nepieļāva dižciltīgais Farinata delji Uberti, viens no gibelīnu vadītājiem. Viņš izrāva zobenu no maksts un izsaucās, ka esot cīnījies, lai glābtu, nevis lai iznīcinātu Florenci. Dante šos lepnos

vārdus padarīja nemirstīgus, raksturojot «Dievišķajā komēdijā» Farinatu kā jaunu varmāku, bet patiesu savas pilsētas patriotu.

Hoenštaufenu sakāve izbeidza arī gibelīnu kundzību Florencē. 1266. gadā viņus padzina no pilsētas un tika atjaunota «Pirmā tautas konstitūcija». 1282. gadā to reformēja, koncentrējot visu varu cunftu pārstāvju rokās. Pilsētā tagad faktiski saimniekoja Kalimalas, Kambio un Lanas cunftes, no kurām nāca vairāk nekā 60% visu prioru (valdības locekļu). Starp 375 prioriem, kas ieņēma šos amatus no 1282. gada līdz 1292. gadam, bija tikai 44 grandi. 1298. gadā sāka būvēt īpašu pili priorāta vajadzībām — Sinjorijas pili (*Palazzo Vecchio*), kas vēl šodien grezno Florences vēsturisko centru.

Cīņa ar grandiem aizvien vēl nebija beigusies. Popolānu kundzībai tagad pretojās tie feodāļi, kas ietilpa gvelfu partijā. Tāpēc popolānu varas nostiprināšanai tika izdoti jauni likumi, kas ierobežoja grandu tiesības. Tā, piemēram, 1286. gadā pieprasīja, lai par katru grandu jauneklī, kas sasniedzis 15 gadu vecumu, komūnas kasē tiktu iemaksāta drošības nauda 2000 liru apmērā; ja attiecīgais grands izdarīja pārkāpumu pret komūnu vai pret kādu popolānu, likums paredzēja iemaksātās drošības naudas konfiskāciju. 1289. gadā atbrīvoja kontado dzimtcilvēkus. Ar to feodāļiem tika dots ļoti smags trieciens, bet liela daļa zemnieku varēja brīvi doties uz pilsētu, nodrošinot līdz ar to rūpniecību ar darbaspēku.

Pēdējo un izšķirošo triecienu grandi saņēma 1293. gadā ar tā saucamo «Taisnības statūtu» pieņemšanu, kas saistīta ar enerģiskā un dedzīgā Florences tirgotāja Džano della Bellas aktīvo darbību. Runājot padomju zinātnieka M. Gukovska vārdiem, «Taisnības statūti» ir visas Itālijas komūnu iekšējai dzīvei raksturīgās šķiru cīņas kulminācijas punkts un visizteiksmīgākais piemineklis. Visa vara tagad galīgi pārgāja cunftu rokās. Komūnas valdība sastāvēja no 6 prioriem ar «Taisnības karognesēju» (gonfalonjeru) priekšgalā, ko ievēlēja no cunftu locekļu vidus ik 2 mēnešus. Kaut gan formāli politisko varu ieguva visas cunftes, tomēr faktiski tā koncentrējās vecāko un daļēji vidējo cunftu rokās. Statūtos bija atrodami daudzi pret feodāļiem vērsti panti. Par vismazāko noziegumu pret popolānu grandiem draudēja nāves sods. Feodāļi zaudēja politiskās tiesības. Vēlāk tika noteikts, ka popo-

lāni par pārkāpumu pret valsti tiek sodīti ar ieskaitīšanu grandu aprindās.

Līdzīgi likumi parādījās arī citās pilsētās. Boloņā pat agrāk, tomēr nekur tik spilgtā formā kā Florencē. Trieciens, ko popolāni deva grandiem, atņemot tiem politiskās tiesības, bija visskaidrākais viņu nostiprināšanās apliecinājums. «Taisnības statūti» uzskatāmi ilustlē K. Marksa atzinumu, ka Itālijā feodālismu salauzusi izcilā pilsētu attīstība.¹ Tomēr feodālā sistēma nebija likvidēta. Feodāli bija ekonomiski un politiski novājināti, bet viņiem izdevās saglabāt svarīgas pozīcijas pilsētas dzīvē.

Jau sen liela daļa feodāļu, pārceļoties uz pilsētu, bija sākusi nodarboties ar tirdzniecību un banku operācijām. XIII gs. beigās un XIV gs. sākumā feodāļu urbanizācijas process paātrinājās. Dažas ģimenes pat mainīja uzvārdu. Tā viens Tornakvinči nozarojums sāka dēvēties par Popoleski, cits par Tornabuoni, Kavalkanti kļuva par Campoli. Jau XIII gs. beigās bija grūti atšķirt, kurš bankieris vai tirgotājs cēlies no pilsētniekiem, kurš no feodāļiem. Ar laiku daudzi grandi dibināja vilnas ražošanas manufaktūras. Viņi bieži sadarbojās ar popolānu virsotnes pārstāvjiem, tuvinājās tiem, slēdzot laulības ar to meitām un dēliem. «Taisnības statūtu» pieņemšanas laikā no 72 grandu ģimenēm 33 bija tirdzniecības kompāniju locekļi. Vienlaicīgi viņi saglabāja pilnīgi vai daļēji savus zemes īpašumus un pilis, saglabāja arī daudzas feodālās dzīves tradīcijas.

Tanī pašā laikā «resnā tauta» ieguva feodāļu zemes, sāka ekspluatēt zemniekus. XIV gadsimtā visi zemes īpašumi 40 km rādiusā ap Florenci atradās «resnās tautas» rokās. Savos lauku īpašumos viņi pavadīja vasaras mēnešus. Zeme viņiem deva iespēju bada laikā nodrošināt ģimeni ar pārtikas produktiem. Bet galvenais — zeme bija pierādījums viņu kredīspējai un drošs balsts, kad komerciālajā sfērā radās grūtības. Nereti atsevišķi «resnās tautas» pārstāvji atdarināja grandu dzīves veidu, iegādājās titulus un ģerboņus. Hronisti tādus popolānus dēvēja par «šķietamajiem», pretstatot tos «labajiem» popolāniem. Līdz ar visu to zuda starpība starp grandiem un daļu popolānu. Šādos apstākļos popolāni nevarēja būt konsekventi cīņā ar grandiem, bet bija gatavi uz dažādiem

¹ Markss K. Kapitāls, 3. sēj. — R., 1975, 698. lpp.

kompromisiem. Bagātāko populānu savienību ar grandiem veicināja arī jaunāko cunītu tieksme piedalīties politiskajā dzīvē. Tādēļ nav nejaušība, ka drīz vien «Taisnības statūtos» parādījās labojumi, kas grandiem ļāva iestāties cunftēs un līdz ar to atgūt politiskās tiesības.

Gvelfu partija sašķēlās melnajos un baltajos gvelfos. Melnajos ietilpa grandī un tiem tuvie elementi, baltajos — populāni. Viņu starpā iedegās cīņa, kuras rezultātā melnie guva virsroku. 1301. gadā baltie gvelfi — to skaitā arī dzejnieks Dante — tika no Florences padzīti. Tomēr drīz abas grupas izlīga, baltie atgriezās Florencē, bet viņu vidū nebija lielā dzejnieka, kurš nevarēja dzimtajai pilsētai piedot netaisno rīcību.

«Resnās tautas» kundzību apdraudēja ne tikai grandī no vienas puses un «kalsnā tauta» no otras puses, bet arī citu pilsētu un valstu valdnieku vai kondotjeru mēģinājumi uzkundzēties Florencē. Tai nācās sastapties ar reāliem draudiem no Vācijas ķeizara Indriķa VII, kā arī no Pizas un Lukas tirānu Ugučones della Fadžolas un Kastručo Kastrakāni puses. Par to, kādā sarežģītā mezglā savijās iekšējās un ārējās pretrunas, liecināja četrdesmito gadu notikumi.

1340. gadā grandī mēģināja izdarīt valsts apvērsumu. Viņu priekšgalā atradās bagātā un ietekmīgā tirgotāju-banķieru Bardi ģimene, kas bija cēlusies no feodālu aprindām. Kaut arī savērnieki cieta neveiksmi, Florences valdība saprata, ka briesmas joprojām pastāv. Tāpēc tā uzaicināja bardžello amatā (īpašs amats, ko ievēda 1335. gadā drošības nostiprināšanai) franču avantūristu Gotjē de Briēnu, kam bija skaļš, bet absolūti tukšs Atēnu hercoga tituls. Šis veiklais politiķis ātri atrada kopīgu valodu ar magnātiem, demagoģiski mēģināja nodrošināt sev atbalstu «kalsnās tautas» un strādnieku aprindās. Hronists Vilāni ar sašutumu rakstīja, ka Atēnu hercogs «ne tikai nodibināja kontaktu ar miesniekiem, vīndariem, vilnas kārsējiem un citiem sīkiem ļaudīm, bet arī deva viņiem tādas tiesības, kas iznīcināja labo kārtību cunftēs... un ļāva viņiem prasīt lielāku maksu par darbu». 1342. gadā Atēnu hercogs lika sevi izsludināt par Florences valdnieku. Sajūsminātie grandī saplēsa komūnas karogu un «Taisnības statūtus».

Tomēr hercoga saimniekošana, it īpaši pieaugošie nodokļi, drīz vien lika sīko cunītu aprindām novērsties no

viņa. To izmantoja «resnā tauta» un noorganizēja savvērestību. «Resnie» guva uzvaru, kaut arī lepnie Kavalanti, Buondelmonti un citi grandi centās hercogu aizstāvēt. Pēc nepilnu desmit mēnešu kundzības Atēnu hercogam ar kaunu nācās bēgt no Florences. Sinjorijai šeit nebija izdevies noturēties un nostiprināties. «Taisnības statūti» tika atjaunoti; Florencē iestājās miers. 1345. gadā florencieši pabeidza slavenā Vecā tilta (*Ponte Vecchio*) celtniecību, kas izmaksāja 120 tūkstošu florīnu. Nākamajā gadā tika pabeigta Santa Trinitas tilta būve. Taču tieši šajos gados Florencei nācās pārdzīvot dziļu ekonomisku satricinājumu un drausmīgu mēra epidēmiju.

Iekšpolitisko cīņu un ārpolitisko briesmu apstākļos bieži tika laboti «Taisnības statūti», mainītas vēlēšanu sistēmas, radītas jaunas komisijas, padomes un amati. Un tomēr Florence saglabāja republikānisko režīmu. Vienlaikus tā aizvien vairāk paplašināja savas valsts robežas, pakļaujot sev patstāvīgās Toskānas komūnas: Pistoju (1331), Kortonu (1332), Areco (1337), Prato (1351), Volterru (1360). Vienīgi Piza, Luka, Sjēna, ar kurām cīņa risinājās visu XIV gadsimtu, bija spējīgas saglabāt savu neatkarību.

Kas populānu Florencei deva šo vitalitāti un neizsīkstošo spēku? Lai atbildētu uz šo jautājumu, tuvāk jāaplūko tās ekonomika.

«PASAULES PIEKTAIS ELEMENTS» UN ĶOMPI

Ap 1200. gadu Florencē dzīvoja 50 000 cilvēku, bet 1336.—1338. gadā, pēc hronista Vilāni ziņām, — 90 000 cilvēku, neskaitot ārzemniekus, garīdzniekus, mūkus un mūkenes. Salīdzinājumam varētu pieminēt, ka vidējais iedzīvotāju skaits tā laika Itālijas pilsētās bija 20 000—30 000. Pēc Vilāni ziņām, XIV gs. sākumā 300 Florences uzņēmumos ik gadus izgatavoja 100 000 baķu vadmalas. Tā tomēr nebija tik smalka un dārga kā tā vadmala, ko izstrādāja XIV gs. trīsdesmitajos gados. Tai laikā 200 uzņēmumu izgatavoja 70 000—80 000 baķu gadā. Tātad ap gadsimtu miju viens uzņēmums ražoja gadā vidēji 333 baķus, bet pēc nedaudz vairāk kā 30 gadiem — 400 baķu. XIV gs. otrajā pusē viens no lielākajiem vadmalas ražotājiem uzņēmumiem deva pat 1100 baķu gadā. Hronists

Vilāni tālāk stāsta, ka vadmalas rūpniecība deva eksisten-
ces iespēju 30 000 cilvēku, neskaitot tos, kas bija nodar-
bināti importa vadmalas apstrādāšanā. Tātad vairāk nekā
trešā daļa pilsētas iedzīvotāju bija saistīti ar vadmalas
ražošanu.

No Vilāni hronikas tālāk uzzinām, ka 1336.—1338. gadā
Florencē bija 20 Ķalimalas cunftes uzņēmumu, kas ik ga-
dus apstrādāja vairāk nekā 10 000 baķu vadmalas, ka pil-
sētā bija 80 banku, 300 kurpnieku un 146 maiznieki.
1353.—1354. gadā pilsētā bija 137 vīna pārdotavas un
235 viesnīcas. XIV gadsimtā Florence vadmalas ražošanā
ieņēma pirmo vietu Eiropā. Ieroču izgatavošanā tā atpa-
lika tikai no Milānas, bet mākslas izstrādājumu ražošanas
ziņā — no Venēcijas.

Lai cik iespaidīgi arī būtu minētie skaitļi, tomēr ne jau
kvantitatīvo rādītāju dēļ Florence izvirzījās vadošajā
vietā, bet gan tādēļ, ka šeit visagrāk un visspilgtāk izvei-
dojās agrīnā kapitālistiskā ražošana.

Par Florences rūpniecību var runāt, tikai vienlaikus
raksturojot tirdzniecību un finansu operācijas, jo ikviens
rūpnieks bija arī tirgotājs un bankieris.

Parasti ar visu to darbojās kompānijas, kas apvie-
noja vairākus tirgotājus-bankierus. Kompāniju locekļi no-
slēdza līgumu uz 1—5 gadiem, ko pēc tam varēja atjaunot.
Kompāniju kapitāls sastāvēja no locekļu pajām, kuru lie-
lums noteica peļņas vai zaudējuma apjomu. Parasti viens
kompānijas loceklis deva lielāku summu un visai kompā-
nijai savu vārdu. Viņš paturēja sev tikai organizatora
funkcijas, ar visiem darījumiem darbojās pārējie kom-
panjoni. Galvenā kompānijas locekļa namā atradās kom-
pānijas rezidence, šeit darbojās kalpotāji, glabājās grā-
matvedības dokumenti. Kompānijai bija savas noliktavas
un darbnīcas Florencē, bet citās pilsētās un valstīs —
savas filiāles. Lielām kompānijām varēja būt līdz
20 filiāļu, kas juridiski un tehniski bija atkarīgas no cen-
tra. Ar laiku parādījās otrās un trešās pakāpes atkarības
formas. Tā radās sarežģīta kompāniju sistēma, kas ļāva
veikt plašāka apjoma darījumus.

Sakarā ar dažādām kredīta operācijām kompāniju rīcī-
bas kapitāls bieži daudzkārt pārsniedza sākotnējo. XIV gs.
pirmajā pusē lielāko Florences kompāniju — Bardi un
Peruci — kapitālapgrozījumi tālu pārsniedza miljonu flo-
rīnu. Laikā no 1310. gada līdz 1345. gadam Bardi kompā-

nija algoja 346 kalpotājus, bet Peruci kompānija laikā no 1331. gada līdz 1343. gadam — 136 kalpotājus. Arī citas Florences kompānijas daudz neatpalika. XIV gs. beigās tirgotājam un bankierim Frančesko Datini piederēja kantori Prato un Florencē, vadmalas, krāsošanas un banku kompānijas Florencē, tirdzniecības-banku kompānijas Pizā, Dženovā, Avignonā un Barselonā, filiāles Valensijā un Maljorkas salā. Datini kompānijas bija pastāvīgi saistītas ar vairāk nekā četrdesmit Itālijas, divdesmit Spānijas un desmit Francijas pilsētām, ar Brigi, Londonu, Dienvidvāciju, Ziemeļāfriku un Levanti.

Galvenā Florences tirdzniecības sfēra atradās ārpus Itālijas. Caur Venēciju florencieši tirgojās ar Austrumiem. Blakus Sjēnas un Lukaš tirgotājiem viņiem piederēja vadošā loma slavenajos Sampanas gadatirgos, kas XIII gs. otrajā pusē pārdzīvoja apogeju. Speciāli kurjeri ar naudu, vēstulēm, instrukcijām un precēm regulāri mēroja ceļu no Florences uz Sampanas grāfisti un atpakaļ. Ceļā viņu rīcībā bija plašs viesnīcu un noliktavu tīkls, kas piederēja ieinteresētajām cunftēm.

Sampanas gadatirgos florencieši pirka Anglijas vilnu, Vācijas audeklu, Flandrijas paklājus un mežģīnes, spāņu ādas izstrādājumus un ieročus, franču un spāņu vīnus un vēl daudz ko citu. Viņi pārdeva vilnas un zīda audumus, ieročus, vīnu, zirgus, greznuma priekšmetus. Florencieši neatteicās no tirdzniecības ar jebkuru preci, ja vien tā deva peļņu. Starp citu, viņi plaši nodarbojās ar vergu tirdzniecību, apmierinot ar slāvu, tatāru un citu tautību vergiem gan Itālijas, gan arī pārējo Eiropas valstu bagātnieku pieprasījumu.

XIV gadsimtā florenciešu loma Eiropas mērogā pieauga. Florences tirgotāju kolonijas varēja sastapt Brīgē, Parīzē, Londonā. Gadsimta otrajā pusē viņi sāka parādīties arī Pireneju pussalā. Tirdzniecības vajadzībām izmantoja kā sauszemes, tā arī jūras ceļus. Divas piektdaļas no kravām, ko Venēcijas un Dženovas kuģi pārvadāja pa Ziemeļjūru, sastāvēja no florenciešu precēm.

Vispilgtāko liecību par tā laika Florences tirdzniecības mērogu sniedz «Tirgotāja rokas grāmata» (*Pratica della mercatura*), ko sastādījis Frančesko Balduči Pegoloti. Lieklāko sava mūža daļu viņš bija vadījis Bardi kompānijas filiālē Londonā. Pegoloti grāmatā ir runa gandrīz par

visu toreiz pazīstamo pasauli no Atlantijas okeāna līdz Ķīnai. Pegoloti piemin 330 preču veidus, ar kurām tirgojās Florence. Sajā grāmatā sīki aprakstītas eksporta un importa iespējas, preču kvalitāte un cena, to pārvadāšanas un glabāšanas iespējas. Detalizēti raksturoti tirdzniecības ceļi, doti padomi tirgotājiem, kā uzvesties dažādās zemēs, sniegti paskaidrojumi, kādus mērus un svarus lieto dažādās zemēs, kādi muitas tarifi un kādas naudas sistēmas tur pastāv, un aplūkoti daudzi citi jautājumi, kas interesēja tirgotājus un bija tiem jāzina. Florences kompānijas, sākot ar lielākajām un beidzot ar vissīkākajām, patiešām tirgojās ar visām tām zemēm un ar visām tām precēm, par kurām runā Pegoloti.

Starptautiskās tirdzniecības straujā paplašināšanās ļāva ieviest jauninājumus, kam savukārt bija labvēlīga ietekme uz tirdzniecības tālāko attīstību. Tā XIV gadsimtā sāka parādīties jūras transporta kravu apdrošināšana, ko vēlāk attiecināja arī uz sauszemes transportiem. Ar to nodarbojās gandrīz visas lielākās kompānijas.

Tā laika pirkšanas un pārdošanas operācijas bija saistītas ar kredītu, naudas pārvedumiem, valūtas maiņu u. c. Tāpēc arī visas kompānijas līdzās tirdzniecībai nodarbojās ar finansiāliem darījumiem.

Florences bankas, jau sākot ar XIII gadsimtu, kredītēja pāvestus un karaļus, laicīgos un garīgos feodālus, tirgotājus un visus tos, kam bija vajadzīga nauda. Pāvesti pret aizdevumiem iekļāja baznīcas desmito tiesu, krusta karu nodokļus un citus kūrījas ienākumus. Anglijas un Francijas karaļi deva Florences baņķieriem visādas tirdzniecības privilēģijas, nodokļu vākšanas tiesības, iekļāja tiem savus kroņus un dārglietas. Kaut arī baznīca augļošanu bija stingri aizliegusi, baņķieri atrada visādas iespējas, lai aizliegumu apietu. Tikai slepenās darījumu grāmatas atklāj, cik plaši kompānijas iedzīvojušās uz augļošanas rēķina. Florences tirgotāji un baņķieri kā pāvesta kūrījas pārstāvji aizstāja baznīcas finansiālo aparātu. Ar laicīgo valdnieku svētību viņi iespiedās visās Eiropas valstu saimnieciskās dzīves porās. Tā, piemēram, Bardi kompānija Anglijā vāca nodokļus un muitas maksājumus, īpaši privilēģētos apstākļos iepirka vilnu, saņēma dāvanas, pārvēršoties par savdabīgu finansu ministriju svešā zemē. Kā milzīgs zīrnekļis kompānija sūca asinis no Anglijas iedzīvotājiem, iemantojot tautā visdziļāko naidu.

XIV gadsimtā Florences kompāniju banku un augļošanas operācijas tālu pārsniedza XIII gadsimta apjomu. Florenciešiem piederēja vislielākie kapitāli Eiropā. Viņi operēja ar līdzekļiem, kas pa lielākai daļai sastāvēja no noguldījumiem. Plašas florenciešu aprindas savu ietaupīto naudu glabāja lielajās bankās. Bardi un Peruci garantēja 8% likmi. Lielo banku rīcības kapitāls pieauga arī tādēļ, ka, pateicoties kredītiem, tās bija cieši saistītas ar sīkajām bankām.

XIV gs. otrajā pusē florencieši sāka lietot vekselus un čekus, rakstītus orderus un žiro operācijas, inkaso mandātus un tekošos norēķinu kontus. Darījumus noslēdza uz pilnvaru pamata, kā arī bez notāra klātbūtnes, kas līdz tam laikam bija obligāti. Citās pilsetās tas viss parādījās daudz vēlāk.

Plašie tirdznieciskie un banku darījumi radīja nepieciešamību pēc rūpīgas uzskaites. Attīstījās grāmatvedība. Jau XIV gadsimtā vai, pēc dažu vēsturnieku domām, pat XIII gs. beigās parādījās divkārtšā grāmatvedība, sāka lietot speciālas grāmatas un galveno grāmatu, kurā savilka kopā visus reķinus.

Florences tirgotāju un baņķieru darbība bija tik plaša un vispusīga, viņu ietekme visā Eiropā tik liela, ka 1300. gadā pāvests Bonifacijs VIII, ieraugot, ka gandrīz visu Eiropas valdnieku sūtņi, kas bija ieradušies Romā sakarā ar jubilejas svinībām, ir florencieši, nosauca viņus par «pasaules piekto elementu».

Un «piektais elements» labi iedzīvojās uz pasaules rēķina. Vidējā peļņa no tirdznieciskajiem un banku darījumiem sastādīja 7—10%, kādreiz pat 15%. Atsevišķi darījumi deva līdz 50% lielu peļņu. Taču risks vienmēr bija liels, un ar zaudējumiem vajadzēja rēķināties. Ne velti A. Saporī lielās Florences kompānijas salīdzināja ar milžiem uz māla kājām. Bankroti bija pastāvīga parādība, bet, vienai kompānijai izzūdot, tās vietā radās cita.

Tomēr dažreiz bankroti izrādījās tik smagi, ka skāra visu ekonomisko dzīvi. Tā tas bija XIV gs. četrdesmitajos gados. Jau kopš divdesmitajiem gadiem Bardi un Peruci deva Anglijas karalim vienu aizņēmumu pēc otra. Edvarts III, gatavojoties Simtgadu karam, sāka slikti maksāt procentus, aprobežojās ar solījumiem. Arī Itālijā Florences un Pizas karu dēļ abu kompāniju darījumi atnesa zaudējumus. Četrdesmito gadu sākumā, kad Anglijas

karalis pilnīgi pārtrauca maksājumus, Bardi un Peruci, pateicoties veiklām finansiālām kombinācijām, vēl izdevās noturēties. Tomēr Florencē kļuva zināmas viņu grūtības, noguldītāji steigās izņemt savu naudu. Tas vēl vairāk sarežģīja situāciju. Tad Bardi mēģināja ar jau pieņemtā valsts apvērsuma palīdzību glābt savu finansiālo stāvokli. Tomēr nekas nelīdzēja. 1343. gadā Peruci bija spiesti atzīt sevi par bankrotējušiem, 1346. gadā to pašu izdarīja arī Bardi. Tā bija grandioza ekonomiska katastrofa. Bankrotēja lielas un mazas bankas, tūkstošiem noguldītāju zaudēja savus ietaupījumus. Šis smagais krahs darija galu tam nedzirdētajam uzplaukumam, ko Florence bija sasniegusi XIII gs. beigās un XIV gs. sākumā. Tomēr tas nekādā ziņā nenozīmēja pagrimumu.

Kapitālu uzkrāšana tirdzniecības un finansu sfērā izraisīja dabisku tieksmi meklēt visizdevīgākās investīcijas iespējas. Tās atrada rūpniecībā. Pateicoties plašajiem komerciālajiem sakariem, bija iespējams nodrošināt rūpniecību ar izejvielām un izdevīgu noietu. Bijušie zemnieki un izputējušie amatnieki sastādīja darbaspēka resursus. Ražošanas tehniskais līmenis bija tam laikam augsts. Arī «resnās tautas» politiskā vara radīja labvēlīgus apstākļus. Tas viss ļāva veidoties agrīnajai kapitālistiskajai rūpniecībai. Pēc tās principiem bija organizēta vadmalas ražošana, bet kopš XIV gs. otrās puses — arī zīda audumu izgatavošana.

Manufaktūras ar plašu darba dalīšanu un algota darbaspēka izmantošanu XIV gadsimtā parādījās ne tikai Florencē, bet arī Sjēnā, Lukā, Milānā, Venēcijā un Dženovā. Taču nebija otras tādas pilsētas, kur tās iesakņotos tik dziļi un būtu sasniegušas tādus mērogus kā Florencē.

Katrs strādnieks izpildīja atsevišķu ražošanas operāciju. Viņš vairs nebija viduslaiku zellu tipa universālis. Viņa priekšrocība bija tā, ka viņš gadu no gada atkārtoja vienu un to pašu operāciju. Tas deva iespēju lielā mērā celt darba ražīgumu. Tā jau XIII gadsimtā audēju darba ražīgums bija 5 reizes lielāks nekā XI gadsimtā. Velšanas dzirnavu ieviešana XIII gadsimtā paaugstināja šīs operācijas ražīgumu 35—50 reizes.

Vadmalas ražošanas process sastāvēja no aptuveni 25 atsevišķām operācijām. Traktāts par vilnu, kurš uzrakstīts XIV gadsimtā un kuru izmantoja kā rokasgrāmatu vēl gadsimtiem ilgi, stāsta, kā vilna jāšķiro un jāmazgā,

jākārš, jāello un jāķemmē, jāvērpj, jāauž un jākrāso. No austu vadmalu vajadzēja velt un mazgāt, stiept, labot un tīrīt, un tikai pēc tam, kad ap 25 speciālisti bija veikuši savu darbu, vadmalas gabals bija gatavs pārdošanai.

So operāciju daļēji veica algoti strādnieki kompānijai piederošajās darbnīcās. Audēji, krāsotāji, mazgātāji, vēlēji un citi meistari strādāja savās mājās vai darbnīcās. Viņi kādreiz bija bijuši patstāvīgi amatnieki, bet tagad bija zaudējuši visus savus darbarikus vai arī lielāko daļu no tiem. Šie meistari dabūja izejvielas no uzņēmēja un atdeva viņam gatavo produkciju, saņemot par darbu attiecīgu samaksu. Viņi bija zaudējuši jebkuras tiesības uz patstāvīgu darbu un faktiski ne ar ko neatšķīrās no algotiem strādniekiem.

Strādāja ne tikai vīrieši, bet arī sievietes un bērni. Sievietes tika nodarbinātas visvairāk vērpšanā, aušanā, kā arī vilnas sagatavošanas operācijās, bet bērni strādāja par palīgiem. Vadmalas ražošanā piedalījās arī Florence apkārtnes lauku iedzīvotāji, izpildot gan vērpēju, gan mazgātāju un vēļu funkcijas. Vērpējas bija lielākoties zemnieces, kuras līdzīgi monnai Belkoloro no Varlungo ciema, par kuru stāsta Bokačo kādā no savām noveļēm, katru sestdienu devās uz pilsētu, lai atdotu savērpto vilnu bagātajiem darbnīcu īpašniekiem. Florence vērpējas līdzinājās nabadzīgajai Simonai, kurai, Bokačo vārdiem runājot, «nācās pašai savām rokām nopelnīt sev maizi iztikai».

Rūpniecība deva kompānijām peļņu apmēram 10—14% apjomā, t. i., tikpat daudz, cik tās saņēma no pārējām darbības nozarēm. Ņemot vērā, ka 60% no visiem ražošanas izdevumiem sastādīja darba alga, kļūst skaidrs, kāpēc kompānijas darīja visu iespējamo, lai strādniekiem maksātu iespējami mazāk.

XIV gs. beigās Datīni uzņēmumā algotais strādnieks saņēma vidēji 7—8 soldus dienā. Par katru mazāko kļūdu atskaitīja lielu soda naudu. Laikā nesamaksātais sods palielinājās par 25%. Uz strādnieku rēķina iedzīvojās visādi vidutāji un uzraugi. Strādniekiem algu izmaksāja mazvērtīgās monētās, nereti natūrā. Pēc padomju zinātnieka profesora V. Rutenburga aprēķiniem, reālā darba alga Datīni kompānijā nebija lielāka par 5 soldiem dienā. Ja ņem vērā, ka vienas dienas pārtika izmaksāja aptuveni 4 soldus, kļūst skaidrs, ka darba alga nenodrošināja iztikas minimumu, nerunājot nemaz par iespēju uzturēt ģimeni.

Tādēļ ir saprotams, kāpēc arī sievietēm un bērniem bija jāstrādā.

Pat tik kvalificēts darbaspēks kā audēji, kas XIV gadsimtā Florencē vienu vadmalas gabalu (ap 12—20 m garu) auda vidēji 30 dienas, strādājot 14—16 stundu dienā, tā laika novelēs attēloti mūžīgi izsalkuši un noskranduši, kā vienmēr ciņai gatavs sabiedrības elements. Teicams dzīves pazinējs novelists Franko Saketi stāsta par vilnas kārsēju, kas līdz 70 gadu vecumam strādājis algotu darbu, un viņa sievu, kas mājās dienu un nakti vērpusi vilnu, un tomēr abi divi tikai ar pūlēm varējuši uzturēt bērnus.

Labi saprazdama, kādas sekas var būt šādai nežēligai ekspluatācijai, «resnā tauta» centās sevi nodrošināt, neļaujot strādniekiem dibināt cunftes, pakļaujot viņus stingrai Lanas cunftes kontrolei, ieviešot īpašu «ārzemju ierēdņa» amatu, kura pienākums bija pastāvīgi novērot strādniekus. Šī ierēdņa rīcībā bija rīkstes, kauna stabi un cietums.

«Resnā tauta» iedzīvojās uz darbaļaužu rēķina arī ar valsts nodokļu palīdzību. Kopš «Pirmās tautas konstitūcijas» nodokļus uzlika, vadoties no nekustamā īpašuma vērtības. Toreiz šī reforma bija vērsta pret grandiem. Vēlāk ar nodokļiem sāka aplikt arī kustamo īpašumu, tai skaitā kredītu. Tas nozīmē, ka arī «resnajiem» bija jātukšo savas kabatas. Dabiski, ka viņi centās šo finansiālo nastu pārlīkt uz darbaļaužu pleciem. 1270. gadā sāka ieviest netiešos nodokļus — šos «nodokļus trūcīgajiem», kā tos ļoti trāpīgi nosaucis V. I. Leņins.¹ Vienlaicīgi netiešie nodokļi bija ļoti izdevīgi bagātniekiem, proti — XIII gs. beigās un XIV gs. sākumā Florences komūna sāka izlaist aizņēmumus, kurus sedza ar ienākumiem no netiešajiem nodokļiem, maksājot valsts kreditoriem 5—8% un dažreiz pat 15%. Tā kā republikas izdevumi pastāvīgi pieauga, auga arī aizņēmumu skaits un apjoms, līdz ar to pieauga netiešie nodokļi. Aizņēmumi tādā kārtā kļuva par bagātnieku kapitāla uzkrāšanas avotu, vienlaikus izputinot tautas masas.

Pēc Vilāni ziņām, jau XIV gs. trīsdesmitajos gados netiešie nodokļi deva 80—85% no visiem valsts ienākumiem. Vilāni uzskaitīja 30 dažādu netiešo nodokļu, kaut gan

¹ Leņins V. I. Raksti, 6. sēj., 349. lpp.

patiesībā to bija vairāk. Ar šiem nodokļiem aplika labības un vīna, gaļas, eļļas, sāls un faktiski visu pārtikas produktu pārdošanu. XIII gs. beigās vīna gabela (nodoklis) sastādīja 25% no vīna cenas, turpretī XIV gs. vidū tā sasniedza jau 50%. 1287. gadā valsts ienākumi no šīs gabelas bija 1349 liras, 1301. gadā — 15 000 liru, bet 1336.—1338. g. jau 58 300 liru.¹ Laikā no XIV gs. trīsdesmitajiem gadiem līdz astoņdesmitajiem gadiem republikas ienākumi no netiešajiem nodokļiem pieauga 3—8 reizes. Tādēļ nav nejaušība, ka tautas masas pastāvīgi prasīja netiešo nodokļu atcelšanu.

Cetrdesmito gadu satricinājumi ekonomikā sevišķi smagi atsaucās uz darbaļaužu dzīves apstākļiem. Aizvien skaļāk un aktīvāk viņi izteica savu neapmierinātību.

1345. gadā Florences varas orgāni apcietināja vilnas kārsēju Čuto Brandīni par to, ka viņš bija organizējis savu domubiedru sapulci, uzstājies ar dedzīgām runām un aicinājis algotos strādniekus izveidot savienību, cīnīties par sava ekonomiskā stāvokļa uzlabošanu un par tiesībām piedalīties politiskajā dzīvē. Čuto apcietināšana izraisīja milzīgu sašutumu. Tūkstošiem strādnieku pameta darbu un devās uz valdības pili, lai panāktu sava vadoņa atbrīvošanu. Tas bija viens no pirmajiem streikiem, ko pazīst vēsture. Strādnieki neko nepanāca, Čuto tika sodīts ar nāvi.

1348. gadā visā Itālijā izplatījās šausmīga mēra epidēmija, kuru Bokačo tik spilgti aprakstījis «Dekameronā». Uzskata, ka Florencē gājusi bojā gandrīz puse iedzīvotāju. Tā bija galvenokārt darba tauta, jo bagātnieki, līdzīgi Bokačo septiņām jaunavām un trim jaunekļiem, varēja atrast patvērumu savās lauku mājās.

Nākamajos gadu desmitos darbaļaužu aktivitāte neatslāba. Hronists Mateo Vilāni ar sašutumu rakstīja, ka neapmācītās strādnieces prasījušas 12 florīnu gadā, pieredzējušākie strādnieki — 18 florīnu, bet aukles un melnstrādnieki trīs reizes vairāk, nekā bija saņēmuši agrāk. Šajā periodā arī saasinājās attiecības starp «resnajiem» un sīko cunftu locekļiem ne tikai tādēļ, ka šīs cunftes turpināja cīņu par politiskām tiesībām, bet galvenokārt

¹ 1338. gadā 1 florīns līdzinājās 1 lirai 10 soldiem 8 dināriem (1 lira=20 soldi; 1 solds=12 dināri).

tādēļ, ka «resnie» ar cenu reglamentāciju aizskāra sīko amatnieku un veikalnieku intereses.

1378. gadā uzliesmoja viena no pirmajām un pati lielākā strādnieku sacelšanās, kādu pazina viduslaiki. Neilgi pirms tam bija notikušas strādnieku sacelšanās Sjēnā un Perudžā. Florences strādnieku sacelšanos parasti sauc par čompu sacelšanos. Par čompiem dēvēja vilnas kārsējus un citus algotus strādniekus.

Sacelšanās uzliesmojuma laikā Florence neveiksmīgi karoja ar pāvestu. Sakarā ar to paaugstinājās nodokļi, bet ekonomiskā aktivitāte pazeminājās. Strādnieki, kā arī sīkie amatnieki un tirgotāji cieta aizvien lielākas materiālas grūtības.

22. jūnijā, kad noskanēja zvans Sinjorijas pils tornī, dodot norunāto signālu, sapulcējās bruņotas algoto strādnieku un sīko amatnieku nodaļas un sāka dedzināt bagātnieku namus. Sacēlusies tauta atvēra cietumus un atbrīvoja ieslodzītos. Valdība bija spiesta pasludināt visus «Taisnības statūtu» noteikumus par atjaunotiem.

Bet tauta ar to negribēja samierināties. Pilsētas nomaļos un aiz pilsētas sienām slepeni pulcējās čompi, lai izstrādātu savas prasības un tālākās rīcības plānu. Čompi prasīja «ārzemju ierēdņa» amata likvidēšanu, vadmalas manufaktūru darbības paplašināšanu, algu paaugstinājumu par 50%, parādu moratoriju un čompu cunftes izveidošanu, kas dotu viņiem politiskas tiesības.

Līdz nāvei nobijušies priori apcietināja vienu no čompu vadītājiem. Kāds pulksteņtaisītājs, kas laboja pulksteni Sinjorijas pils tornī, pa logu dzirdēja, kā apcietināto pili spīdзина. Viņš metās pie čompiem un paziņoja par notikušo. Jau nākamajā dienā, 20. jūlijā, sacelšanās uzliesmoja ar jaunu spēku. Čompi nodedzināja Lanās cunftes namu, sagrāba Bardžello pili un beidzot padzina no Sinjorijas pils priorus. Tika izveidots jauns priorāts ar čompu līdzdalību. Jaunā valdība radīja īpašu zemessardzi. Algotie strādnieki dabūja savu cunfti, bet sīkie amatnieki — divas jaunas cunftes.

«Resnā tauta» tomēr netaisījās padoties. Tā slēdza uzņēmumus un pārtrauca pilsētas apgādi ar pārtiku, tādā kārtā atņemot tautai kā ienākumus, tā pārtiku. Gonfalonjers — agrākais vilnas kārsēju uzraugs Mikēle di Lando, ko «resnie» bija uzpirkuši, nekā nedarija čompu labā. Tad čompi nolēma izveidot savu valdību. Viņu delegācija devās

pie gonfalonjera un pieprasīja, lai tas dod viņiem uzticības zvērestu. Mikēle di Lando turpat uz vietas lika delegāciju apcietināt. «Kalsnā tauta», kas sacelšanās sākumā bija cīnījusies kopā ar čompiem, tagad pameta savus sabiedrotos. Kad nākamajā dienā visas cunftes sapulcējās Sinjorijas laukumā, sīkie amatnieki un tirgotāji uzbruka čompiem un izrēķinājās ar viņiem. Compu vadoņus sodīja ar nāvi. Tā beidzās sacelšanās.

Kaut arī čompi bija izvirzījuši rūpīgi izstrādātu programmu ar konkrētām ekonomiskām un politiskām prasībām, viņu taktika visumā bija nenoteikta: revolucionārās cīņas metodes savijās ar konstitucionālām ilūzijām. Lai cik naiva bija daļa čompu prasību, tomēr svarīgi ir atzīmēt viņu augsto šķiras apziņu. Toreizējos apstākļos viņi nevarēja gūt panākumus, viņu programmai nebija perspektīvu, tā atbaidīja sabiedrotos. Tieši šis pēdējais apstāklis arī bija viens no neveiksmes cēloņiem līdzās nodevībai, «resnās tautas» boikotam un pašu čompu taktiskajām kļūdām. Compu sacelšanās ir pirmais gadījums Eiropas vēsturē, kad darbaļaudis uzstājās ne tikai ar ekonomiskām, bet arī ar politiskām prasībām.

Compu sacelšanās bija stipri iebiedējusi Florences populānu virsotni. Tikai pārliecinājusies, ka no čompu puses briesmas vairs nedraud, tā vērsās arī pret sīkajiem amatniekiem un tirgotājiem. 1382. gadā likvidēja divas jaunās amatnieku cunftes. Vienlaikus atjaunoja «ārzemju ierēdņu» amatu. Kopš šī laika visa vara pilsētā koncentrējās šauras populānu virsotnes, faktiski dažu ģimeņu rokās. Tas bija brīvas komūnas pakāpeniska pagrimuma sākums.

«LIELĀ PILSĒTA SKAIDRĀS ARNO UPES KRASTĀ»

Tā Dante nosauca savu dzimto pilsētu Florenci, kuru viņš kaislīgi mīlēja, pēc kuras ilgojās, dzīvodams trimdā, bet kuras bagātņiekus un it īpaši valdošās aprindas viņš dziļi ienīda. Aiz Florences mūriem, viņš teica, dzīvo «skaudīgi, uzpūtīgi un mantkārīgi cilvēki».

Kāda bija šī pilsēta, un kādi bija tās iedzīvotāji?

Tuvojoties Florencei, ceļotājs jau no tālienes varēja ieraudzīt pilsētu, kas šķita kā dārgakmens zaļas ielejas ietvarā. Vizošā Arno upes lenta sadalīja to divās daļās.

No tumši sarkano kārniņu jumtu vidus lepnī pacēlās 110 baznīcu kupoli, zvanu un piļu torņi. 8,5 km garumā pilsētu apjoza 11 m augsts mūris ar 73 torņiem. XIII gs. beigās un XIV gs. sākumā Florencē tika veikti plaši būvdarbi: rekonstruēja Arno upes krastus, cēla jaunus tiltus, paplašināja ielas. Celtnieki apvienoja lietderību ar skaistumu. Tā laika baznīcas un sabiedriskās ēkas vēl šodien pārsteidz skatītāju ar arhitektūras formu harmoniju, kura liecina par celtnieku tieksmi pielāgot vidi cilvēka vajadzībām un skaistuma izjūtai.

Florence nebūt nebija lielākā starp Itālijas pilsētām. Iedzīvotāju skaita ziņā tā atpalika no Venēcijas, Milānas, Romas un Neapoles. Tomēr parādības, kas lielākā vai mazākā mērā piemita arī citām Itālijas pilsētām, Florencē izpaudās visreljefāk. Neviena pilsēta nedod tik spilgtu priekšstatu par tā laika dzīves veidu, cilvēku raksturu un noskaņojumu kā Florence. Renesanses Itālijas pilsētas un sabiedrības pazīmes koncentrējās tieši šeit. Ne velti Florenci dēvē par Renesanses šūpuli.

Kā ikkurā citā viduslaiku pilsētā Florences ielas bija šauras, likumainas un netīras. Atkritumi, par spīti varas iestāžu aizliegumiem, tika izmesti uz ielas. Namu lielākā daļa bija divstāvu mūra celtnes ar šauru fasādi ielas pusē, maziem logiem un zemām durvīm. Ēkas otrais stāvs parasti izvirzījās pāri pirmajam, tāpēc ielās pastāvīgi valdīja krēsla. Nebija vēl izzuduši vecie vienkāršā koka namiņi ar niedru jumtiem. Liels skaits koka būdu — īsti grausti pieklāvās pilsētas mūrim. Tur parasti mitinājās visnabadzīgākie strādnieki. Piļu torņi, kas kādreiz simbolizēja grandu varenību, tagad vairs nebija valdošie pilsētas panorāmā.

Tirgotāja un amatnieka nama pirmo stāvu aizņēma viena liela telpa, kur atradās tā saucamā botega — darbnīca un vienlaikus arī veikals. Vadmalas tirgotāja Frančesko del Benes botegas inventāra saraksts dod priekšstatu par tās izskatu.

Telpā atradās liela koka lāde ar dzelzs apkalumiem, aizbīdņiem un atslēgām, kur glabāja visvērtīgākās preces. Pārējās preces bija izvietotas atklātos plauktos. Raupji koka soli bija novietoti gar sienām. Viens galds bija domāts rakstīšanai, divi galdi un viens sols — preču rādīšanai un mērīšanai. Bez tam botegā atradās kaste naudas glabāšanai, divas kāpnes, svāri, divas grieznes, mērīja-

mais koks, dzelzs lukturis. Botegas dibenā stāvēja gulta māceklim, kam saskaņā ar cunftu statūtiem vajadzēja turpat gulēt. Attālākajā botegas stūrī stāvēja skapis ar grāmatvedības dokumentiem un galds, pie kura parasti sēdēja rēķinvedis vai pats tirgotājs.

Nama otrajā stāvā atradās dzīvojamās telpas. Vienkāršo laužu mājās tās sastāvēja no vienas istabas un virtuves, reizēm tur bija vēl ēdamtelpa un pieliekamais kambaris pārtikas glabāšanai. Turīgajiem pilsētniekiem bija 5—6 istabu dzīvokļi ar darba kabinetu un telpām bērniem, kalpiem un kalponēm, bagātniekiem bija pat 12—13 istabu. Sajā gadījumā ir runa par lielām ēkām, kur istabas aizņēma arī daļu apakšstāva. Nama iekšienē atradās pagalmi, ko šaura eja saistīja ar ielu. No pagalma kāpnes veda uz otro stāvu, ko apjoza koka balkons, no kura varēja ieiet ikvienā istabā.

Istabu iekārtojums bija vienkāršs, pat bagātnieku mājās nebija daudz mēbeļu. Guļamtelpā parasti atradās liela gulta, viena vai divas lādes drēbju glabāšanai. Turīgo pilsētnieku guļamistabās gultas piekāvē bieži stāvēja arī atpūtas krēsli. Ēdamistabas iekārta faktiski bija liels galds ar soliemi. Traukus glabāja gar sienu izvietotos plauktos, ko sedza aizkari. Virtuvē bija liels pavadis, uz kura gatavoja ēdienu un kurš vienlaikus arī apsildīja māju. XIII gadsimtā dūmvadus vēl nepazīna un dūmi spraucās ārā caur spraugām starp jumta kārnejiem, tāpēc virtuve vienmēr atradās otrajā stāvā. XIV gadsimtā bagātnieku mājās parādījās kamīni. Ja nebija īpašas telpas pārtikas produktiem, tos glabāja turpat virtuvē lādēs un traukos.

Mājas logus parasti slēdza pārbīdāmas koka aizvērtnes. Stikla logi sāka parādīties tikai XIV gadsimtā, un pat XV gadsimtā tie vēl skaitījās liela greznība. Bagātnieku namos grīdas klāja ar pulētiem kļeģeļiem, kurus dažkārt sedza ar niedru mašām. Sienas izgreznoja ar freskām vai arī daļēji nosedza ar audumiem un paklājiem.

XIV gadsimtā namu pagalmos sāka būvēt lodžijas. Seit bagātnieki pieņēma klientus, viesus, svinēja kāzas. Lodžiju sienas bieži klāja freskas, bet grīdu noklāja ar niedrēm.

Visa sabiedriskā dzīve risinājās pilsētas ielās un laukumos. Tirgotāji mēdza pakavēties pie botegas ieejas, kur varēja pārrunāt svarīgākos notikumus ar kaimiņiem un

uzzināt pēdējos jaunumus. Šeit sagaidīja nogurušos un putekļiem klātos kurjerus, kas no tālām zemēm atveda tirgotājiem pilnas somas ar vēstulēm. Amatnieki un sīkie veikalnieki mīlēja pulcēties «Vecajā tirgū», ko toreiz dēvēja par Florences sirdi. Tomēr diena bija galvenokārt veltīta darbam, un īpaši vasaras tveicē neviens labprāt neatstāja māju.

Florencēs ikdienas dzīves ritumu regulēja baznīcu zvani. Sešos no rīta sākās darba diena, deviņos bija brokastis. Divpadsmitos sākās lielais pārtraukums, kas ilga līdz trijiem. Tad atkal sākās darbs, kas turpinājās līdz saules rietam.

Vakara stundās pēc paveiktā darba cilvēki atstāja mājas, pulcējās namu priekšā uz koka vai akmens soliēm. Nereti šeit arī apstājās garāmgājējs, lai piedalītos sarunās. Aktuālu politisku problēmu apspriešana mijās ar tenkām, jokiem un asprātīgām anekdotēm. Florencieši visā Itālijā bija pazīstami ar savu aso mēli. Vīrieši labprāt pastaigājās gar Arno upes krastu, lai paelpotu svaigu gaisu, vai arī atpūtās uz baznīcu vēsajām marmora kāpnēm.

Naktī pilsēta grima tumsā. Tikai viens otrs luksturītis ielās un iedegta svecīte zem svētbildēm uz dažiem ielu stūriem ļāva nejaušam gājējam orientēties ielu mudžeklī. Tikai tad, kad tuvojās ienaidnieks un draudēja briesmas, pilsētnieku pienākums bija iededzināt logos gaismu.

Bez īpašas atļaujas neviens nedrīkstēja naktī parādīties uz ielas. Florencieši naktī arī nelabprāt atstāja māju. Gājējs riskēja ar to, ka viņam no namu logiem uzgāzīs netīrumus vai arī viņš, pakrītot tumsā, notraipīsies ar dubļiem, kā tas gadījās kādam Bokačo noveles varonim. Bokačo novelē tas gan notika Neapolē, bet Florencē apstākļi bija tādi paši. Vēl bīstamāk bija sastapt nakts tumsā zagļi vai laupītāju. Kaut gan pilsētas un cunītu sargi ar luksturiem rokā staigāja pa ielām, lai uzturētu kārtību, viņi nebija spējīgi tikt galā ar noziedzniekiem un dēku meklētājiem. Zagļi sevišķi bieži apzaga kapus. Saketi stāsta par kādu garīdznieku, kas nakts aizsegā atvēris kapu, lai likim novilkto apģērbu. Bet viņam jau bijis aizsteidzies priekšā bandīts, kas, ieraugot garīdznieku, briesmīgi nobijies, jo noturējis to par spoku.

Nakts tumsā pa ielām klīda prostitūtas un vīrieši, kas slepeni apmeklēja savas mīļākās — kalpones, verdzenes

vai arī mūķenes. Paretam ielās parādījās florencietis, kas ņemta speciālā tamburā zīmīti ar anonimu denunciāciju. Dienā varas orgānu pārstāvji izņēma šīs zīmites.

Tirgotāju un amatnieku aprindās sievas dienu pavadīja mājās: audzināja bērnus, uzraudzīja ēdiena gatavošanu, kā arī kalpus un kalpones. Vaļas brīžos viņas varēja pieiet pie loga vai iziet uz lieveņa, lai patērzētu ar kaimiņiem.

Turīgu florenciešu namos darbam izmantoja pavārus, kalpones, zīdītājas. Viņu vidū parasti bija vergi. Vergs maksāja ap 50—60 florīnu. Tā bija liela nauda, bet bija daudz izdevīgāk turēt vergu nekā brīvu kalpu vai kalponi, kam bija jāmaksā gada alga 10—12 florīnu apmērā. Vergi, kas nekādu algu nesaņēma, veica tos pašus darbus, ko brīvie: gatavoja ēdienu, uzkopa māju, šuva, auklēja bērnus. Bagātā tirgotāja Datīni namā vienlaikus strādāja 8 vergi un verdzenes. Vergs bija manta, ar kuru īpašnieks varēja rīkoties pēc patikas. Kādā īpašuma inventārā verdzene bija minēta blakus diviem ēzeļiem, vienam zirgam un citām mantām 70 florīnu vērtībā.

Nav brīnums, ka šie no brīves varmācīgi izrautie, smagi ekspluatētie cilvēki dziļi ienīda savus kungus, strādāja nevēlīgi, zaga un meklēja izdevību, lai aizbēgtu. Bagātā tirgotāja Datīni sieva vīram sūdzējās, ka vergiem nevarot uzticēties, bet vīrs savās vēstulēs viņai piekodināja vergus nemitīgi uzraudzīt. Kāda ekonomiska traktāta autors rakstīja: tirgotājiem esot tikpat daudz ienaidnieku, cik vergu. Tādu pašu domu izteicis arī Petrarka. Nereti jaunās verdzenes kļuva par bagāto tirgotāju — savu kungu mīļākajām. Ārlaulībā dzimušos bērnus vai nu nodeva atradeņu namā, kur viņi parasti drīz aizgāja bojā, vai arī audzināja ģimenē kopā ar kunga likumīgajām atvasēm.

Florences arhīvos saglabāties dokumentālais materiāls, hronikas, vēstules un citi avoti dod iespēju gūt priekšstatu par to, ko ēda un dzēra florencieši, cik viņi caurmērā patērēja uzturam. Brokastis mūsdienu izpratnē nepazīna. Apēst gabalu maizes un piedzert klāt kausu vīna no rīta pirms darba sākuma skaitījās greznība. Parasti ēda divas reizes dienā.

Galvenais pārtikas produkts bija maize. Pilsētās ēda kviešu maizi un tikai neražas gados — jaukto labības šķirņu maizi. Laukos patērēja vienīgi mazvērtīgu labību. Tā kā pākšaugu kultūras toreiz vēl audzēja maz, bet

kartupeļus un citu ogļhidrātus saturošu pārtiku nepazīna, maize bija cilvēka eksistences pamats. Florencē caurmēra norma uz vienu cilvēku bija ap 650 g maizes dienā. Apmēram tikpat daudz patērēja arī citās Itālijas pilsētās. Ņemot vērā, ka slikta raža bija bieža parādība, labības apgādes problēma pastāvīgi nodarbināja pilsētas varasvīrus. Bada gados viņi rūpējās par labības iepirkšanu Itālijas dienvidos vai citās zemēs, bet normālas ražas gados aizliedza ģimenēm iegādāties krājumus.

Otrs svarīgākais pārtikas produkts bija vīns. Florencē bija 137 vīna tirgotavas, ar vīnu tirgojās arī viesnīcās un krogos. Pēc Vilāni ziņām, florencieši dzēra vidēji ap 0,75 l vīna dienā. Nav jābrīnās par tik lielu vīna patēriņa normu. Izņemot ūdeni, cita dzeramā nebija, bet vīnogas audzēja lielā daudzumā uz vietas. Vīnu parasti dzēra, atšķaidītu ar ūdeni.

Gaļas norma, pēc Vilāni ziņām, ir ļoti augsta — 100 g dienā. Tomēr jāņem vērā, ka bagātnieki ēda nesalīdzināmi vairāk par šo normu, turpreti strādniekam gaļas gabals bija reta greznība. Ēda galvenokārt teļa gaļu, cūkgaļu un jēra gaļu. Gaļu bieži aizstāja ar zivīm. Bez tam ēda olas, sieru, dārzeņus (salātus, sīpolus u. c.), augļus (mandeles, riekstus, arbūzus, melones u. c.). Nabaga ļaudis patērēja daudz kastaņu, kas bija samērā lēti. No taukvielām visizplatītākā bija olīveļļa. Ap 27—29 g olīveļļas skaitījās vidējā dienas norma. Ēdiena saldināšanai varēja lietot medu. Cukuru izmantoja tikai medicīnā. Vidējā sāls norma — 180 g uz cilvēku dienā — ir ļoti augsta un izskaidrojama ne tikai ar to, ka sāļja zivis un gaļu ilgākai uzglabāšanai, bet galvenokārt ar to, ka sāls tirdzniecība bija valsts monopols. Lai palielinātu savus ienākumus, valdība piespieda pīrkt noteiktu, ļoti lielu sāls daudzumu.

Kā ēdienu kartes, tā ēdiena daudzuma ziņā pastāvēja liela atšķirība starp bagātajiem florenciešiem un nabaga ļaudīm. Trūcīgo iedzīvotāju ienākumi bija tik niecīgi, ka vairāk par minimālo maizes, vīna un eļļas daudzumu viņi nevarēja atļauties. Sīkais amatnieks varēja izlīdzēties ar dārzeņiem, kas izauga nelielajā sakņu dārzā, kurš viņam parasti piederēja, bet slikta raža arī viņam faktiski nozīmēja badu.

Kā ģērbās XIV gadsimta florencieši?

Virieši valkāja kreklu, īsus un pieguļošus bezročus un šauras, pieguļošas bikses, zeķes un kurpes. Bagātnieku

bikses un bezroči bija šūti no smalkas vadmalas, bezroči parasti bija arī izšūti un ar flaneļa oderi. Eleganti gērbies bagātnieks nēsāja virs bezroča tuniku ar zvērādas vai raiba tafta oderi. Jaunieši mēdza valkāt īsas, bet vecāki vīri — garākas tunikas. Tumšs un garš mētelis papildināja bagātā virieša garderobi. Tirgotāji, juristi, zinātnieki valkāja dažādas formas kapuces ar galiem, kuri dažreiz sniedzās līdz zemei un kurus aukstā laikā varēja izmantot par šalli. Dažreiz virs kapuces uzlika vēl platu bereti.

Sievietes apģērbs sastāvēja no linu krekla, virs kura bagātnieces ziemā vēl uzvilka vilnas vai zvērādas apakštērpu, bet uz tā kleitu, kas sniedzās līdz zemei un kam bija garas piedurknes un grezna josta. Virs kleitas modes dāmas mēdza valkāt greznu virstērpu no bagātīgi ornamentēta auduma. Kājās bija zeķes un kurpes. Virs kleitas valkāja platu, drapētu mēteli, bez kura precēta sieva nedrīkstēja uz ielas parādīties. Mēteļi parasti sniedzās līdz zemei. Galvā sieviete, tāpat kā vīrietis, valkāja dažādas formas kapuces, ko parasti izgatavoja no tā paša auduma, no kura bija šūta kleita. Virs kapuces uzlika cepuri.

Sieviešu apģērbs bija dārgs, tādēļ ka sievietes centās gērbties pēc iespējas greznāk. Toreiz pastāvēja paruna, ka nekas tā neizputina vīrieti kā sieva. Pat bagātais tirgotājs Datīni regulāri pierakstīja, cik viņš bija samaksājis par katru sievas apģērba gabalu. Valdība izdeva speciālus likumus, kas aizliedza greznu apģērbu, noteica, ko drīkst valkāt, kādas rotas, kādi audumi un zvērādas atļautas. Tomēr šos aizliegumus un ierobežojumus neievēroja. Tā sievietes valkāja sudraba jostas, kleitas ar velci, pogas no dārgakmeņiem, kaut arī tas viss bija aizliegts.

Strādnieku, kalpu un kalpoņu apģērbs krasi atšķīrās no bagātnieku tērpiem. Virs krekla virieši un sievietes valkāja vienkāršus kokvilnas vai linu audekla bezročus, ko ziemā aizstāja rupjas vilnas tērps. Kalpam galvā bija linu lakats, bet kājās koka tupeles.

Tūlīt pēc piedzimšanas bērnu nodeva zīdītājai, kas dzīvoja uz laukiem vai arī tirgotāja mājā. Pat turīgajās ģimenēs bija pieņemts bērnus audzināt vienkārši, bieži lietot riksti. Florences sprediķotājs Džovanni Dominiči ieteica bērnus ēdināt ar rupju maizi, gērbt vienkāršās drēbēs, pieradināt pašiem sevi apkalpot. Viņš uzskatīja, ka bērns jāaudzina tā, lai viņš prastu iztikt ar mazumu un pierastu pie grūtībām. Dominiči ieteica bērniem pievērst maz

uzmanības un ar viņiem apieties tā, it kā viņi būtu kalpa bērni.

Kad bērni paaugās, zēnus sūtīja skolā, bet meitenes palika mājās. Florencietis Paolo Certaldo ieteica meiteni apmācīt šūšanā, nevis lasīšanā. Tomēr ne visas ģimenes tā rīkojās. Florences turīgo pilsoņu aprindās bija daudz izglītotu sieviešu.

Kad meitene sasniedza 12 gadu vecumu, tās dzīve sāka līdzināties ieslodzītās ikdienai. Viņa drikstēja atstāt māju vienīgi tāpēc, lai mātes pavadībā ar rūpīgi aizplīvurotu seju ietu uz dievkalpojumu. Pārējo laiku viņa pavadīja mājā, piedaloties visos mājas darbos. Sajā vecumā viņai sāka meklēt ligavaini. Izvēli noteica mantiskas un politiskas intereses. Pilsētas turīgo ļaužu aprindās laulība bija pirmām kārtām darījums, kurā pats galvenais bija labs pūrs. Pūra dēļ bieži neņēma vērā ligavas negatīvās īpašības. Bez pūra meitenei nebija izredzes apprecēties. Ja tēvam bija daudz meitu, pūra jautājums kļuva par nopietnu problēmu. Vienīgais glābiņš bija nodot meitu klosterī. Laulība nozīmēja arī izdevīgu sakaru nodibināšanu, kam varēja būt liela nozīme kā tirdznieciskos un finansiālos darījumos, tā arī politiskajā karjerā.

Ligavaini meklēja ar radnieku vai īpašu starpnieku palīdzību. Kad piemērota kandidatūra bija sameklēta un jautājums par pūru nokārtots, abu ģimeņu klātbūtnē notika saderināšana. Ligavas klātbūtnē nebija obligāta, toties notāra piedalīšanās bija nepieciešama. Tēvs solījās meitu dot ligavainim, tas savukārt solījās to pieņemt. Pēc šīs ceremonijas ligavainis drikstēja iepazīties ar ligavu, apmeklēt viņu mājās, pasniegt dāvanas. Lielākās svinības notika dienā, kad radu un liecinieku klātbūtnē apmainījās gredzeniem. Tad uzaicināja daudz viesu, rīkoja greznas dzīres, pēc kurām jaunā sieva devās uz vīra māju.

Nabadzīgo ļaužu vidū, kā arī laukos laulību ceremonija noritēja daudz vienkāršāk. Pūra jautājumam nebija lielas nozīmes, toties biežāk noslēdza laulību uz abu pušu mīlestības pamata.

Kamēr meiteni mājā gatavoja laulībai, zēns parasti apmeklēja skolu. Hronists Vilāni stāsta, ka skolas, kur mācīja lasīt, apmeklēja 8000—10 000 zēnu; 1000—1200 zēnu pēc tam mācījās skolās, kur apguva rēķināšanas māku. Bez tam Florencē bija arī augstākās pakāpes skolas,

kurās mācīja gramatiku un loģiku. Tās, pēc Vilāni ziņām, apmeklēja 550—600 zēnu.

Vilāni dotie skaitļi liecina, ka samērā daudz zēnu apguva elementārās zināšanas skolās. Tomēr lielākā amatnieku un īpaši strādnieku dēlu daļa gatavojās patstāvīgai dzīvei, iestājoties par mācekļiem kādā darbnīcā vai arī palīdzot vecākiem darbā.

Bagāto populānu dēli, pabeiguši skolu, t. i., apmēram 10—12 gadu vecumā, iestājās par mācekļiem tirgotāja botegā. Viņi lasīja ienākušo korespondenci, kopēja izejošās vēstules, palīdzēja rēķinvežiem un pašiem tirgotājiem. Seit viņi apguva grāmatvedības pamatus, pirmās ziņas par precēm, to cenām, svešām zemēm, kā arī pirmās tirgošanās iemaņas. Kad jaunekļi jau bija paaugušies un ieguvuši vajadzīgās zināšanas, viņus sūtīja ar precēm vai dažādiem finansiālas dabas uzdevumiem uz citām zemēm. Nostrādājuši kompānijas filiālēs vairākus gadus, viņi varēja kļūt par šo filiāļu vadītājiem vai arī uzsākt patstāvīgu darbību.

Florences tirgotāja personā iemiesojās visspilgtākās Renesanses laikmeta jaunās, augošās buržuāzijas īpašības, psiholoģija, darba un domāšanas veids.

Datīni reiz rakstīja sievai: «Visgudrākajam pasaules vīram ik dienu un nakti jādomā par saviem darbiem un nekas nav jāaizmirst, citādi nav ko domāt par labu peļņu.» Tirgotājs bija aizņemts caurām dienām. Viņš sēdēja pie rēķiniem botegā, uzraudzīja strādniekus, nereti devās uz saviem zemes īpašumiem, lai pārbaudītu, kā tiek veikti lauku darbi. «Es tur biju līdz vakaram neēdis un nedzēris,» stāsta Datīni.

Bet visbiežāk tirgotājs rakstīja vēstules — gan tad, kad viņš tirdznieciskās darīšanās apbraukāja svešas zemes, gan arī tad, kad sēdēja savā botegā. Toreiz uzskatīja, ka tirgotāja rokām jābūt vienmēr notraipītām ar tinti. Kādā vēstulē Datīni rakstīja: «Vakar vakarā es jutos slikti, jo pēdējās divās dienās biju pārāk daudz rakstījis; es neguleju ne nakti, ne dienu un apēdu šajās dienās tikai vienu kukuli maizes.» Nav brīnums, ka Datīni arhīvā šodien vēl glabājas 125 549 vēstules. Katru dienu viņš rakstīja no Florences sievai uz Prato, saviem kompanjoniem un kalpotājiem uz citām pilsētām un zemēm, tirgotājiem, celtniekiem, zemniekiem, māksliniekiem, draugiem. Bez Datīni ziņas viņa sieva nedrīkstēja pārdot nevienu

miltu maisu un viņa zemnieks nedrīkstēja noraut nevienu vīnogu ķekaru. Nevienu sīkumu viņš nepalaida garām, pat vismazāko aizmāršību neatstāja nepamanītu. Šis Dā-tīni vēstules ir savdabīgs praktisku padomu, tēvišķu no-rādījumu un stingru rājienu mistrojums.

Tirgotāju vēstulēs var atrast visādas ekonomiskas un politiskas dabas ziņas, filozofiskus, literārus, reliģiska un zinātniska rakstura spriedumus un atziņas.

Datīni arhīvā saglabājušās 574 tirdzniecības grāmatas. Tādas bija visiem tirgotājiem. Tie nav tikai bezpersoniski grāmatvedības dokumenti. Starp vērpēju, audēju, strād-nieku grāmatām atrodas arī «slepenās grāmatas» un «at-miņu grāmatas», kurās savdabīgi savijušies kopā sausi skaitļi un personiskas dabas piezīmes. Blakus pierakstam par to, cik naudas kaimiņš ir parādā, atrodam lakonisku piezīmi par bērna piedzimšanu, par sievas nāvi un ģime-nes izcelšanos, par karadarbību un lauksaimniecību, me-dicīniskus padomus un pārdomas par dvēseles glābšanu, anekdotes un ģeogrāfiskus aprakstus. Spriedumi par cil-vēka vietu un uzdevumiem šajā pasaulē mijas ar citātiem no Aristoteļa darbiem un bībeles, no Dantes «Dievišķās komēdijas» un Bokačo sacerējumiem.

Tirgotāju stāstījumi bieži līdzinās mazām, spilgtām no-velēm. Bagātnieki un vienkāršie strādnieki, bruņinieki un augļotāji, vīrieši un sievietes ar saviem priekiem un bē-dām, savām ikdienas rūpēm un interesēm raibā virknē piepilda šo grāmatu lappuses. Tās sniedz visspilgtāko sava laikmeta portretu. Vienkāršā sarunu valodā, ko ik dienas varēja dzirdēt Florences ielās un laukumos, tirgo-tāji pierakstīja visu, ko domāja un izjuta. Viņi rakstīja sev, savai ģimenei un tāpēc bija atklāti, neko neslēpa.

Tirdzniecības grāmatas parasti sākas ar vārdiem «Dieva un peļņas vārdā». Tas nav vienkāršs cinisms vai primitīva svētulība, bet oficiālas pieklājības savienojums ar patiesu mērķi. Dieva loma šajā dzīvē bija drīzāk formāla, reāla loma bija peļņai. Tirgotājs regulāri sūdzēja grēkus, bet bija gatavs smieties par garīdzniekiem un mūkiem. Viņš kārtīgi apmeklēja dievkalpojumus, kaut arī vajadzības gadījumā strādāja baznīcas svētku dienās. Viņš devīgi ziedoja naudu klosteriem, palīdzēja bāreņiem un atrade-ņiem, būvēja kapelas un baznīcas, bet darīja šos dievam tikamos darbus ar stingru aprēķinu. Kompānijas iedalīja savās tirdzniecības grāmatās īpašu «dieva tā kunga

kontu» un, dalot peļņu, piešķīra dievam kā ikkuram kompanjonam viņa daļu. Dievs tirgotājam tiešām bija kompanjons, kas bija nepieciešams, lai nodrošinātu sevi gan pret šīs pasaules briesmām — slimībām, nelaimes gadījumiem —, gan arī pret elles mokām par šajā dzīvē izdarītajiem grēkiem.

Tirgotājs ticēja dievam, briesmu brīžos viņš lūdza dieva palīdzību un solījās darīt labu darbu, bet šai ticībai patiesībā bija izdevīga darījuma raksturs. Tirgotājs negaidīja labvēlību no dieva puses, viņš saprata, ka šajā dzīvē pirmām kārtām jāpaļaujas uz sevi. «Esi gudrs, darbojies veiksmīgi, un tu sasniegsi visu» — tāda bija tā laika tirgotāja devīze. Patiesais «dievs» tirgotājam bija peļņa.

Spilgti un trāpīgi šai ziņā izteicies Datīni: «...cilvēks ir bistama lieta, kad tev ir darišana ar viņu,» — vai arī: «Ja man vajadzētu no jauna piedzimt, es vairātos no cilvēkiem vairāk nekā no velna.» Un tomēr, par spīti šādai vairāk nekā piesardzīgai attieksmei pret cilvēkiem, viņš rakstīja sievai: «Es vairāk paļaujos uz šīs pasaules cilvēkiem nekā uz dievu, un šī pasaule man labi maksā par to.» Tāds bija reālais Datīni. Viņš bija gatavs sadarboties ar pašu velnu, ar laupītāju, noziedznieku, ja runa gāja par peļņu. Nauda bija viņa mērķis, viņa dzīves jēga. Viņš sakrāja savas bagātības, vācot zelta florīnus, kur vien tas bija iespējams. Naudas un peļņas dēļ viņš varēja strādāt diennakti bez atpūtas. Dzīve viņam bija viens vienīgs tirgus. «Viņš bija naudaskārs un tiecās pēc tā, lai neviens dinārs neietu zudumā un lai neviens ķieģelis netiktu likts šķērsām, ja tam labāk vajadzēja būt liktam gareniski, un viņš tā tiecās pēc visa tā, it kā runa būtu par dvēseles glābšanu,» rakstīja par Datīni viņa draugs.

Datīni nebija izņēmums. «Vissvētākā lieta mūsu laikos ir bagātība,» rakstīja notārs Bene di Boloņa. «Nebēdā par laika zaudējumu, bet izvairies zaudēt kaut mazāko kapitāla daļiņu,» mācīja Florences tirgotājs Morelli.

Šī kaislīgā iedzīvošanās kāre piemita tirgotājiem arī XII un XIII gadsimtā. Tajā laikā viņi zināmā mērā bija avantūristi, gatavi peļņas dēļ uzņemties jebkuru risku. Bet viņiem bija arī citas intereses un pirmām kārtām — dzimtenes brīvība un labklājība. Šie dedzīgie Florences patrioti bija gatavi ik brīdī ņemt rokās ieroci, upurēt mantu un brīvību dzimtās pilsētas labā. Bet ar laiku pilsoņu lepnums izzuda, XIV gs. otrajā pusē bagātais

popolāns jau bija sev iekarojis un nodrošinājis vietu zem saules. Pats tirgotājs vairs nekaroja, viņa vietā to darīja kondotjers. Politiskā darbība radīja interesi tikai tiktāl, cik tā varēja dot labu peļņu. Patriotisma vietu ieņēma izdevīgums.

Tirgotājs bija kļuvis piesardzīgāks, taupīgāks. Viss, arī morāles principi bija pakļauti aprēķinam. Peļņas dēļ viņš bija gatavs piemānīt visus — svešus cilvēkus, draugus, valsti. Datīni pat palīdzēja republikas ienaidniekiem. «Ja tu brauc uz Sjēnu, saki, ka tu brauc uz Luku, un tu būsi drošs... un vienmēr izliecies, ka esi nabags,» mācīja Datīni laikabiedrs Paolo da Certaldo. Florences tirgotājs Morelli deva šādu padomu, kā izvairīties no nodokļiem: «Vienmēr parādi ar vārdiem un darbiem, ka tev ir puse no tā, kas tev patiesībā pieder. Ja tu nopelnīsi 1000 florīnu, saki — piecsimt, ja tev ir 10 000 florīnu, tad lai tavi zirgi, apģērbs un kalpi būtu tādi, kā cilvēkam, kam pieder tikai 5000. Saki melus, kas līdzinās patiesībai... šajās lietās meli ir atļauti, jo tu tos izmanto, nevis lai kādam atņemtu mantu, bet lai tev, neskatoties uz taviem pienākumiem, to neatņemtu.»

Saketi noveles zīmē veselu virkni skopu, viltīgu un mantkāriģu florenciešu portretu. Te ir bagātnieks Bartolo, kas ilgu laiku nekaunēdamies izliekas esam izputējis un panāk, ka viņam uzliek nodokļus kā nabaga vīram. Cits bagātnieks, lai nebūtu jāmaksā muiža, paslēpj 24 svaigas olas savās platajās biksēs, bet pie pilsētas vārtiem pats visas sadauza un kļūst par ļaužu izsmiekla objektu. Bagātais tirgotājs ir ar mieru iet cietumā, lai ar viltu iegūtu naudu, bet tiesas izpildītājs labāk šķiras no rokas nekā no 8 lirām, kad jāsaņem sods par nepatieso liecību. Turklāt Saketi stāsta par to visu kā par kaut ko pilnīgi dabisku, bez jebkāda nosodījuma.

Nauda iznīcināja ierastās morāles normas. Tikumīgs bija izdevīgais, bet slikts bija tas, kas sagādāja zaudējumus. Mīlestība un draudzība pārvērtās par utilitārām vajadzībām. «Ja tirgotājs arī parāda mīlestību kādam citam, tad tikai pēc principa — dod man, un es došu tev,» rakstīja notārs Lapo Macei. Draudzība ir tikai līdzeklis karjeras nolūkos. «Cilvēkam var būt visādi draugi, taču tikai noderīgie,» ieteica kāds anonīms autors, bet Paolo da Certaldo mācīja: «Draudzējies vienmēr ar cilvēku, kas ir bagātāks un ievērojamāks par tevi.»

Kaut arī aprēķins un saprāts vadīja tirgotāja dzīvi, viņš tomēr bija un palika kaislīgas dabas dienvidnieks, kas pie tam augstu vērtēja savu personisko cieņu un brīvību. Ja nelīdzēja vārds, viņš ķērās pie ieroča un bija ik brīdī gatavs nogalināt ienaidnieku, ja vajadzēja aizstāvēt savu vai savas ģimenes godu. Kamēr florencietis nebija paguvis atriebties, viņš ierakstīja ienaidnieka vārdu savu parādniķu sarakstā. Kad ienaidnieks bija nogalināts, parādniķu grāmatā parādījās sauss, lietišķs ieraksts: «Ir samaksājis.»

Hronisti dēvē tirgotājus par velna kalpiem, stāstot par viņu rīcības metodēm. Jaunā buržuāzija, kas vēl nebija paguvusi izveidoties par šķiru visas Itālijas mērogā, jau šūpulī parādīja tādas īpašības, pret kurām Dante tika vērsis nesamierināmas invektīvas. Mantkārīgs un augstprātīgs, skaudīgs un egoistisks, aprēķinātājs, bet vienlaikus arī gudrs, uzņēmīgs, enerģisks, nedaudz skeptisks un cinisks cilvēks, kas nesaudzīgi ekspluatē tautas masas un gatavs personisko interešu labā pat izdarīt noziegumu, — tāds bija savdabīgais, bet nebūt ne simpātiskais XIV gadsimta Florences tirgotājs.

Tai pašā laikā būtu aplam pārāk nivelēti raksturot tirgotājus. Viņu vidū bija dažādi cilvēki ar dažādām rakstura īpašībām un tieksmēm. Bija sastopami arī izšķērdīgi vīri, kas politisko karjeru vai izpriecas un patikamu laika kavēkli vērtēja augstāk par naudas krāšanu. Tāds bija Datīni laikabiedrs Bonakorso Piti. Arī viņš tiecās pēc naudas, bija uzņēmīgs, enerģisks un drosmīgs, gatavs ik brīdī riskēt, taču tai pašā laikā arī skandālists un kauslis, kaislīgs azarta spēļu cienītājs, kas reizēm laimēja pasakainas bagātības, bet reizēm zaudēja visu līdz pēdējam. Ne mazums bija tādu tirgotāju, kas par katru cenu centās iekļūt bruņinieku kārtā. Viņi sapņoja par to, lai līdzīgi grandiem, ar kuriem viņu tēvi bija nikni cīnījušies, varētu nodoties jautrai uzdzīvei, piedalīties turnīros utt. Saketi izsmej amatniekus, kuri tīkoja pēc ģerboņiem un greznā bruņinieka tērpa.

Tomēr viss teiktais vēl nebūt nav pilnīgs agrās Renesanses tirgotāja raksturojums. Lielākā daļa tirgotāju labi saprata, ka ne ar prātu, ne pieredzi, ne ar naudu vien nepietiek, lai varētu efektīvi darboties, — ir vajadzīgas arī daudzpusīgas zināšanas. Izglītībai bija tīri praktiska

nozīme. Bet tieksme pēc zināšanām bija radusies, un drīz tā pārsniedza utilitaritātes robežas.

XIV gadsimta Florences vidusmēra tirgotājs pa lielākai daļai labi orientējās sarežģītos rēķinos, prata valodas, pazina dažādu tautu paražas. Viņš bija ne tikai veikls vēstulu un atmiņu rakstītājs, bet sacereja arī noveles (Saketi) un hronikas (Vilāni) un labi orientējās antikajā literatūrā. Uzskaitot grāmatas, kas jāizlasa izglītotam cilvēkam, Morelli nosauc vispirms Danti un Aristoteli un tikai pēc tam biblii. Viņš uzskatīja, ka nepieciešams zināt Vergiliju un Boeciju, Seneku un Ciceronu. «...no visa, kas tev pieder, nedz liela bagātība, nedz bērni, nedz arī sabiedriskais stāvoklis nevar dot tev to, ko dod zinātne un spēja sevi uzskatīt par cilvēku un nevis par dzīvnieku.» Tie ir vārdi, ko teicis nevis augsti izglītots humanists, bet parasts vidusmēra tirgotājs.

Antikā literatūra un filozofija lielā mērā ietekmēja florencieša domāšanas veidu un uzskatus. Protams, tajos vēl bija daudz viduslaicīgā, bet tai pašā laikā jaunās idejas, jaunā attieksme pret dzīvi un cilvēku sāka gūt virsroku. Dzīvesprieks un optimisms, dedzīga vēlēšanās baudīt dzīvi, kaislīga zinātkāre — tās ir īpašības, kuru rašanos noteica ne tikai jaunās dzīves prasības, bet arī lielā mērā antikā mantojuma ietekme.

Sajā ziņā līdzās bagātajam tirgotājam liekams arī sīkais amatnieks. Pietiek atcerēties spilgtās XIV gadsimta Florences rakstnieku noveles, kurās darbojas ne tikai mantkārīgi skopuļi, bet arī dzīvespriecīgi, asprātīgi jokdari, kurus ikviens florencietis labprāt uzklausīja un pieņēma savā mājā. Tur parādās cilvēki, kas augstu ciena savas pilsētas ievērojamākos ļaudis — mākslinieku Džoto, dzejnieku Danti un Bokačo. Kalējs un ēzeļu dzinējs, strādājot savu ikdienas darbu, dzied dziesmas ar vārdiem no «Dievišķās komēdijas». Kāds no Saketi noveles varoņiem novāc sveces krucifiksa priekšā, lai iededzinātu tās uz cienīgāka vīra — Dantes kapa. Renesanses laikmeta pazīmes jau dziļi bija iesakņojušās visā sabiedrībā.

Florences ikdienas dzīve nebūt nebija tik mierīga un vienmuļa, kā tas varēja likties pēc jau raksturotā dienas rituma. Florencieši prata arī uzjautrināties. Sevišķi iemīļots bija karnevāls, kad liksmu cilvēku masas piepildīja ielas un laukumus, dejojot un dziedot populāras karnevāla dziesmas. Svētku reizēs rīkoja iecienītās plēsīgo zvēru

ciņas un turnīrus. Bagāto aprindu jauniešu vidū ļoti populāras bija tā saucamās džostras — divkaujas ar smago šķēpu, kuras jau bija zaudējušas savu militāro jēgu un pārvērtušās par sporta spēlēm. Lai noskatītos šādas spēles, pilsētas laukumos pulcējās varasvīri, bagāti tirgotāji ar savām sievām greznos apģērbos. No logiem un balkoniem nokarājās dārgi auduma gabali un paklāji, ar kuriem svētkos mēdza izgreznot pilsētu. Tautas masas raudzījās uz visu to kā uz aizraujošu izrādi. XIV gadsimtā sāka izplatīties arī īpatnējs vienkāršo ļaužu uzjautrināšanās veids. Katra pilsētas kvartāla amatnieki un strādnieki izveidoja īpašas nodaļas, pārgērbās savdabīgos «karavīru» tērpos, apbruņojās ar visu, kas gadījās pie rokas, — ar akmeņiem un mietiem, izvēlēja sev «karalus» un «ķeizarus». No pilsētas nomalēm viņi devās uz centru, kur notika «kaujas» atsevišķu nodaļu starpā.

Darbu un svētkus nereti pārtrauca kari — gan tad, kad nācās aizstāvēt Florences valsts robežas un tās neatkarību, gan arī tad, kad paši florencieši devās uzbrukumā. Tad auga nodokļi, cēlās cenas, sāka trūkt pārtikas. Turklāt pastāvīgi iedzīvotāju mieru traucēja dažādi iekšējie konflikti starp naidīgiem popolānu grupējumiem, kā arī starp aristokrātisku ģimeņu klaniem vai atsevišķiem dižciltīgās jaunatnes pārstāvjiem. Milas dēkas vai atriebība varēja kļūt par iemeslu nepārtrauktai slepkavību virknei. Nereti bruņotās sadursmes izvērtās par īstām kaujām šaurajās pilsētas ielās un laukumos.

Ja konflikti bija nopietnāki, bagātnieki neatteicās iesaistīt tajos vienmēr nemierīgās un ciņai gatavās tautas masas — sīkos amatniekus un bodniekus, atkarīgos meistarus, strādniekus un kalpus. Tas nebūt nebija vienveidīgs ļaužu slānis. Darbu meklējot, pilsētā ieplūda lauku iedzīvotāji, bet pilsētnieki savukārt devās uz citām pilsētām vai arī uz laukiem. Visus viņus vienoja politisks beztiesiskums, smaga ekspluatācija un ļoti grūti dzīves apstākļi. Pastāvīgs darbs varēja nodrošināt tikai pašas elementārākās dzīves prasības; bads bija parasts viesis viņu mājās. Sevišķi smagi kļuva dzīves apstākļi, kad badam pievienojās mēris. Te nelīdzēja ne Florences 30 slimnīcas ar 1000 gultām, ne 60 ārsti un 100 aptiekāri. Nav jābrīnās, ka šī tauta bija tik viegli uzbudināma. It īpaši tas attiecas uz pilsētas nomaļu iedzīvotājiem. Kad mocīja izsalkums, kad nebija, ar ko barot bērnus, šie cilvēki bija pat

spiesti zagt. Zādzības bija ikdienas parādība ne tikai nakts tumsas aizsegā, bet arī gaišā dienas laikā. Florencieši sūdzējās, ka ik dienas notiekot slepkavības.

Taču daudz vairāk bagātie populāni baidījās no tautas masu aktivās kolektīvās cīņas. «Ja nabaga cilvēks redzēs, ka tev ir labība pārdošanai un ka tu to taupi, kamēr cenas paaugstināsies, viņš tevi lamās, aprunās un aplaupīs, nodedzinās tavu māju, uzkūdis pret tevi visu «kalsno tautu», bet tā ir ļoti bīstama lieta: nedod dievs, ka pilsēta nokļūtu šīs tautas varā,» rakstīja Morelli. Datīni vienmēr bija nobažīties, ka tikai izsalkušie ļaudis neizlaupītu noliktavas un nenodedzinātu māju. Šīs bailes no tautas masām bija hroniska parādība un lielā mērā noteica Florences populānu ikdienas rīcību un varas iestāžu pasākumus. Tomēr novērst tautas masu pretestību viņi nebija spējīgi.

ĶECERU KUSTĪBAS

XIV gadsimtā tautas masu sacelšanās Itālijas pilsētās un laukos kļuva par biežu parādību, bet šķiriskā apziņa un solidaritātes jūtas vēl bija samērā vāji attīstītas. Tāpēc pārsvarā bija tradicionālas opozīcijas izpausmes formas. Atklāti izteikta ekspluatatoru nicināšana un izsmiešana, ass vārds un nevīžīgs darbs, nelikumīga bēgšana ik dienas apliecināja tautas masu noskaņojumu. Šis noskaņojums atrada izpausmi arī visādu ķecerīgu mācību izplatīšanā.

Reliģijai viduslaikos bija milzīga, visuaptveroša nozīme cilvēka dzīvē — no viņa dzimšanas līdz pat nāvei. Baznīca bija tādā mērā piesātinājusi sabiedrisko, politisko un kultūras dzīvi, ka ikkura opozīcija pret šīs dzīves normām neizbēgami bija viepļlaikus baznīcas kritika, bet cīņa pret baznīcu faktiski nozīmēja cīņu pret reālās dzīves kārtību. Pat Renesanses laikmeta Itālijā, kad izglītotākie cilvēki sāka kļūt vienaldzīgāki pret ticības jautājumiem un atbrīvoies no tās stindzinošajiem ierobežojumiem, kad arī «mazais cilvēks» kritizēja garīdzniekus un mūkus un smējās par viņu mantrausību un izvirtību (lai atceramies Bokačo noveles), šis «mazais cilvēks» vēl ilgi atradās dziļā reliģijas ietekmē. Reliģiskajā mācībā viņš meklēja mierinājumu un arī atrada tajā līdzekļus, ar kuriem centās

atbrīvoties no netaisnības un grūtībām. Sludinot pastāvošās baznīcas pārveidošanu un uzlabošanu, viņš cīnījās par labāku un taisnīgāku dzīvi.

Itālijas sabiedriski ekonomiskās un politiskās dzīves straujais ritms radīja arī tautas masu vidū lielu aktivitāti. Tāpēc arī visādas reliģiskas mācības no mēreni opozicionārām līdz atklāti ķeceriskām izplatījās Itālijā vairāk nekā jebkurā citā Eiropas valstī. Ķeceriskās kustības parasti radās tieši tajās pilsētās un tajos rajonos, kur visstraujāk pukstēja rūpniecības un tirdzniecības pulss.

Ķeceriskās kustības sāka parādīties XI gadsimtā un jau XII un XIII gadsimtā ieguva tādu vērienu, ka daži vēsturnieki runā par «ķecerību laikmetu». Sludinātāji aicināja dzīvot pēc Evaņģēlija un apustuļu mācības. Ķeceri atteicās no laicīgā ipašuma, dzīvoja tikai no savu roku darba, ierobežoja savas miesīgās alkas. Bija arī tādi, kas sludināja absolūtu nabadzību. Nekas nespēja apturēt šo mācību izplatīšanos, nedz ekskomunikācija, nedz spīdzināšana un inkvizīcijas sārti. Ķeceru spēks slēpās viņu lielajā popularitātē tautas masās, apziņā, ka viņi ir patiešais baznīcas spēks, ka viņiem ir morāls pārākums.

Jau XI gadsimtā Milānas ķeceri ne tikai vērsās pret bagāto aristokrātiju un garīdzniecību, bet arī sludināja ķeceriskas duālisma idejas. Pauperisma un reformisma saturs piemīt jau minētā Brešas Arnolda mācībai. Tomēr daudz lielāku ietekmi uz cilvēku prātiem atstāja Kalabrijas mūks Floras Joahims (ap 1132—1202), kas sludināja, ka pagājis jau dieva-tēva laikmets, beidzas dieva-dēla laikmets un drīz iestāsies svētā gara laikmets, kad pasaulē valdīs taisnība, vienlīdzība un cilvēku savstarpēja mīlestība, vispārēja labklājība un laime. Viņa mācība paredzēja — kaut arī mistiskā formā —, ka cilvēki var izglābties no ciešanām nevis nezināmajā aizkapa dzīvē, bet šajā reālajā pasaulē. Tādēļ šī mācība ļoti ātri izplatījās tautas masu vidū. Nobažījusies garīdzniecība sāka vajāt joahimiešus kā ķecerus, bet izskaust šo populāro mācību tai neizdevās līdz pat XV gadsimtam.

XII un XIII gs. mijā no Francijas izplatījās tur izveidojušās kataru un valdiešu ķecerības, kas kritizēja kā baznīcu, tā arī netaisno laicīgo dzīvi, organizēja pilsētās un laukos kopienas, kuru locekļi dzīvoja saskaņā ar Evaņģēlija prasībām. Sevišķi populāra kļuva valdiešu mācība. Tās pamatlicējs — bagāts Lionas tirgotājs Pēteris

Valdo — 1170. gadā izdalīja savas bagātības nabagiem un sāka ubaga dzīvi. Nokļuvusi Itālijā, viņa mācība drīz vien pārveidojās. Franču valdieši, piemēram, uzskatīja, ka jādzīvo no žēlastības dāvanām, itāli turpretī aizstāvēja nepieciešamību strādāt. No valdiešu vidus atdalījās arī citi novirzieni, to skaitā tā saucamā humiliātu kustība, kas nekļuva par ķecerību. Humiliāti aprobežojās ar atteikšanos no laicīgās pasaules dzīves veida; viņi dzīvoja kopā lielās grupās, nodarbojoties ar noteiktu amatu, galvenokārt ar vilnas audumu izgatavošanu.

Liela nozīme visas Itālijas mērogā bija reliģiskajai kustībai, kuras pamatlicējs bija Asizes Francisks (1181 vai 1182—1226). Šis bagātā tirgotāja dēls tāpat kā Valdo atteicās no īpašuma, no pastāvīgas dzīves vietas. Viņš staigāja no ciema uz ciemu, visur sludinādams evaņģēlisko nabadzību, cilvēkmīlestību un pazemību. Franciska mācībā sarežģīti savijās dažādi pretrunīgi elementi. Viņš apvienoja tīri askētisku naidu pret laicīgās dzīves vilinājumiem ar aizkustinošu mīlestību pret dabu visos tās izpausmes veidos. Francisks uzstājās ar sprediķiem putnu priekšā, pierunāja nikno vilku, lai tas dzīvotu pieticīgu dzīvi. Ar maigām mīlestības jūtām viņš vērsās pie ūdeņiem, akmeņiem, kokiem un puķēm. Franciskam radās ļoti daudz sekotāju: 1207. gadā viņš nodibināja minoritu brālību.

Kaut arī Franciska mācība nevērsās pret pastāvošo baznīcu un neaicināja likvidēt īpašumu, tomēr tā viegli varēja kļūt par ķecerību. To ļoti labi saprata pāvests Innocentijs III, kas veikli pārņēma šo kustību savā aizgādībā, piekrita īpaša ubagotāju mūku — Franciskāņu ordeņa dibināšanai. Ar laiku šis ordenis pārvērtās par parastu mūku ordeni, kam bija īpaši «nopolni» ciņā pret ķecerībām. Franciskāņi nenoslēdzās no ārējās pasaules aiz klostera sienām, bet uzturēja visciešākos sakarus ar vienkāršajiem ļaudīm. Ģērbušies brūnos vilnas mēteļos, ko apjoza ar virvi, ar sandaļiem basās kājās, viņi staigāja no vienas vietas uz otru. Viņi uzstājās ar sprediķiem pilsētās un ciemos, parasti agri no rīta vai arī vakara krēslas stundās, lai amatnieki, zemnieki, strādnieki brīvajā laikā varētu viņus noklausīties. Viņi sludināja visiem saprotamā tautas valodā, ilustrēdami Evaņģēlija tekstu ar piemēriem no ikdienas dzīves. Tomēr ne visi Asizes Franciska sekotāji piekrita oficiālā ordeņa statūtiem. Tā radās tā sau-

camie fraticelli, spirituāļi, kas pārstāvēja atsevišķus ķeceriskus un pusķeceriskus novirzienus.

XIII gadsimtā joahimiešu, valdiešu, franciskāņu un citas ķeceriskas idejas atrada atbalsi ne tikai visnabadzīgāko ļaužu, bet arī demokrātiski noskaņoto populānu vidū. Tā joahimiešu ietekme neapšaubāmi jūtama Dantes uzskatos. Nav nejaušība, ka viņš Floras Joahimu ievietoja paradīzē kopā ar svētajiem, kaut arī Joahima mācība bija nosodīta kā ķeceriska. Dante pārņēma no joahimiešiem mesianismu, aiz kura slēpās cerība uz radikālu sabiedrības pārveidošanu, uz sociālās taisnības un brālības nodibināšanu. Protams, nevar likt vienlīdzības zīmi starp populāna Dantes un plebeju sektu politiskajām un sociālajām idejām. Tomēr starp tām ir vērojams zināms tuvums, un tas vēl vairāk liecina par Dantes saikni ar plašajām masām un vienlaikus arī par progresīvo ideju plašo izplatību tā laiku Itālijas sabiedrībā.

XIV gadsimtā mērenās opozicionārās mācības pamazām izzuda. Aizvien plašāku vērienu guva radikālākās plebeju un zemnieku ķecerības, kuras kļuva gandrīz par visu zemnieku un pilsētu plebeju kustību ideoloģisko karogu.

XIII gadsimtā vairākkārt uzliesmoja flagelantu (šausmītāju) kustības viļņi, kura izvēršanās plašumā nākamajā gadsimtā. Basām kājām, bieži puskaili, viņi šaustīja sevi, dziedāja psalmus un sludināja gara valstības dibināšanu. No pilsētas uz pilsētu, no ciema uz ciemu pāri kalniem un ielejām klida cilvēku pūļi, apstājoties pie katra krucifiksa un katras svētbildes ceļmalā. Tie bija izputējuši amatnieki un tirgotāji, zemnieki un strādnieki, kuriem nepiederēja nekas, kuri uz savas ādas bija izjutuši visu dzīves sūrumu un kuri sapņoja par laimi un taisnību. Viņi aicināja nožēlot grēkus, ieviest mieru un kārtību uz zemes. Ne vienmēr flagelanti aprobežojās ar miermīlīgu psalmu dziedāšanu un sprediķošanu, bieži viņi tikpat kaislīgi atmaskoja tos, kam piederēja bagātības un privilēģijas.

Miera slavināšana tautas valodā, apokaliptiski pareģojumi par drīzu pasaules galu strauji paplašināja flagelantu piekritēju skaitu. Pilsētu bagātnieki un varasvīri raudzījās uz flagelantiem kā uz ārpus likuma stāvošiem cilvēkiem un slēdza vārtus viņu priekšā, garīdznieki dēvēja viņus par ķeceriem, bet pāvesti draudēja ar ekskomunikāciju. Tomēr nekas nelīdzēja. Kad 1310. gadā sākās jauna flagelantu kustība, hronists della Toza rakstīja:

«... sakustējās visa Itālija.» 1335. gadā dominikāņu mūks Fra Venturīno da Bergāmo vadīja lielu cilvēku pūli cauri visai Itālijai uz Romu. Ģērbušies baltos apmetņos, viņi nēsāja emblēmas ar balodi, olīvu zaru un krustu. «... un nebija viņu vidū neviena, kas nešautītu sevi ar sajūsmu, aicinot citus nožēlot grēkus, būt žēlsirdīgiem un uzturēt mieru,» rakstīja kāds laikabiedrs. Viņi bija pārliecināti, ka sākas Floras Joahima paredzētais svētā gara laikmets, kas pienācīgi jā sagaida.

Nākamo flagelantu kustības uzliesmojumu izraisīja «melnā nāve». Fanātiski ļaužu pūli sludināja vienkāršību un evaņģēlisku nabadzību. Pret tiem, kas nepievienojās, it īpaši pret varas pārstāvjiem, viņi uzstājās asi un draudoši. Flagelantu kustība turpinājās visu XIV gadsimtu, iegūstot atsevišķos gadījumos īstas masu psihozes raksturu.

XIII gs. otrajā pusē izveidojās tā saucamā «apustuļu brāļu» sekta. Šīs sekta pamatlicējs bija mūks Segarelli no Parmas. Viņš uzsāka savu darbību ar apgalvojumu, ka tuvojas tūkstošgadīgā dieva valsts, kad valdīs tikai patiesie likumi, kurus mācījuši Kristus un apustuļi. Viņš uzskatīja, ka Romas baznīca ir novirzījusi no pareizā ceļa, iestigusi netikumos, mantkārībā un lepnumā. Garīdznieki un mūki ir velna kalpi, Romas kūrīja — netikle, kura jāiznīcina. Segarelli apgalvoja, ka pienācis laiks radīt tādu baznīcu, kāda pastāvējusi agrā kristiānisma laikā. Atšķirībā no citām ķecerībām «apustuļu brāļi» mācīja, ka nevis jāgaida, kamēr notiks izmaiņas, bet gan jārada tās pašiem: viņi uzskatīja par savu pienākumu iznīcināt vecās baznīcas un līdz ar to arī vecās sabiedrības pamatus, kas neļauj izveidoties patiesajai baznīcai. «Apustuļu brāļi» asi un naidīgi vērsās pret visu reālo pasauli. Patieso baznīcu viņi iedomājās bez templiem, garīdzniecības un greznā dievkalpojuma. Visiem jaunās sabiedrības locekļiem jābūt vienlīdzīgiem un nabadzīgiem, viņu savstarpējās attiecībās jāvalda brīvprātības principi. «Apustuļu brāļi» noliedza īpašumu. Savu mantu viņi izdalīja nabagiem, bet paši dzīvoja no žēlastības dāvanām. Viņi nestrādāja, un viņiem nebija pastāvīgas dzīves vietas.

Neskatoties uz stingrajām pāvesta bullām, kas nosodīja un aizliedza šo mācību, uz inkvizīcijas sārtiem, kuros gāja bojā liels skaits tās sludinātāju, arī pats Segarelli,

«apustuļu brāļu» mācība turpināja izplatīties. Sākumā Segarelli bija pāris simti sekotāju, taču viņa nāves brīdī to skaits jau sniedzās tūkstošos. Šī ķecerība kļuva par Itālijas lielākās viduslaiku zemnieku sacelšanās, tā saucamās Dolčīno sacelšanās ideoloģiju.

Mūks Dolčīno, dedzīgs Segarelli piekritējs, savam laikam labi izglītots cilvēks, kļuva par sekas vadītāju pēc sava skolotāja nāves. Viņš piederēja pie radikālajiem «apustuļu brāļu» mācības pārstāvjiem. Dolčīno apgalvoja, ka tuvākajā laikā pienāks gals visiem garīdzniekiem un mūkiem, ies bojā sliktie pāvesti un uzvarēs jaunā baznīca. Jaunā sabiedrība, kurā valdīs apustuļu ideāli, tiks nodibināta, varmācīgi gāžot veco kārtību.

XIV gs. sākumā Dolčīno ar saviem tuvākajiem sekotājiem ieradās Pjemontā nelielās Sezijas upes ielejā netālu no Verčelli pilsētas. Šajā rajonā, kur sabiedriski ekonomiskā attīstība risinājās lēnāk nekā Lombardijā un Toskānā, laicīgajiem un garīgajiem feodāļiem aizvien vēl bija liela loma sabiedriskajā un politiskajā dzīvē. Zemniekiem pastāvīgi nācās aizstāvēties pret feodāļu un pilsētu varmācību. Sociālās un politiskās pretrunas bija it īpaši saasinājušās laikā, kad šeit ieradās Dolčīno ar saviem sekotājiem.

1304. gadā Sezijas upes ielejā sākās sacelšanās. Apkārtnieji feodāļi un pilsētas nekavējoties apvienojās un sūtīja pret sacelšanās dalībniekiem lielu karaspēku. Pāvests izsludināja krusta karu pret ķeceriem. 1304. gada 28. martā zemnieki guva pārliecinošu uzvaru. Sacelšanās izplatījās tālāk. Tomēr jauna feodālā karaspēka tuvošanās lika zemniekiem atkāpties. Viņi nostiprinājās kalna virsotnē, kur, par spīti ilgstošajam aplenkumam, ziemas aukstumam un pārtikas trūķumam, noturējās līdz 1306. gada pavasarim. Tad viņi Dolčīno vadībā izlauzās cauri aplencēju nometnei. Jaunā vietā, Cebello kalnā, zemnieki uzcēla pamatīgus nocietinājumus un vairāk nekā gadu pretojās feodāļu karaspēkam, nereti pārejot pretuzbrukumā. Apstākļi bija ārkārtīgi smagi, trūka pārtikas, simtiem sacelšanās dalībnieku krita kaujās. 1307. gada pavasarī Cebello kalnā jau valdīja bads. Izšķirējā kaujā krita lielākā daļa aplenkto. Dolčīno ar saviem tuvākajiem līdzgaitniekiem nonāca gūstā un pēc īsas tiesas prāvas tika sodīts ar nāvi — kā ķeceris sadedzināts uz sārta.

«Apustuļu brāļi» bija uzsākuši bruņotu cīņu ne tikai pret baznīcu, bet arī pret visu ar baznīcu saistīto sabiedrību,

pret visu pastāvošo iekārtu. Sacēlušies zemnieki bija realizējuši tās vienlīdzības idejas, kuras jau vairākus gadsimtus bija sludinājuši ķeceri.

XIV gs. otrajā pusē zemnieku un plebeju šķiru cīņa turpinājās ļoti asās formās. Tukīnu sacelšanās ziemeļrietumu Itālijā (ap 1382.—1387. gadu) pieder pie lielākajām tā laika zemnieku sacelšanās kustībām. Neilgi pirms tam notika algoto strādnieku sacelšanās Perudžā, Sjēnā un Florencē. Kaut arī progresīvākas cīņas formas pamazām aizstāja pasīvo protestu, ķeceri un visādi jaunas, labākas dzīves pareģotāji neizzuda. Tā, piemēram, 1368. gadā Florencē kāds mūks sludināja, ka pienāks diena, kad zemes tārpi aprīs lauvas un vilkus, bet strazdi un citi sīkie putni iznīcinās plēsīgos putnus. Nabadzīgā tauta tai dienā nogalinās tirānus un nodevējus. Būs liels bads un liela mirstība, ies bojā ļaunie un noziedzīgie cilvēki, bet baznīca zaudēs savus laicīgos īpašumus.

Ķeceru kustība zaudēja savu nozīmi tikai nākamajā gadsimtā, tomēr baznīcas un garīdzniecības kritika neizzuda. Tā izpaudās arī tautas literatūrā — asprātīgās anekdotēs, dzejā un dziesmās. Ļoti spilgtā formā kritiskās domas izteica humānistī. Ļoti atšķirībā no ķeceriem, kas izvirzīja arī savu pozitīvo mācību, humānisti šajā jomā aprobežojās ar kritiku vien.

LITERATURA UN ZINĀTNE

XII gadsimtā un XIII gs. pirmajā pusē, kad Itālijas ekonomika izvirzīja šo zemi Eiropas priekšgalā, kultūras jomā tā vēl ne ar ko īpaši neizcēlās. Tāpat kā citur, Itālijas kultūrā valdīja baznīcas ideoloģijas sistēma. Baznīca sludināja pasīvu pakļaušanos dieva gribai, noraidīja reālo, ķermenisko dzīvi, aicināja pievērsties gara pasaulei, dieva kontemplācijai un labākas viņpasaules dzīves gaidīšanai. Tā darīja visu iespējamo, lai iepatētu tautai aklu ticību brīnumiem un pārliecību, ka garīdzniecība esot vienīgā dieva svētības nesēja. Baznīca nicināja laicīgās zinātnes, naidīgi izturējās pret antīko mantojumu. Daudzi antīkās literatūras un filozofijas pieminekļi gāja bojā tādēļ, ka mūki izkasīja pergamentā rakstītos senos tekstus

un to vietā uzrakstīja «svētos» tekstus vai arī parastus klostera saimnieciskos rēķinus.

Bet, lai arī kā augstākā garīdzniecība un mūki centās, viņiem neizdevās iznīdēt antīko mantojumu. Pirmām kārtām jau tādēļ, ka viņi paši bez tā nevarēja iztikt: klosteru skolās, kur gatavoja nākamos garīdzniekus, latīņu valodu mācīja no antīko autoru sacerējumiem, kuri glabājās klosteru bibliotēkās. Bet galvenais cēlonis ir tas, ka tieši Itālijā antīkās kultūras tradīcijas bija spēcīgākas nekā jebkurā citā zemē. Nebija aizmirsta pagānu mitoloģija, leģendas par pilsētu izcelšanos un romiešu karavadoņiem, dzejnieku vārdi un darbi. Visur bija redzami antīki mākslas pieminekļi, celtnes vai to paliekas. Izglītotākajiem teologiem nebija sveši daži antīko filozofu sacerējumi, bet miniatūrās, ar kurām ilustrēja svētos tekstus, nereti pavidēja pagānu mitoloģijas tēli un antīkie dekoratīvie elementi. Neapšaubāmi, šo tradīciju ietekmē XI un XII gadsimta literatūra izrādīja arī zināmu interesi par sava laika politiskajiem un militārajiem notikumiem.

Latīņu valoda ilgi saglabājās kā tautas sarunu valoda. Itāļu valoda izveidojās samērā vēlu. Pirmais paraugs ir no 960. gada (franču valodas vecākais teksts — no 842. gada). No XI un XII gadsimta saglabājušies tikai trīs nelieli fragmenti itāļu valodā, bet jau par Frīdrihu II runāja, ka viņš esot pratis «mūsu latīņu un mūsu tautas valodu». Pirmais Toskānas dialekta paraugs datējams ar XIII gs. sākumu, bet jau pēc viena gadsimta uz šī dialekta pamata bija izveidojusies literārā valoda, ko saprata visā Itālijā. Toreiz, t. i., pirms sešarpus gadsimtiem, Dante sarakstīja «Dievišķo komēdiju» valodā, kas daudz neatšķiras no mūsdienu itāļu valodas. Neviena cita Eiropas tautas valoda nav izveidojusies tik strauji. Nav šaubu, ka šis īpatnējais valodas veidošanās process ir saistāms ar spēcīgām antīkajām tradīcijām.

XIII gadsimts ir pārmaiņu un lūzuma periods visā kultūras attīstībā. Aizvien vēl valdoša ir vecā, gadsimtu gaitā izveidojusies ideoloģiskā sistēma. Literatūrā noteicošā loma ir reliģiskām leģendām, kulta drāmām, bruņinieku romāniem un alegoriski moralizējošām poēmām, bet mākslā — reliģiskiem sižetiem, abstraktai simbolikai un satīngušām formām. Bet tai pašā laikā ar komūnu uzvaru dzimst jaunas vajadzības, idejas un formas. Kultūras dzīves atsevišķās jomās jaunais parādās ar dažādu

intensitāti — gan kā pretstats valdošajiem uzskatiem un normām, gan arī savdabīgā savijumā ar tām, padarot visu tā laika kultūru sarežģītu un pretrunīgu.

Literatūras un zinātnes jomā XIII gadsimts nav devis nedz izcilas personības, nedz arī izcilus pieminekļus. Lai- cīgā literatūra atradās franču literatūras ietekmē, bet ievē- rojamākie teologi bija saistīti vairāk ar Parīzi nekā ar Itāliju. Šeit nebija augšnes klasiskās bruņinieku literatū- ras un sholastiskās zinātnes uzplaukumam. Feodālā šķira bija novājināta, bet pilsētniekiem šāda kultūra nebija va- jadzīga. Viņi krāja bagātības un karoja ar feodāliem. Vi- ņiem bija vajadzīgi nevis rakstnieki, bet pirmām kārtām juristi, ārsti, matemātiķi.

Divi ievērojamākie XIII gadsimta Itālijas filozofi — franciskānis Bonaventura (1221—1274) un dominikānis Akvīnas Toms (1227—1271) — bija izcilākie sholastiskās filozofijas pārstāvji. Ar Itāliju viņus faktiski saistīja tikai izcelšanās — viņi galvenokārt darbojās Parīzē.

Bonaventūra centās radīt sholastikas un mistikas sin- tēzi. Viņa uztverē visa esošā radītājs un cēlonis ir dievs, bet pasaule un reālā dzīve tikai bāls radītāja varenības atspoguļojums. Cilvēka augstākais mērķis ir dieva izzinā- šana un tuvošanās viņam, ko var sasniegt ar dieva tēla kontemplāciju un iedziļināšanos savā dvēselē. Sasniedzot šādā ceļā pārdabisku ekstāzi, cilvēks it kā saplūst ar dievu. Kontemplācijai jā sagatavojas ar svētu dzīvi un karstām lūgšanām.

Lai cik liela bija Bonaventūras popularitāte Eiropā, to nevar salīdzināt ar Akvīnas Toma ietekmi. Dižciltīgo grāfu atvase kļuva par ortodoksālās sholastikas sistema- tizētāju. Viņa ievērojamākais sacerējums «Teoloģijas summa» ir savdabīga viduslaiku oficiālās ideoloģijas en- ciklopēdija. Akvīnas Toms centās pamatot kristīgās ticī- bas dogmas ar Aristoteļa mācības palīdzību. Viņš uzska- tīja, ka filozofijas priekšmets ir prāta patiesība, bet teo- loģijas priekšmets — atklāsmes patiesība. Galējais abu patiesību objekts un avots ir dievs, tādēļ nevar būt pret- runa starp abām patiesībām. Filozofija kalpo teoloģijai un ir zemāka par to tādēļ, ka cilvēka ierobežotais prāts ir ze- māks par dieva gudrību.

Akvīnas Toms savā filozofiskajā sistēmā ir ietvēris vi- sas zināšanu nozares, to skaitā arī ekonomiku. Tieši šajā jomā viņa uzskatus manāmi ietekmēja jaunie Itālijā

radušies apstākļi. Tā, piemēram, viņš atzīst, ka bagātība nav grēks, tāpat nav grēks gādāt par tās palielināšanu. Nedrīkst tikai pārkāpt mērenības un morāles robežas, zemes labumiem nav jāklūst par pašmērķi, tiem tikai jānodrošina gara normāla funkcionēšana. Raksturīga ir viņa mācība par «taisnīgo cenu». Ja kreditoram laikā nav samaksāts parāds un viņš līdz ar to ir cietis zaudējumus, viņam atļauts tos kompensēt. Praktiski tas deva iespēju ņemt procentus par kredītu, kaut gan baznīcas mācība kategoriski aizliedza augļošanu. Itālijas buržuāzija nākamajos gadsimtos plaši izmantoja iespēju, ko tai deva Akvīnas Tomā mācība.

XIII gadsimtā Itālija apgādāja Parīzi ar teologiem, bet ar to tās loma filozofijas jomā izbeidzās uz ilgāku laiku. Šolastiskās filozofijas vājā attīstība neapšaubāmi atvieglināja jaunas ideoloģijas veidošanos Itālijā XIII gadsimtā. Toreiz attīstījās citas zinātnes. Ap 1200. gadu pīzietis Leonardo Fibonači (Pizas Leonardo) sastādīja «Grāmatu par skaitīšanu». Tajā doti piemēri sarežģītu procentu aprēķināšanai, kvadrātsakņu un kuba sakņu vilkšanai, dažādu variantu vienādojumu atrisināšanai. Grāmatas teorētiskajā daļā Leonardo izmantoja antikās matemātikas zinātnes elementus. Leonardo sarakstīja arī mācību grāmatu ģeometrijā, kas balstījās uz Eiklīda mācību. Ar šiem Leonardo sacerējumiem sākās tās jaunās zinātnes uzvaras gājiens, kas cieši saistīta ar cilvēka vajadzībām. Tomēr XIII un XIV gadsimtā matemātika un dabas zinātnes vēl nebija noteicošas — pirmā vieta piederēja humanitārajām zinātnēm.

Tirdzniecības attīstība, jaunu pārvaldes formu rašanās pilsētās, asā politiskā cīņa — tas viss izvirzīja vajadzību pēc jaunām tiesiskām normām. Jau XI gadsimtā Ziemeļitālijā radās juridiskas skolas, kurās pētīja un apguva romiešu tiesības. XII gs. beigās Boloņā no šādas skolas izveidojās pirmā universitāte Eiropā. Jaunatne no visas Eiropas brauca uz šejieni mācīties jurisprudenci. Juridiskās skolas — vēlākās universitātes, kas izveidojās arī Modēnā, Padujā, Pizā, Romā, Perudžā, — radīja īstu apvērsumu romiešu tiesību pētīšanā un pielietošanā.

Itālijas dienvidos (Salerno pilsētā) radās laicīga medicīnas skola, kurā, pamatojoties uz antikās medicīnas zināšanām, sarakstīja rokasgrāmatas ķirurģijā un farmakoloģijā. Seit tulkoja un komentēja antīkos tekstus un pat

pētīja dzīvnieku anatomiju. Pateicoties šai skolai, medicīnas zinātne Itālijā izvirzījās pirmajā vietā Eiropā.

XIII gadsimtā Itālijā jau pastāvēja deviņas universitātes, kurām nākamajā gadsimtā pievienojās vēl sešas. Šajās universitātēs nodarbojās ne tikai ar tiesību zinātņi un medicīnu, bet pētīja arī antīko kultūras mantojumu. Raksturīga šo universitāšu tieksme būt patstāvīgām un nepieļaut baznīcas iejaukšanos to darbībā. Nav šaubu, ka zinātņu un izglītības straujā attīstība radīja labvēlīgus priekšnoteikumus Renesanses ideju izplatībai.

Savdabīgi veidojās laicīgā literatūra itāļu valodā, ko ietekmēja Provansas, Ziemeļfrancijas un arābu literatūra. Jau XII gs. beigās atsevišķi Provansas trubadūri pārcēlās uz Itāliju, bet pēc albigiešu kariem daudzi no viņiem meklēja patvērumu Itālijas feodāļu galmos. Sākās aizraušanās ar trubadūru liriku, kas kļuva par vispāratzītu paraugu. Vietējie atdarinātāji rakstīja provansiešu valodā. Bet drīz sāka parādīties tādi dzejnieki, kas izmantoja savdabīgu franču un vietējo dialektu mistrojumu. Par nozīmīgāko šīs literatūras centru kļuva Frīdriha II galms Sicīlijā. Šeit dzejoļus rakstīja visi: pats ķeizars, viņa dēli, viņa kanclers, galminieki. Izveidojās īpatnēja «Sicīlijas dzejas skola». Pēc satura un formas šī dzeja maz atšķīrās no Provansas trubadūru darbiem. Mīlestību apdziedāja kā savdabīgu mākslu ar savu likumu kodeksu. Ideāla bruņinieka mīlas objekts bija vispārināta sieviete ar stingri noteiktām rakstura īpašībām.

Visumā šī lirika ir retoriski sausa, tomēr vienā otrā dzejolī pavīd patiesas jūtas un pārdzīvojumi. Panti kļūst vienkāršāki, īsāki un dzīvāki, parādās sonetu un kančoņu formas. Taču galvenais ir tas, ka šeit sāk rakstīt itāļu valodā, izmantojot galvenokārt Toskānas dialektu, kas jau toreiz skaitījās vistīrākais. Kaut arī šī literatūra skāra tikai sabiedrības augstākos slāņus, tomēr jaunais radās tiešā tautas daiļrades ietekmē, kas bija sevišķi aktivizējusies un attīstījusies XIII gs. pirmās puses vēsturisko notikumu gados. Tautas daiļrades paudži bija ielu dziedātāji, spēlmaņi un aktieri, kas pastāvīgi pārvietojās no viena apgabala uz otru, līdz ar to neapšaubāmi veicinot arī vienas tautas valodas izveidošanos. «Sicīlijas dzejas skola» zināmā mērā ietekmēja Ziemeļitālijas literatūras attīstību, bet pati ātri pagrima. Petrarka vēlāk par šo

dzejas skolu rakstīja: «...viņi bija pirmie, bet nu viņi ir pēdējie.»

XIII gs. otrajā pusē sākās Ziemeļitālijas literatūras strauja attīstība. Seit savdabīgi savijās tradicionālās bruņinieku literatūras elementi ar tautas literatūrai raksturīgām īpatnībām. Seit arī sāka skaidri izpausties jaunas idejas un tendences — nākamās Renesanses literatūras iedīgļi.

Pie tā laika nozīmīgākajiem prozas darbiem pieder Dantes skolotāja un drauga florencieša Bruneto Latīni (ap 1220.—ap 1294. g.) «Grāmata par dārgumiem», kas sarakstīta franču valodā. Populārā formā, šad tad citējot latīņu klasiskus, Latīni izklāsta tās pašas atziņas, kuras ietvertas Akvīnas Toma grāmatā «Teoloģijas summa». Tradicionāli uzskati esamības izpratnē, ētikā un politikā, fantastiskas un leģendāras ziņas tikai paretam mijas ar paša autora novērojumu un iespaidu atstāstījumu. Spilgti pavīd doma, ka bez naudas un bez zināšanām cilvēks nevar iztikt. Cenzdamies sekmēt zināšanu izplatīšanos, Latīni sarakstīja itāļiski dzejā šī darba saīsinātu variantu («Mazais dārgums»).

Pretrunīgas tendences piemita arī Parmas franciskāņu mūka Salimbene (1221—1287) hronikai, kas, uzrakstīta dzīvā, tēlainā viduslaiku latīņu valodā, reģistrē sava laika notikumus, temperamentīgi un aizraujoši stāsta par tā laika ikdienas dzīvi. Stāstījumā ietvertas no dzīves aizgūtas anekdotes. Spilgti raksturotās personas neatgādina vairs viduslaiku literatūrā atrodamos abstraktos grēciniekus un taisnos cilvēkus, bet gan ļaudis, kas bija sastopami ikdienas dzīvē.

S tarp tradicionālajām formām spilgti pavīd reālajai dzīvei raksturīgās iezīmes anonīma autora itāļu valodā sarakstītajā 100 noveļu krājumā («*Novellino*»). Tas, domājams, radies Florencē XIII gs. beigās. Šo darbu, kas spēcīgi ietekmēja tālākās literatūras attīstību, veido īsi stāstiņi ar ļoti dažādiem sižetiem, kas aizgūti no Austrumiem, antīkās literatūras un bruņinieku romāniem. Neitrūkst arī sižetu no autora laika ikdienas. Šajos stāstīņos nav nekā no tipiskā viduslaiku pamācoši moralizējošā elementa, toties tajos jūtama autora vienaldzība pret reliģijas jautājumiem, prieks par apķēriem un enerģiskiem cilvēkiem, interese par viņu pārdzīvojumiem.

Arī dzejā ierasto motīvu un formu ietvaros jau sāka parādīties jaunas tendences. Florencē un Boloņā izveidojās tā saucamā «jaunā maigā stila» (*dolce stil nuovo*) dzejas skola, kuras pirmais pārstāvis bija Boloņas notārs Gvido Gviničelli (starp 1230. un 1240.—1276. g.). Viņa lirika, kas vēl cieši saistīta ar Dienviditālijas un Provansas trubadūru tradīcijām, jau sāk pārvietoties no galma vides uz pilsētām. Pilsētnieku morāle aizstāj bruņinieku tradīcijas. Gviničelli izjūt reālo pasauli un prot to attēlot spilgtās krāsās. Viņš pirmais saista dzeju ar zinātņi un skatās uz mīlestību un skaistumu ar filozofa acīm. Viņa dzeja liecina par to, ka ir ierosināta domāšana un sākusi darboties fantāzija. Sajā dzejā, kas vēl pilna alegorijas, jau pavid doma, ka cilvēka cildenums izriet nevis no dzimtas izcelšanās, bet gan ir paša cilvēka ieguvums.

Florences dzejnieki, sekojot Gviničelli paraugam, tuvina savu dzeju filozofiskiem apcerējumiem. Tas sevišķi spilgti izpaužas Dantes labākā drauga, aktīva politiska darbinieka Gvido Kavalkanti (1259—1300) dzejā. Kavalkanti vienlaikus ir dzejnieks un filozofs. Cildeno mīlestību pret dāmu viņš traktē kā vispasaules spēku, kas izriet no dieva-radītāja un ļauj cilvēkam pacelties līdz dieva kontemplācijai. Taču visspilgtākie ir viņa intimie dzejoļi. Tajos izpaužas patiesas jūtas, prasme saredzēt un izjust dabas skaistumu. Trubadūru tradicionālās tēmas viņš piepilda ar realitātes izjūtu. Kavalkanti pilnveido arī dzejas māksliniecisko izteiksmi.

Gviničelli un Kavalkanti dzejas manierei bija daudz sekotāju. Viens no ievērojamākajiem — Čīno da Pistoja (1265—1337) — pirmām kārtām bija zinātnieks un tāpēc arī dzejā analizēja savas jūtas. Bet, jo mazāk viņš atklāj sevi kā zinātnieku, jo augstāka ir viņa dzejas mākslinieciskā vērtība. Viņa labākie dzejoļi ir piesātināti ar maigu melanholiju un prātojumiem par cēlu mīlestību. Visumā «jaunā maigā stila» dzeja ir izsmalcināta un nosacīta, pilna ar filozofiskām alegorijām un abstraktiem simboliem, mīlestību tā vēl traktē sholastiskā manierē. Tomēr to raksturo jau siltākas jūtas, smalkāka psiholoģiskā analīze, tieksme uz realismu, protests pret feodālajiem aizspriedumiem. Ar zinātnes palīdzību jaunās tendences sāk lauzt agrākās dzejas sastingumu.

Vienlaikus sāk skanēt dzeja, kas ir cieši saistīta ar tautas tradīcijām, tās īpatnējiem tēliem un valodu. Ne-

pretenciozas mīlestības epizodes, satīriski laikabiedru portreti, sajūsmas pilna dzīves prieku uztvere ir šīs dzejas būtiskas pazīmes. Tā ne tikai noliedz feodālās privilēģijas un feodāļu tradīcijas, bet arī apstiprina tiesības reālistiski uztvert jauno pasauli. Tā Florences populāns Rustiko di Filipo runā par kaislīgu mīlestību daudz vienkāršāk un saprotamāk nekā viņa dižciltīgie un izglītotie laikabiedri. Savos satīriskajos sonetos viņš sniedz spilgtus, pilnasinīgus tēlus un pat jaunus portretus-karikatūras. Folgore di San Džiminiāno, apdziedot dzīves priekus — mīlestību, dejas, izpriecas, medības, azarta spēles, sludina sava veida epikūrismu. Bagātā Sjēnas populāna dēls Ceko Andžoljēri (1260—1312) nonāk pat līdz rupjam cinismam, paužot savās dzejās naidu pret veco, skopo tēvu, riebumu pret garlaicīgo sievu, ko tēvs viņam uzspie-dis, un kaislību pret jauno mīlāko. Viņš raksta savdabīgas himnas zelta florīnam, kura priekšā klanās visa sabiedriba. Andžoljēri prot vienlaikus savīt kopā nevaldāmu grotesku ar rūgtu lirismu.

Visi šie dzejnieki vienkārši un patiesi stāsta par to, ko viņi redz un izjūt. Viņu valoda ir droša un trāpīga, stils vienkāršs un tuvs sarunu valodai. Šo rakstnieku daiļrade labāk nekā citi literatūras novirzieni atspoguļo izmaiņas, kas norisinājās tā laika reālajā dzīvē.

Pie tautas literatūras pieskaitāma arī reliģiska rakstura dzeja un proza, kurā spilgti izpaužas toreiz tik izplatītais reliģiskais fanātisms un mistiskais noskaņojums. Asīzes Franciska himnas un dziesmas, it īpaši viņa «Dziesma brālim Saulei», raksturīgas ar dziļu maigumu un naivu mīlestību pret dabu, cilvēkiem un visu esamību. Jakopone-s da Todī (1230—1306) dzejoļi vaļsirdīgi un patiesi stāsta par viņa kaislīgo mīlestību uz dievu. Vienkāršā un tiešā formā viņš atklāj savus gandrīz mistiskos reliģiskos pārdzīvojumus. Sajā literatūrā daudzveidīgā dzīves realitāte izpaužas ne mazāk spilgti kā dzīvespriecīgā dzejā, kas skāra politiskus un morālus aspektus. Visa šī tautai tuvē literatūra manāmi ietekmēja Renesanses literatūras veidošanos.

XIII gadsimta literatūras sarežģītā daudzveidība sagatavoja ceļu dižajam milzim Itālijas un pasaules literatūrā — Dantem Aligjēri (1265—1321). Viss nozīmīgākais, kas literatūrā līdz tam laikam bija radīts, sākot ar Sicīlijas dzejas skolu un beidzot ar tautas dzeju un

prozu, ieplūda viņa daiļradē un ar Dantem piemītošo ģenialitāti tika tajā pārkausēts. Viņa darbi sniedza visa tā laikmeta literāro un ideoloģisko strāvojumu sintēzi un pavēra ceļu jaunam literatūras attīstības posmam. Dantes personība ir tikpat sarežģīta, cik sarežģīta bija tā laika Itālijas dzīve. F. Engelss nosauca Danti par viduslaiku pēdējo un jauno laiku pirmo dzejnieku.¹

Visciešāk Dante bija saistīts ar «jaunā maigā stila» skolu un ar tautas literatūru, ar Florences sabiedrību un tās politisko dzīvi. Viņš rakstīja vietējā dialektā, pilnveidojot to līdz attīstītai literārai valodai, pamatoja tautas valodas tiesības uz eksistenci ne tikai literatūrā, bet arī zinātnē. Dante nebija tikai dzejnieks vien, bet arī zinātnieks. Viņa «Dievišķajā komēdijā» sintezēta visa Eiropas viduslaiku zinātnes, reliģijas un morāles problemātika. Tās struktūras pamatā ir viduslaiku teoloģiskais universālisms, bet Dante prata to pārvērtēt un apliecināja neparastu patstāvību filozofiskajos uzskatos.

Skaidra un nepārprotama bija dzejnieka orientācija uz reālo dzīvi, uz šīs pasaules esamības atzišanu, viņa atteikšanās no askētiski kontemplatīvas attieksmes pret dzīvi. Dante interesējās par visu, par vissīkākajām dzīves detaļām. Patiesi, reizēm pat naturālistiski viņš apraksta dabu un cilvēkus. Visas darbojošās personas ir dzīvi indivīdi ar savām patiesajām jūtām. Lakoniski, nedaudzos vārdos un teikumos, bet ar milzīgu iekšēju kaismī Dante prot attēlot gan satriecošas cilvēku drāmas, gan savus visdziļākos personiskos pārdzīvojumus. Sākot ar Danti, Itālijas literatūrā ienāk atsevišķa cilvēka dzīve visā tās daudzveidībā.

Dante nav tikai novērotājs vien. Viņš aktīvi pauž savu attieksmi pret dzīvi. Ar maksimālu jūtu sasprindzinātību un tiešumu viņš izsaka savas simpātijas un antipātijas, šausa feodāļus un tirgotājus, augļotājus un Florences valditājus. Viņš nebaidās nosodīt garīdzniekus un pāvestus, atkāpties pat no katoļu dogmatikas. Viņš sludina dzejnieka tiesības kļūt par sava laikmeta soģi.

Dante bija dedzīgs Florences patriots un skaudri pārdzīvoja tās likteni. Bet tai pašā laikā viņš sapņoja arī par

¹ *Энгельс Ф. К итальянскому читателю. — Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд., т. 22, с. 282.*

vienotu Itāliju, kas varētu nodrošināt visu cilvēku labklājību. Kaut gan dzejnieks šai ziņā izvirzīja utopiskas idejas, viņš tomēr ģeniāli saprata komūnu separātisma kaitīgumu un politiskās vienības progresīvo nozīmi.

«Dievišķajā komēdijā» pa pazemes valsti Danti vadā nevis tradicionālais eņģelis, bet romiešu rakstnieks Vergilijs, kuru viņš dēvējis par savu iemīļoto autoru un skolotāju. Antīkā pasaule bija dzīva legenda Itālijā, un Dante kļuva par pirmo rakstnieku, kas šo legendu radoši izmantoja un nodeva nākamajām paaudzēm.

Visās šajās pazīmēs saskatāmi humānisma iedīgļi, tomēr Dantes ideju sistēma vēl ir viduslaicīga. Viņš stāv Renesanses sliedī priekšā. Piederēdams pie viduslaiku kultūras tipa, viņš atklāja ceļu jaunai domu attīstībai. Lai cik sarežģīta bija viņa «Dievišķā komēdija», tā kļuva par patiesi tautisku pieminekli. To prata no galvas un citēja gan izglītotā elite, gan arī vienkāršie amatnieki. To studēja un komentēja laikabiedri, un savu svaigumu un pievilcības spēku tā nav zaudējusi līdz pat mūsu dienām.

Tās idejas, ko XIII gadsimta literatūra nesa sevi iedīgļa veidā, pilnīgu izpausmi ieguva XIV gadsimtā. XIV gadsimts — trecento — ir Renesanses literatūras sākuma periods un Renesanses ideoloģijas uzvaras gājiena pirmais cēliens. Jaunās idejas, kas iepriekšējā gadsimta labāko rakstnieku darbos bija parādījušās intuitīvi un stihiski, tagad kļuva par īpašu vērtību un kritēriju sistēmu. Sholastu vietu ieņēma filologi un rakstnieki. Teoloģiskā pasaule ar tās mistiskajiem pamatiem un sholastiski alegoriskajām formām tika atzīta par barbarismu. Beidzās abstraktu traktātu laikmets, pirmajā vietā izvirzījās dzīves realitāte. Par pamatvērtību kļuva cilvēks ar savu sarežģīto iekšējo pasauli, savām patiesajām jūtām un interesēm, skaistuma izjūtu un izpratni, cilvēks, kas meklēja un atrada savu būtību un laimi šajā dzīvē. Senās Romas vēsture kļuva par visas Itālijas vēsturi, antīkā pasaule — par skolotāju un neapstrīdamu autoritāti.

Pirmais, kurš apzināti sludināja jauno ideoloģiju un kura pasaules uztverē un uzskatā jau iezīmējās visas jaunās ideoloģijas pamatiezīmes, bija Frančesko Petrarka (1304—1374). Laikabiedri uzskatīja viņu par izcilāko rakstnieku, savu garīgo vadoni un neapstrīdamu autoritāti. Romas Kapitolijā viņu kronēja ar lauru vainagu, kas simbolizēja jaunās ideoloģijas sistēmas

uzvaru. Petrarkas dzīve un darbība liecina par cilvēku ar jaunu apziņas tipu. Viņš dzīvoja ar sava laikmeta interesēm un aktīvi iejaucās visos Itālijas notikumos. Viņš izprata savu vērtību un nozīmi. Viduslaiku pazemības vietā nāca godkāriba un tieksme pēc slavas; slava arī ir nemirstība, taču nemirstība šajā pasaulē.

Petrarka visvairāk interesējās par savu iekšējo pasauli un nekautrējās atklāt savas dziļākās jūtas un pārdzīvojumus, šaubas un svārstīšanos, sajūsmu, izmisumu un bēdas. Mīlestība, ko apdzied Petrarka skanīgos sonetos un kanconēs, ir viņa paša jūtas pret sievieti. Šī sieviete vairs nav vispārināts simbols. Kaut arī tā vēl ir neaizsniedzama, vēl it kā pacelta uz pjedestāla, tomēr jau konkrēta un vienreizēja. Petrarka redzēja un izjuta dabu tā, kā neviens cits pirms viņa to nebija pratis; viņš jūsmoja nevis par tipisko, bet gan par konkrēto, attiecīgajā brīdī saskatīto dabas daiļumu. Kalni, koki, puķes bija viņa jūtu un pārdzīvojumu līdzgaitnieki. Dabā viņš atrada dzīves gaišās un priecīgās uztveres galveno avotu.

Petrarka lauza viduslaiku priekšstatu par cilvēka dabu kā kaut ko grēcīgu un netīru. Viscēlākais uz šīs zemes viņam šķita reālais un iekšēji brīvais cilvēks. Līdz ar to viņa uzmanības centrā izvirzījās ētikas problēmas. Petrarka lika pamatus šīs zinātnes attīstībai Renesanses laikmetā.

Jauna bija arī Petrarkas attieksme pret sabiedrību. Kaut arī dzejnieks nicināja «pūli», toreizējos apstākļos viņš tomēr uzskatāms par demokrātu, jo ienīda feodālo aristokrātiju, noliedza dižciltīgumu, kas mantots no vecākiem, asi un kaismīgi uzbruka baznīcai, garīdzniekiem, mūkiem un reliģiskajiem aizspriedumiem, lai gan, protams, pats bija ticīgs cilvēks.

Kad Petrarka runāja par politiskām problēmām, viņš vairs neuzstājās kā gvelfs vai gibelīns, kā florencietis vai romietis, bet gan runāja savas dzimtenes — Itālijas vārdā, kuras likteni viņš nožēloja. Pamatojumu savam ideālam par spēcīgu, laimīgu un apvienotu Itāliju viņš atrada antīkajā pasaulē.

Petrarka aizrāvās ar senās Romas vēsturi un iekārtu, ar tās rakstniecību, filozofiju un valodu. Antīkā pasaule deva viņam kritērijus cilvēku, notikumu, literatūras un zinātnes novērtēšanai. Ar Petrarku sākās humanistu jū-

mošana par seno pasauli, un ar viņu šī pasaule stabili iegāja humānistu ideoloģiskajā bagāžā. Salīdzināts ar antīko senatni, viss vēlākais laiks Petrarkam šķita pagrimuma periods. Viņš pirmais aizvērsās no viduslaikiem un pirmais apzinājās, ka sākušies jauni laiki. Barbarisms Petrarkas izpratnē īpaši izpaudās sholastiskajā zinātnē ar tās problemātiku un metodiku. Tā laika zinātniskajos disputos viņš saskatīja tikai bezjēdzīgus strīdus par termiņiem. Teoloģija viņam šķita tukša plāpāšana. Viņa uztverē zināšanām jābalstās uz dzīves pieredzi, patiesas filozofijas saturs ir zinātne par cilvēku.

Petrarkas pasaules uzskats ir vēl ļoti pretrunīgs. Lai arī cik apzināti jaunā ideoloģija izpaudās viņa daiļradē, pagātnes atziņas vēl gluži nebija izzudušas. Petrarka meklēja kompromisu starp antīko filozofiju un ticību. Viņa jūtas sastapās ar prāta pretestību, kurš vēl bija saistīts ar viduslaiku normām. Šīs pretrunas lika Petrarkam mocīties, šaubīties un svārstīties. Tomēr viņš saprata, ka vecās vērtības savu laiku jau pārdzīvojušas. Skaidri un nepārprotami dzejnieks deva priekšroku jaunajam, jo citādi just un dzīvot viņš nevarēja.

Petrarkas daiļradē jaunais pasaules uzskats pieteica sevi vispusīgi, kaut arī vēl neieguva pabeigtu formu un loģisku struktūru. Un tomēr viņa daiļrade aizsāka tos ceļus, pa kuriem attīstījās un pilnveidojās jaunā ideoloģija un kultūra.

Daudzas Petrarkas idejas rada tālāku attīstību viņa drauga un cienītāja Džovanni Bokačo (1313—1375) daiļradē. Viņa slavenākais darbs «Dekameron» ir savdabīga tā laika Itālijas sabiedrības enciklopēdija, kurā ne tikai atspoguļota šī sabiedrība, bet arī spilgti izpaužas tās domas. Petrarka noraidīja viduslaikus, Bokačo tos izsmēja. Bokačo noveles ir izaicinājums viduslaiku askētismam. Viņš sludina cilvēka un dabas, gara un miesas harmoniju. Viņa personāži kļūst par literārajiem varoņiem ar savu iedzimto prātu un veiklību, uzticību un augstsirdību. Gandrīz visus tos raksturo vienaldzīga attieksme pret ticību. Bokačo pirmajā plānā izvirza drosmīgu, viltīgu, apķērīgu un asprātīgu cilvēku, kas, pateicoties savām spējām, enerģijai un apņēmībai, kļūst pats sava likteņa noteicējs.

Bokačo izsmej lētticīgus un mānīcīgus cilvēkus, atmasko garīdznieku grēcīgo un nešķīsto dzīvi, mūku

svētulību un liekulību. Viņu izdarības tomēr neizraisa Bokačo sašutumu, jo mūku solījumi viņa izpratnē ir pret-runā ar cilvēka dabu, un tādēļ nav brīnums, ka tie tiek pārkāpti. Bokačo, būdams tipisks humānists, māca, ka cilvēkam ir kaitīgi pretoties dabas likumiem. Viņš neno-soda grēcīgo mīlestību reliģiskās morāles vārdā, bet slavē to no cilvēka prieka un baudas viedokļa. Bokačo aicina cilvēku dzīvot aktīvi un mērķtiecīgi, veikt tādus darbus, kas piešķir viņam cildenumu un diženumu. Tikai tā cil-vēks var iegūt slavu šajā pasaulē.

Bokačo daiļradē izskan sapnis par pilnvērtīgu un har-monisku cilvēku, kas gūst laimi saskarē ar citiem un bauda apkārtējās pasaules skaistumu. Bokačo nebaidi-jās pretoties baznīcas sludinātajai morālei, nebaidījās at-mest tradicionālos uzskatus par cilvēku. Viņa sludinātās humānisma idejas atbilda uzvarējušo popolānu dzīves iz-pratnei. Bokačo novelēs viņi pazina sevi un savu vidi, šis noveles pauda to, ko viņi domāja. Nav nejaušība, ka «De-kamerons» kļuva tik populārs tā laika Itālijā un ka baz-nīca tajā saskatīja pat ticības graušanu.

Bokačo daiļradē jauno vērtību sistēma bija ieguvusi stingru formu. Tomēr vecā ideoloģija nebija ne aizmirs-tā, ne arī uzvarēta. Bokačo pats vecumdienās nosodīja savu jaunības gadu darbu. Dažādos veidos cīņa starp jauno un veco ideoloģiju turpinājās.

Jaunās idejas, ko pirmie bija izvirzījuši divi izcilie flo-rencieši, visjūsmīgāko atsaucību rada tieši Florencē. Šeit izveidojās intelīgences slānis, kura pārstāvji visu mūžu veltīja jaunās ideoloģijas pamatojumam un sludināšanai un tiek dēvēti par humānistiem. XIV gs. otrajā pusē Flo-rencē pastāvēja humānistu pulciņš. Tā spilgtākais pārs-tāvis bija Kolučo Salutati (1331—1406) — dzej-nieks un orators, filologs un filozofs, aktīvs politisks dar-binieks. Jaunībā viņš bija bijis pāvesta sekretārs, bet kopš 1375. gada līdz sava mūža beigām — Florences republi-kas kanclers.

Salutati uzskatīja sevi par Petrarkas skolnieku un se-kotāju. Tāpat kā Petrarka, arī viņš nodarbojās ar antīko tekstu meklēšanu un to filoloģisku kritiku, attīstīja episto-lāro žanru literatūrā. Viņš pilnveidoja jauno pasaules uz-skatu, radot pats savdabīgu mācību. Kritizējot sholastisko filozofiju, Salutati pievērsās antīkajai poēzijai. Viņš no-

statija līdzās antīko dzeju un svētos rakstus, uzskatot, ka zinātne un ticība ir pilnīgi savienojamas. Patiesībā tas nozīmēja baznīcas autoritātes ierobežošanu. To labi saprata klerikālās aprindas, kas asi uzbruka humānistam.

Salutati bija pirmais, kurš plaši pamatoja «ar cilvēku saistīto zinātņu» (*studia humanitatis*), t. i., gramatikas, retorikas, vēstures, tiesību, ētikas, nozīmi. Pēc viņa domām, zināšanas šajā jomā ir galvenais cilvēka un vienlaikus arī sabiedrības pilnveidošanas līdzeklis. Tikai ar šādu zināšanu palīdzību cilvēks var cīnīties pret ļaunumu, kas valda pasaulē. Šī cīņa, t. i., aktīva iesaistīšanās sabiedrības dzīvē, ir cilvēka galvenais aicinājums. Salutati uzskatīja, ka cilvēka aktivitāti vada viņa brīvā griba — cilvēka dabas īpašība, kura gan atkarīga no dieva, bet kuru dievs ne-traucē. Laimes iekarošana zemes dzīvē atkarīga no cilvēka un tikai no viņa. Tātad Salutati noliedz pasivitāti, noslēgšanos no pasaules, askētismu, verdzisku pakļaušanos liktenim. Šādas atziņas bija pilnīgā pretrunā ar kristīgo ētiku, toties saskanēja ar populānu virsotnes — buržuāzijas — augošo aktivitāti un pašapziņu.

Salutati, viņa domubiedri, skolnieki un sekotāji bija rakstnieki un vienlaikus zinātnieki, kas orientējās galvenokārt uz populānu augstākajiem slāņiem. Tai pašā laikā attīstījās cits literatūras novirziens, kas bija saistīts ar plašākām tautas masām. Arī šajā literatūrā sludinātais dzīves un domāšanas veids, dzīves uztvere ir jauna, humānistiska.

Starp šī novirziena rakstniekiem ievēribu pelna Florences tirgotājs un politiskais darbinieks *Franko Saketi* (1330—1400). Viņš sarakstīja noveļu krājumu, kura mākslinieciskā vērtība salīdzinājumā ar «Dekameronu» ir daudz mazāka, bet kurā pilnīgāk un vispusīgāk atspoguļota sabiedrības ikdiena. Saketi bija tipisks Florences populāns, kas vēl nebija zaudējis saites ar tautas masām, saprata tautu un pazina tās dzīvi.

Katra Saketi novele ir gabaliņš no šīs dzīves, par kuru viņš stāsta vienkārši un patiesi un par kuru atklāti un tieši izsaka savas domas. Anekdotiski notikumi un tenkas savijas ar nopietniem prātojumiem, reāli eksistējošas personas tēlotas līdzās izdomātām. Mēs uzzinām, kā darbojās tiesa un kā uzstājās advokāti, kā rīkoja bēres, kā dzīvoja un ko domāja vienkāršais cilvēks. Asa ironija,

dažreiz pat satīra, kas vērsta galvenokārt pret mulķīgiem, skopiem un naudaskāriem bruņiniekiem, ierēdņiem un tirgotājiem, mijas ar līdzjūtību pret nabadzīgo cilvēku. Kaut gan Saketi ir ticīgs cilvēks, viņš drosmīgi izsmej liekulīgos un mantkārīgos mūkus un garīdzniekus. Saketi valoda ir parasta florenciešu sarunu valoda ar tai piemītošo dzīvo intonāciju, ar asprātībām un jokiem.

Cilvēka personiskā dzīve, kas ienāca literatūrā ar Saketi novelēm, tikpat spilgtu atspoguļojumu atrada tā saucamajās «mājas hronikās». Tajās redzam peļņas kāro un apķērīgo tirgotāju, individuālistu, cilvēku, kurš jau apzinās savu vērtību un interesējas tikai par šīs pasaules lietām, kurš ir ticīgs un tai pašā laikā vienaldzīgs pret reliģijas jautājumiem. «Mājas hronikas» ir īpatnēji memuāri, kas nebija domāti publicēšanai, nebija arī saistīti ar literārām tradīcijām. Vienkāršā sarunu valodā autori pierakstīja vissīkākos notikumus savā un savas ģimenes dzīvē, nekā neslēpjot un neviltojot. Tāpēc arī ikdienu šeit atspoguļota pārsteidzoši patiesi un izteismīgi, ar asiem un spilgtiem personāžu raksturojumiem.

Donato Veluti «Ģimenes hronika» iepazīstina lasītāju ar tipisku Florences populānu ģimeni, kas bija tā laika buržuāzijas morāles un kultūras nesēja. Pašu autoru intereseja vienīgi divas lietas: ģimenes izaugsme un bagātību uzkrāšana.

Par notikumiem Florencē, Itālijā un tālu aiz tās robežām dzīvi un aizrautīgi savā «Hronikā» vēsta Bonakorso Piti (1354—1430) — bagāts tirgotājs un diplomāts, ceļotājs un avantūrists. Lai arī par ko viņš stāstītu, vienmēr un visur viņš pats ir galvenā darbības persona, viss tiek izklāstīts caur viņa uztveres prizmu.

Ne tikai «mājas hronikās», bet arī vēsturiskajās hronikās ienāk jaunā dzīve. Jau iepriekšējo gadsimtu Itālijas hronikas atšķīrās no tipiskajiem viduslaiku vēsturiskajiem sacerējumiem ar īpašu interesi par konkrētiem sava laika notikumiem. Spilgts piemērs ir jau iepriekš raksturotā Salimbenes hronika. Ievērojams hroniku autors bija Dantes laikabiedrs Albertīno Musato (1261—1329). Dzimis Padujā populānu ģimenē, viņš aktīvi piedalījās politiskajā dzīvē un ieguva dzejnieka slavu. Musato bija dedzīgs patriots, republikānis un antikās literatūras cienītājs. Par sava laika notikumiem viņš rakstīja latīņu valodā,

latinizēja nosaukumus un vārdus. Musato daļrade ir vēl tipiski viduslaicīga, tomēr tieši ar antikā materiāla ieviešanu kā literārajā formā, tā arī idejiskajā sfērā viņš pārmeta tiltu uz agro Renesansi.

Pavisam citādi ir XIV gadsimta Florences hronisti. Dino Kompanji (1260—1323) apraksta notikumus, kuros pats tieši piedalījies. Viņš raksta patiesi un bez izskaistinājumiem. Precīzā, lakoniskā tautas valodā viņš atstāsta notikumus, zīmē portretus, runā par saviem iespaidiem un domām, ļoti personiski vērtē un spriež. Lasītājs it kā savām acīm redz kūsājošo politiskās dzīves norisi.

Tāds pats personības zīmogs raksturo ievērojamo XIV gadsimta hroniku, kuras autors bija tajā laikā pazīstamais tirgotājs un politiskais darbinieks Džovanni Vilāni (miris 1348. gadā). Viņš fiksē rūpīgi apkopotus faktus, ko viņam devusi paša pieredze, laikabiedru nostāsti vai arī dokumenti. Vilāni ļoti interesējas par ekonomiskajām un sociālajām problēmām, raksturo sadzīvi, apģērbu, tikumus. Viņš raksta tautas valodā, lai, kā pats izteicies, tauta gūtu īstu priekšstatu par notikumiem un lai tiktu modināta tās mīlestība pret dzimto pilsētu. Hronika uzrakstīta tipiskā viduslaiku hroniku formā, bet pēc satura tā jau ir agrās Renesanses piemineklis.

Jaunā attieksme pret dzīvi un cilvēku bija jau tik spēcīgi iesakņojusies sabiedrības apziņā, ka atrada izpausmi arī XIV gadsimta mistiski reliģiskajā literatūrā. Arī šīs literatūras radītāji nerakstīja vairs bezpersoniski, kā to darīja iepriekšējo gadsimtu autori, bet paši it kā piedalījās notikumos, piešķirot tiem savu vienreizējo individualitāti. Vissspilgtāk tas izjūtams tā saucamajās «Svētā Franciska puķītēs» — leģendu un nostāstu krājumā par Asīzes Francisku. Patiesi, ļoti tieši un nemāksloti, pat bērnišķīgi naivi autors stāsta par mīlestības cauraustajiem Franciska sprediķiem, par brīnumainiem notikumiem. Tas viss autora uztverē šķiet tikpat reāli, cik reāla ir viņa attēlotā dzīve, uz kuras fona risinās Franciska darbība.

Lai cik dažāda un daudzveidīga bija XIV gadsimta literatūra, jaunā ideoloģija lielākā vai mazākā mērā izpaudās visur. Apvērsums bija noticis arī šajā jomā. Renesanse bija sākusies.

TELOTĀJA MAKSĻA

Tēlotājas mākslas attīstībai daudz kopīga ar literatūras attīstību un vienlaikus arī daudz atšķirīga, bet kopumā tā ir vienreizēja parādība, kas varēja rasties tikai Itālijas savdabīgajos vēsturiskajos apstākļos. Agrā un straujā pilsētu attīstība deva ievērojamu stimulu mākslas, it īpaši celtniecības attīstībai. Jau XI un XII gadsimtā šeit parādījās mākslas pieminekļi, kas krasi atšķīrās no citu zemju paraugiem.

Tēlotājas mākslas veidošanos Itālijā spēcīgi ietekmēja antīkās tradīcijas. Senie mākslas pieminekļi bija sastopami ik uz soļa, tie bija visiem tuvi un saprotami. Vienlaikus vērojama arī Francijas ietekme, it īpaši Itālijas ziemeļos. Turklāt jārunā arī par arābu un Bizantijas mākslas ietekmi, galvenokārt Dienviditālijā un Venēcijā, kur saskare ar Austrumiem bija sevišķi liela. Bet ne antīkās tradīcijas, ne arī svešā ietekme bija tā, kas nosacīja Itālijas mākslas savdabīgo attīstību — tās veidošanos noteica vietējie apstākļi. Antīkās tradīcijas un ārējā ietekme tika pārkausētas atbilstoši jaunās sabiedrības prasībām un tās jaunajai mākslas izjūtai.

Tikpat sarežģīta, daudzveidīga un pretrunīga kā visas Itālijas sabiedrības attīstība bija arī mākslas veidošanās gaita. Ziemeļitālija atšķīrās no Dienviditālijas, māksla vienā pilsētā atšķīrās no mākslas citā pilsētā, tā ka pat mēdz runāt par Florences, Sijēnas, Venēcijas stilu.

Šā laika mākslas attīstībā grūti saskatīt gludu pakāpeniskumu. Jau XII un XIII gadsimtā parādās savdabīgs mākslas stils, ko parasti dēvē par Protorenesansi, jo tas sevī ietver tādas īpašības, kas, vēlāk mainoties un attīstoties, veido Renesanses mākslas galvenās īpatnības. XIII gadsimta māksla ir Renesanses mākslas sākotne.

Pēc tam pārsvaru gūst gotika ar tikai Itālijā raksturīgām īpatnībām, kas dod iespēju runāt par savdabīgu Itālijas gotiku. Gotikas izplatīšanās nenozīmēja mākslas attīstībā ne pārtraukumu, ne arī reakciju. Iepriekšējā posma sasniegumi neizzuda, kaut arī zināmā mērā tika atstumti otrajā plānā. Taisni tie piešķīra Itālijas gotikai tās savdabīgo raksturu. Gotika bagātināja mākslu ar jaunām formām, izjūtām un sasniegumiem, kas savukārt ietekmēja tās tālāko attīstību.

Lai cik liela atšķirība bija starp XIII un XIV gadsimta mākslu, lai cik dažādi bija šajos gadsimtos pastāvošie novirzieni, no kuriem daži bija vairāk saistīti ar pagātni, citi tiecās uz nākotni, taču kopumā visa tā laika māksla sagatavoja Renesansi, kas kļuva par pamatu un sākotni visai tālākajai Eiropas mākslas attīstībai. XIII un XIV gadsimta māksla savdabīgā veidā atspoguļo jauno ideoloģiju, kas veidojās populānu vidū. Savā īpatnējā valodā tā liecina par sarežģīto ciņu starp cilvēku jaunajām izjūtām, tieksmēm un vajadzībām un veco ideoloģiju, kuru izdevās pārvarēt tikai ilgstošā cīņā, bet kura vēl ilgi saglabāja savu ietekmi.

Jaunās parādības mākslā visagrāk izpaudās arhitektūrā. Ar pilsētu izaugsmi ir saistīts celtniecības uzplaukums: visur būvēja nocietinājumu mūrus, komūnu pils, dzīvojamus namus un pirmām kārtām baznīcas, kas bija ne vien kulta, bet arī sabiedriskās dzīves centri. XI un XII gadsimta Itālijas celtniecībā valdīja romāņu stils, kas tomēr ievērojami atšķīrās no šī paša stila kaimiņu zemēs. Seit lielā mērā jūtamas antikās un Austrumu arhitektūras pazīmes: celtnes ir vieglākas, gaišākas, dzīvespriecīgākas un daudzveidīgākas.

Viena no tipiskākajām un skaistākajām šai laikā celtajām baznīcām ir San Miniato baznīca pie Florences. Celta tradicionālajā, no romiešu laikiem mantotajā bazilikas formā, tā izceļas ar vieglo konstrukciju un bagātīgi izrotāto fasādi, kas rada gaišas dzīves izjūtas iespaidu. Fasādes dekoram izmantots arī vēlākajai baznīcu celtniecībai raksturīgais inkrustācijas stils. Fasāde ir pārklāta ar divu vai vairāk krāsu, visbiežāk baltā un melnā marmora plāksnēm, kas izveido stingru, bet vieglu geometrisku zīmējumu ar izceltām horizontālām līnijām. San Miniato baznīcā tam visam pievienojas arī slaidas antikā rakstura kolonnas, arkas un velves. Ritmiskais sienu kārtojums un proporciju izjūta liecina, ka celtnie orientējas uz reālo pasauli un cilvēku, kulta vajadzības it kā atkāpjas otrajā plānā.

Pīzas katedrāle, kurā savijas kopā agrinās kristietības baznīcu formas, Austrumu ietekme un romāņu stila elementi, īpaši izceļas ar savu grezni rotāto fasādi, ar harmonisko apjomu savienojumu, vieglajām marmora kolonnām, kas detaļās ir romāniskas, bet kopumā rada tīri antīku iespaidu.

Visīpatnējākā no šī perioda baznīcām ir Svētā Marka katedrāle Venēcijā, kas Bizantijas arhitektūras ietekmē celta grieķu krusta formā ar daudziem apaļiem kupoliem. Pārsteidzoša ir arhitektūras elementu daudzveidība, to daudzkrāsainība un spilgtums. Ārējā apdare un fasāde veidota pēc romāņu tipa parauga, bet vienlaikus arī atspoguļo Austrumu arhitektūras ietekmi. Baznīcas iekšējās sienas bagātīgi rotātas ar mozaikām.

Līdzās bazilikas formai tā laika baznīcu celtniecībā pastāvēja arī romiešu apaļo celtnu tradīcijas, par ko liecina Florences un Pizas baptistēriji. Minētās celtnes, kā arī Pizas «šķībais» zvanu tornis izceļas ar savu formu harmoniju, vieglumu un eleganci.

Pie ievērojamākajiem arhitektūras pieminekļiem, ko cēla vai sāka celt šajā laika posmā, pieder arī brīnišķīgās katedrāles Dienvidītalijā un Sicīlijā, it īpaši Palermo, Amalfi un Salerno pilsētās, San Ambrodžo baznīca Milānā, San Mikēle Pāvijā, Veronas, Modēnas un citu pilsētu katedrāles.

XIII gadsimtā turpinājās darbi pie jau agrāk uzceltajām baznīcām, pilnveidojot galvenokārt fasādes; vienlaikus būvēja arī jaunas. Aizvien lielāks kļuva laicīgo ēku iptsvars arhitektūrā. Šī gadsimta vidū Itālijas baznīcu celtniecībā pamazām sāka parādīties gotiskā stila elementi. Neapšaubāmi antikās mākslas ietekmē, bet vēl lielākā mērā saskaņā ar jauno, reālistisko dzīves uztveri gotikai tik raksturīgās tieksmes uz augšu un pārspīlēti izsmalcināto vertikālo formu vai nu vispār trūkst, vai arī tās ir stipri mīkstinātas. Nav nekādas mistikas, nekādas eksaltētas jūtu izpausmes. Uzsvērtais formu horizontālais kārtojums saista celtni ar reālo īstenību, piešķir tai racionālistiskāku raksturu. Līdz ar to gotikas elementiem kopumā te ir pilnīgi citāds skanējums nekā Francijas un Vācijas mākslā.

Viens no spilgtākajiem XIII gs. beigu un XIV gs. sākuma celtniecības pieminekļiem ir Sjēnas katedrāle. Iekšējā telpa pārsteidz ar bagātīgu krāsu efektu. Sienas un stabi ir pārklāti ar melna un balta marmora plāksnēm, kuru horizontālais izvietojums neitralizē vertikālās līnijas. Tādas pašas funkcijas ir pusapaļajām arkām un konsoļu karnīzēm virs tām. Arī fasādē nedominē vertikālās līnijas. Gotiskie elementi zaudējuši savu dinamisko raksturu, tie doti tādā kombinācijā, kas rada līdzsvarotības, nosvēr-

tības un skaidrības iespaidu. Vājināta ir monumentalitātes tendence. Rotājīgu vieglumu fasādei piešķir baltas un zaļgani melnas, rozā, dzeltenas un sarkanbrūnas krāsas marmora plāksnes, kas sedz fasādi.

Ļoti līdzīga Sjēnas katedrālei ir gandrīz vienlaikus būvētā katedrāle Orvieto pilsētā.

Gotika ietekmēja arī Florences celtniecību, kaut gan daudz mazākā mērā. Ap 1294. gadu Arnolfo di Kambio sāka būvēt Santa Kročes un Santa Maria Novellas baznīcu. To iekšējās horizontāli būvniecības elementi līdzvaro vertikālās līnijas. Santa Kročes baznīcā arkas ir samērā zemas, sienu dalījums vienkāršs un atturīgs. Plakans segums aizstāj gotiskās spraišlotās velves. Mierīga vienkāršība un varenums aizvieto gotisko, eksaltēto emocionalitāti. Dzīvespriecīgā, daudzkrāsainā marmora plākšņu fasāde un visa uzbūve kopumā rada stingras, izturētas harmonijas iespaidu.

Tai pašā laikā ievērojamais gleznotājs Džoto sāka celt zvanu torni blakus Florences katedrālei. Tajā savdabīgi savijas romāņu un gotiskā stila, kā arī XIII gadsimta Itālijas celtniecības manieres īpatnības. Plašie apjomi radīja monumentalitātes, klasiska miera un vienlaikus viegluma un elegances iespaidu.

Sajā laikā florenceši sāka arī divu ievērojamu laicīgu celtnu būves. Podesta pils (Bardžello) un Sinjorijas pils (*Palazzo Vecchio*) it kā simbolizē populānu uzvaru pār grandiem. Tās vienlaikus ir valdības ēkas un cietokšņi ar gotiskiem zobveidīgajiem izrobojumiem un augstiem sargtorņiem. Podesta pils vairāk atgādina drūnu romāņu stila cietoksni, bet Sinjorijas pils ar saviem gandrīz simetriski horizontālās līnijās izvietotajiem logiem rada lielāku vieglumu un harmonijas iespaidu. Abām pilīm ir iekšējais pagals ar lodžijām.

Lodžijas ir jauns ēku elements, kas kļuva ļoti populārs XIV gadsimtā. Tajā laikā cēla arī pilnīgi patstāvīgas lodžijas. Tur rikoja sabiedriskas ceremonijas, pieņēma sūtņus, slēdza tirdznieciskus darījumus. Spilgts piemērs ir XIV gs. beigās iepretim Sinjorijas pilij uzbūvētā Lodžija dei Lanci, kas ar savām majestātiskajām, pusapaļajām arkām, ar savu apbrīnojamo vienkāršību jau tuvojas tipiskai Renesanses celtni.

Tā paša rakstura laicīgas būves XIV gadsimtā parādījās arī citās Itālijas pilsētās. Kā piemēru varētu minēt

Sjēnas komūnas pili, kurā gotiskie logi, robojumi un augstais tornis savijas kopā ar izteikti horizontālu četrstāvigās, iegarenās ēkas dalījumu.

Līdzīgi celtniecībai attīstījās arī tēlniecība. Šī perioda skulptūras lielākoties vēl bija pakļautas arhitektūrai, kalpoja ēku izrotāšanai. Taču pamazām, īpaši XIV gadsimtā, līdzās reliģiskajām tēmām aizvien lielāku nozīmi iegūst arī laicīgie sižeti.

XIII gadsimta skulptūrās jūt spēcīgu antīkās mākslas ietekmi. It īpaši tas sakāms par tā laika ievērojamākā tēlnieka Nikolo Pizāno (starp 1220 un 25 — starp 1278 un 84) daiļradi. Viņa mākslai piemīt izteikti individuāls raksturs, tā ir reālistiska un laicīga, uzskatāmi attēlo konkrētas parādības. Pizāno ir pārvarējis viduslaiku askētismu, radot pilnasinīgu, veselīgu cilvēku tēlus, dodot jaunu, humanistisku cilvēku interpretāciju. Viņa mākslas īpatnības spilgti izpaužas Pizas baptistērija kancelē.

Mākslinieciski sevišķi nozīmīgi ir pieci daudzfigūru cilņi, kuri rotā kanceles sānus un kuros ilustrētas ainas no Kristus dzīves. Pēc idejiskās ieceres šie cilņi ir tīri viduslaicīgi, bet mākslinieciskais traktējums liecina par drosmīgu atteikšanos no tradīcijām. Cilnī, kas attēlo Kristus bērna pielūgšanu, Marija sēž uz troņa apmetnī, ar antīku diadēmu galvā un atgādina romiešu dievieti. Antīkās mākslas ietekme vērojama arī gudro figūrās un zirgu galvās, cilvēku vaibstos un tērpu krokojumā. Dzīves patiesības atspoguļojums, formu proporcionalitāte un mierīga harmonija liecina, ka Pizāno māksla ir vēsturisks pārvēsiens visā tēlniecības attīstībā.

Nikolo Pizāno dēls Džovanni Pizāno (ap 1245—1320) ar savu dziļo interesi par cilvēku turpina tēva sākotnējo ceļu. Tai pašā laikā viņš pakāpeniski aizvien vairāk atsakās no antīkajām tradīcijām un no tēva episkā stila. Viņa madonnas un cilņi, kas rotā Pizas un Pistojas katedrāļu kanceles, ir daudz gotiskāki. Džovanni Pizāno tiecas pēc figūru psiholoģiskās bagātināšanas, pastiprina individuālos akcentus. Kā cilvēku tēli, tā arī viņa kompozīcijas ir emocionāli piesātinātas un iekšēji saspringtas.

XIV gadsimta skulptūrā formas kļūst sikākas, graciozākas un elegantākas. Pavājinās proporciju izjūta, toties pastiprinās dekoratīvais elements un tieksme pēc emocionālās iedarbības. Tomēr iepriekšējā gadsimta sasniegumi

nav aizmirstī. Tas viss skaidri saskatāms Andreas Pizāno, Andreas Orkanjas un dažu citu mākslinieku darbos.

Andrea Pizāno (ap 1290—1348) savu darbību uzsāka Pizā, bet ievērojamākos darbus radīja Florencē, proti, ciļņus, kas rotā zvanu torni un baptistērija durvis. Zvanu torņa ciļņi ir savdabīgi cilvēces saimnieciskās un tikumiskās attīstības vēstures liecinieki. Tajos attēloti dažādi cilvēka darba veidi, mākslas un zinātnes alegorijas, kā, piemēram, «Aršana», «Aušana», «Tēlnieks» u. c. Mākslinieka darbos nav dramatisma vai pārmērīgas ekspresivitātes. Ciļņu kompozīcija ir vienkārša, skaidra, lakoniska un ļoti pārliedinoša. Ar reālistisku figūru un precīzu darbarīku vai vides attēlojumu autors devis tādu pašu XIV gadsimta Itālijas ikdienas dzīves raksturojumu, kādu atrodam tā laika glezniecībā un literatūrā.

Vēlāk nekā arhitektūrā un tēlniecībā jaunās mākslas sākumi parādījās glezniecībā. Gandrīz visu XIII gadsimtu tajā vēl valdīja tipiskas viduslaiku mākslas tradīcijas, kā arī Bizantijas ietekme. Tikai gadsimta otrajā pusē atsevišķi gleznotāji, kā, piemēram, romietis Pjetro Kavalīni un zināmā mērā arī florencietis Cimabue, sāka meklēt jaunas izteiksmes formas.

Pie Kavalīni mācījās izcilais Florences gleznotājs Džoto di Bondone (ap 1276—1337), kas tālu pārspēja savu skolotāju. Ar Džoto sākās būtisks pavērsiens Itālijas un visas Eiropas glezniecības attīstībā. Ne velti Džoto dēvē par Renesanses glezniecības vectēvu. To, ko Dante sasniedza literatūrā, Džoto veica glezniecībā. Šis vienkāršā zemnieka dēls, ieguvis labu izglītību, bija vienlaikus gleznotājs, tēlnieks un arhitekts. Strādādams te vienā, te otrā pilsētā, viņš iemantoja milzīgu slavu un vispārēju cieņu laikabiedru vidū un kļuva par daudzu gleznotāju skolotāju un paraugu.

Džoto slavenākie darbi ir fresku cikli no Marijas un Kristus dzīves Skrovenji (Arēnas) kapelā Padujā, fresku cikli par Asīzes Franciska dzīves un Evaņģēlija tēmām Bardī un Peruci kapelās Santa Kročes baznīcā Florencē, kā arī freskas par Asīzes Franciska dzīvi Svētā Franciska baznīcā Asīzes pilsētā.¹

¹ Pēc dažu zinātnieku domām Asīzes fresku cikls nav paša Džoto darbs.

Džoto atsakās no tradicionālā notikumu un figūru attēlojuma shēmas. Viņš ir pirmais gleznotājs, kas cilvēcis-koja dievu un svētos un pievērsās sava laika realitātei. Viņa uzmanības centrā ir cilvēks, ko viņš attēlo ārkārtīgi patiesi, gan gleznojot ķermeņa formas, gan arī raksturojot cilvēka psihisko stāvokli — sarežģītas jūtas un pārdzīvojumus, ko pauž kustības un žesti. Aiz svēto tēliem saskatāmi mākslinieka laikabiedri — veselīgi, vitāli cilvēki — zemnieki un amatnieki, kas arī tērpti sava laika drēbēs. Viņi atrodas noteiktā dabas vai arhitektūras vidē, noteiktās attiecībās gan ar šo vidi, gan arī savā starpā.

Atsevišķu patstāvīgu figūru vietā parādās kopīga darbība un kopīgi pārdzīvojumi. Katram cilvēkam ir sava vieta un loma notikuma attēlojumā. Visi kompozīcijas elementi pakļauti vadošajai idejai; pati kompozīcija ir maksimāli vienkārša. Mākslinieciskās izteiksmes formas ir nesalīdzināmi pilnīgākas nekā Džoto priekšteču darbos. Figūras vairs nav plakanas un bezķermeniskas, tās iegūst masivitāti un apjomu. Tās stingri stāv uz zemes, brīvi pārvietojas telpā, tās tēlotas sarežģītos rakursos. Telpas uzbūvē parādās perspektīva, kaut arī vēl kļūdaina.

Spilgts piemērs teiktajam ir «Kristus apraudāšana» Skrovenji kapelā. Šeit viss — figūras un daba, cilvēku kustības, žesti, skatieni un izjūtas — ir dramatiski koncentrētas ap mirušā Kristus tēlu, pie kura noliekusies Marija. Kristus un Marijas galvas ir visas freskas organizējošais centrs. Pārsteidzošs ir skaidrais kustību ritms, figūru funkcionālā saistība, kompozīcijas koncentrētība un lakonisms.

Kaut arī Džoto freskās ir vēl daudz simbolikas un alegoriju, kaut arī viņam nedz idejiskajā saturā, nedz arī kompozīcijā neizdevās pilnīgi saraut saites ar viduslaiku mākslu, tomēr ar pilnām tiesībām varam uzskatīt Džoto par pirmo reālistu sava laikmeta mākslā.

XIV gadsimtā jauno baznīcu un sabiedrisko ēku sienas tiek pārklātas ar freskām, kuru mērķis ir audzināt skatītāju ne tikai reliģiskā, bet arī komūnu patriotisma garā. Džoto mākslai ir daudz sekotāju, kaut arī viņa sasniegumi tūlīt nerod tālāku attīstību. Reālistiskie meklējumi un individuālo jūtu izpausme neizzūd, interese par laicīgo tematiku pat pastiprinās, tomēr pārsvaru gūst gotiskās izteiksmes formas. Labākie tā laika glezniecības paraugi izceļas ar savu naivitāti, vaļsirdību un tiešumu.

Daudzu un dažādu mākslas centru vidū par visspilgtāko un interesantāko kļūst Sjēna. Tā bija viena no lielākajām un ievērojamākajām Toskānas pilsētām, kas tomēr manāmi atpalika no Florences; feodālās tradīcijas šeit bija stipras vēl visās dzīves jomās. Tās arī atspoguļoja Sjēnas mākslā, kur spēcīgākas bija arhaiskās tendences un gotikas ietekme. Tā ir dekoratīvāka, izsmalcinātāka un svinīgāka nekā skaudrā un tautiskā Florences māksla.

Starp izcilākajiem Sjēnas māksliniekiem minams Petrarkas draugs Simone Martīni (ap 1285—1344). Viņš darbojās visās lielākajās Itālijas pilsētās un mūža nogalē arī Aviņonā. Visur viņš iemantoja lielu slavu, un viņa darbi dziļi ietekmēja Itālijas mākslas attīstību. Martīni glezniecība izceļas ar smalku maigumu un dziļu lirismu, kas tuvs Petrarkas sonetu skanējumam. Viņa madonnas ir sievišķīgi trauslas, sapņainas un nedaudz aristokrātiskas. Martīni labprāt attēlo «skaisto» dzīvi, kas dažkārt noveda viņu pie aizraušanās ar dekoratīvismu. Tas jūtams viņa freskā «Kondotjers Gvidoričo da Foljāno», kura atrodas Sjēnas komūnas pili un ar kuru sākas vesela līdzīgu portretu galerija Renesanses mākslā. Pašapzinīgais karavadonis attēlots ļoti raibā, dekoratīvi greznā tērpā uz Toskānas dabas, Sjēnas pilsētas un kara spēka noietnes fona. Šis fons atgādina teātra kulisēs; jātnieks faktiski ar to nav saistīts.

Simoni Martīni var uzskatīt par aristokrātiskā novirziena pārstāvi Sjēnas trecento glezniecībā, turpretī tās demokrātisko līniju pārstāv brāļi Lorenzeti, no kuriem ievērojamākais bija Ambrođžo (darbojās apmēram laikā no 1324. gada līdz 1348. gadam). No visiem Sjēnas māksliniekiem viņš visciešāk bija saistīts ar Florenci un tās mākslas tradīcijām, kas arī izpaudās viņa interesē par antīko mākslu un zinātņi. Vērā ņemami ir viņa meklējumi perspektīvas jomā.

Nozīmīgākie Lorenzeti darbi ir freskas «Labā un sliktā valdīšana» Sjēnas komūnas pils zālē. Tās tēlaini ietver plašu tikumiski politisku stāstījumu, un to mērķis ir slavināt populānu valdīšanu. Katra freska apvieno dažādas patstāvīgas ainas, kurās detalizētais sižeta risinājums savijas ar alegoriskiem tēliem. Bet alegorijas te ir zaudējušas savu kādreizējo abstrakto raksturu, tās ir piesātinātas ar reālistisku saturu.

«Labās valdīšanas» freskā blakus «Miera» figūrai, kurā jūtama antikās mākslas ietekme, redzami reālistiski laika-biedru tēli, grezni ģērkušos meiteņu dejas un dižciltīgu jātnieku kavalkāde, tirgus laukums, kur sabraukuši zemnieki ar smagi apkrautiem ēzeļiem un mūļiem, kur kurpnieks un vīna tirgotājs piedāvā savas preces, mūrnieks beidz celt māju, bet sievietes ar smagiem, pirkumu piepildītiem groziem steidzas mājup. Blakus pilsētai ir lauku ainava ar zemniekiem, kuri veic dažādus darbus, bet pašā freskas malā — Talamones osta, caur kuru noritēja tirdzniecība ar citām zemēm.

Sajā freskā izpaužas Lorenceti prasme attēlot dabu visā tās daudzveidībā un viengabalainībā, viņa asā novērošanas spēja, pievēršanās reālās dzīves slavināšanai. Kaut arī kompozīcija ir arhaiska, figūras pārmērīgi izsmalcinātas un aiz sīkajām detaļām nereti zūd galvenais, tomēr šī freska pilnā mērā izaugusi no sava laika vides. Reālistiskais ikdienas dzīves raksturojums Lorenceti freskās ir tuvs spilgtajām Saketi novelēm.

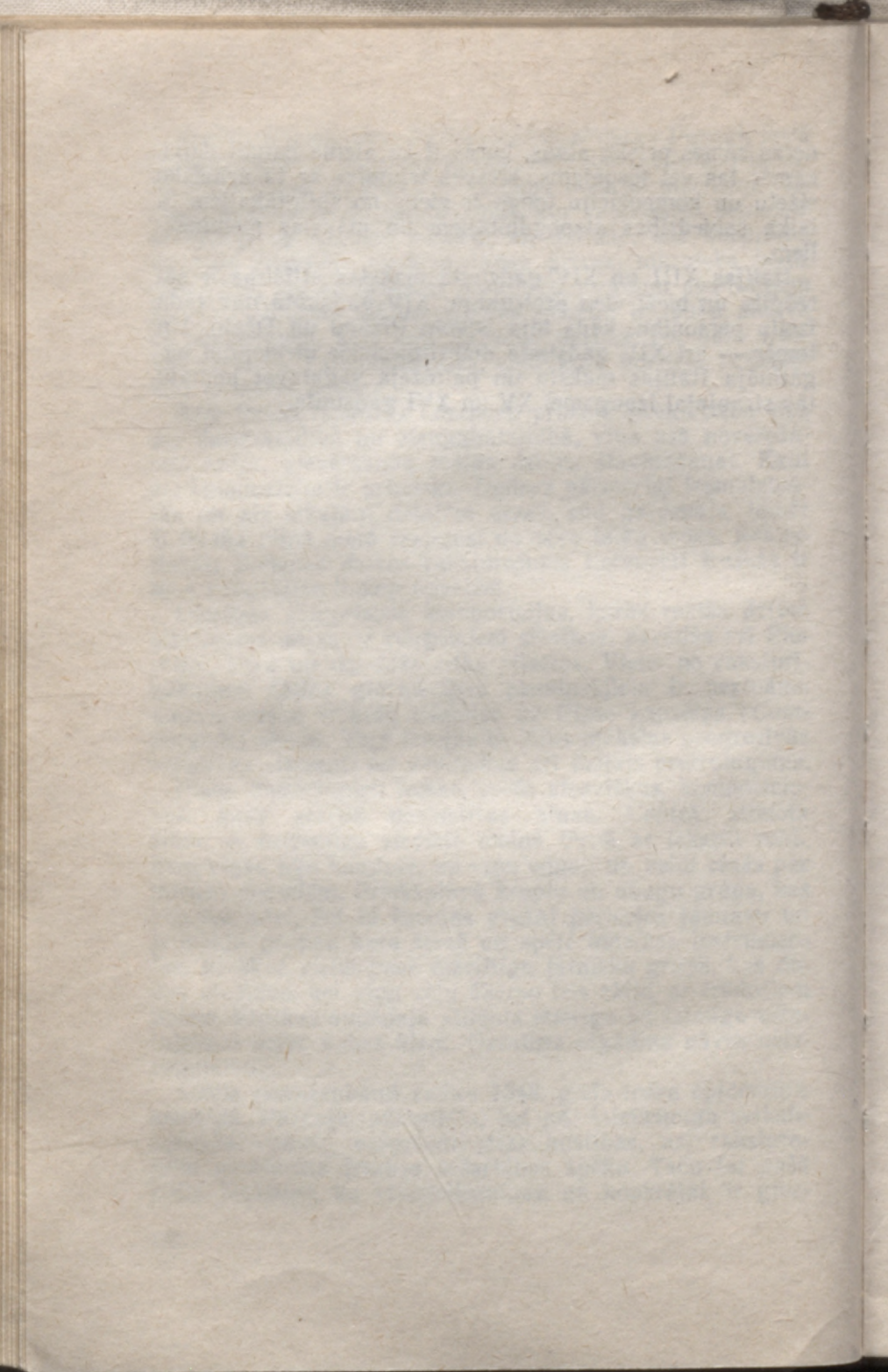
Līdzīgas alegoriskas kompozīcijas, kurās reālās dzīves attēlojums mijas ar reliģiskiem sižetiem, parādās arī Florencē, Pizā un daudzās citās pilsētās. Viens no raksturīgākajiem šādas glezniecības pieminekļiem ir nezināma autora freska «Nāves triumfs» uz Pizas kapsētas (*Camposanto*) sienas. Tajā izceļas tā laika mākslas progresīvās attīstības elementi un vienlaikus arī dziļais pretrunīgums.

Plašo daudzfigūru fresku veido atsevišķas, kompozicionāli savā starpā nesaistītas ainas. Centrā attēlota Nāve — briesmīga sieviete melnā tērpā ar izkapti rokā. Zem viņas liķu kaudzes, ap viņu eņģeļi un velni cīnās par mirušo dvēselēm. Priekšplānā kropļu un ubagu grupa, kas piesauc nāvi, bet tā tuvojas grezni ģērkušos jaunavu un jaunekļu grupai, kura tērzē un spēlē mūzikas instrumentus. Freskas vienā pusē dižciltīgu jātnieku grupa, kas dodas medībās, bet viņu ceļu šķērso trīs zārki ar trūdošiem liķiem. Freskas augšdaļā attēlota mierīga un laimīga vientuļnieku dzīve dabas klēpī. Uzraksts atgādina nāves neizbēgamību.

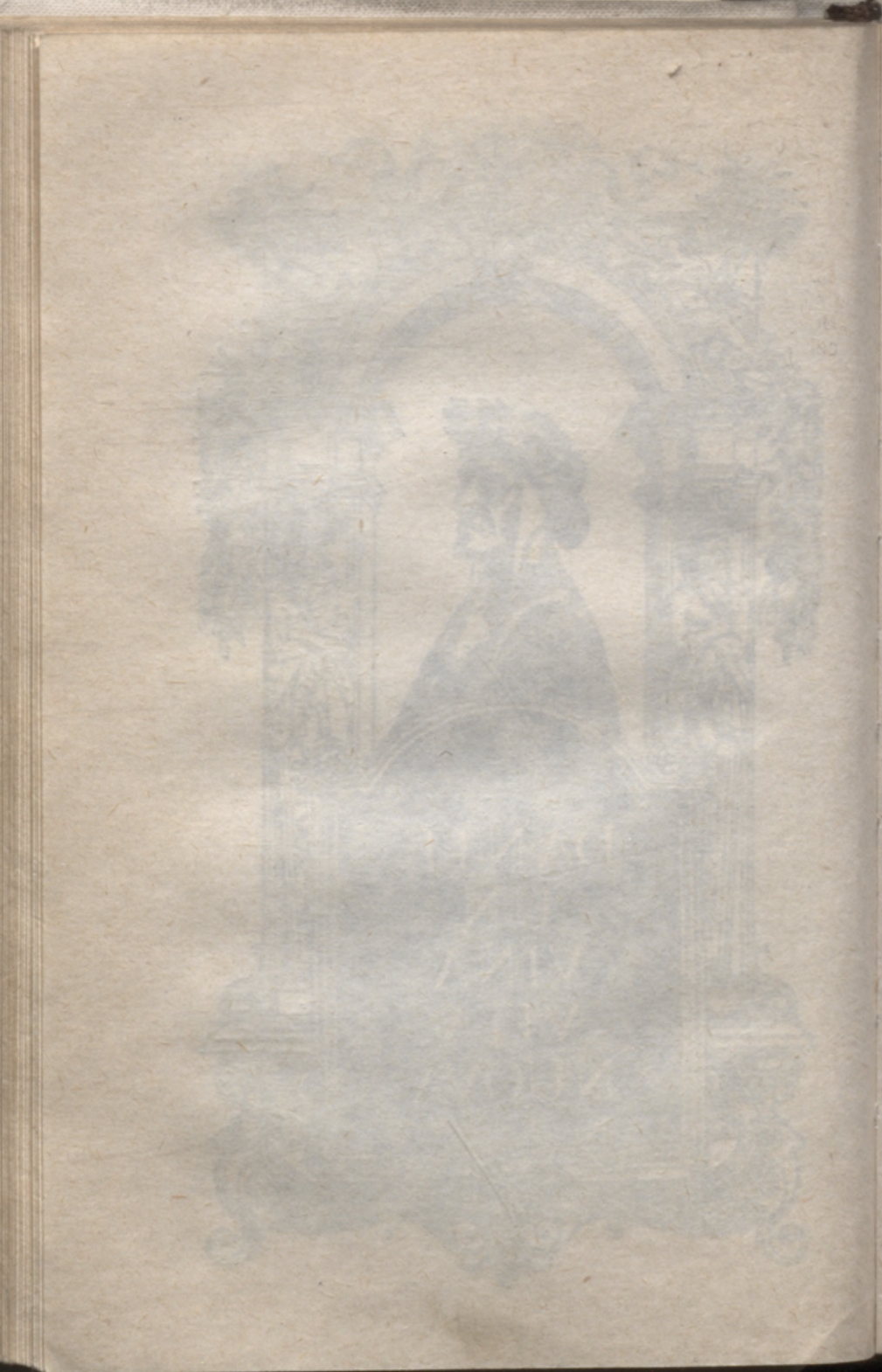
Sižets neapšaubāmi radies 1348. gada mēra epidēmijas iespaidā. Parupja, pārspīlēta, bet ļoti izteiksmīga mākslinieciskā valoda, sasprindzinātas kustības, asi raksturojumi pastiprina freskas iedarbības spēku. Taču tai pašā laikā jāatzīmē, ka visizteiksmīgāk un konkrētāk ir glez-

notas zemes prieku ainas, kuras it kā aicina baudīt dzīvi, kamēr tas vēl iespējams. «Nāves triumfs» ar tā arhaisko sižetu un kompozīciju tomēr ir viens no spilgtākajiem tā laika sabiedrības atspoguļotājiem un mākslas pieminekļiem.

Itālijas XIII un XIV gadsimta mākslas attīstība ir sarežģīta un bieži vien pretrunīga. XIV gadsimtā nav tādu izcilu personību, kāds bija Nikolo Pizāno un Džoto. Un tomēr — arī XIV gadsimtā mākslinieciskie meklējumi bagātināja Itālijas mākslu un palīdzēja sagatavot pamatu tās straujajai izaugsmei XV un XVI gadsimtā.

vairāk laiks berzīs un trīs Dantes vārdu, jo spožāk tas atmirdzēs. — Tā lielā itāļu dzejnieka slavu praviētojis viņa pirmais biogrāfs Džovanni Bokačo. Patiesi, septiņos gadsimtos ir daudz putekļu sacelts, bet tie nav spējuši aplāt Dantes lauru vainagu, šo nevīstošās slavas simbolu, kuru Dantem, trimdā izdzītam, piedāvā Bolonja, bet no kura dzejnieks atsakās, gaidīdams, ka to viņam uzliks galvā Florence, viņa ilgu, mīlestības un apkaunojuma pilsētu. Toskāna ir bagāta ar mūžam zaļajiem kokiem, kurus dēvē skaistajā vārdā *Laurus nobilis*, bet dižajam itālim bija jānomirst svešumā, dzimtās pilsētas atzinību nesagaidījušam, lai gan citur viņa slava jau bija liela. Taču pēc dzejnieka nāves ne tikai Florence vien — Dantem lauru vainagu pinušas visas pasaules tautas, arī tās, kuru vēsajā zemē lauri neaug.

Kaut gan latviešiem Dantes dzeja pazīstama vairāk tikai atstāstos, viņa biogrāfijās un darbu analīzēs vai arī krievu un vācu atdzejojumos, pie mums tomēr Dantes vārdam nav tikai literatūrvēsturiska skaņa vien. Un, lai arī priekšstats par viņa dzeju mums vēl ir nepilnīgs un «Dievišķā komēdija» mums pieejama gaužām prozaiskā formā, latviešu lasītājs allaž ir tiecies pēc itāļu ģēnija domas plašuma, ētiskās skaidrības un viņa dziļās, brīžam gluži ekstātiskās mīlestības cildenuma.

Pagājuši vairāk nekā septiņi simti gadu, kopš pasaule ieguva vārdu, kas visus šos garos gadsimtus minēts starp vislielākajiem dzejniekiem. Par Dantes dzimšanas dienu dažkārt pieņem 1265. gada 25. maiju, bet šis datums dokumentāli nav precizēts.

Dantes tēvs cēlies no vecas muižnieku cilts. Kādam no šīs ģimenes pārstāvjiem piešķirts bruņinieka tituls par piedalīšanos krusta karos, tajos pašos, kas ar pāvesta gādību vēlāk vācu verdzībā nodeva baltu ciltis. Pirms septiņsimt gadiem... Šo laiku latvieši atceras ne Dantes dēļ vien. Šis laiks no jauna uzurda mūsu sirdīs naidu pret tiem, kas bija pāvesta svētītās verdzības nesēji, un reizē ar pateicību piemin tos, kas pāvestam stājās pretī. Dante bija pāvesta ienaidnieks.

Dzejnieka dzimtas vārds — Aldigjēro, kas vēlāk pārveidojies par Aligjēri, dzejnieka vārds īstenībā — Durante (Izturīgais!), no kura saīsinājuma radies skanīgais Dante. Māte mirst, kad zēnam tikai nedaudz vairāk par pieciem gadiem, tēvs — apmēram sešus gadus vēlāk. Bērnība bez mātes un jaunība bez tēva — tas viss rada mokošas ilgas pēc mīla vārda, īsta glāsta un cilvēciskas tuvības. Tāpēc arī mums saprotama Dantes pēkšņā mīlestība, kuras nepiepildījums ir viņa dzeja.

Par Dantes skolas laiku un mācībām maz zināms. No viņa skolotājiem jāmin Bruneto Latīni, ļoti apdāvināts un vispusīgi izglītots cilvēks ar sevišķi plašām zināšanām filozofijā. Par savu skolotāju Dante uzskata arī Gvido Gviničelli, ko dzejnieks sauc par savu tēvu un «*Vita nuova*» desmitajā sonetā dēvē par gudro. Tāpat Dante daudz mantojis no sava drauga Gvido Kavalkanti.

Taču Dante saka, ka viņam dzejā nav bijis cita skolo-tāja kā vien viņš pats un mīlestība. So varbūt hiperboli-zēto frāzi nevajag izprast kā Dantes augstprātības pa-zīmi: tajā dzejnieks raksturo savas mīlestības pārvarīgo ietekmi uz viņa darbu. Protams, Dante par dzejnieku būtu kļuvis arī bez Beatričes un «Dievišķo komēdiju» viņš būtu uzrakstījis, īpaši nesolidams pateikt par Beatriči to, kas vēl nekad nav sacīts ne par vienu citu sievieti. Tomēr pirmā sastapšanās ar Beatriči nākamajam dzejniekam ir liktenīga. Un, lai gan Beatriči pret Danti mīlestības nav (viņa apprecas ar kādu Simonu Bardi) un lai gan Dantes turpmākā dzīve no 1295. gada saistīta ar Džemmu Donati, viņa pirmajai mīlestībai ir gluži eksplozīva ietekme visā daiļradē.

Politiskā situācija Itālijā Dantes laikā ir sarežģīta. Pā-vesta cīņa par laicīgo varu, Ziemeļitālijas un centrālās Itālijas pilsētvalstu cenšanās pēc neatkarības, atsevišķo feodālo valstiņu savstarpējās ķildas, vācu un franču tiko-jumi Apenīnu pussalā, gvelfu un gibelīnu cīņas — tas ir īsts politisks juceklis, kurā grūti orientēties. Dantes ģi-mene pieder pie gvelfu partijas. Šī partija apvieno pā-vesta piekritējus cīņai pret vācu ķeizariem Itālijā.

Vēlāk gvelfu partijā notiek šķelšanās «melnajos» un «baltajos». Baltie gvelfi vairāk pieslejas gibelīniem — pāvesta laicīgās varas pretiniekiem. Dante ir šā nogrupē-juma aktīvs dalībnieks, bez tam viņš ir Florences Simta padomes loceklis, priors un kā balto gvelfu pārstāvis

dodas uz Romu pie pāvesta Bonifacija VIII, lai samierinātu naidīgās puses. Pāvestam un viņa piekritējiem Dantes politiskā darbība šķiet bīstama, tāpēc pret dzejnieku izvirza nepamatotus apvainojumus. Uzvarot pāvesta piekritējiem (melnajiem gvēlfiem), 1302. gadā apmēram sešus simtus balto gvēlfu aizdzen trimdā, starp tiem arī Danti. Dzejnieku tiesā it kā par kukulņemšanu, valsts naudas iztērēšanu, bet vienīgais pamatotais apvainojums ir aģitācija pret pāvestu. Pēc laika izdod vēl stingrāku dekrētu, kurā sacīts, ka tad, ja Dante mēģinātu atgriezties Florencē, viņš sadedzināms uz sārta: «Un ne tikai izskata dēļ, bet kamēr iestājas nāve.»

Vispirumā trimdā dzejniekam ir Verona, pēc tam viņš kļūst apkārt pa dažādām pilsētām gluži kā ubags. Luka, Paduja... Gandrīz visas Ziemeļitālijas pilsētas Dante ir izstaigājis, meklēdams pajumti, kur dzīvot un strādāt.

Sajos grūtajos gados viņa pirmajam, vēl Florencē sarakstītajam darbam «*Vita nuova*» pievienojas «Dzīres» (*Convivio* resp. *Convito*). Pie šās grāmatas dzejnieks strādā no 1306. līdz 1309. gadam. Tajā Dante alegoriski pasniedz mielastam kancones ar prozas komentāriem. Blakus daudzām tiem laikiem tipiskām sholastiķu filozofijas rindām te ir Dantes kaisliegie vārdi par itāļu valodu: «Kauns un mūžīgs negods tiem neprašas itāļiem, kas, cildinādami citu tautu valodas, nicina savējos!»

Arpus šiem abiem krājumiem palikušie dzejoļi vēlāk tiek apvienoti «Dziesmu grāmatā» (*Canzoniere*).

Dantes nākamais trimdas darbs ir latīņu valodā sarakstītais «*De vulgari eloquentia*» (Par tautas valodas labšanu) — filoloģisks un literatūrzinātnisks traktāts par itāļu valodas raksturu un dažiem dzejas teorijas jautājumiem.

Daudzi Dantes biogrāfi dzejniekam piedēvē itāļu literārās valodas un nacionālās literatūras dibinātāja slavu. Tāds spriedums ir pārspīlēts: Florences jeb Toskānas dialekts bija padarīts par itāļu rakstu valodu jau pirms Dantes, un respektējamā itāļu valodā rakstīta literatūra pastāvēja jau krietnu laiku, pirms tai savu vārdu pievienoja lielais dzejnieks, bet Dante ir itāļu literatūras augstākā virsotne. Šo vietu Dantem nodrošina viņa «Komēdija», darbs, ko nākamās paaudzes apbrīnā nosauca par «Dievišķo». Kāpēc «Komēdija»? Dzejnieks kādā no Ravennas rakstītā vēstulē pamato izraudzīto nosaukumu. Drūmajai

«Ellei» un tirdošajam «Skīstišanas kalnam» seko «Paradīze», darba trešā — pēdējā daļa. Ar to tālād grāmatai dota gaiša, laimīga izskaņa. Pēc to laiku žanra izpratnes laimīgas beigas varēja būt tikai komēdijai.

Bet «Dievišķā komēdija» nav Dantes pēdējā grāmata: trimdā viņš saraksta vēl traktātu «*De monarchia*» (Par monarhiju), kas vērstas pret pāvesta laicīgo varu, un visbeidzot — «*De aqua et terra*» (Par ūdeni un zemi), ar ko noslēdzas rakstnieka radošais mūžs.

Grūti, ļoti grūti bija Dantes ceļi trimdā, sevišķi izsūtījuma sākumā. Pēc gibelīnu uzvaras pie Montekasio 1315. gadā Dantem un viņa abiem dēliem, kas arī vēlāk tika izraidīti trimdā, ir gan iespējas atgriezties pie ģimenes Florencē, bet ar apkaunojošiem noteikumiem. Dante atsakās, lai gan ilgas un sāpes pēc Florences ir lielas. Šis dzejnieka dalītās jūtas dziļi raksturojusi Anna Ahmatova krājumā «Niedre» (dzejolis «Dante»).

Trimdinieks strādā pāri spēkiem, taču darba dēļ viņš nejūtas ne noguris, ne nomākts. Spēkus atņem sīkie un liekie pazemojumi, kas dzejnieku pavada garajos klejojumu gados. Ceļā no Venēcijas uz Ravennu Dante saslimst ar malāriju un mirst 1321. gada naktī no 14. uz 15. septembri.

«Ir izsīcis avots, kura ūdenī katrs atrada savu maldu atspulgu.» Tā par mirušo dzejnieku rakstīja Cino da Pistoja. «*Vita nuova*» un «Dievišķās komēdijas» radītāju apglabāja Ravennā ar lielu cieņu. Florence, kas dzejniekam dzīvam neatvēra savus vārtus, vēlāk vairākkārt mēģināja pārvest Dantes mirstīgās atliekas uz viņa dzimto pilsētu, bet Ravenna to nepieļāva. Florencei jāapmierinās tikai ar sarkofāgu, kas uzstādīts Santa Kročes baznīcā starp Mikelandželo un Galileja pieminētiem. «Cieniet lielo dzejnieku!» — rakstīts uz krāšņā sarkofāga. Kam tāds mudinājums adresēts? Pasaule nebeidz lasīt un apbrīnot Dantes darbus un neskubināta ciena un cildina diženo dzejnieku.

*

Dantes «*Vita nuova*» («Jaunā dzīve») pirmais sonets uzrakstīts 1283. gadā, kad dzejniekam ir 18 gadu, pēdējais — ap 1292. gadu, kad Beatrice jau mirusi.

«Jaunajā dzīvē» Dante ievietojis 26 sonetus, vienu balatu un četras kancones. Dzejas rindas saista prozas teksts un vēl īpaši paskaidrojumi par dzejoļu uzbūvi. Soneti radušies dažādos laikos un neaptver visu, kas Beatricēi šajā dzīves posmā veltīts. Tā, piemēram, sonetu, kurš rakstīts draugam Gvido Kavalkanti un kurā dzejnieks ilgojas ar Beatricēi aizbēgt uz kādu vientuļu salu un dzīvot tur laimē prom no cilvēkiem, Dante «Jaunajā dzīvē» neievieto, jo tas neatbilst grāmatas noskaņotajam stilam.

Pavasara svētkos jaunais Dante (viņam ir tikai deviņi gadi) kopā ar savu tēvu ierodas kaimiņa Folko Portināri namā un tur starp citām meitenēm ierauga Beatricēi (viņa ir nepilnu gadu jaunāka par Danti). Zēns ir gluži apreibis no meitenes neparastā daiļuma, kas kļūst par viņa domu un jūtu dominanti.

Paiet gadi, Dantem ir jau astoņpadsmit, bet Beatricēs tēls neizdzēšami palicis viņa domās. Tas viņu vajā augām dienām, līdz kādu nakti viņš redz Beatricēi sapnī ēdam viņa sirdi, ko nes Amors. Dante uzraksta pirmo sonetu. Un, tā kā viņš tajā lūdz dot sapņa skaidrojumu, Dante saņem vairākus atbildes sonetus, starp tiem Gvido Kavalkanti izjusto dzeju, ar kuru abu florenciešu starpā sākas tuva draudzība. Atbild arī Cino da Pistoja un Dantes vārdabralis Dante Majāno. Šie soneti ievietoti 1846. gadā Florencē iespiestajā paralēlajā itāļu un angļu izdevumā, kā arī dažos «Jaunās dzīves» vācu atdzejojumos. Visas pasaules katoliskie kritiķi ir asi nopēlušī Majāno sonetu, dēvēdami to par negodīgu, saskatīdami tajā Majāno nenovīdību. Bet, lai nu kā vērtētu Majāno sonetu, apskaužamu asprātību tam nevar noliegt. Turklāt sonets ir Dantes dzejoļa perfekts atdarinājums, pilnīgi ievērotas pat oriģināla atskaņas: *-ore*, *-ente* utt. Dantes pārmērīgo jūtīgumu Majāno, būdams gluži cita rakstura cilvēks, vērtē reāli. Beigu ieteikumam griezties pie ārsta varbūt ir gan zināma ciniska pieskaņa, tomēr viscaur sonetā ievērots teicams draudzīga šaržējuma stils. Nekāda iemesla apskaust savu vārdabrali Dantem Majāno vēl nebija, jo Dante Aligjēri tikko pieteica sevi literatūrā. Nav ticams arī, ka Aligjēri būtu ņēmis jaunā Majāno dzejoli, pat ja mēs «Jaunās dzīves» autoru iedomātos tik nevarīgu, kādu viņu atrodam vienā no «*Vita nuova*» pirmā soneta ilustrācijām — mazu, augstā krēslā sabrukušu un bezpalīdzīgu. Bez «Jaunās dzīves» Dante taču ir uzrakstījis arī sonetus

Pjetrai, kuros kūsā dabisks kaislīgums un viduslaiku cilvēkam gluži neparasta vitalitāte.

Skumjā notikumum nenovēršamība, mīlestības sāpes, kas ieskanas pirmajā sonetā, pakāpeniski attīstās un kļūst par «Jaunās dzīves» pamattoni. Trešajā sonetā jau dzejnieks runā par nāvi: mirusi kāda Beatričes draudzene, un dzejnieks līdzī sērotājam pārdzīvo gluži fiziskas ciešanas.

Sākot ar sesto sonetu, arvien biežāk Dante lieto vārdu *pietà* (līdzjūtība, žēlastība). Dzejniekam mīlestība rada tik daudz sāpju, ka viņš viens ar tām netiek galā un savas lielās bēdas lūko izsēt ar vārdiem, taču sētuve ir par lielu un Dantes roka to nespēj atvieglot.

Septīto sonetu dzejnieks uzraksta pēc kādām kāzu svinībām, kurās viņu aizved draugs, iespējams, Gvido Kavalkanti. Dante ierauga Beatriči un gandrīz slimīgi pārdzīvo viņas daiļumu. Bet Beatriče, pamanīdama bālo un trisošo jaunekli, izsmej viņu. Šis sonets lieku reizi apstiprina izteikto domu, ka Beatriče Danti nekad nav mīlējusi, lai gan «Dievišķajā komēdijā» viņa dzejniekam pārmet par «*Vita nuova*» sonetos lietajām asarām, nesāktu «jauno dzīvi» un laika kavēšanu ar meitenēm.

Desmitā soneta komentāros Dante, biedru lūgts, raksta par mīlestības būtību tiem laikiem raksturīgā izpratnē. Jau ar «Jaunās dzīves» pirmo sonetu Dante pieslejas Gviničelli un Kavalkanti iesāktajam «jaunajam maigajam stilam» (*dolce stil nuovo*), no tā pārņemdamas zināmu tradicionālismu spirituālās mīlas motīvu izveidē. Jaunās skolas dzejnieki radīja mīlestības teorijas, analizējami savas jūtas un pakāpeniski pārvērsdami sievieti par nereālu, pāridealizētu būtni. Jaunā maigā stila dzejnieki, kurus bija ietekmējušas Bolonjas universitātes sholastiskās mācības, dzejoja par mīlestības izcelšanos, bet ne par pašu mīlestību. Dante šās skolas manieri pārblīvēt dzeju ar filozofiskiem terminiem atmēta un dzeju par mīlestību pacēla jaunā kvalitātē, ienesdams tajā dziļāk pārdzīvotus ciešanu motīvus.

Rakstot divpadsmito un trīspadsmito sonetu un sekojošo kanconi pēc Beatričes tēva nāves, dzejnieku jau pārņem jauna priekšnojauta: bet ja arī Beatriče mirst? Ar trešo kanconi un astoņpadsmito sonetu sākas Dantes sāpēs neizsāpamās un asarās neizraudamās ciešanas par Beatričes nāvi. Pēc prozas teksta spriežot, jāsecina, ka Beatriče mirusi 1290. gada 9. jūlijā.

Kad pagājis gads kopš dievinātās sievietes nāves, Dante uzraksta deviņpadsmito sonetu. Un tad seko soneti līdzjūtīgajai donnai — tai, kas nelaimīgo dzejnieku lūko mierināt. Daži biogrāfi šajā sievietē saskata Dantes vēlāko sievu Džemmu Donati, bet vairums to noliedz. Lai nu kāda arī būtu patiesība, šie soneti uzrakstīti ar lielu izteiksmes spēku, cilvēka dvēseles bezgalīgo noskaņu bagātā gammā.

Dzejnieks nevēlas rādīt savas bēdas, taču sāpes pēc Beatričes ir vēl pārāk lielas, lai viņš tās spētu noslēpt. Dzīves loģiskā virzība dzejnieku, protams, noveda pie cilvēkiem, pie sievietes, kas dalījās viņa sāpēs, bet jau sākumā stingri ieturētais grāmatas stils neļauj dzejniekam sevi izteikt citu emociju ugunīs. Un divdesmit otrajā sonetā Dante no jauna runā par to, ka nekad nedrīkst aizmirst Beatričes vārdu.

Pēdējo — divdesmit sesto — sonetu dzejnieks uzraksta pēc divu dižciltīgu donnu lūguma. Isajā prozas tekstā pēc šā soneta Dante apņemas vairs par Beatriči nerakstīt, kamēr nebūs spējīgs pasacīt par viņu tos cildinājumus, kādi Beatričei pienākas. Dante šo apņemšanos neaizmirst. «Dievišķajā komēdijā» uz mūžu mūžiem Beatričes vārds padarīts par viscēlākās mīlestības simbolu.

Vairāk nekā septiņi simti gadu ir pagājis. Laiks pārveidojis cilvēku domāšanu. Un tomēr arī mums Dantes dzeja arvien vēl ir apbrīnas vērta un rosina mūs mīlestībā nebūt tik racionāliem, bet mīlēt neprātīgi un cildeni.

Kāpēc «Jaunā dzīve»? Dzejnieks grāmatas sākumā dod šā nosaukuma atslēgu latīņu valodā: *Incipit vita nova*. Ar mirkli, kad ieraudzīta Beatriče, sākas jauna dzīve — jauna dzīve laikā, telpā un dzejā.

Itāļu valodas samērā lielā atskaņu bagātība dod dzejniekam iespēju brīvi operēt ar vissarežģītākajām panta formām, kāds nenoliedzami ir sonets. Dante nav soneta aizsācējs. Jau labu laiku pirms Dantes Itālijā bija izkopta soneta forma kā zināms protests pret provansiešu trubadūru dzejas neierobežoto garumu un atskaņu pārblīvību. Tiesa, arī sonets vēl prasa lielu atskaņošanas veiklību, tomēr četrpadsmit rindas domai liek koncentrēties un tā nevar izplūst trubadūriskas mīlestības nebeidzamu vārdu un atskaņu virknējumos.

Formas ziņā maldina «Jaunās dzīves» otrais un ceturtais sonets, kuros Dante dažas rindas pārdalījis, tās papildus atskaņodams. Dante vispār soneta formu nav

kanonizējis un atskaņu kārtībā gan četrindēs, gan trīsindēs rīkojies ar lielu izdomu, taču vienmēr saturam atbilstoši. Atšķirībā no frančiem Dantes sonetos cezūru nav.

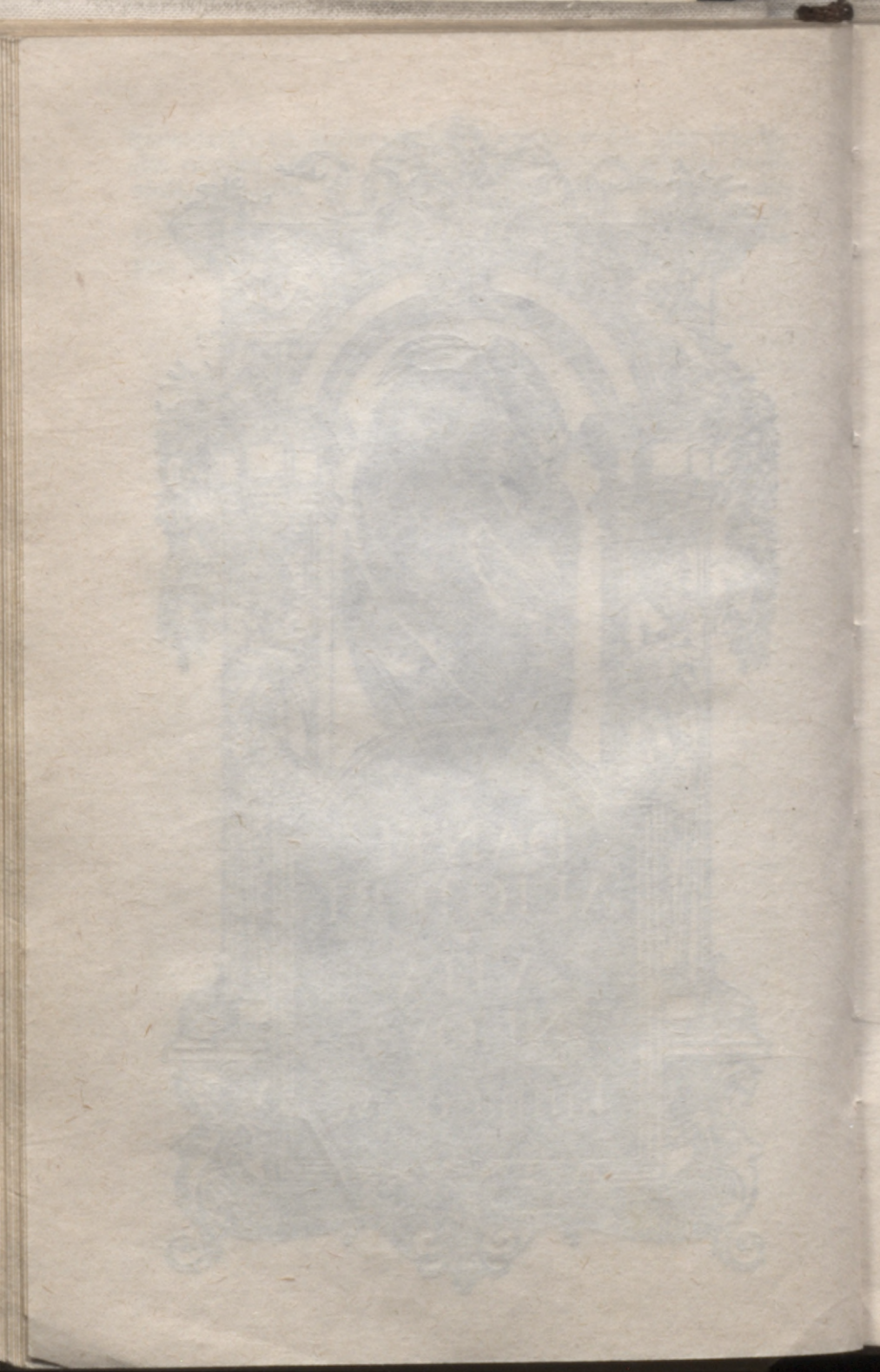
«Mani ir sūtījusi mīlestība, kas man liek runāt,» raksta Dante. Tā ir bijusi liela mīla — liela pret sievieti, liela pret cilvēci un liela pret darbu un dzeju.

DANTE
ALIGJĒRI

VITA
NUOVA

Jaunā dzīve

kārt ir antīkā literatūra un filozofija un viduslaiku dzeja ar tai raksturīgo sievietes kultu. Šīs divas jomas latviešu valodā ir maz apgūtas. Senatnīgo skanējumu tulkojumā mēģināts panākt galvenokārt ar sintaktiskiem līdzekļiem un vārdkopu veidojumiem. Tieši vārdkopās, kādas šodien nelietojam, mēģināts vārdus padarīt «veclaicīgākus».

manas atmiņu grāmatas daļā, līdz kurai maz kas lasāms, ir kāds virsraksts: «*Incipit vita nova.*»¹ Zem šī virsraksta virknējas vārdi, ko esmu nodomājis iemūžināt šai grāmatiņā — un, ja ne visus, tad vismaz to jēgu.

Jau deviņas reizes kopš manas dzimšanas gaismas debesis bija atgriezušās gandrīz tai pašā punktā savā riņķojumā, kad manam acīm pirmo reizi parādījās manu sapņu cēlā donna, ko daudzi, nezinādami, kā to citādi saukt, sauca par Beatriči. Viņa jau tik ilgi bija bijusi šai dzīvē, ka zvaigžņotā debess savā laika gaitā bija pavirzījusies pret austrumu pusi par vienu no divpadsmit grāda daļām², tā ka viņa parādījās man gandrīz sava devītā gada sākumā, un es viņu ieraudzīju gandrīz sava devītā gada beigās. Viņa man parādījās, tērpta viscēlākajā krāsā — vienkāršā un godājamā — purpura krāsā, ģērbusies un rotāta tā, kā tas piedienēja viņas tik jaunajiem gadiem. Sai mirklī — teikšu atklāti — dzīvības gars³, kas mīt sirds visslēptākajā kambarī, iedrebējās ar tādu spēku, ka pat vismazākais pulsējiens likās man drausmīgs, un drēbēdams es teicu šos vārdus: «*Ecce deus fortior me, qui veniens dominabitur mihi.*»⁴ Sai mirklī sajūtu gars, kas mīt tai visaugstajā kambarī, kurā visi jutekliskie gari aiznes savus uztvērumus, sāka ļoti brīnīties un, vērsdamies

¹ Sākas jauna dzīve (lat.).

² Pēc tālaika priekšstatiem zvaigžņotā debess pavirzās pret austrumiem par 1 grādu 100 gados. Tātad Beatriči tobrīd bija 8 gadi un 4 mēneši. (Red.)

³ Pēc viduslaiku filozofu domām, cilvēkā mājot trīs garī jeb spēki (*spirīti, vires*): dzīvības gars, sajūtu gars un dabiskais gars (*spiritus vitalis, spiritus animalis, spiritus naturalis*), kuru «dzīves vieta» attiecīgi ir sirds, smadzenes un aknas. (Red.)

⁴ Lūk, dievs, stiprāks par mani, kas nāk pār mani valdīt (lat.).

īpaši pie redzes gariem, teica šos vārdus: «*Apparuit iam beatitudo vestra.*»¹ Sai mirklī dabiskais gars, kas mīt tai daļā, kur notiek mūsu barošānās, sāka raudāt un raudādams² teica šos vārdus: «*Heu miser, quia frequenter impeditus ero deinceps.*»³ No šā brīža, es saku, Mīlestība⁴ sāka valdīt manā dvēselē, kas tai tik drīz pakļāvās, un mani pārņēma ar tādu noteiktību un tādu valdonīgumu caur to spēku, ko tai deva mana iztēle, ka man nācās pilnīgi izdabāt visām tās iegribām. Mīlestība man daudzkārt pavēlēja, lai meklēju šo eņģeli jauno; un es savos zēna gados daudzas reizes gāju, viņu meklēdams, un redzēju, ka viņai tik cēla un slavējama izturēšanās, ka par viņu varēja sacīt dzejnieka Homēra vārdus: «Šķiet, ka viņa ir dieva, ne mirstīga cilvēka meita!» Un, kaut arī viņas tēls, kas nemitīgi stāvēja man blakus, bija pati Mīlestības pārvarība, kam lemts mani pārņemt, taču tas bija tik cēls savā tikumā, ka ne reizi nepieļāva, lai Mīlestība pār mani valdītu bez prāta uzticamā padoma tais lietās, kurās šādu padomu bija derīgi dzirdēt. Un, kaut arī stāvēt pāri tik agras jaunības kaislibām un rīcībām izklausās kā teiksmu stāsts, es atvadišos no tām un, izlaizdams daudzus piemērus, kas varētu par tām liecināt, nonāksu pie vārdiem, kas ierakstīti manas atmiņas svarīgākās nodaļās.

3

Kad bija pagājis tik daudz dienu, ka bija pilni tieši deviņi gadi pēc tās reizes, kad, kā iepriekš minēts, parādījās viscēlākā, pēdējā no šīm dienām gadījās, ka šī brīnišķīgā donna parādījās man, tērpta viscaur baltā, starp divām dižciltīgām donnām, kuras bija gados vecākas. Un, iedama pa ceļu, viņa pavērsa acis pret to vietu, kur es stāvēju, baiļu pārpilns, un savā neizsakāmajā labvēlībā, par ko šodien tai samaksāts aizmūžā, viņa mani sveicināja ar tādu tikumu, ka man likās, ka redzu visus svētlaimības kalngalus. Tā stunda, kad mani skāra viņas vissaldais

¹ Jau parādījusies jūsu svētlaimība (lat.).

² Originālā Dante šeit un citur, sekojot tālaika dzejas tradīcijai, atkārtoti vienas saknes vārdus. (Red.)

³ Ak, es nelaimīgais, jo turpmāk bieži tikšu traucēts! (Lat.)

⁴ Lielie burti tulkojumā parasti liešoti tāpat kā itāļu originālā. (Red.)

sveiciens, bija tieši devītā tai dienā, un, tā kā tā bija pirmā reize, kad viņas vārdi atskanēja, lai nonāktu manās ausīs, manī ievīļņojās tāds saldums, ka es kā apreibis devos prom no ļaudīm un, atgriezies savas vienīgās istabas vientulībā, sāku domāt par šo vislaipnīgo. Un, domājot par viņu, man jaukā sapnī parādījās brīnišķīga vīzija: savā istabā es redzēju ugunīgu miglu, aiz kuras saskatīju kādu vīru, kura skats mani biedēja. Viņš šķita man liela prieka pārņemts, un tas bija pats brīnišķīgākais; viņš daudz ko sacīja, bet es sapratu tikai dažus vārdus; starp tiem es sapratu šo: «*Ego dominus tuus.*»¹ Viņa rokās, likās, redzēju guļam kailu būtni, kas man šķita viegli ietīta asins-sarkanā drānā, un, uzmanīgi to vērodams, es atskārtu, ka tā ir tā svētības devēja, kas dienu iepriekš bija mani pagodinājusi ar sveicienu. Vienā rokā, man likās, kaut kas viņam dega, un man šķita, ka viņš man saka šādus vārdus: «*Vide cor tuum.*»² Un, kad viņš kādu brīdi bija stāvējis, man likās, ka viņš modina guļošo, un viņa gara spēks bija tik liels, ka viņš lika viņai ēst to, kas dega viņam rokā, un viņa to šaubīdamās ēda. Pēc tam, pēc itin īsa brīža, viņa prieks pārvērtās visgaužākajās žēlabās; un raudādams viņš saņēma šo donnu rokās un, man likās, aizlidoja ar viņu uz debesīm. Tad mani sagrāba tik lielas bailes, ka mans trauslais miegs tām nespēja pretī turēties, tas pārtrūka, un es atmodos. Un tūdaļ es sāku domāt un atskārtu, ka tā stunda, kad man bija parādījusies šī vīzija, bija ceturtnā nakts stunda: tā ka acīm redzams, ka tā bija pirmā stunda no deviņām pēdējām nakts stundām. Un, domādams par to, kas man parādījies, es apņēmos to pavēstīt daudziem, kas tai laikā bija slaveni dziesminieki. Un, lai pierādītu, ka esmu jau pieredzējis mākslā salikt vārdus atskaņās, es apņēmos sacerēt sonetu, kurā sveiktu visus, kas uzticīgi Mīlestībai, un lūgtu tos spriest par manu vīziju, un tiem uzrakstītu, ko biju sapnī redzējis. Un tad es sāku šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Jums, dzīvās dvēseles».

Jums, dzīvās dvēseles un sirdis cēlās,
 es tuvojos, lai kaut ko pasacītu,
 lai šajā vēstījumā saklausītu

¹ Es esmu tavs kungs (lat.).

² Skati savu sirdi (Lat.)

jūs sveicienu no Mīlestības kvēlās!
Vēl zvaigznes dega savās gaitās vēlās,
bet stunda ceturtā jau nesa ritu,
kad Amors ieradās, lai mani dzītu
bezgala bailēs un bezgala žēlās.

Ar manu sirdi rokā Amors šķīta
man priecīgs. Ievīstītu sātā drānā,
viņš nesa madonnu, kas sapņos mīta.
Un tad no manas sirds, kas karstī sita,
tā dzēra asinis šai sapņa mānā;
bet aiziedams viņš gaužās raudās krita.

Uz šo sonetu atbildēja daudzi dažādiem vārdiem, un starp atbildētājiem bija arī tas, ko saucu par pirmo no saviem draugiem. Viņš¹ uzrakstīja sonetu, kas sākās šādi: «Tu skatījis, šķiet, vērtības it visas...» Tas laikam bija sākums draudzībai starp viņu un mani, kad viņš uzzināja, ka es biju tas, kas viņam to sūtījis. Sā sapņa isto tulkojumu toreiz neprata dot neviens, bet tagad tas skaidri redzams pat pēdējam vientiesim.

4

Kopš šīs vīzijas mans dabiskais gars sāka just traucējumus savā darbībā, jo dvēsele visa bija atdota domai par viscēlo. Sā iemesla dēļ es neilgā laikā kļuva tik vājš un vārgs, ka daudziem draugiem sāpēja sirds, mani ieraugot, un daudzi, skaudības pilni, pūlējās uzzināt no manis to, ko noteikti gribēju noslēpt no citiem. Un es, mani-dams viņu jautājumu ļaunprātīgos nolūkus, paklausīju Mīlestības gribai, kas deva man pavēli saskaņā ar prāta padomu, un atbildēju viņiem, ka Mīlestība ir tā, kas mani vadījusi. Es teicu: «Mīlestība,» — jo manā sejā bija tik daudz viņas zīmogu, ka to nevarēja apslēpt. Un, kad viņi man vaicāja: «Kuras dēļ tevi tā salauzusi šī Mīlestība?» — es smaidīdams viņus uzlūkoju un nekā viņiem neteicu.

¹ Runa ir par Gvido Kavalkanti (ap 1255—1300). (Red.)

Un pienāca diena, kad visjaukā sēdēja tur, kur klausīti tiek vārdi par debess slavas karalieni, un es redzēju savu svētlaimību. Un taisnā līnijā starp viņu un mani sēdēja kāda jauna donna ar ļoti mīlīgu skatu, kurā mani daudzreiz uzlūkoja, brīnīdamās par manu skatīšanos, kas šķita uz viņu vērsta, tā ka daudzi pamanīja viņas lūkošanos. Tam tika pievērsta tāda uzmanība, ka, aiziedams no šīs vietas, dzirdēju visapkārt runājam: «Raug, kā tā donna dzen postā šo cilvēku!» Un, kad viņi nosauca to vārdā, es sapratu, ka viņi runāja par to, kas bija bijusi vidū taisnajā līnijā, kura iesākās no visjaukās Beatričes un beidzās manās acīs. Tas nu man bija liels mierinājums, jo pārliecinājos, ka mans noslēpums nav nācis gaismā. Un tūdaļ nolēmu izmantot šo jauko donnu kā patiesības aizsegu un neilgā laikā tik ļoti to izrādīju, ka manu noslēpumu iedomājās zinām visi tie ļaudis, kas par mani tērgāja. Aiz šīs donnas es slēpos mēnešus un gadus un, lai citiem liktu vairāk noticēt, sacerēju viņai dažus dzejolišus, ko neesmu nodomājis šeit rakstīt, jo tie neattiecas uz visjauko Beatriči. Un tā nu es tos visus izlaidīšu, bet rakstišu tikai to, kas būs slavinājums viņai.

Teikšu, ka tai laikā, kad šī donna bija tādas mīlestības aizsegs, man radās vēlēšanās minēt visjaukās vārdu kopā ar daudziem sieviešu vārdiem un it īpaši ar šīs dižciltīgās donnas vārdu. Un es izraudzījos sešdesmit visskaistāko sieviešu vārdus pilsētā, kurā visaugstais kungs bija ievietojis manu donnu, es sacerēju vēstuli serventēzes¹ formā, ko šeit nerakstišu. Un es nebūtu to pieminējis, ja man nebūtu sakāms tas, kas, man to sacerot, brīnumainā kārtā atgadījās: proti, manas donnas vārds iekļāvās devītajā vietā starp šo sieviešu vārdiem.

¹ Serventēze — vecfranču dzejas forma, kas savos pirmsākumos bija slavas vai arī nosodījuma dziesmas. Itāļu dzejā šī žanra robežas vairs nebija tik striktas. (Red.)

Donnai, ar kuru es tik ilgi biju slēpis savu ilgošanos, gadījās aizbraukt no minētās pilsētas¹ un doties uz tālu zemi, par ko es, diezgan apjucis, ka šis skaistais aizsegs man lielā mērā zudis, gauži nobēdājos, vairāk, nekā pats to būtu agrāk domājis. Un, domādams, ka tad, ja es par viņas aizbraukšanu nerunātu ar pietiekami lielām sāpēm, ļaudis drīzāk pamanītu manu paslēpju spēli, nolēmu izliet savas žēlabas dzejolī, ko šeit uzrakstīšu, jo mana donna bija netiešs iegāns zināmiem vārdiem, kuri šai dzejoli skan, tā ka tas atklāsies tam, kas sapratis. Un tad es uzrakstīju šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Jūs, kas pa Mīlestības ceļu ejat».

Jūs, kas pa Mīlestības ceļu ejat,
kam mani nemeklējat?
Kur ir vēl sāpes lielākas par manām?
Es vēlos tikai, lai jūs neklusējat,
lai asaras jūs lejat:
es — atslēga un slēpnis ilgošanām.
Cēls neesmu, un jūs par mani smejat
un viegli garām dejat,
bet Mīlestība nelikās to manām:
man dzīvi deva tā. Vai saprast spējat?
Jūs lepnī galvas slejat
un nesadzirdat manu sirdi zvanām.
Nu zudusi ir mana pārgalvība,
pār manu galvu bēdu lietūs lijis:
es esmu aizvadījis
to, kas man bija visa bagātība.
Lai skan šais mokās jautra bungu rība!
Jums neredzēt, ka tas, kas dārgs man bijis,
vēl nav man sirdī dzijis.
Aiz skaļuma slēpts posts un bezcerība.

Drīz pēc šīs dižciltīgās donnas aizbraukšanas iepatīkās tam enģeļu kungam aizsaukt savā aizsaules godībā kādu sievieti, jaunu un ļoti mīlīgu izskatā, kura bija diezgan

¹ Minētā pilsēta — Florence, kaut arī tās vārds tekstā nekur nav minēts. (Red.)

iemīlota šai pilsētā. Viņas miesas es redzēju gulam bez dvēseles daudzu donnu vidū, kuras raudāja lielā līdzjūtībā. Tad nu, atcerēdamies, ka jau biju to redzējis kopā ar manu visjauko, es nespēju atturēt asaras. Vēl vairāk, raudādams es apņēmos pasacīt kādus vārdus par viņas nāvi, ņemot vērā, ka dažas reizes viņu biju redzējis kopā ar manu donnu. Un tam es mazliet pieskāros viņai vel-tīta dzejoļa pēdējā daļā, tā ka tas atklājas tam, kas sa-prot. Un tad es sacerēju šos divus sonetus, no kuriem pir-mais sākas ar vārdiem «Ak, raudiet visi» un otrais — «Tu, Nāve».

Ak, raudiet visi, kas vien mīlēt spējat!
Pats Amors raud par šādu bēdu ziņu,
tik ļoti tā ir satriekusi viņu.
Lai sirdī sūrst tās asaras, ko sējat!
Kā savas sāpes lai jūs izdeldējat?
Kas var par jauko donnu izdzēst miņu?
Ko iesāksit pret nāves nikno dziņu?
Jūs klusējat un vārdus nemeklējat.

Dzied Amors viņai tagad slavas dziesmu,
es redzēju, ka žēlabās viņš slīga
pie tēla šī, ko skāva nāve ļaunā.
Tad viņu redzēju es gaismā jaunā:
ir viņa tur, kur debess bezgalīga,
tā sieviete, kas katrā dedza liesmu.

*

Tu, Nāve, katru žēlsirdību nīsti,
kā baismīgs rēgs tu klisti,
bez pārsūdības bargi tiesādama.
Tu, manu sirdi sāpēs satraukdama
un domā iedzeldama,
vēl manu naida spēku nepazīsti.
Ja iznīcībai lēmi tos, kas šķīsti,
lai skan tad vārdi īsti
par tavu kļūdu, tavu lielo vainu,
nevienu krāsu tajos neizmainu:
es redzu drausmu ainu,
kad tu kā posta lietūs pāri listi.

No pasaules tu skaudi cēlsirdību
un tikumu, ko sievietē tur svētu,
un daili neredzētu,
un prieku, jaunību un mīlestību.
Jūs zināt katru viņas īpašību:
Vai es tās visas aprakstīt gan spētu?
Neviens ar dziņu lētu
nav iemantojis viņas labvēlību.

9

Dažas dienas pēc šīs sievietes nāves notika kaut kas tāds, kas man lika atstāt minēto pilsētu un doties pretī tām vietām, kur mīta dižciltīgā donna, kas bija bijusi mans aizsegs, kaut arī mans ceļa mērķis nebija tik tālu, cik tālu viņa mīta. Un, lai gan es biju daudzu sabiedrībā, ceļojums man tik ļoti nepatika, ka pat nopūtas nespēja remdināt sirdēstus, tāpēc ka attālinājos no savas svētlaimības. Un tāpēc vissaldais pavēlnieks, kas, pateicoties visjaukajai donnai, valdīja pār mani, parādījās kā svētceļnieks, viegli gērbies un trūcīgās drānās. Viņš man likās noraizējies un lūkojās zemē, vienīgi reižu reizumis man šķita, ka viņa acis vērsās pret skaistu upi, strauju un ļoti dzidru, kas jau ilgi bija tecējusi gar ceļu, pa kuru devos. Man likās, ka Amors mani sauktu un sacītu man šos vārdus: «Es nāku no tās donnas, kas ilgi ir bijusi tavs aizsegs, un zinu, ka viņa tik drīz neatgriezīsies, un tāpēc tā sirds, ko tev liku pievērst viņai, man ir līdzī, un es to nesu donnai, kas būs tavs aizsegs tāpat kā viņa.» Un Amors nosauca man šo donnu, lai es viņu labi zinātu. «Bet, ja tu no šiem vārdiem, ko es tev devu padomam, kaut ko izpaustu, tad saki tos tā, lai neatklātos tēlotā mīlestība, ko tu parādīji vienai un ko tev nāksies parādīt citai.» Un, kad viņš bija teicis šos vārdus, pēkšņi izgaisa visa šī mana iedomā, jo Amors pats likās ienākam manī, un tā, gluži pārvērstis izskatā, jāju to dienu, domās nogrimis un daudzreiz nopūzdamies. Dienu vēlāk es iesāku šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Es aizvakar».

Es aizvakar, pa kādu ceļu jādams
un domās lādēdams šo ceļojumu,
un drūmā garlaicībā grimdams, skumu,
kad pēkšņi Amors pretī nāca mādams.

Sev plecos svētceļnieka tērpu klādams,
viņš zaudējis bij savu varenumu,
vairs acis necēla pret debess jumu
un gāja viens, ar ļaudīm nerunādams.

Viņš teica, kad es viņu ieraudzīju:

«Pie tevis šurp no tālienes es nāku,
kur biju licis tavai sirdij mājot.
Tā atkal tava, jaunu prieku krājot.»
Tad vārdus šos tā pārdzīvot es sāku,
ka viņu izgaistam pat nemanīju.

10

Pēc savas atgriešanās sāku meklēt donnu, ko mans pavēlnieks bija vārdā saucis nopūtu ceļā. Un, lai mana runāšana būtu isāka, teikšu, ka neilgā laikā padarīju viņu par savu aizsegu tādā mērā, ka daudzi no ļaudīm trina gar viņu mēles, pārkāpdami pieklājības robežas; tas daudzkārt mani smagi nomāca. Un šā iemesla dēļ, tas ir, šis mēlnesības dēļ, kas šķita mani grūžam neslavā un netikumā, tā visjaukā, kas bija visu netikumu nīdēja un tikumības karaliene, garām iedama, man liedza savu vissaldo sveicienu, kurā mita visa mana svētlaimība. Un, atkāpdamies mazliet no pašreizējā nodoma, gribu likt saprast, kādu cildenumu manī raisīja viņas sveiciens.

11

Teikšu: kad viņa no kaut kurienes parādījās, caur brīnišķīgā sveiciena cerību man vairs nepastāvēja neviens ienaidnieks, mani pārņēma žēlsirdības liesma, kas lika man piedot katram, kurš būtu mani apvainojis. Un tam, kurš tad būtu pie manis nācis ar kādu prasību, mana atbilde būtu bijusi vienīgi: «Mīlestībat!» — bet sejā būtu redzama pazemība. Un, kad viņa grasījās sveicināt, mīlestības gars, iznīcinādams visus citus jutekliskos garus, izdzina ārā vāros redzes garus un sacīja tiem: «Ejiet godināt savu donnu,» — un viņš pats palika to vietā. Un, kurš būtu gribējis pazīt Mīlestību, tas būtu to spējis, raugoties manu acu trīsēšanā. Un, kad šī visjaukā sievietē sveicināja, tad Mīlestība nebija tas valnis, kas spētu man aizēnot neizsakāmo svētlaimību, nē, Mīlestība kā pati

salduma virsotne kļuva tāda, ka mans ķermenis, kas bija pilnīgi tās varā, daudzreiz kustējās kā smags, nedzīvs priekšmets. Tā nu ir acīm redzams, ka viņas sveicienā mita mana svētlaimība, kas daudzreiz pārsniedza un pārvarēja manus spēkus.

Tagad, atgriežoties pie stāstījuma, teikšu: kad nu mana svētlaimība man tika liegta, mani pārņēma tādas sāpes, ka, šķīries no visiem ļaudīm, es aizgāju vientuļā vietā slācīt zemi visrūgtākajām asarām. Un, kad nu šīs asaras bija mani nedaudz vieglinājušas, es patvēros savā istabā, kur varēju gausties, neviena nedzirdēts. Un tur, izlūgdamies žēlastību no laipnās donnas un saukdams: «Mīlestība, stāvi klāt tam, kas tev uzticīgs!» — es aizmiglu kā nopērts bērns, asaras liedams. Un gadījās man pašā miega vidū, ka šķitu ieraugām savā istabā sev blakus sēžam jaunekli gluži baltās drānās, kurš, domās nogrimis, uzlūkoja mani guļošu. Un, kad viņš brīdi bija mani lūkojies, man likās, ka nopūzdamies viņš mani sauc un saka man šos vārdus: «*Fili mi, tempus est ut praetermittantur simulacra nostra.*»¹ Man likās, ka viņu pazīstu, tāpēc ka viņš mani sauca tā, kā daudzreiz manos sapņos jau bija mani saucis. Un, viņu uzlūkojot, man likās, ka viņš aiz līdzietības raudātu un gaidītu no manis kādus vārdus; un tad, saņemdamas dūšu, es sāku ar viņu runāt šādi: «Viscēlais kungs, kāpēc tu raudi?» Un viņš man teica šos vārdus: «*Ego tamquam centrum circuli, cui simili modo se habent circumferentiae partes; tu autem non sic.*»² Domājot par viņa vārdiem, man likās, ka viņš ar mani runājis gaužām neskaidri, tā ka es piespiedu sevi runāt un sacīju viņam šos vārdus: «Kas tas ir, kungs, ka tu ar mani runā tik neskaidri?» Un viņš man sacīja tautas valodā: «Nejautā vairāk, nekā vajadzīgs.» Un tad es sāku ar viņu runāt par sveicienu, kas man ticis liegts, un prasīju viņam pēc iemesla. Un viņš man atbildēja šādi: «Mūsu Beatrice ir dzirdējusi no zināmiem ļaudīm, kas

¹ Dēls mans, ir laiks izbeigt mūsu izlikšanos (lat.).

² Es esmu kā apla centrs, pret kuru vienādi stāv aploces daļas; bet tu tāds neesi (lat.).

tērgā par tevi, ka donnai, kuru es tev nosaucu nopūtu ceļā, tu esi sagādājis kādas nepatikšanas. Un tāpēc šī visjaukā, kam netik nepatikšanas, nepagodināja tevi ar sveicienu, bīdamās pati nokļūt nepatikšanās. Tā kā īstenībā viņai tavs noslēpums ilgā laikā kļuvis daļēji zināms, es vēlos, lai tu pasaki atskaņās dažus vārdus, kuros tu atzīsti varu, kas man ir pār tevi caur viņu, un savas jūtas pret viņu kopš zēna gadiem. Un piesauc par liecinieku to, kurš to zina, un lūdz šo liecinieku, lai tas viņai to pasaka; un es, kas esmu šis liecinieks, labprāt viņu pārliecināšu. Sādi viņa dzirdēs tavu vēlēšanos, un pēc tam sapratīs maldos nokļuvušo vārdus. Savus vārdus veido tā, lai tie būtu it kā vidutāji, bet nerunā ar viņu tieši, tāpēc ka tā neklājas. Un nenosūti tos bez manis, jo tikai mani viņa sapratīs, taču liec tiem rotāties saldā daiļskanībā, kurā es allaž iemājošu.» Teicis šos vārdus, viņš pazuda, un mans miegs pārtrūka. To atcerēdamies, es secināju, ka šī vīzija man bija parādījusies devītajā dienas stundā, un, pirms izgāju no istabas, nolēmu sacerēt dzejoli, kurā sekotu tam, ko mans kungs man bija ieteicis, un es sacerēju šādu ballatu¹, kura sākas ar vārdiem «Tu, mana dziesma».

Tu, mana dziesma, bijīgs tevi sūtu
pie Amora, lai viņš ar tevi dotos
pie madonnas un dziļi atvainotos
un atklātu, ko savā sirdī jūtu.

Tu, dziesma, ej tik piedienīgi cēli,
ka pat bez pavadības
it visur varēsi tu uzdrīkstēties;
bet, ja tu gribi iedzirkstīties kvēli,
bez dziļas mīlestības,
bez Amora tev nespēt sirdī sēties,
tāpēc ka tā, kam vēlos uzticēties,
tur, kā man šķiet, uz mani ļaunu prātu,
un, ja pats Amors nestāvēs tev klātu,
kā veikt tev šādu uzdevumu grūtu?

Lai tad, kad Amors tevi iekveldējis,
list tavas skaņas cēlas,
kad būsi izlūgusies žēlastību:

¹ Ballata — itāļu dzejas forma, kas bija domāta dejojājiem dziedātāju un mūzikas pavadījumā. (Red.)

«Madonna, tas, kurš mani izredzējis
par aizstāvi, tas vēlas,
lai uzklausītu jūs tā mīlestību,
lai jūs ar savu dziļo labestību
tam piedotu, kas citu valdzinājis;
jūs mīlēdams, tas visus maldinājis.
Ak, kaut tas jūsu labvēlību gūt!»

Tai teic: «Madonna, viņa uzticība
tik dziļi mājo sirdī,
ka viņa domas jums tik kalpot tiecas:
ir ļoti ilga viņa mīlestība.
Lai šaubas, kas jūs tirdī,
veic Amors, kura priekšā visi liecas!»
Lai pazemīga lūgsna pretī sliecas
šai cēlajai, lai nāk tās piedošana,
jo kas bez viņas visa dzīve mana!
Cik labprāt mūžam viņas kalps es būtu!

Un tam, kas atslēga ir žēlsirdībai,
tad šādus vārdus nesi,
lai var tas viņai pastāstīt par mani:
«Lūdz šī tev sniegtā zīme mīlestībai,
ar madonnu lai esi!
Kā skanu tagad tev, tā viņai skani!
Ja viņas vārdos piedošanu mani,
skaists miers starp mums tiks beidzot pasludināts.»
Tu, dziesma, kurā daudz ir iededzināts,
kaut tu par viņas slavas himnu kļūtu!

Drīz vien pēc šīs vīzijas, kad biju jau teicis vārdus, ko
Amors man bija licis teikt, ap mani sāka cīnīties daudzas
un dažādas domas un mani neatvairāmi kārdināt. Starp
šīm domām četras man šķita visvairāk satraucam dzīves
mieru. Viena no tām bija šī: laba ir Mīlestības vara, tāpēc
ka ved sava uzticamā nodomus prom no visām zemiska-
jām lietām. Otra bija šī: nav laba Mīlestības vara, tāpēc
ka, jo vairāk uzticības tās uzticamais tai dāvā, jo grūtā-
kiem un sāpīgākiem brīžiem tam jāiziet cauri. Nākamā
bija šī: Mīlestības vārdu ir tik saldi dzirdēt, ka man šķiet
neiespējami, ka tā darbotos citur vairāk nekā maigumā,
un, lai kā arī būtu, vārdi seko to nosauktajām lietām, kā

rakstīts: «*Nomina sunt consequentia rerum.*» Ceturtā bija šī: tā donna, kuras dēļ Milestība tevi tā moka, nav kā citas sievietes, kam viegli izkustināma sirds. Un šīs domas ap mani cīnījās tā, ka es paliku stāvam kā tāds, kas nezina, kādu virzienu izvēlēties, un kas grib iet, bet nezina, kurp iet. Un, ja es domāju meklēt tām kopīgu ceļu, tas ir, tādu, kurā minētās domas saskaņotos, šis ceļš man bija ļoti skarbs: piesaukt Zēlastību un mesties tās rokās. Un, atrodoties šai stāvoklī, man radās vēlēšanās uzrakstīt par to atskaņās saliktus vārdus, un tad es sacerēju šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Par Mīlu runā».

Par Mīlu runā visas manas domas
un nomoka ar savu daudzveidību:
tā viena gaida viņas varenību,
bet cita nāk no pacilātas omas.
Tās ir tik dažādas kā dzīves lomas,
tur mijas cerība ar bezcerību,
bet visas kopā piesauc Zēlastību,
kad bailēs trīs visdziļākās sirds jomas.

Es nezinu, ko domāju, ko jūtu.
Es runāt gribētu. Bet ko lai saku?
Un tā es tagad Milas valgos maldos.
Vai saskaņu var panākt vārdos saldus?
Ved mani, naidniece, pa sāpju taku,
tu, Zēlastība, lai man sargs tu būtu!

Pēc daudzo domu cīņas notikās, ka visjaukā nonāca tur, kur bija pulcētas daudzas dižciltīgas donnas, un uz šo vietu mani aizveda kāds draugs, cerēdams man sagādāt lielu patikšanu ar to, ka noveda mani tur, kur tik daudz donnu rādīja savu daiļumu. Bet es, it kā nezinādams, kur aizvests, un uzticēdamies cilvēkam, kas vienu no saviem draugiem bija aizvadījis līdz dzīves robežai, sacīju: «Kādēļ mēs esam atnākuši pie šīm donnām?» Tad viņš man teica: «Lai darītu tā, ka viņām tiktu cienīgi pakalpots.» Lieta tā, ka viņas bija pulcējušās ap kādu dižciltīgu donnu, kas tai dienā tika precēta, un tāpēc, sekojot minētās pilsētas ieražai, viņām nācās būt klāt pirmajā reizē

pie galda jaunā vīra mājā. Domādams darām patikšanu draugam, nolēmu palikt šo donnu kalpībā kopā ar viņu. Un, kad biju tā izlēmis, šķitu jūtām, ka brīnišķīgas trīsas sākas krūšu kreisajā pusē un tūlīt izplatās pa visām mana ķermeņa daļām. Lai to slēptu, es atbalstījos pret sienas gleznojumiem, kas stiepās visapkārt telpai; un, baidīdamies, ka citi varētu pamanīt manu trīcēšanu, es pacēlu acis un, aplūkodams donnas, ieraudzīju starp tām visjauko Beatriči. Tad nu manus garus¹ tā satrieca tas spēks, ko guva Mīlestība šīs visjaukās donnas vistiešākajā tuvumā, ka dzīvi palika vienīgi redzes gari un arī tie palika bez darbošanās, jo Amors gribēja stāties viņu viscēlajā vietā, lai skatītu šo brīnišķīgo donnu. Un notikās, ka es kļuvi citāds nekā iepriekš, man bija ļoti žēl šo garu, kas skaļi vaimanāja un sacīja: «Ja šis dievs nebūtu mūs šādi izdzinis no mūsu vietas, mēs varētu palikt un redzēt to brīnum skaisto donnu, tāpat kā to redz mums līdzīgie.» Teikšu, ka daudzas no šīm donnām, manīdamas manu pārvēršanos, sāka brīnīties; un tērzēdamas viņas jokojās par mani ar visjauko. Tad vilies mans uzticamais draugs saņēma mani aiz rokas un, aizvezdams mani prom no šo donnu acīm, jautāja, kas ar mani notiek. Kad biju nedaudz atguvies, mani mirušie gari bija atdzimuši un padzītie atgriezušies savā vietā, es teicu savam draugam šos vārdus: «Manas kājas bija tai dzīves daļā, par kuru tālāk nevar iet, ja domā atgriezties.» Un, šķirdamies no viņa, es atgriezos savā asaru istabā, kur raudādams un kaunēdamies sev teicu: «Ja šī donna zinātu manu stāvokli, neticu, ka viņa būtu šādi par mani jokojusi, es ticu, ka viņai rastos liela žēlastība.» Un, šādās raudās grimdams, nolēmu teikt vārdus, kuros, runādams ar viņu, es norādītu savas pārvērtības cēloni un sacītu, ka labi zinu, ka tas viņai nav zināms, un ka tad, ja tas būtu zināms, visi justu man līdzī. Un nolēmu šos vārdus viņai pateikt, vēlēdamies, lai caur laimīgu gadījumu tie nonāktu viņai ausīs. Un tad es sacēru šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Par manu izskatu».

¹ Dažādie gari tālaika literatūrā nav tikai abstraktas alegorijas; drīzāk tie ir mums neparasti viduslaiku filozofijas termini, ar kuru palīdzību atklāti sarežģīti psiholoģiski procesi. Redzes gari, piemēram, ir sinonīms augstākajai estētiskajai uzlverei. (Red.)

Par manu izskatu jūs, jokodama
ar citām donnām, toreiz jautri smejāt;
tā slēpto cēloni jūs nemeklējāt
un nejautāt, ka vara neredzama
man pārņem prātus, mani pārvērdama.
Tas jūsu skaistums ir, ar kuru spējāt
jūs mani veikt, ar kuru mani sējāt
jūs Milas valgos, sāpēs kveldēdama.

Prom Amors aizdzen manus biklos garus,
un es tik nevarīgs un bailīgs kļūstu,
kad Mīla mani saņem savās rokās.
Un tomēr smaīdu es vēl šajās mokās,
jo no šīs pārvērtības laimi gūstu,
 kaut izcīnīt man nākas niknus karus.

15

Pēc šīs jaunās pārvērtības man uznāca doma, kas gan-
drīz nelaida mani vaļā un nepārtraukti ņēma savā varā,
un runāja ar mani šādi: «Ja tu kļūsti tik smieklīgs, kad
esi šīs donnas tuvumā, kāpēc tu tiecies viņu redzēt? Ja
viņa tev jautātu, kas tev būtu, ko atbildēt, pat ja būtu
brīvi visi tavi gara spēki, kad tu viņai atbildētu?» Un at-
bildēja cita, pazemīga doma un sacīja: «Jā es nepazau-
dētu savus gara spēkus un būtu tik brīvs, ka varētu at-
bildēt, es viņai teiktu, ka, tiklīdz es iedomājos viņas brī-
nišķīgo skaistumu, mani pārņem vēlēšanās viņu redzēt,
un tā ir tik spēcīga, ka nogalina un iznīcina manā atmiņā
visu, kas varētu tam preti stāties. Un tāpēc pārciestās
mokas mani neatturēs censties viņu ieraudzīt.» Un, šādas
domāšanas iekustināts, es nolēmu sacīt vārdus, kuros es,
atvainodamies par to pārvarību, kas mani pārņēma, ieliktu
arī to, ko jūtu viņas klātbūtnē. Un es sacerēju šo sonetu,
kas sākas ar vārdiem «Man prātā».

Man prātā it kā lieli svētki būtu,
kad jūs, mans skaistais prieks, es raudzīt eju;
kad tuvumā jums esmu, mīlu jūtu,
bet Amors teic man: «Paslēp savu seju!
Es tagad tev sirds drebešanu sūtu,
sirds krāsa tā, ko es tev sejā leju,
tu nobālēsi, ciešot moku grūtu,
pat akmeņi sāks dejojot nāves deju.»

Ir grēcīgs tas, kurš, mani ieraudzīdams
šai satraukumā, mani nemierina,
lai manu bēdu mūris drīzāk irtu.
Lai sveikts, kas, mani žēlastībā tīdams,
to jūsu smieklu ērkšķi izvilkt zina,
kas dzeļ tik skaudri, ka es labprāt mirtu.

16

Pēc tā, ko es teicu, šis sonets man izraisīja vēlēšanos
sacīt vārdus, kuros par savu stāvokli pateicu vēl četras
lietas, kuras, man likās, vēl nebiju apgaismojis. Pirmā
bija tā, ka daudzas reizes man bija sevis žēl, kad mana
atmiņa lika man iedomāties, kādu Mīlestība mani dara.
Otrā bija tā, ka Mīlestība daudzkārt pēkšņi sagrauba mani
tik stipri, ka man no dzīves palika pāri tikai viena doma,
kas runāja par manu donnu. Trešā bija tā, ka, šai Mīles-
tības ciņai manī tā plosoties, es devos, sejā pilnīgi bez
krāsas, skatīt šo donnu, cerēdams, ka viņas skats mani
pasargās no šīs ciņas, un aizmirsdams, kas ar mani no-
tika, kad tuvojos tādām jaukumam. Ceturtā bija tā, ka
viņas skats ne tikai mani nepasargāja, bet galīgi iznīci-
nāja manu niecīgo dzīvīti. Un tāpēc es sacerēju šo sonetu,
kas sākas ar vārdiem «Tās tumšās krāsas».

Tās tumšās krāsas daudzkārt māc man prātus —
tās man tik bieži Mīlestība dāvā;
vai daudzus zīnu no tām pasargātus,
kad jākāpj žēlastības kalnā stāvā?
Es dzīves garus jūtu aizdzenātus,
kad Amors mani ierauj savā strāvā;
tik vienam garam spēkus jūtu krātus:
tas ļauj man redzēt jūs pat miglā blāvā.
Un iztukšots es savu dzīvi veļu,
kā miris klīstu, pakļauts dziļam postam,
tad nāku skatīt jūs un dziedināties.
Un, kad, jūs uzlūkodams, acis ceļu,
tad jūtu sevī zemestrīci mostam,
kas asinīm liek stingt un sirdij stāties.

Pēc tam kad biju sacerējis šos trīs sonetus, kuros runāju ar savu donnu un kuri stāstīja visu par manu stāvokli, es domāju, ka man jāklusē, jo likās, ka esmu par sevi diezgan izpaudis, lai gan vienmēr, kad apklusu, man gadījās jauna viela, cēlāka par iepriekšējo. Un, tā kā jaunās vielas rašanās cēloni ir priecinoši dzirdēt, es par to pastāstīšu, cik īsi mācēdams.

Tā nu tas bija: no mana izskata daudzi ļaudis bija izsecinājuši manas sirds noslēpumu, dažas donnas, kas bija pulcējušās, lai priecinātu cita citu ar savu sabiedrību, pazina labi manu sirdi, jo katra no viņām bija daudzas reizes redzējusi manu apjukumu. Un, kad es gāju viņām garām, it kā likteņa vadīts, mani uzrunāja viena no šīm jaukajām donnām, un tā, kas mani bija uzrunājusi, bija sieviete ar ļoti daiļu runu. Kad biju nonācis viņu priekšā un labi redzēju, ka mana visjaukā donna neatradās starp viņām, es iedrošināts viņas sveicināju un jautāju, ko viņas vēlas. Donnu bija daudz, starp tām bija dažas, kas smējās. Citas uzlūkoja mani, gaidīdamas, ko teikšu. Citas runājās savā starpā, no tām viena, pavērsdama acis pret mani un saukdama mani vārdā, teica šos vārdus: «Kāds mērķis ir tavai mīlestībai pret šo savu donnu, ja tu nevari izturēt tās klātbūtni? Saki to mums, jo tādas mīlestības mērķis droši vien būs kas jauns.» Un, kad man bija teikti šie vārdi, ne tikai viņa, bet arī visas citas sāka redzami gaidīt manu atbildi. Tad es viņām teicu šos vārdus: «Cēlās donnas, manas mīlestības mērķis bija jums zināmās donnas sveiciens, un iekš tam pastāvēja tā svētlaīmība, ka tas bija visu manu vēlēšanos mērķis. Bet, tā kā viņai labpatikās man to liegt, mans valdnieks Amors savā žēlastībā ir ielicis visu manu svētlaīmību iekš tā, kas man nevar tikt mazināts.» Tad šīs donnas sāka runāt savā starpā; un, kā mēs reizumis redzam nākam lietu, kas jaukts ar sniegu, tā, man likās, es dzirdēju viņu vārdus, jauktus ar nopūtām. Un, kad viņas mazliet bija runājušās savā starpā, tad tā donna, kas bija pirmā mani uzrunājusi, man teica šos vārdus: «Mēs tevi lūdzam, saki, iekš

kam pastāv šī tava svētlaimība!» Un es, viņām atbildēdams, sacīju: «Tais vārdos, kas slavē manu donnu.» Un viņa atteica: «Ja tu sacītu patiesību, tad vārdi, ar kuriem tu izteici savu stāvokli, būtu bijuši ar citu nozīmi.» Tad es, domādams par viņas vārdiem, gandrīz nokaunējies, šķīros no viņām un gāju, runādams ar sevi: «Ja tāda svētlaimība ir tajos vārdos, kas slavē manu donnu, kāpēc es esmu runājis citu?» Un tāpēc es nolēmu vienmēr ņemt par vielu savai runāšanai tikai to, kas būtu šīs visjaukās slavinājums. Un, daudz par to domājot, man likās, ka esmu ķēries pie pārāk augstas vielas, tā ka es neuzdrošinājos sākt. Un tāds es paliku dažas dienas — ar vēlēšanos runāt un ar bailēm sākt.

Tad gadījās, ka, ejot pa taku, gar kuru tecēja strauts ar ļoti skaidriem vilņiem, man uznāca tāda vēlēšanās runāt, ka sāku domāt par veidu, kādā to darīt. Un domāju, ka runāt par viņu neklātos, ja es nerunātu par donnām otrajā personā, un ne ar katru sievieti, bet tikai ar tādām, kas ir jaukas un nav tikai sievietes. Tad nu teikšu, ka mana mēle runāja it kā pati no sevis un sacīja: «Jums, donnas, kam ir mīla izprotama...» Sos vārdus es paturēju prātā ar lielu prieku, domādams ņemt tos sākumam. Tad, atgriezies minētajā pilsētā un dažas dienas domājis, iesāku ar šiem vārdiem kanconi. Kancones sākums ir šāds: «Jums, donnas...»

Jums, donnas, kam ir mīla izprotama,
par savu donnu pastāstīt es vēlos;
ne viņas slavu teikšu vārdos kvēlos,
bet vienkārši par viņu parunāšu.
Mirdz viņa man kā gaisma nebeidzama;
kas skatījis ir viņas vaibstus cēlos,
tas savu dzīvi mūžam nenožēlos.
Es jūsu sirdis mīlā kveldināšu
ar vārdiem parastiem, es godināšu
to likumu ar bijīgumu svētu,
kas prasa, lai mēs daudz ko noklusētu;
ar jums es, cēlās donnas, cildināšu
tik savas donnas jaukumu, cik spēšu,
un cita sakāmā vairs nemeklēšu.

Sauc eņģelis visdievišķīgo prātu
un teic: «Kungs, brinums uzziedēt ir spējis
mums kādā dvēselē, ko izredzējis
tu būsi, lai tā mirdzētu par slavu
šai zemei un reiz tavā priekšā stātu.
Vēl debesīm tās trūkst, vēl piepulcējis
laiks svētajiem nav to, ko izauklējis
ir mātes klēpis, vēl to nesauc savu
tavs dižais prāts.» Dievs teic: «Ar balsi tavu
mans nodoms pausts. Jums mazliet jāpaciešas,
lai jūsu pumpurs pasaulē vēl riešas,
kur kāds vēl mīlā klīst pa dzīves pļavu,
tas, kurš reiz ellē nolādētiem sacīs:
— Tik svētlaimīgiem cerība mirdz acīs!»

Sī madonna, ko visa debess gaida,
ir tikums pats, un to jums tagad teikšu.
To sievieti es allaž godam sveikšu,
kas līdzī ies, kur viņa ceļu staigā.
Ik sirdij zemiskai, kas draud un baida,
liek viņa ledū stingt. Kad stāstīt beigšu
par viņas zemes gaitām, slavēt steigšu
es viņas šķīstību, kas mirdz tai vaigā.
Ikvienu pārbauda šī donna maigā,
cik dziļi tajā mājo tikumība,
lai svētlaimi tam nestu pazemība,
lai spožs tas būtu viņas staru zaigā.
Dots viņai mantojums ar Dieva ziņu:
tam gals nav ļauns, kas runājis ar viņu.

Teic Amors: «Kā gan var starp mirstīgajiem
būt sieviete tik cēla un tik tīra?
Kad Dievs no sava krasta laivu īra,
viņš līdzī papēma šo būtni jauno.»
Kā pērle mirdz tā; tikai svaidītajiem
tās skaistums lemts — ne sievas tas, ne vīra;
šo daili Dievs no pasaulības šķīra,
lai zemes putekļi to neapkauno.
Spēj viņas skatiens uzveikt visu ļauno,
no viņas acīm izkāpj mīlas gari
un katrā sirdī dēsta pavasari,
tie gaina visu neīsto un glauno.
Ir Amors viņas smieklos iegleznojies;
dreb skatiens tam, kas viņā ielūkojies.

Es zinu, dziesma, ka tu runādama
 pie donnām griezies, kurp es tevi sūtu:
 es tagad spārnus iedevīs tev būtu,
 lai dotos tu pie donnas dievišķīgās;
 un, kad tu nonāksi pie viņas nama,
 tu teiksi: «Kā lai es pie viņas kļūtu
 un kā lai viņas labvēlību gūtu?»
 Tev nebūs staigāt gaitās bezcerīgās
 un nonākt ļaužu tērgās nelietīgās:
 tev jāparāda sava atklātība
 tik tiem, kam krūtīs mājo atsaucība,
 to sadzirdēsi viņu siržu stīgās.
 Būs Amors tur, kur mana donna cēlā,
 tiem abiem skanī savā elpā kvēlā!

20

Pēc tam kad šī kancone bija izplatīta starp ļaudīm, gadījās, ka kāds draugs to dzirdēja un viņam radās vēlēšanās lūgt man pasacīt, kas ir Mīlestība, un viņš varbūt caur dzirdētajiem vārdiem cerēja no manis pārāk daudz. Un es, domādams, ka pēc šā apcerējuma būtu skaisti apcerēt kaut ko par Mīlestību, un gribēdams draugam palpot, nolēmu sacīt vārdus, kuros es apcerētu Mīlestību, un tad es sacerēju šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Ir mīla saistīta ar sirdi cēlu».

Ir mīla saistīta ar sirdi cēlu,
 kā gudrais¹ savā teicienā mums saka:
 «Tām abām tikai kopā palikt vēlu,
 ja nebūs tā, tad izsusēs šī aka.»
 Kad daba dveselei nes mīlu kvēlu,
 ir Amors kungs, bet sirds ir mājuptaka
 un pati māja, kurā, kaut gan vēlu,
 nāk dusēt tā, kas zemes mokas raka.
 Lūk, skaistums parādās visgudrā sievā
 un patik acīm tā, ka pašā sirdī
 dzimst vēlēšanās it kā pumpurs zarā;
 un mostas Amorā, šai mīlas dievā,
 svēts gars, kas iztvikušo dvēsli dzirdī.
 Tāpat jūt sievietē, kas mīlas varā.

¹ Runa ir par dzejnieku Gvido Gviničelli. (Red.)

Pēc tam kad biju apcerējis Mīlestību iepriekš minētajās vārsnās, man radās vēlēšanās sacīt vārdus arī visjaukās slavai, vārdus, kuros es rādītu, kā caur viņu mostas Mīlestība un kā viņa to modina tur, kur tā dus, un liek tai nākt tur, kur tās nav. Un tad es sacerēju šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Mīt manas donnas acīs Mīlestība».

Mīt manas donnas acīs Mīlestība;

viss cēls un daiļš top, kur vien viņa veras;
kur viņa iet, tai sirdis pretī sveras,
tās sveiciens ir kā Dieva žēlastība,
no viņas dusmas bēg un augstprātība,
ik vainu viņa redz, kas neiederas
mums dvēselē. Pie viņas droši tveras
mums sirds, un tajā ataust svētlaimība.

To pilda prieks, ko viņas skatiens saucis,
un tikai saldas, pazemīgas domas
jūt mostam tas, kas viņas balsī klausās.
Kā viņas smaidu izteikt rindās sausās?
Tā jaukums nākam šķiet no debess jomas;
ir viņā brīnums jauns mums visiem plaucis.

Kad bija pagājis ne pārāk daudz dienu, kā vēlējās godības kungs, kas nenoliedza nāvi arī sev, tas, kurš bija tēvs šim brīnumam — viscēlajai Beatričei, no šīs dzīves aiziedams, devās patiesi mūžīgajā godībā. Un, tā kā šāda šķiršanās ir sāpīga tiem, kas paliek, un palikuši ir aizgājēja draugi, un nav tuvākas draudzības kā draudzība starp labu tēvu un labu bērnu, bet šī donna bija visaugstākā mērā laba, un viņas tēvs bija lielā mērā labs (kā daudzi domāja, un kā tas patiesi bija), skaidrs, ka šī donna bija pilna visrūgtāko sāpju. Un tā nu notikās, ka, sekojot minētās pilsētas paražām, sievietes ar sievietēm un vīri ar vīriem pievienojās šim bēdām un daudzas donnas pulcējās tur, kur Beatriče gauži raudāja. Redzēdams dažas donnas atgriežamies no viņas, es dzirdēju tās sakām vārdus par visjauko, kā viņa vaļmanājusī. Starp šiem vārdiem dzirdēju, kā viņas teica: «Patiešām, viņa raud tā,

ka tam, kas to redz, vai jāmirst aiz žēlām.» Tad pagāja garām šīs donnas un es paliku tādās bēdās, ka asaras mazgāja man seju, un es daudzas reizes aizklāju acis rokām. Un, ja es nebūtu cerējis dzirdēt vēl ko par viņu (jo atrados vietā, kur gāja garām lielākā daļa sieviešu, kas devās no viņas prom), es būtu tūdaļ paslēpies, tā mani asaras bija pieveikušas. Man paliecot vēl tai pašā vietā, donnas gāja garām, runādamas un teikdamas savā starpā šos vārdus: «Kura no mums var atkal būt priecīga, kad esam dzirdējušas šo donnu tik žēli runājam?» Pēc viņām gāja garām citas, kas nāca, sacīdamas: «Tas, kurš te stāv, raud tā, it kā būtu viņu redzējis, kā mēs viņu redzējām.» Tad citas sacīja par mani: «Raug šo, kas šķiet neesam vairs viņš pats; tāds viņš ir kļuvis.» Un, šīm donnām šādi garām ejot, dzirdēju vārdus par viņu un par mani tādā veidā, kā sacīts. Pēc tam domādam es nolēmu sacīt vārdus, jo man bija svarīgs iemesls tos sacīt, kuros es apkopotu visu, ko biju dzirdējis no šīm donnām. Un, tā kā es labprāt būtu viņām jautājis, ja tas pieklātos, es nolēmu šo vielu izteikt tā, it kā es būtu viņām jautājis un viņas būtu man atbildējušas. Un es sacerēju divus sonetus; pirmajā es jautāju tā, kā būtu gribējis jautāt; otrajā es pasaku donnu atbildi, salikdams kopā to, ko no viņām dzirdēju, it kā viņas man to būtu teikušas atbildot. Pirmais sonets sākas ar vārdiem «Jūs, kas ar pazemīgu skatu ejat» un otrais — «Vai tu tas esi?».

Jūs, kas ar pazemīgu skatu ejat,
ar acīm nodurtām un sāpēm sejā,
ko ieraudzījāt jūs tai bēdu lejā?
Vai tagad asaras par viņu lejat,
par viņu, mierināt ko neiespējat,
kam nāve atrāvusi savā skrejā
to tuvo cilvēku, ko teikt man dzejā?
Paldies, ka viņu sāpēs pasaudzējat.
Un, ja jūs nākat šurp ar kādu ziņu,
ko jūsu sirdis sevī uzņēmušas,
jēl neslēpiet, ko zināt jūs par viņu!
Es redzu: jūsu acis raudājušas,
un projām ejat jūs ar klusu miņu, —
dreb mana sirds, kā domas drebējušas.

Vai tu tas esi? Vārsnās daudzināji
 tu mūsu donnu. Tagad viens tu stāvi.
 Kaut arī neiespēji uzveikt nāvi,
 no tās, kas dārga tev, tu neatstāji.
 Bet kāpēc raudādams tu seju klāji?
 Kā savā sirdī viņas bēdas krāvi?
 Vai redzēji tu viņu, ja tu ļāvi
 šīm mokām nākt un raudāt nenostāji?
 Ļauj raudāt mums un skumji projām doties
 (vai tam, kam asara pat nenobirtul!),
 kad dzirdējām mēs viņu žēlojoties.
 Nes viņa sejā tādu zīmi tvirtu:
 ja vēlētos kāds viņā palūkoties,
 šī vēlēšanās viņas priekšā mirtu.

Dažas dienas pēc tam nolikās, ka mana ķermeņa kādā daļā iemetās sāpīga kaite, no kuras es deviņas dienas cietu visgaužākās mokas, kas mani noveda līdz tādām vārgumam, ka man nācās gulēt kā tiem, kas nevar kustēties. Teikšu, ka devītajā dienā, kad jutu nepanesamas sāpes, man uzradās kāda doma par manu donnu. Un, kad brīdi biju domājis par viņu, es domādams atgriezpos pie savas vārgās dzīves un, redzēdams, cik tā īsa pat tad, ja cilvēks ir vesels, sāku pie sevis raudāt par šādu postu. Un tad, smagi nopūzdamies, pats sev teicu: «Tā ir nenovēršamība, ka visjaukā Beatrice reiz mirs.» Tad mani sagraba tik lielas šausmas, ka aizvēru acis un sāku mocīties kā āprātā un iztēloties šādi: manas fantāzijas maldu sākumā man parādījās sievietes sejas ar atpītiem matiem un sacīja: «Tu arī mirsi.» Un pēc šīm sievietēm man parādījās dažādas un šausmīgas sejas, kas man sacīja: «Tu esi miris.» Tā manai fantāzijai maldoties, es nonācu pie tā, ka nezināju, kur esmu, un redzēju sievietes atpītiem matiem ejam pa ceļu un raudam, brīnum bēdīgas. Un man likās, ka redzu sauli aptumšojamies, tā ka zvaigznes rādījās tādā krāsā, kas lika man spriest, ka viņas raud; un man likās, ka putni lidojot krīt zemē beigti un ka ir vislielākā zemestrīce. Un, brīnīdamies par šādu fantāziju

un ļoti baidīdamies, es iedomājos kādu draugu, kas nāca man sacīt: «Vai tu nezini? Tava brīnīšķā donna ir šķirusies no šīs pasaules!» Tad es sāku gauži raudāt un raudāju ne tikai iedomās, bet arī ar acīm, mazgādams tās istām asarām. Iedomājos, ka raugos uz debesīm, un šķitu redzam daudz eņģeļu, kas atgriezās turp atpakaļ, un viņu priekšā bija balts, balts mākonītis. Man likās, ka šie eņģeļi dzied slavas dziesmu un vārdi viņu dziesmai bija šādi: «*Osanna in excelsis!*»¹ — un citu neko es nedzirdēju. Likās, ka sirds, kur bija tik daudz mīlas, man teiktu: «Patiešām tas tā ir: mūsu donna guļ mirusi.» Un tad man šķita, ka jāiet skatīt šo miesu, kurā bija mitusi viscēlā un svētlaimīgā dvēsele. Un maldīgā fantāzija bija tik stipra, ka donna man parādījās mirusi; šķita, ka sievietes apsedza tai galvu ar baltu plīvuru; un likās man, ka viņas seja pauda tādu pazemību, it kā tā sacītu: «Drīz es redzēšu miera pirmavotu.» Šai iedomā man radās tāda pazemība, ka, to redzot, es piesaucu Nāvi un sacīju: «Vis-saldā Nāve, nāc un neesi nežēlīga, jo tev jābūt jaukai, ja esi bijusi tādā vietā! Tagad nāc, jo es ļoti tevi gaidu: tu redzi, ka nesu jau tavu krāsu.» Un, kad biju redzējis izpildām visas tās sēru paražas, ko mēdz piekopt pie mirušo miesām, es šķitu atgriežamies savā istabā un tur raugā-mies uz debesīm; un tik spēcīga bija mana iedoma, ka raudādams sāku runāt pilnā balsī: «Ak, dvēsele vissskai-tākā, cik svētlaimīgs ir tas, kas tevi skata!» Un, kad es sacīju šos vārdus ar sāpju šņukstiem un saucu Nāvi, lai tā nāk, kāda jauna un jauka sieviete, kas atradās pie ma-nas gultas, domādama, ka manas raudas un mani vārdi ir slimības sāpju žēlabas, lielās šausmās sāka raudāt. Ci-tas donnas, kas bija istabā, pamanīja, ka es raudu, to raudu dēļ, ko biju, kā viņas redzēja, izraisījis jaunajā sievietē; tad viņas lika iet prom no manis šai sievietei, kura bija ar mani vistuvākajām asinssaitēm sieta. Viņas nāca man klāt, lai modinātu, domādamas, ka sapņoju, un sacīja: «Neguli vairs!» un «Nebēdāties!» Un, viņām tā runājot, mana spēcīgā fantāzija pārtrūka tai vietā, kad gribēju sacīt: «Ak, Beatriče, esi svētīta!» Biju jau pasa-cījis: «Ak, Beatriče...» — kad uztrūkdams ieraudzīju acis un redzēju, ka esmu maldināts. Un, kad es izsaucu šo vārdu, mana balss bija tā aizlauzta no šņukstiem, ka

¹ Ozianna augstībā (Lat.)

šīs donnas nevarēja mani saprast. Un, kaut arī es ļoti kaunējos, tomēr caur kādu mīlestības dziņu es pievērsos viņām. Un, mani raugoties, tās sacīja: «Viņš izskatās kā miris!» un cita citai teica: «Papūlēsīties viņu mierināt.» Tad viņas man sacīja daudzus vārdus, lai mani mierinātu, un man jautāja, no kā man bijis bail. Mazliet atguvies un apzinājies savas maldu iedomas, es viņām atbildēju: «Es jums pastāstīšu, kas ar mani notika.» Tad es viņām pastāstīju no sākuma līdz beigām to, ko biju redzējis, noklusēdams visjaukās vārdu. Pēc tam, atveseļojies no šīs slimības, nolēmu izsacīt vārdos to, kas ar mani bija gadījies, jo man likās, ka būtu jauki to dzirdēt. Un tāpēc es sacerēju kanconi «Reiz jauna meitene».

Reiz jauna meitene, ar maīgu sirdi
un jauku cilvēcību izdaiļota,
bij tur, kur bieži piesaucu es Nāvi.
Kad mani vārdi sasniedza tās dzirdi
un kad tā redzēja, cik pārveidota
man seja slimībā, cik vaigi blāvi,
tā raudāja, līdz citu donnu stāvi
šai manai žēlotājai blakām stāja
un prom to vedināja.
Tās, mani redzot, šādus vārdus teica:
«Vai tevi gurums veica?
Kāpēc tu bēdām sevi nomākt ļāvi?»
Man mute viņas it kā sveicināja
un manas donnas vārdu izrunāja.

Bet manā balsī tik daudz sāpju bija —
bij bailes to un žēlas salauzušas —,
ka es tik viens šo vārdu sadzirdēju,
un kauna sārtums manā sejā lija,
un donnas stāvēja kā sastingušas,
bet savās jūtās viņām pretī skrēju,
kaut izteikt to es viņām nevarēju.
Kā gan šo nāves bālumu es veikšu?
«Ar žēlsirdību sveikšu
es viņu,» viena teica pazēmīgi
un otra līdzjūtīgi:
«Kur pazaudējis esi katru spēju?»
Un tagad, mazliet atguvies, es steigšu
tām pasacīt: «Jums, donnas, visu teikšu.»

Kad domāju par savu vārgo dzīvi
un redzēju, cik viņas ritums gaistošs,
man sirdi raudāja tad Mīlestība.
Nav dvēselei ļauts spārnus izplest brīvi,
ir nāves likums nepārsūdzams, saistošs:
— Mīrs tava donna, zudis labestība. —
Un mani pārņēma tad izmisība.
Cik tālu gan tu savu laivu irsi?
Kā sausa oga birsi
no dzīves koka, zemē atsizdamies.
Un prāts mans sapīdamies
vairs nezināja, kur ir patiesība.
Un donnas sacīja: «Reiz lapu šķirsi,
kur rakstīts stāv: tu mirsi, mirsi, mirsi.»

Tad redzēju es daudz ko apšaubāmu
tai prāta tumsībā, kur iekšā kļuva,
un garā skatīju es vietu tālu.
Pa ceļu donnas gāja gaitu rāmu,
tām vaimanas un raudas bija tuvu,
tām kājas smagi mina bēdu mālu.
Un tad es redzēju caur miglas vālu,
kā saule tumst un zvaigznes rādās klusi,
un it kā raudājusi
šķiet saule par to vēsti, ko tā zina,
tad zemi sadrebina
spējš dārds un parādās ar seju bālu
kāds vīrs un teic: «Ir ziņa pienākusi,
ka tava skaistā donna nomirusi.»

Es acis cēlu, izmazgātas raudās,
un šķīta, it kā lejup lītu manna:
tie — eņģeļi, uz debesīm kas laidās,
tiem priekšā balts, balts mākonītis audās,
kam pāri visi sauca: «Ozianna!»
Nu sacīšu, ko sirds vēl atzīt baidās.
Man teica Amors: «Smags ir klusums gaidās.
Tev jāredz ir, ko nāves plāvējs vācis.»
Bij aukstu vilni šlācis
man dvēselē šis vēstījums, šī ziņa:
tad redzēju, kā viņa
dus mirusi un viņas stāvu slaido
sedz plīvuris. «Ir plāvējs vālu sācis,
tā šķīta sakām. «Miers pār mani nācis.»

Tad savās sāpēs pazemīgs es kļuvi,
 kad redzēju es viņu pazemīgu.
 Es sacīju: «Ak, Nāve, cik tu salda!
 No tevis tik daudz jaukuma es guvu,
 kad redzēju, kā viņu nevainīgu
 tu ņēmi. Lai tavs gods un žēlums valda!
 Es arī nāku sērst pie tava galda,
 ir liela man pret tevi uzticība
 un liela gatavība
 pie tevis iet.» Un tad man zuda sāpes
 un palika tik slāpes
 pēc debesīm, kur nav neviena malda.
 Un tad es teicu: «Kāda svētlaimība!
 Tad saucāt jūs — jums mana pateicība!

Pēc šim maldu ainām pienāca diena, kad, sēdēdams kādā vietā, domās grimis, es sajutu sirdī trīsas, it kā būtu kopā ar savu donnu. Amors man uzsūtīja kādu iedomu: likās, ka viņš nāca no tās puses, kur mīta mana donna, un jautri sacīja manā sirdī: «Domā par to, ka tev jādod svētība tai dienai, kad kļuvi tavs valdnieks, jo tev tas jā-dara.» Un tiešām man likās, ka sirds man tik priecīga, ka tā šķita neesam mana sirds, tādā jaunā stāvoklī tā bija. Un īsu brīdi pēc šiem vārdiem, ko sirds man teica ar Amora mēli, es redzēju pretī nākam kādu jauku donnu, kas bija brīnum skaista un jau ilgi bija mana labākā drauga mīlotā. Un šīs donnas vārds bija Džovanna, bet viņas skaistuma dēļ, kā daudzi domā, viņai bija iedots pievārds Primavera¹, un tā viņu sauca. Un, skatīdamies uz viņu, es redzēju nākam brīnišķīgo Beatriči. Šīs donnas man tuvojās viena aiz otras, un likās man, ka Amors man runātu sirdī un sacītu: «Tā donna tiek saukta Primavera tikai sava šīsdienas nāciena dēļ, tāpēc ka es liku tam vārda devējam saukt to Primavera, jo viņa pirmā nāks² tai dienā, kad Beatriče parādīsies pēc maldu ainām, ko skatījis viņas uzticamais draugs. Un, ja tu gribi aplūkot arī tās pirmo vārdu, tad tas ir tikpat kā Primavera, jo viņas vārds Džovanna nāk no Jāņa, kurš pareģoja īsteno gaismu, sacīdams: «*Ego vox clamantis in deserto: parate*

¹ Itāliski *primavera* — pavasaris. (Red.)

² Itāliski «*prima verrà*» — «pirmā nāks». (Red.)

viam Domini.»¹» Un man likās arī, ka Amors pēc šiem vārdiem man sacītu citus: «Un, ja tā smalki skatās, tad Beatriče būtu jāsauc par Milu, jo viņa ļoti līdzinās man.» Pēc tam es pārdomādams nolēmu uzrakstīt par to atskaidrības savam labākajam draugam (noklusējot dažus vārdus, kas likās noklusējami), cerēdams, ka viņa sirds vēl apbrīno jaukās Primaveras skaistumu. Un es sacerēju šo sōnetu, kas sākas ar vārdiem «Es jutu, kā man sirdī».

Es jutu, kā man sirdī gars kāds modās,
tas bija mīlas gars, kas tur bij snaudis.
Nāk Amors šurp man novīt rindās grodās
to uzdevumu, ko viņš man ir spraudis.
Viņš teic: «Vai tava dvēse mani godās,
kad savu noslēpumu būšu paudis?
Tik neklausies tu tajos, kuri sodās!
Ar visu nemierā ir daudzkārt ļaudis.
Lūk, monna Vanna nāk un mazliet tālāk
aiz viņas monna Biče² — viņu vara
spēj radīt brīnumu, kas sirdī krājas.
Tas spoži mirdz, un nemirdzēs tas bālāk.
Tā pirmā iesaukta ir Pavasara,
bet otrā — Mīla: man tā līdzinājas.»

25

Varētu šeit šaubīties cilvēks, kas ir cienīgs, lai tam izskaidro jebkuras šaubas, un šaubīties varētu par to, ko es saku par Amoru, it kā tas būtu lieta par sevi un nevis tikai prāta substance, bet it kā ķermeniska substance. Patiesībā tas ir nepareizi, jo Amors nav substance par sevi, bet ir akcidents substancē³. Un tas, ko es saku par

¹ Esmu saucēja balss tuksnesī: gatavojiet ceļu tam Kungam (lat.).

² Monna — saīsināti no madonna, Vanna — no Džovanna, Biče — no Beatriče. (Red.)

³ Pēc viduslaiku filozofijas priekšstatiem, substance var būt vai nu ķermeniska, vai arī garīga (kā eņģeļi), vai arī ķermeniska un garīga reizē (kā cilvēks). Kad Dante personificē Amoru (Mīlestību), viņš piešķir tam substances (individualitātes) īpašības, bet šeit, teikdams, ka Amors ir «akcidents substancē», uzsver, ka Mīlestība ir tikai substances īpašība, garīgās substances — dvēseles — stāvoklis. (Red.)

viņu, it kā viņš būtu ķermenis un turklāt it kā viņš būtu cilvēks, tas tā rādās triju lietu dēļ, ko es saku par viņu. Es saku, ka viņš nāk šurp, bet «nākt» nozīmē lokālu kustību, un lokāli kustīgs par sevi, kā Filozofs¹ māca, ir tikai ķermenis, un no tā izriet, ka es Amoram piešķiru ķermenī. Es par viņu saku arī, ka viņš bija priecīgs, un arī, ka viņš runāja — lietas, kas piemīt cilvēkam, it īpaši priecāšanās, un tāpēc šķiet, ka es viņu uzskatu par cilvēku. Lai šīs lietas noskaidrotu, cik tas šai brīdī vēlams, vispirms jāsaprot, ka senos laikos nebija mīlestības apdziedātāju tautas valodā, bet bija mīlestības apdziedātāji dzejnieki latīņu valodā; pie mums, teikšu, notiek, varbūt arī citās tautās ir gadījies un gadās, ka, tāpat kā Grieķijā, ar šīm lietām nodarbojas nevis tautas dziesminieki, bet izglītoti dzejnieki. Un nav daudz gadu pagājis, kopš pirmoreiz parādījās šie tautas dziesminieki; jāteic, ka runāt atskaņās tautas valodā ir tikpat kā runāt vārsnās latīņu valodā. Un to, ka ir pagājis maz laika, rāda tas, ka, meklējot provansiešu vai mūsu valodā, mēs neatradīsim neko, kas būtu sacerēts pirms vairāk nekā simt piecdesmit gadiem. Un iemesls, kāpēc daži nevēlas guvuši slavu izteikšanās prasmē, ir tas, ka viņi bija gandrīz pirmie, kas runāja atskaņās mūsu valodā. Un pirmais, kurš sāka izteikties kā tautas dziesminieks, to darija tādēļ, lai viņa vārdi būtu saprotami sievietei, kam bija grūti saprast latīņu vārsnas. Un tas runā pretī tiem, kas atskaņās tautas valodā apstrādā citu, nevis mīlestības vielu; jo bija taču tā, ka šīs runāšanas veids vispirms tika atrasts, lai apdziedātu mīlestību. Tā kā dzejniekiem ļauta lielāka izteiksmes brīvība nekā prozaikiem un šie runātāji atskaņās nav nekas cits kā tautas dziesminieki, ir taisnīgi un saprotami, ka viņiem dota lielāka izteiksmes brīvība nekā citiem, kas runā tautas valodā. Tā nu, ja kāda retoriska figūra vai krāsa ir atļauta dzejniekiem, tā ir atļauta arī tautas dziesminiekiem. Tātad, ja mēs redzam, ka dzejnieki ir runājuši par nedzīvām lietām tā, it kā tām būtu prāts un jušana, un likuši tām runāt, un ne tikai patiesas lietas, bet arī nepatiesas lietas (tas ir, ka viņi sacījuši par lietām, kuru vispār nav, ka tās runā, un sacījuši, ka daudzi akcidenti runā, it kā tie būtu substances un cilvēki), arī tautas dziesminieks drīkst darīt to pašu, ne bez

¹ Filozofs — tā XIII gadsimtā sauca Aristoteli. (Red.)

jebkādas jēgas, bet ar jēgu, ko pēcāk būtu iespējams atklāt prozā. Ka dzejnieki ir tā runājuši, kā sacīts, redzams Vergīlija darbos, kurš «Eneīdas» pirmajā grāmatā saka, ka trojiešiem naidīgā dieviete Junona runājusi ar vēju valdnieku Eolu: «*Aeole, namque tibi...*»¹ — un ka šis valdnieks viņai atbildējis: «*Tuus, o regina, quid optes explorare labor, mihi iussa capessere fas est.*»² Šim pašam dzejniekam «Eneīdas» trešajā grāmatā nedzīva lieta runā ar dzīvām būtnēm: «*Dardanidae duri...*»³ Lukānam dzīva būtne runā ar nedzīvu lietu: «*Multum, Roma, tamen debes civilibus armis.*»⁴ Horācijam cilvēks runā ar savu paša zināšanu kā ar otru cilvēku; un tie ir ne tikai Horācija vārdi, viņš tos saka savā «Poētikā», citēdams krietno Homēru: «*Dic mihi, Musa, virum...*»⁵ Ovidijam grāmatā «Zāles pret mīlestību» Mīlestība tā runā, it kā tā būtu cilvēciska būtne: «*Bella mihi, video, bella parantur, ait.*»⁶ Un tas viss lai pārlicina tos, kas šaubās par kaut ko šai manā grāmatiņā. Bet nu, lai neviens nejēga nekļūtu pārdrošs, teikšu, ka dzejnieki nerunā bez jēgas, un arī tiem, kas runā atskaņās tautas valodā, nebūs runāt bez saprašanas par to, ko viņi saka. Jo liels kauns būtu tam, kas runātu atskaņās retoriskas figūras vai krāsas ietērpā un pēc tam, ja tam prasītu, neprastu atbrīvot savus vārdus no šī ietērpa, lai tie iegūtu savu īsto jēgu. Bet mans labākais draugs un es zinām vienu otru, kas atskaņās runā muļķības.

Viscēlā donna, par kuru šeit vēstīts, kļuva ļaudīs tik iemīļota, ka, viņai ejot pa ceļu, cilvēki skrēja viņā skatīties, par ko man bija brīnum liels prieks. Un, kad viņa kādam bija tuvu, tā sirdī nāca tāda godbijība, ka tas ne-

¹ Tev, Aiol... (lat.).

² Tev, valdniece, vienīgās pūles izlemt, ko vēlies, mans pienākums tikai ir klausīt ko liksīl (lat.).

³ Rūditie Dardana dēļi! (lat.).

⁴ Tomēr daudz par ko, Roma, tev jāpateicas pilsoņu karam (lat.).

⁵ Dziedi man, dievišķā mūza... (lat.).

⁶ Karus man, redzu, karus man gatavo tiešām (lat.).

uzdrošinājās ne pacelt acis, ne atņemt viņas sveicienu; un par to daudzi, kas to pieredzējuši, varētu liecināt tiem, kas neticētu. Kronēta un pazemībā tērpta, viņa staigāja, nelepodamās ar to, ko redzēja un dzirdēja. Daudzi sacīja, kad viņa bija pagājusi garām: «Tā nav sieviete, bet viens no skaistākajiem debesu eņģeļiem.» Un citi sacīja: «Viņa ir brīnums; lai svētīts ir tas Kungs, kas tik brīnišķi prot rīkoties!» Teikšu, ka viņa rādījās tik milīga un tik bagāta visiem jaukumiem, ka tie, kas viņu apbrīvoja, juta sevī tik godbijīgu un maigu saldumu, ka nespēja to izsacīt; nebija neviena, kas spētu viņu uzlūkot tā, ka jau pašā sākumā tam nenāktos dvest nopūtas. Šādu un vēl lielākus brīnumus viņa spēja darīt. Domādams par to un gribēdams ķerties pie stila viņas slavinājumam, es nolēmu sacīt vārdus, kuros liktu skanēt viņas brīnišķajiem un lieliskajiem darbiem, lai ne tikai tie, kas varēja viņu skatīt, bet arī citi uzzinātu par viņu to, ko var ar vārdiem izteikt. Tad es sacerēju šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Tik piemilīga».

Tik piemilīga un tik godbijīga
ir mana donna, citus pasveicinot,
ka katra mēle, viņas vārdu minot,
kļūst mēma, katra acs kļūst neredzīga.
Un viņa staigā dziļi pazemīga,
kad dzird tā citus, sevi paslavinot,
un šķiet, ka debess, brīnumu šo zinot,
to zemei deva, ļaudīm labvēlīga!

Tik gaiša viņa rādās, ka ik jūta,
tai pretī veroties, ar saldmi pildās
un katrā sirdī svēta sēkla kaisās.
Un liekas, ka no viņas lūpām raisās
maigs gars, kas pilns ir mīlestības cildās,
un dvēselei tik nopūtas tas sūta.

Teikšu, ka mana donna nāca tik augstā labvēlībā, ka ne tikai viņa tika godāta un slavēta, bet caur viņu tika godātas un slavētas daudzas. Redzēdams to un gribēdams pavēstīt citiem, kas nav to redzējuši, nolēmu sacīt vārdus, kuros tas tiktu atzīmēts. Un tad es sacerēju šo otru sonetu, kas sākas ar vārdiem «Tas redzējis» un kas stāsta, kā viņas tikums iedarbojās uz citiem.

Tas redzējis ir pašu pilnestību,
kas manu donnu redzējis starp citām,
un donnas šīs dzied Dievam pateicību,
un visi mēs tās saldā varā kritām.
Tās skaistums kopā iet ar tikumību,
un tajā mēs kā paradīzē mitām,
tā sirdīs pamodina uzticību,
mēs viņas priekšā labāki sev šķitām.
Kas viņu redz, tas nolīkst pazemībā,
vien līdz ar citām vēlas būt tā jauka:
no viņas cēluma gūst katra godu.
Par viņu domājot, kūst mīlestībā
vissaldākajā katra jūtu plauka,
tās mokās laimi jūtot, nevis sodu.

Pēc tam es kādu dienu sāku domāt, ko biju teicis par savu donnu divos iepriekšējos sonetos; un, redzēdams savās domās, ka neesmu izteicis, kas šai laikā manī notika, šķitos trūcīgi runājis. Tāpēc nolēmu sacīt vārdus, kuros es izteiktu, kā viņa manī pārvērš un kā manī darbojas viņas dvēseles spēks. Un tad, neticēdams, ka spēšu to pastāstīt šajā sonetā, es uzsāku kanconi, kas sākas ar vārdiem «Tik ilgi».

Tik ilgi Amors mani kalpinājis,
ka pieradu pie viņa valdīšanas;
ja agrāk lielas bija mokas manas,
tad tagad maigums tās ir remdinājis.
Kaut arī Amors mani vārdzinājis,
vēl ilgi nevezdams pie pestīšanas,
nu beidzot manā dziesmā jāieskanas
tai laimei, ko viņš man ir dāvinājis.
Viņš tā ir cēlis manu tikumību,
ka manas nopūtas iet runādamas
un donnu piesaukdamas,
lai dod tā manai sirdij svētlaimību.
Tā notiek man, kad ieraugu es viņu.
Jel ticiet manam stāstam par šo dziņu!

«*Quomodo sedet sola civitas plena populol Facta est quasi vidua domina gentium.*»¹ Es vēl biju iegrimis šīs kancones sacerēšanā un biju pabeidzis tikko minēto pantu, kad taisnības kungs aizsauca visjauko slavēt viņu zem svētītās valdnieces Marijas karoga, kuras vārds vislielākajā goddevībā tika minēts Beatričes lūgšanās. Un, ja arī varbūt tiktos kaut ko pastāstīt par viņas šķiršanos no mums, nav mans nodoms par to runāt triju iemeslu dēļ. Pirmkārt, tas neatbilst manam nolūkam, kā redzams šīs grāmatiņas ievadā; otrkārt, ja arī pieņemam, ka tas atbilst šim nolūkam, mana spalva vēl nebūtu spējīga to iztirzāt, kā pienākas; treškārt, pieņemot, ka atkristu gan viens, gan otrs, man neklājas par to runāt, tāpēc ka tad man nāktos pašam sevi slavināt (ir peļami, ja kāds to dara), un tāpēc es atstāju šādu runāšanu citiem skaidrotājiem. Tomēr, tā kā daudzas reizes esmu minējis skaitli deviņi, šķiet, ka tas nav bez iemesla, un, tā kā viņas aiziešanā šim skaitlim ir liela vieta, nāksies šeit pasacīt kādu lietu, kas atbilst manam nodomam. Tad nu vispirms es teikšu, kāda šim skaitlim bija vieta viņas aiziešanā, un tad atzīmēšu kādu iemeslu, kāpēc šis skaitlis bija tik ļoti ar viņu saistīts.

Teikšu, ka pēc Arābijas laika rēķiniem viņas dvēsele visjaukā šķirās no mums mēneša devītās dienas pirmajā stundā; un pēc Sīrijas laika rēķiniem viņa šķirās no mums gada devītajā mēnesī, jo pirmais mēnesis tur ir Tisirins, kas atbilst mūsu oktobrim. Un pēc mūsu laika rēķiniem viņa šķirās no mums tā Kunga gadā, kad apaļš skaitlis bija piepildīts deviņas reizes tai gadsimtā, kurā viņa šai pasaulē tika laista², un viņa dzīvoja starp trīspadsmitā gadsimta kristiešiem. Iemesls, kāpēc šis skaitlis bija tik ļoti ar viņu saistīts, varētu būt šāds: saskaņā ar Ptolemaju un kristīgo ticību ir deviņas debesis, kas kustas, un saskaņā ar astrologu vispārīgo domu šīs debesis

¹ Cik vientuļa ir ļaužu pilnā pilsēta! Tautu valdniece ir kļuvusi kā atraīne (lat.).

² Domāts 1290. gads. (Red.)

iedarbojas uz mums savā kopsakarībā; šis skaitlis bija saistīts ar viņu, lai liktu saprast, ka, viņai dzimstot, visas deviņas kustīgās debesis pilnībā turējās kopā. Tas ir viens iemesls. Bet, domājot smalkāk un neatkāpjoties no nekļūdīgās patiesības, šis skaitlis kļuva par viņu pašu, līdzībā runājot, un to es saprotu šādi. Skaitlis trīs ir sakne skaitlim deviņi, tāpēc ka bez jebkura cita skaitļa, ar sevi pašu reizināts, tas dod deviņi, tā ka mēs skaidri redzam, ka trīsreiz trīs ir deviņi. Tātad, ja trīs, reizināts ar sevi, rada deviņi un visu brīnumu radītājs pats par sevi ir trīs, tas ir, Tēvs, Dēls un Svētais gars, kas ir trīs un viens, šo donnu pavadīja skaitlis deviņi, lai liktu saprast, ka viņa bija deviņi, tas ir, brīnums, kura sakne ir vienīgi brīnišķīgā Trīsvienība. Varbūt smalkākiem gariem tur rādisies vēl smalkāks iemesls; bet šis ir tas, ko es redzu un kas man vairāk patīk.

30

Kad visjaukā bija šķirusies no šīs pasaules, visa minētā pilsēta kļuva kā atraighte, zaudējusi jebkuru cienību un es, vēl asaras liedams šai pamestajā pilsētā, uzrakstīju zemes valdītājiem par savu stāvokli, ņemdams par iesākumu Jeremijas vārdus: «*Quomodo sedet sola civitas...*» Un to es saku, lai citi nebrīnītos, kāpēc esmu tos lisis pašā augšā kā ievadu jaunai vielai, kas tūdaļ nāks. Un, ja kāds gribētu man pārnest, ka nerakstu tur vārdus, kas seko šim ievadam, es atvainojos, jo mans nodoms jau pašā sākumā bija rakstīt tikai tautas valodā. Ja nu vārdi, kas sekotu šiem ievadvārdiem, visi būtu latīņu, tad tas neatbilstu manam nodomam, ja es tos rakstītu. Un tādas pašas domas, kā zinu, ir manam draugam, kuram to rakstu, proti, lai es viņam rakstītu tikai tautas valodā.

31

Kad manas acis bija kādu laiku asaras lējušas un bija tik nogurušas, ka nespēja vairs līdzēt manām skumjām, iedomāju tām palīdzēt ar dažiem sāpju pilniem vārdiem. Un tādēļ nolēmu sacerēt kanconi, kurā pļaudāms es runātu par viņu, caur kuru tādas sāpes plosīja manu dvēseli, un tad es uzsāku kanconi, kas sākas ar vārdiem «Man acis žēlumā».

Man acis žēlumā un bēdu mokās
ir izlējušas asaras tik gaužas,
ka es ar tām neko vairs nepaveicu.
Ir sāpes ieaudušās sejas krokās,
kā vaimanas man vārdi ārā laužas,
es nāvei tuvojos un viņu sveicu.
To labi atceros, ko kādreiz teicu
par savu donnu, kad tā bija dzīva,
jums, donnas cēlās, es aiz laba prāta;
kad dvēse sadragāta,
man atkal nākt: jums sirds no sārņiem brīva,
jums seju rādu, asarām kas klāta;
uz debesīm ir viņa aizgājusi,
un Mila mani vienu pametusi.

I- Beatriče debesīs visaugstās,
kur mieru rod sev eņģeļi un šķīstie,
ar viņiem tā, jūs, donnas, atstājusi.
Tā nebija kā sirdis ledusaukstās
vai karstās; tie bij vienmēr vārdi īstie,
ar ko tā pēlusi vai slavējusi;
nu viņa debesīs ir iegājusi
ar savu pazemību, tikumību,
par ko pat mūžu valdnieks pārsteigts bija,
un tad viņš izraudzīja
par rotu debesīm šo sirdsskaidrību
un lika, lai tai pārtrūkst dzīves dzija:
tam bija žēl šī zieda daiļā, jaukā,
kas plauka zemes pelēkajā laukā.

Nu šķirusies no skaistās donnas miesas
ir dvēsele visbrīnīšķīgā, cēlā,
tā tagad godībā mīt mūžīgajā.
Kam vārdos mājo jūtas nepatiesas,
par viņu runājot, kam nedeg kvēlā
un svētā mīlā sirds, to posts lai vajā,
tam laimi neatrast vairs dzīvē šajā,
pār to vairs tikai ļaunumam būs vara;
kas neraud, tie nav cilvēki, bet zvēri.
Tik skumji kļūst un sēri,
un gribas mirt, jo nav vairs dzīves spara:
šīs sāpes nemēris nekādi mēri;
un dvēselē peld laiva, domas irta:
lūk, viņa bij un tagad no mums šķirta.

Man grūtas nopūtas dzimst bailu žņaugos,
kad doma manā prātā asi graužas
un viņu sauc, kas manu sirdi šķēla:
un, kad es bieži nāvei acīs raugos,
no krūts man kvēla vēlēšanās laužas —
tā pārvar sāpes, kas man sirdī dzēla.
Ikreiz, kad doma mani augšup cēla,
no visām pusēm bēdas virsū mēcās,
kaut gars, kā mēcēdams, no viņām gainās.
Es grimu tūkstoš vainās,
un bieži man no ļaudīm slēpties nēcās.
Viens palicis tad raudās žēlabainās,
es Beatriči saucu: «Kur tu esi?
Vai mierinājums tas, ko tu man nesi?»

Un, bēdās gaužoties un nopūšoties,
sirds man tiek plosīta, kad viens es esmu,
ikkatrs sajustu to sāpēs tvīkštam.
Kopš viņai nēcies citā saulē doties,
ir mana dzīve vārāka par dvesmu,
ar katru dienu jūtu es to nīkštam.
Bet, redzot mani pazemībā likštam,
jūs jautāsiēt man, donnas, kāds es kļuvis.
Šī rūgtā dzīve mani gauži moka,
ir skarba viņas roka,
man katrs sakām šķiet: «Ko gan tu guvis?» —
kad redz, kā smagie vēji mani loka.
Vien mana donna redz šo mīlestību,
no viņas ceru es vēl žēlastību.
Ej, mana žēlu dziesma, raudādama,
ej laisti donnām cēlām rūgtas lāsas;
tām kādreiz tavas māsas
bij tik daudz skaidra prieka dāvājušas;
bet tu, ko asaras ir dzemdējušas,
ej noklāj viņām tagad skumju krāsas!

Pēc tam kad biju sacerējis šo kanconi, pie manis atnāca
kāds, kas draudzības pakāpē stāvēja tūlīt aiz paša pirmā,
un viņš bija tik cieši saistīts asinssaitēm ar godībā aizgā-
jušo, ka neviens cits tai nebija tuvāks. Un, tā kā viņš bija
kopā ar mani, lai parunātu, viņš mani lūdza, lai es saceru
kaut ko donnai, kas mirusi; un viņš maskēja savus vār-

dus, lai liktos, it kā viņš runātu par kādu citu, kas nesen
 mirusi. Manīdams, ka sacītais attiecas vienīgi uz vissvē-
 tīto, es teicu, ka izdarišu, ko viņš man lūdzis. Tad nu es,
 domādams par to, nolēmu sacerēt sonetu, kurā skanētu
 manas žēlabas, un atdot to manam draugam, lai šķistu,
 ka esmu to sacerējis viņam, un tad es uzrakstīju šo so-
 netu, kas sākas ar vārdiem «Sais nopūtās».

Sais nopūtās, ak, nāciet ieklausīties
 jūs, sirdis, citām palīdzēt kam sokas;
 ja jums es nevarētu paust šīs mokas,
 man nāves palagā tad nāktos tīties.
 Man acis nespētu vairs izsacīties
 un nožēla man sejā viestu krokas,
 ja nebūtu šīs donnas, kas, aiz rokas
 vēl mani vadot, asarām liek līties.

Šis manas nopūtas vēl bieži sauks to,
 kas no šīs zemes projām aizgājusi
 ir citā, viņas cienīgākā dzīvē.
 Tā pasauli, tik neganto un auksto,
 un cilvēkus ir ciešam pametusi
 un tagad mājā svētlaimē un brīvē.

Kad biju uzrakstījis sonetu, domādams, ka tas ir kā
 radīts tam, kam biju nolēmis to atdot, redzēju, cik naba-
 dzīgs un kails šis kalpojums ir tam, kas tik cieši saistīts
 ar godībā aizgājušo. Un tāpēc, pirms viņam atdevu mi-
 nēto sonetu, sacerēju divas kancones stances, vienu tieši
 viņam, otru sev, kaut arī liekas, ka abas rakstītas vienam
 cilvēkam, — tā liksies tam, kas tik smalki neieskatās. Bet,
 kas smalki tajās ielūkosies, tas labi redzēs, ka runā da-
 žādi cilvēki, jo viens nerunā par savu donnu, bet otrs
 runā, kā tas skaidri redzams. Šo kanconi un minēto sonetu
 es viņam atdevu, teikdams, ka esmu tos sacerējis viņam
 vienam. Kancone sākas ar vārdiem «Man reizēm».

Man reizēm pēkšņa doma ienāk prātā,
 ka es vairs neredzēju
 nekad to sievieti, no kuras eju
 es projām sāpēs. Sirdī vārdzināta
 tad asaras es leju

un saku sev: «Vai dzīvību lai dzēšu?
 Vai savu dvēseli lai pušu plēšu?»
 Tās manas mocības šai skumjā dzīvē
 tik drausmas ir, ka ievainots es kauču.
 Un tad es Nāvi saucu,
 lai dod man atpūtu, lai iaved brīvē,
 ar mīlestību sagaidīt to pošos
 un apskaužu it visus nomirstošos.
 Un manas nopūtas skan līdz ar sāpēm,
 tās lūdzas līdzcietību,
 tās lūdz, lai mani šajās mokās želo.
 Un Nāvi lūdzas tās ar ilgu slāpēm,
 kad manu donnu cēlo
 tā paņēma ar nepielūdzamību,
 lai prieks par viņas gaišo parādību,
 lai skaistums, ko mēs acīm redzējuši,
 par gara skaistumu nu beidzot kļūtu,
 lai visa debess būtu
 tik mīlestība vien, ko atnesuši
 kā gaismu eņģeļi no Dieva trauka,
 lai brīnāmies: cik mūsu donna jauka!

34

Tai dienā, kad bija pagājis gads, kopš šī donna bija
 iegājusi mūžīgās dzīvošanas pilsētā, es apsēdos kādā
 vietā, kur, atcerēdamies viņu, zīmēju eņģeļi uz tāfelītēm,
 un, to zīmēdams, es pacēlu acis un ieraudzīju blakus cil-
 vēkus, kam pienācās dot godu. Un viņi raudzījās, ko daru;
 un, kā man pēcāk tika sacīts, viņi tur bija stāvējuši jau
 labu laiku, iekams es viņus pamanīju. Kad viņus ierau-
 dzīju, es piecēlos un, viņus sveicinādams, sacīju: «Kāds
 cits nupat bija ar mani, tāpēc es domāju.» Un, kad viņi
 bija aizgājuši, es atgriezpos pie sava darba, proti, zīmēt
 eņģeļa figūras, un, darot to, man radās doma salikt atska-
 nās vārdus, kas it kā veltīti viņas gadadienai, un rakstīt
 tos tiem, kas bija nākuši pie manis. Un tad es sacerēju šo
 sonetu, kam ir divi iesākumi¹:

¹ Lasot sonetu ar pirmo iesākumu, iznāk, ka galvenais uzsvārs
 te likts uz reliģiski alegorisko tikumiskās atjaunošanās (jaunās dzi-
 ves) koncepciju; lasot ar otro iesākumu, pārsvaru gūst reālās dzīves
 faktu ielaušanās nosacītajā tālaika dzejas tematikā. Tādējādi šie divē-
 jādie iesākumi atspoguļo divu pretmetu ciņu Dantes gara dzīvē. (Red.)

Pirmais iesākums

Bij rosījusi manu domu vājo
tā jaukā sieviete, ko Kungs viscēlais
ir ņēmis debesīs, lai tikums kvēlais
nu līdzās svētai Marijai tur mājō.

Otrais iesākums

Bij viņa manās domās ienākusi,
tā sieviete, par kuru Amors lējis
daudz asaru. Es biju uzzīmējis
tās cēlumu, kad pienācāt jūs klusi.

Bij Amoram tā prātu rosījusi,
un nu viņš manu sirdi uzmeklējis;
nu savas ciešanas es izklienējis
un dzinis nopūtas uz citu pusi.

Ar gaužām asarām mans sauciens kvēlais
kā vējš ar lietu šķiet man sirdi lokām;
ar asarām ir katra doma jaukta.
Bet tās, kas līst caur lielākajām mokām,
nāk, sacīdamas: «Prāts tu visucēlais,
ir šodien gads, kopš debesīs tā saukta.»

Tad pēc kāda laika es atrados kādā vietā, kur atcerējos
pagājušos laikus un ilgi domāju ar tādām domu sāpēm,
ka tās šausmīgi izķēmoja manu seju. Juzdams savas mo-
kas, es pacēlu acis, lai apskatītos, vai citi mani neredz; un
ieraudzīju jauku donnu, jaunu un ļoti skaistu, kas raudzī-
jās no kāda loga tik līdzietīgi, ka viņā likās sakopota
visa žēlsirdība. Un, tā kā nelaimīgie, redzot citus jūtam
sev līdzī, ir ātrāk iekustināmi uz raudāšanu, it kā juzdami
žēlumu par sevi pašu, es jutu, ka manas acis taisās rau-
dāt. Un tāpēc, baidīdamies izrādīt savu vājumu, es devos
prom no šīs jaukās donnas acīm, un tad es sev teicu: «Nav
iespējams, ka šo līdzietīgo donnu nepavadītu viscēlākā
mīlestība.» Un tāpēc es nolēmu sacerēt sonetu, kurā es
runātu par viņu un ietvertu tajā visu, kas stāstīts šai sa-
karā. Sonets sākas ar vārdiem «Man acis redzēja».

Man acis redzēja to līdzietību,
kas parādījās jūsu sejā maigā,
kad skatījāt jūs sāpes manā vaigā
un manas mokas, manu izmisību.
Un tad jūs domājāt ar pazemību,
cik nelaimīga mana dzīve baigā;
tad jutu, kā man sirdī bažas staigā,
 kaut spētu aiziet es ar savaldību.
Un spēks kāds mani projām dzina draudot,
no asarām mums kaunēties liek daba,
mums priecāties, ja vājumu kāds veica.
Un mana skumjā dvēsele man teica:
«Sai sievietē ir mīlestība laba,
tā liek man projām doties, gauži raudot.»

36

Pēcāk notikās, ka šī donna, kur vien mani redzēdama,
kļuva līdzietīga vaigā un bāla sejā, gluži kā no mīlestības;
tāpēc es daudzreiz atcerējos savu viscēlo donnu, kas
man rādījās tādā pašā krāsā. Un daudzkārt, nespēdams
ne asaras liet, ne kļiedēt savas skumjas, es gāju skatīt šo
līdzietīgo donnu, kas jau ar savu skatu šķita raisām asaras
no manām acīm. Un tāpēc man uznāca vēlēšanās sacīt
vārdus, runājot ar viņu, un es sacerēju šo sonetu, kas
sākas ar vārdiem «Tā mīlestības krāsa».

Tā mīlestības krāsa, kura paudās
tik brīnišķi šai līdzietīgā sejā,
ir dziļi iegūlusi manā dzejā:
tā jūsu acis skan un jūsu raudās.
Kāds skumīgums reiz jūsu vaibstos audās,
kad mani ieraudzījāt bēdu lejā!
Daudz tāda izjutu es domu skrejā,
kas sirdi cieši satver, kad tā šaudās.
No jums es velti pūlos novērst acis,
lai tās tik bieži jūsos nelūkotos,
kas manu maigo labvēlību baudāt.
Bet kā gan tās pēc jums lai neilgotos,
ja asarās tām katrs spēks ir placis?
Kaut jūsu priekšā nespēj viņas raudāt.

Skatot šo donnu, es nonācu tik tālu, ka manas acis sāka aplam priecāties, viņu redzot. Par to es daudzkārt savā sirdī bēdājos un uzskatīju sevi par nelieti; un vairākkārt nolādēju savu acu augstprātību un sacīju tām savās domās: «Vispirms jūs mācējāt likt raudāt tai, kas redzēja jūsu bēdas, un tagad šķiet, ka gribat tās aizmirst šīs donnas dēļ, kas uz jums lūkojas. Taču viņa uz jums lūkojas tikai tāpēc, ka viņas dvēsele skumst par to godībā aizgājušo donnu, par kuru jūs mēdzat raudāt; bet, ko varat, dariet; es jūs vēl bieži pieminēšu, sasodītās acis; lai nekad, līdz pat nāvei nebeidzas jūsu asaras!» Un, kad, pats ar sevi runādams, to biju teicis savām acīm, man izlauzās nopūtas, smagas un baiļpilnas. Un, lai šī cīņa, ko izcinīju ar sevi, nepaliktu zināma tikai man, nelaimīgajam, es nolēmu sacerēt sonetu un tajā pastāstīt par šo briesmīgo stāvokli. Un es uzrakstīju šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Tās gaužās asaras».

Tās gaužās asaras, ko jūs reiz lējāt,
jūs, manas acis, daudzas, daudzas dienas,
tās panāca, ka lūgsnā rokas slienas
pret debesīm tai, kuru nemeklējāt.
Vai atgādināt, ko jūs pazaudējāt?
Vai jums vairs nava atmiņas nevienas,
ar kurām mirusī pie dzīves sienas?
Jūs citas kāpnes svešā logā slējāt.

Man jūsu augstprātība šķiet tik drausma,
ka baiļu jūrā jāpazūd tai salai,
no kuras kāda donna jūsos veras.
Jūs aizmirst nedrīkstat līdz kapa malai
viscēlo aizgājēju, kas kā ausma
jums dienu deva. Jums tā jāatceras.

Donna, kuru redzēju atkal un atkal, mani tā pārvērtā,
ka daudzkārt domāju par viņu kā par cilvēku, kas man
ārkārtīgi patīk. Un šīs domāju par viņu šādi: «Tā ir jaukā
donna, skaista, jauna un gudra, un man sūtīta varbūt ar
Amora gribu, lai mana dzīve gūtu mieru» Un daudzkārt

domāju ar vēl lielāku mīlestību, tā ka sirds saskaņojās ar manām domām. Un pēc šīs saskaņas es atkal sāku domāt, it kā prāta urdīts, un sacīju pats sev: «Ak, kas tās par domām, kas tik nejaukā veidā grib mani mierināt un man neatļauj gandrīz nevienu citu domu?» Tad pacēlās cita doma un teica: «Kāpēc tagad, kad esi iekļuvis tādos sirdēstos, tu negribi atteikties no visiem rūgtumiem? Tu redzi, ka esi Amora apsēsts un ka viņš nes tev ilgošanos pēc mīlestības, un ka tā nāk no tik jaukas puses — no tās donnas acīm, kura tev izrādījusi tādu līdzjūtību.» Vairāk kārt tā cinījies pats ar sevi, es atkal gribēju sacīt kādus vārdus; un, tā kā domu ciņā uzvarēja tās, kas runāja viņai par labu, man likās, ka piedienas viņu uzrunāt; un es sacerēju šo sonetu, kas sākas ar vārdiem «Tā jaukā doma», un es saku «jaukā», domājot par jauko donnu, jo pati doma bija necienīga.

Sai sonetā es izšķīru divas manas daļas, jo mana doma bija dalīta divās. Vienu daļu es saucu par sirdi, tas ir, ilgošanos, otru — par dvēseli, tas ir, prātu; un es saku to, ko viena runā ar otru. Un, ka ir vērts saukt ilgošanos par sirdi un prātu par dvēseli, tas pietiekami būs redzams tiem, kuriem man gribētos to atklāt. Tiesa gan, iepriekšējā sonetā es nostājos sirds pusē, vērsdamies pret acīm; un tas šķiet pretrunā ar to, ko saku šajā. Un tāpēc es teikšu, ka arī tajā sonetā es sirdi sapratu kā ilgošanos, jo man bija lielāka vēlēšanās atcerēties savu visjauko donnu nekā redzēt šo, kaut arī kāda ilgošanās pēc viņas bija, bet tā likās viegla. No tā redzams, ka viens otram preti nerunā.

Tā jaukā doma, kas uz jums man tiecas,
tā bieži nāk un neliemas vairs maldī,
par mīlestību viņa vēstī saldi,
un sirds uz mīlestību labprāt sliecas.
Teic sirdij dvēsele: «Ja trīsot liecas
tev prāti citas priekšā, vai tu valdi
pār sevi tā, ka sevi nesaskaldi?
Un vai tev pietiks laimības un priecas?»

Sirds atbild dvēselei šai šaubpilnajai:
«Tā — jauna, jauka mīlestības vara,
kas mani modina šo ilgošanos,
un vara šī — tā nāk no cēla gara.
Kam pretoties šai jūtai dievišķajai,
kas lēnām ievijusies audos manos?»

Pret šo prāta pretinieci kādas dienas devītajā stundā saslējās varens iedomu tēls: es šķitu redzam godībā aizgājušo Beatriči tai pašā purpura tērpā, kādā tā pirmo reizi parādījās manām acīm, un viņa man likās jauna, tai pašā vecumā, kādā es viņu pirmoreiz ieraudzīju. Es sāku par viņu domāt, un, atceroties viņu aizritējušā laika secībā, mana sirds sāka gauži nožēlot to vēlēšanos, kurai tā kādu laiku tik viegli bija pakļāvusies pretēji prāta pastāvībai. Un, kad bija padzīta šī negantā vēlēšanās, visas manas domas atkal pievērsās visjaukajai Beatričiai. Un teikšu, ka no šī brīža sāku par viņu domāt ar dziļu kaunu sirdī, par ko liecināja manas daudzkārtējās nopūtas; jo gandrīz visas tās, izlauzdamās no krūtīm, vēstīja to, ko runāja mana sirds, proti, tās visjaukās vārdus un to, kā viņa no mums šķīrās. Un daudzkārtējās gadījās, ka doma uzradās ar tādām sāpēm, ka aizmirsu to un aizmirsu, kur esmu. Šī nopūtu atsākšana izraisīja jaunu asaru liešanu, tā ka manas acis šķīta viena vienīga raudātgrībēšana; un bieži gadījās, ka no ilgas raudāšanas ap acīm sametās sarkani apli, kādi parādās tikai pēc izciestām mokām. Tā nu redzams, ka par manu acu augstprātību tām tika pienācīgi atmaksāts, tā ka tās turpmāk nespēja raudzīties nevienā, kas tajās ielūkotos un liktu tām tādā pašā veidā pretī lūkoties. Tad nu es, grībēdams, lai šāda nelāga vēlēšanās un šāds augstprātīgs kārdinājums zustu un lai nekādas šaubas nevarētu skart atskaņās liktos vārdus, ko biju sacījis iepriekš, nolēmu uzrakstīt sonetu, kurā es ietvertu šā domu gājiena būtību. Un tad es rakstīju:

Es nelaimīgais! Nopūtās man šajās,
kas domās dzimst un kas tiek sirdī svērtas,
ir acis uzveiktas, un nav tās vērtas
nevienā lūkoties, kas raugās tajās;
un divās vēlmēs, pašās kvēlākajās, —
liet asaras un sāpes nest, kas cērtas
kā nazis dvēselē, — tās bēg no ērtas
un vieglas laimes mokās smagākajās.

Es visus tagadējos sapņus ārdū
un vienu domu ceļu, bailēm vītu,
kas, mīlestības caurausta, viz blāvi;
tā, sāpju pilna, sevī ierakstītu
nes manas jaukāš donnas saldo vārdu
un to, ko teicis es par viņas nāvi.

Pēc šīm ciešanām tai laikā, kad daudz ļaužu gāja skatīt svēto tēlu, ko Jēzus Kristus mums atstājis kā līdzību no sava visdaiļā vaiga, kuru skata nu mana donna mūžīgā godībā, notikās, ka daži svētceļnieki gāja pa ielu, kas ir gandrīz tās pilsētas vidū, kur dzima, dzīvoja un mira visjaukā donna; un viņi gāja, kā man likās, domās nogriemuši. Tad nu es, domādams par viņiem, sev teicu: «Šie svētceļnieki, liekas, nāk no tālienes, un es nedomāju, ka viņi būtu dzirdējuši par šo donnu, viņi nezina par to nekā; tāpat viņu domas nodarbinātas ar ko citu, ne ar šo donnu, varbūt viņi domā par saviem tālajiem draugiem, ko mēs nepazīstam.» Tad pats sev teicu: «Es zinu, ka tad, ja viņi būtu no tuvienes, viņi izskatītos satraukti, iedami pa sāpju pilsētu.» Tad es sev sacīju: «Ja es tos varētu brīdi aizturēt, es liktu viņiem raudāt, iekams viņi atstātu šo pilsētu, jo es teiktu vārdus, kuri liktu raudāt katram, kas tos dzirdētu.» Kad viņi bija izzuduši no skata, es nolēmu uzrakstīt sonetu, kurā paustu to, ko biju teicis pats sev; un, lai tajā būtu vairāk līdzcieģības, nolēmu to rakstīt tā, it kā es būtu ar viņiem runājis, un uzrakstīju šo sonetu, kās sākas ar vārdiem «Jūs, svētceļnieki».

Jūs, svētceļnieki, domādami ejat
par to varbūt, kas nav ar jums vairs tagad.
Vai jūs no tāliem ļaudīm šurpu nākat,
ja jūs bez bēdām savas galvas slejāt?
Es gribētu, lai asaras jūs lejat,
kad savu ceļu pilsētā šai sākat,
lai sāpju lielumu jūs skatīt mākat,
tam vienaldzīgi cauri neizejat.

Ja, mani uzklausot, jūs apstāsīties,
jūs dzirdēsīt, ko mana sirds teic klusi,
un projām aiziesīt jūs raudādami.
Sirds savu Beatriči¹ zaudējusi,
nu katrs vārds, lai cik tas niecīgs šķitīs,
par viņu teikts, liek elst nebeidzami.

Tad griezās pie manis divas dižciltīgas donnas, lūgdamas viņām nosūtīt šo manu dzejoli; domādams par viņu dižciltību, nolēmu to izdarīt un uzrakstīt arī ko jaunu, ko es nosūtītu viņām līdz ar jau uzrakstīto, lai goddevīgāk izpildītu viņu lūgumu. Un tad es sacerēju sonetu, kas stāsta par manu stāvokli, un nosūtīju to viņām kopā ar iepriekšējo un vēl kādu citu, kas sākas ar vārdiem «Sais nopūtās». Sonets, ko es tad uzrakstīju, sākas ar vārdiem «Tai sfērai pāri».

Tai sfērai pāri, varena kas griežas,
iet nopūta, ko sirds uz augšu raida;
tā iet ar Milas gudrību, bez spaida,
kaut sāpes vēl kā asmens tajās griežas.
Kad nonākusi tā, kur gaisma šķiežas,
tā sastop sievieti, kas viņu gaida,
kas mirdzumā ņem godu šo un smaida,
kam visas gara ilgas pretī sviežas.
Tā atgriežas, kur mani dzīves liči,
tā liek, lai sirds man atkal sāpēs kvēlo,
un atkal šausta manas domas vārgās.
Es zīnu, ka tā runā par šo cēlo,
jo atceras tā bieži Beatriči.
To sacīt gribēju jums, donnas dārgās.

¹ Originālā: «...la sua beatrice» — «...savu svētlaimīgo». Tādējādi Dante šeit apspēlē vārda «Beatriče» tulkojumu. (Red.)

Pēc šā soneta man parādījās brīnišķīga vīzija, kurā redzēju ko tādu, kas man lika pieņemt lēmumu nerunāt vairs par svētīto līdz tam brīdim, kad spēšu cienīgāk par viņu stāstīt. Un nonākt līdz tam es pūlos, cik spēdams, un viņa to patiesi zina. Tā ka, ja viņam, kura dēļ pastāv visa dzīvība, labpatiksies, ka mana dzīve ilgtu vēl kādus gadus, es ceru pasacīt par savu donnu to, kas nekad nav teikts ne par vienu sievieti. Un tad lai viņam, kurš ir visas laipnības kungs, labpatīkas, ka mana dvēsele paceltos augšup ieraudzīt savas donnas godību, proti, svētītās Beatričes godību, kas raugās sejā viņam, *qui est per omnia saecula benedictus*.¹

¹ Kurš svētīts mūžīgi mūžos (lat.).

*Petrarka bija sava laika
ievērojamākais filozofs,
humānists un zinātnieks.*

K. Markss

iens no pirmajiem spilgtākajiem humānisma pārstāvjiem Itālijā bija dzejnieks Frančesko Petrarka (1304—1374).

Seši gadsimti šķir mūs no Petrarkas laika, bet viņa daiļrade nav zaudējusi skanējumu arī mūsu dienās. Šā izcilā dzejnieka, domātāja un zinātnieka darbos ietvertas visas tās problēmas, kas raksturīgas Itālijas agrajai Renesansei.

Frančesko Petrarka bija pirmais rakstnieks humānists, pirmais jaunā laika ideologs. Viņš asi vērsās pret viduslaiku filozofiskajiem uzskatiem un baznīcas ideoloģiju, pēc kuras visas pasaules centrs bija dievs un kura noliedza cilvēka un reālās dzīves nozīmīgumu. Petrarkas humānisms veidojās pārejas posmā no viduslaikiem uz jaunajiem laikiem, un tam piemīt zināmas pārejas laikam raksturīgas ideoloģiskas pretrunas.

Petrarkas pasaules uzskats, viņa idejiskie meklējumi nodarbina arī mūsdienu zinātniekus. Aizrobežu zinātnieku uzskati šai jautājumā ir ļoti atšķirīgi. Klerikālie autori Petrarku uzskata par pārliecinātu viduslaiku ideoloģijas turpinātāju, par svētā Augustīna ideju piekritēju. Daži zinātnieki Petrarku atzīst par pirmsrenesanses laika autoru. Lielākā aizrobežu zinātnieku daļa Petrarku uzskata par jaunā laika rakstnieku, kurš savā daiļradē visu uzmanību pievērsis cilvēkam, dziļi ieskatījies cilvēka būtībā, apliecinādamš viņu un viņa spējas pārveidot reālo īstenību.

Padomju zinātnieku lielākā daļa pievienojas V. Rutenberga vērtējumam, ka Petrarkas filozofijas formālais veidojums ir kristiānisks, bet filozofijas idejiskais saturs ir dziļi humānistisks.¹ Vēsturnieks M. Gukovskis, runājot par izmaiņām Itālijas sociāli politiskajā dzīvē XIV gadsimtā, atzīmē, ka tās ir likušas pamatus jaunās ideoloģijas uzvarai. Petrarka šīs jaunā laika idejas bija sapratis un

¹ Рутенберг В. И. Италия и Европа накануне нового времени. Л., 1974, с. 202.

apzināti apliecinājis savā daiļradē, centrā izvirzot cilvēka personību.¹

Petrarkas daiļrade nebija saistīta ar vienu pilsētu. Visa Itālija bija viņa dzimtene. Tieši tas noteica Petrarkas vietu jaunās, nacionālās Itālijas kultūras veidošanā. Viņa daiļrade atspoguļoja tā laika ideoloģiskās, politiskās un sociālās pretrunas un arī cīnījās par šo pretrunu pārvarēšanu.

Frančesko Petrarka dzimis 1304. gada 20. jūlijā Toskānā, Areco pilsētā, ievērojama Florences jurista — notāra Petrakolo di Parenco ģimenē.²

Petrarkas tēvs, Dantes laikabiedrs un domubiedrs, bija aktīvi iesaistījies Florences politiskajā dzīvē kā balto gvelfu partijas piekritējs. Petrakolo di Parenco bija prioru kolēģijas loceklis. 1302. gadā viņš bija spiests bēgt no Florences, tāpat kā dzejnieks Dante. Petrarka savās «Vēstulēs par personiskām lietām» raksta, ka abi izraidīti vienā gadā un pat vienā un tai pašā dienā uz viena lēmuma pamata.³ Šīs ziņas tomēr nav pareizas. Petrarkas tēvs izraidīts dažus mēnešus vēlāk, un trimdas iemesls nav zināms.

Trimdinieka notāra Petrakolo materiālie apstākļi nebija viegli; sākumā ģimene dzīvoja Inčizā vectēva mājās. 1311. gadā Petrakolo ar ģimeni pārcēlās uz Pizu, kur pulcējās Florences politiskie emigranti, cerēdami ar Vācijas imperatora Indriķa VII atbalstu atgriezties Florencē. Pizā Petrarka pirmo un vienīgo reizi redzēja Danti.

1312. gadā Petrakolo ģimene pārcēlās uz Aviņonu, kur kopš 1309. gada atradās pāvesta rezidence.

Nelielā viduslaiku pilsētiņa izauga šai laikā par ievērojamu kultūras un tirdzniecības centru. Seit savijās ve-

¹ Гукровский М. А. Итальянское Возрождение. Л., 1947, т. 1, с. 249.

² Pastāv uzskats, ka Petrarka latinizējis savu uzvārdu. Tomēr šis uzskats ir nepareizs, jo kādā 1312. gada dokumentā dzejnieka tēvs jau nosaukts par Petrarku.

³ Epistolae de rebus familiaribus et variae..., editae studio et cura Josephi Fracassetti. Florentiae, 1859, XXI, 15.

Turpmāk visi citāti no «Vēstulēm par personiskām lietām» doti ar apzīmējumu «Fam.». Romiešu cipari apzīmē grāmatu, arābu cipari — vēstuli.

cais un jaunais. Centrā — lepnas pilis, krāšņas sabiedriskās celtnes un baznīcas; nomalēs — šauras, netīras ieliņas, kur mītinājās vienkāršā tauta.¹

No vienas puses — greznība un bagātība: svinīgas procesijas, krāšņas ceremonijas, sagaidot ārzemju sūtņus un valdniekus, valdnieku kronēšana, no otras puses — nabadzība un bezdarbs. A. Veselovskis, raksturojot tā laika Aviņonu, pretstata to Romai; viņš uzsver to, ka Roma, kaut arī tā vairs nebija pāvesta rezidence, tomēr saglabāja savu svētās pilsētas statusu un aicināja svētceļniekus. Turpretī Aviņona — pilsēta favorite bez kādām tradīcijām — vilināja no visām pasaules malām veikalniekus, prelātus un heteras. Uz Aviņonu brauca laimes meklētāji; tur zēla iztapība un intrigas.² Atrast dzīves vietu šai pilsētā nebija iespējams; Petrarkas ģimene apmetās uz dzīvi nelielā pilsētiņā Karpentrā netālu no Aviņonas. Seit Frančesko sāka mācīties pie vietējā skolotāja Konvenevoles. Būdams labs latīņu valodas pratējs un antīkās senatnes entuziasts, Konvenevoles arī savam skolniekam iemācīja mīlēt antīko senatni.

Petrakolo gatavoja dēlu jurista darbam. Septiņus gadus (no 1316. gada līdz 1323. gadam) Petrarka studēja jurisprudenci gan Monpeljē, gan Boloņas universitātē — tā laika slavenākajā tieslietu zinātņu centrā. Petrarku tomēr vairāk interesēja literatūra. 1326. gadā pēc tēva nāves Petrarka pilnīgi atteicās no jurisprudences un pievērsās literatūras studijām.

Atteikšanos no jurisprudences pats rakstnieks vecumdienās skaidrojis ar vilšanos sabiedrības morālajos principos: «... atteicos no šīm studijām ne tāpēc, ka man nepatīktu likumu autoritāte, kura, bez šaubām, ir ļoti liela un liek domāt par Romas senatni, kas mani iepriecina, bet gan tāpēc, ka likumi tiek izkropļoti cilvēku nekrietnības dēļ. Man nepatika mācīties to, ko negodīgi izmantot es negribēju, bet godīgi izlietot nevarēju.»³

Citā vietā Petrarka jurisprudenci nosaucis par mākslu «tirgoties ar vārdiem, pareizāk, ar viltību»⁴. Seit Petrarka

¹ De contemptu mundi. Bernae, MDCIV, p. 86.

² Веселовский А. Н. Петрарка в поэтической исповеди «Canzoniere». Спб., 1912, с. 11.

³ Fam. Vol. I, p. 5.

⁴ Fam. XX, 4.

runā nevis par jurisprudenci kā zinātni, kas saistīta ar filozofiju un daiļrunību, ko viņš ļoti augstu vērtēja, bet gan par sava laika sholastisko, formālo jurisprudenci, kuru bieži vien tā laika juristi izmantoja cilvēku krāpšanai.

Pēc tēva nāves Petrarkas materiālie apstākļi bija smagi. 1326. gadā Petrarka iestājās garīdznieka kārtā; uz to viņu pamudināja ne reliģiskā pārliecība, ne karjeras apsvērumi, bet vienīgi griba rast iespēju nodoties literārajam darbam. Garīdznieka amats nodrošināja viņam iespēju realizēt savas ieceres — tas deva viņam ienākumus un laiku. Piederība pie garīdznieka kārtas pavēra viņam ceļu uz pāvesta galmu. Galma dzīves laicīgais raksturs, krāšņums un greznība sākumā aizrāva jaunekli. Vienmēr eleganti ģērbies, izsmalcināts un moderns, Petrarka pēc savas ārienes maz atšķīrās no pāvesta galma izsmalcinātajiem, vieglprātīgajiem un izvirtušajiem ļaudīm. Petrarka sāka jautru dzīvi, par ko vēlāk pats sevi nosodīja. Jautra kompānija, skaistas sievietes, vieglprātīga dzeja — «tukšas dziesmiņas, pieblīvētas piedauzīgām un liekuļotām sieviešu uzslavām» — tā bija īslaicīga parādība Petrarkas dzīvē.¹

Drīz vien dzejnieks jūta dziļu neapmierinātību. Jau tad sākās «accidia» momenti: dzejnieku nomāca grūtsirdība, neapmierinātība ar sevi, ar savu dzīves veidu. Petrarka saprata, ka viņam ir talants, ka viņš var veikt kaut ko nozīmīgu, tomēr neko nedarija, netiecās sasniegt noteiktu mērķi. Draugi Petrarkas noskaņojumu izskaidroja ar slavaskāri un viņam bieži to pārmeta. Vecumdienās Petrarka savu noskaņojumu vēstulēs raksturojis šādi: «Tu zini, kā es strādāju, kas man rūp un kā es vienmēr esmu centies pacelties pāri pūlim. Es joprojām strādāju, bet tai laikā, kad cerēju sasniegt kalngalus, es jutu, ka mani nogrūž lejā, ka mans prāts ir savārdzis... Tas, kas man šķita viegli paveicams, tagad man nepadodas, es esmu it kā sastindzis, esmu zaudējis drosmi, esmu tuvu izmisumam.»²

Tai laikā Petrarka nopietni pievērsās literatūras studijām un literārajam darbībai. Viņš labi pazina provansiešu liriku, pazina Itālijas «jaunā maigā stila» dzejnieku daiļ-

¹ Fam. I, 4.

² Epistolae seniles. XVI, 6.

radi, kā arī Dantes liriku, Kavalkanti, Čino da Pistojas dzeju.

Pats Petrarka nekad nav rakstījis «jaunā maigā stilā» garā, kaut gan arī viņa mīlestības izpratne brīžiem ir tuva Dantes un citu «jaunā maigā stila» dzejnieku mīlestības filozofiskajai koncepcijai. Petrarkas darbos dominē mīlestība kā tieksme uz garīgu cēlumu un skaistumu, kurā nav juteklisku elementu. Un tomēr Petrarka nav radījis tik svinīgi apgarotu mīlestības dzeju kā Dante. Savas daiļrades sākuma posmā Petrarka vairāk pievērsās dzejas formas un stila izkopšanai. Viņu mazāk interesēja Guido Kavalkanti filozofiskās koncepcijas un Dantes reliģiski politiskās idejas, bet gan viņu dzejas poētiskais stils un valoda. Jaunības gadu dzejoļus viņš ir iznīcinājis. Par šī agrā daiļrades perioda (1318—1333) dzeju var spriest vienīgi pēc Petrarkas vēlākā laika lirikas.¹

Dzejnieka talanta attīstībā liela nozīme bija viņa nelaimīgajai mīlestībai uz Lauru, jaunu un skaistu sievieti, kuru dzejnieks bija ieraudzījis Svētās Klāras baznīcā 1327. gada 6. aprīlī. Sonetos viņas vārds ir saistīts gan ar lauru — *lauro*, gan ar vēsmas apzīmējumu — *l'aura*. Šāda vārdu spēle lika dažiem zinātniekiem šaubīties par to, ka Laura ir eksistējusi. Pat Bokačo bija par to šaubījis: «Esmu pārliecināts, ka Laura jāsaprot alegoriski, kā lauru vainags, kuru Petrarka vēlāk tika saņēmis.»

Tomēr Lauras klātbūtne ir nenoliedzami izjūtama visā dzejnieka daiļradē — lirikā, vēstulēs un citos darbos.

Jaunās sievietes skaistums valdzinājis Petrarku visu mūžu; dzejnieks turpināja dzejojot par šīs sievietes skaistumu un par savu nelaimīgo mīlestību arī pēc viņas nāves. Pēc Petrarkas sonetiem mēs uzzinām, ka Lauras nāve bijusi pēkšņa, negaidīta. Dzejnieks stāsta par kādu postošu negaisu — *tempesta oriental*, kas aizrāvis Lauru kapā. Domājams, ka tas ir bijis mēris. Sonetos dzejnieks runā par savu mīlestību, ilgām, ciešanām, bet nekur nerunā par to, kas bijusi šī sieviete. Ir daudz rakstīts par šo tematu. Jau XIV gadsimta zinātnieki ir izdibinājuši, ka Laura bijusi precēta sieviete, vienpadsmit bērnu māte. Daži to apšaubā un domā, ka Laurai jābūt jaunai

¹ Fam. I, 1. «...un baidos, ka es pats, saglabājot daudzus darbus, nerastu pamatu vēlākai nožēlošanai.»

meitenei. Pret tādu uzskatu var iebilst, jo tieši tajā laikā bija parasts apdziedāt nevis jaunas meitenes, bet jaunas precētas dāmas. Petrarkam ir dzejoļi, kuros runāts par Lauru kā jaunavu; tie ir eklogas, madrigāli, t. i., dzejoļi, kas rakstīti pastorāles veidā. Pastorālā dzeja vienmēr ir alegoriska, tur viss ir nosacīts, iemīļotā tēlota kā gane, bet tas nenozīmē, ka viss atbilst patiesībai. Nav svarīgi, kas bijusi šī sieviete, galvenais ir tas, ka mīlestība uz Lauru radījusi slavenos Petrarkas sonetus.

Petrarkas dzeja Aviņonas sabiedrībā radīja dzīvu interesi par jauno autoru.

Patīkamais izskats, plašā erudīcija, labās latīņu valodas zināšanas, prasme rast kontaktu ar cilvēkiem, bet, galvenais, dzejnieka talants pavēra viņam ceļu uz Aviņonas ievērojamāko cilvēku sabiedrību. Dzejniekam radās draugi un labvēļi.

It īpaši draudzīgas attiecības Petrarkam izveidojās ar aristokrātu Kolonnu ģimenes pārstāvjiem — brāļiem Džovanni un Džakopo. Džakopo bija Petrarkas studiju biedrs, viņa brālis kardināls Džovanni pieņēma Petrarku darbā. Kādi bijuši Petrarkas pienākumi, nav skaidri zināms. Dzejnieks pats savā «Vēstulē nākamajām paaudzēm» atzīmē, ka kardināls viņam bijis tēva vietā un ka viņš Džovanni mājās jūties pilnīgi brīvs un neatkarīgs.

Petrarkas apstākļi bija daudz labāki nekā Dantes dzīve trimdā. Tas izskaidrojams ar izmaiņām cilvēku uzskatos, ar citādu tā laika sabiedrības attieksmi pret dzeju un dzejniekiem. Tas izskaidrojams arī ar atšķirībām pašu dzejnieku uzskatos. Politikas jautājumos Dante bija nelokāmi principiāls. Turpretī Petrarka bija tipisks jauno laiku intelīģences pārstāvis, intelīģents-individuālists, kas ilgojās pēc brīvības. Petrarka brīvību saprata kā iespēju brīvi rakstīt, brīvi domāt un vērot, brīvi spriest par dzīvi, par apkārtējo pasauli. Petrarka iekšēji bija nesalīdzināmi brīvāks par daudziem saviem laikabiedriem, jo viņš ignorēja viduslaiku feodālās sabiedrības konvencionalitāti un aizspriedumus.

Taču ar to nav teikts, ka Petrarka būtu bijis apolītisks cilvēks. Itālijas likteņi viņu satrauca ne mazāk kā Danti. Viņš meklēja sakarus ar sava laika ievērojamajiem cilvēkiem un iespaidīgiem politiķiem tieši tāpēc, lai ietekmētu šos cilvēkus, lai iesaistītos politiskajā dzīvē, orientē-

joties uz demokrātiju. Petrarka uzsvēra personības nozīmi politiskās iekārtas veidošanā.

Petrarka nemītīgi uzturēja sakarus ar pāvesta galmu, mēģināja pārliecināt pāvestus, ka politiski svarīgi ir pārcelt pāvesta rezidenci no Aviņonas uz Romu, ka jāaizstāv romiešu tautas tiesības pret aristokrātijas patvaļu. Petrarka bija draudzīgas attiecības ar Neapoles karali Robertu, ar Vācijas un Čehijas valdnieku Kārli IV, ar citu pilsētvalstu valdniekiem. Daži zinātnieki šādu Petrarkas politisko darbību izskaidro kā neprincipiālu. Šāds atzinums nav pareizs. Petrarka rīkojās asi un noteikti, aizstāvēdams savu politisko pārliecību. Tā, piemēram, 1347. gadā Petrarka atbalstīja Kolas di Rienco vadīto antifeodālo apvērsumu Romā. Dzejnieks asi nostājās pret Romas aristokrātu dzimtām, uzskatīdams aristokrātiju par vainīgu Itālijas valsts un itāļu tautas nelaimēs. Tieši tāpēc Petrarka sarāva sakarus ar savu draugu un labvēlu Kolonnu ģimeni, kuri pārstāvēja reakcionāro aristokrātiju.

Petrarkas sarakstīšanās ar valdniekiem un citām augstu stāvošām personām liecina, ka rakstnieks ir mācējis ar cieņu aizstāvēt savus uzskatus, mācējis drosmīgi novērtēt valdnieku rīcību. Petrarkas sarakstīšanās ar Neapoles valdnieku Robertu un Vācijas un Čehijas valdnieku Kārli IV pārsteidz ar savu atklātību, drosmi un asumu. Vairākas reizes viņš atteicās no ļoti augstu amatu piedāvājumiem, piemēram, no pāvesta sekretāra vietas. Tas viss liecina, ka dzejnieks tiešām gribēja būt brīvs un neatkarīgs. «Vēstulē nākamajām paaudzēm» Petrarka atzīmē, ka no daudziem valdniekiem, ar kuriem viņam bijušas labas attiecības, viņš atsvešinājies tāpēc, ka to rīcība nav atbildusi viņa uzskatiem.¹

Petrarka runā par iekšējo, intelektuālo brīvību, bet tā nav domājama bez sabiedriski politiskā satura. Renesanses laikā individuālās brīvības aizstāvēšana bija viens no humānisma izpausmes veidiem. Petrarka bija humānists cīnītājs: viņš piedalījās sava laika politiskajās cīņās; grūtos un sarežģītos apstākļos viņš gāja savu ceļu, realizēja savu politisko programmu. Augsti stāvošu personu atbalsts un labvēlība deva rakstniekam lielas priekšrocības un iespēju būt neatkarīgam no feodālās sabiedrības kārtu aizspriedumiem. Ar to arī zināmā mērā izskaidrojams

¹ Epistola ad posteror. Fam. Vol. I, p. 3.

Petrarkas sabiedriski politisko uzskatu antifeodālais raksturs.

1332.—1333. gadā Petrarkam radās iespēja doties ceļojumā pa Rietumeiropas valstīm. Pilnīgi iespējams, ka tas notika Kolonnu ģimenes uzdevumā, kaut gan rakstnieks pats apgalvo, ka viņš devies ceļojumā, lai redzētu pasauli, citā vietā viņš saka — lai aizmirstu Lauru.¹

Petrarka apceļoja Vācijas un Francijas pilsētas: Parīzi, Lītihi, Āhenu, Ķelni.

Parīze dzejnieku pārsteidza un valdzināja. Parīzes universitātē Petrarka iepazinās ar daudziem itāļu profesoriem, sevišķi sirsnīgas attiecības viņam izveidojās ar teoloģijas profesoru Dionisiju da Borgu Sansepolkro, pārliecinātu svētā Augustīna filozofijas piekritēju. Dionisijs daudzējādā ziņā ietekmēja Petrarkas pasaules uzskatu. Svētā Augustīna «Grēksūdze», ko Dionisijs dzejniekam bija uzdāvinājis, it kā atvēra viņam acis un lika saprast, kāpēc viņš ir neapmierināts ar sevi. Augustīns padziļināja dzejnieka jūtu pasaules izpratni. Starpība tikai tā, ka Augustīnam pievēršanās cilvēka dvēselei nozīmēja novēršanos no reālās īstenības, bet Petrarkam pievēršanās cilvēka dvēselei un garīgai pasaulei nozīmēja reālās īstenības apliecinājumu un cilvēka atklāšanu.²

Petrarka devās ceļā nevis kā svētcēlnieks vai kā tirgotājs, lai veiktu komerciālus darījumus, kā tas bija parasts tai laikā, bet gan kā zinātkārs cilvēks, kuram viss jāredz, viss jāuzzina. Pasauli un dabas skaistumu Petrarka skatīja jaunā laika cilvēka acīm — tā pavērs viņam tādā krāšņumā un bagātībā, kādu nepazīna viduslaiku cilvēks. Prieks par jaunatklāto pasauli un iekšējās brīvības apziņa spēcīgi izskan sonetos, ko viņš sarakstīja ceļojuma laikā. Viņš nebaidījās ceļot viens, kaut gan tas toreiz bija bīstami. Visur viņš meklēja antīkās Romas pieminekļus, meklēja antīko autoru darbu manuskriptus.

¹ Vēstules dzejā. I, 7.

² Svētais Augustīns (354—430) — viens no pirmajiem izglītotākiem teologiem, fanātisks kristianisma un askētisma ideju sludinātājs. Literārāajā ziņā interesants ir viņa darbs «Grēksūdze». Šai autobiogrāfiskajā darbā autors dod psiholoģisku pašanalīzi, parāda savas personības veidošanos. Šis stāsts par šaubām un dvēseles mokām ar savu cilvēcisko patiesīgumu saistīja arī Petrarkas uzmanību. Tas bija arī tems, kāpēc Petrarka savā filozofiskajā traktātā «Par pasaules nicināšanu» par sarunu biedru bija izvēlējies svēto Augustīnu.

Dabas mīlestība un skaistuma izjūta radīja dzejniekā filozofiskas pārdomas par cilvēku, par dzīvi. 1336. gadā viņš kopā ar savu brāli Džerardo nolēma uzkāpt Monventas kalnā Avignonas tuvumā, lai pavērotu apkārtni no putna lidojuma. Par šo ceļojumu dzejnieks pastāsta vēstulē savam draugam Dionisijam. Brālis kāpis taisni, bet Petrarka meklējis vieglāku ceļu uz kalna virsotni. Arī šai sakarā Petrarka izteicis pārdomas, ka brāļa ceļš bijis pareizāks — tiešs un taisns. Dzīves kalngalus grūti sasniegt, uz dzīves virsotni ved stāvs ceļš. Kalna virsotnē pavēries skats, kas dzejnieku pārsteidzis ar savu skaistumu un plašumu. Atpakaļceļā Petrarka uz labu laimi atvēris svētā Augustīna «Grēksūdzi» (no šīs grāmatas viņš nekad nešķīrās) un izlasījis vārdus: «...un ceļo cilvēki, lai jūsmotu par kalnu virsotnēm, par jūras bangām, par upju vareno plūdumu, par zvaigžņu spožumu, bet aizmirst savu dvēseli.»¹ Visam šim gadījumam ir simboliska nozīme — šī epīzode liecina par dzejnieka domu ievirzi, par nepārtrauktu dzīves jēgas meklēšanu.

1337. gadā beidzot piepildījās Petrarkas sapnis — viņš nokļuva Romā. Daudz kas viņu pārsteidza kā Romā, tā visā Itālijā. Roma bija nolaista, netīra un izpostīta pilsēta. Romas ielas un forumi bija nezālēm apauguši, tur ganījās govīs un citi mājlopi. Kolizejā un citās senās Romas sabiedriskajās ēkās dzīvoja un nostiprinājās kareivīgas feodāļu dzimtas. Visu Itāliju pārplūdināja laupītāju bandas, ārzemju karaspēku paliekas. Vecajos tempļos, būdīnās mītinājās vienkāršā tauta. Romas pamestība radīja dzejniekā satriecošu iespaidu. Petrarka bija sašutis, ka daudzi pieminekļi, kurus viņš pazina no izlasītajām grāmatām, bija iznīcināti. Viņš pārmeta romiešiem vienaldzību pret savu vēsturi un slavu, pārmeta to, ka viņi ir pārdevuši daudzus pieminekļus Neapoles karalistei.

Viens no Romas panīkuma iemesliem pēc Petrarkas domām bija tas, ka pāvesta rezidence atradās Avignonā. Tieši šis apstāklis pieļāva Romas feodālās aristokrātijas lielu patvaļu, kas izraisīja nesaskaņas, nemierus.² Romai

¹ Fam. IV, 1.

² Fam. XV, 7. Vēstulē pāvestam Benediktam XII dzejnieks tēlo Romu kā vecu sievieti, kas lūdz savus dēlus glābt viņu no aristokrātu dzimtām, kuras posta Romu.

bija vajadzīgs spēcīgs valstsvīrs, kas izrautu to no nelaimēm, atjaunotu kādreizējo Romas slavu un varenību.

Petrarka daudz raksta par senās Romas varenības atdzimšanu. Par to viņš runā kanconē «Mana Itālija» (1345), kanconē «Pēdējam tribūnam» (1347), poēmā «Āfrika» (1339—1341).

1337. gadā dzejnieks atgriezās Aviņonā, bet dzīve šai pilsētā viņam likās neciešama. 1338. gadā viņš bēga no šīs «alkatīgās Bābeles»¹ un apmetās Voklīzā — vientuļā, klusā un skaistā vietā Sorgas upes ielejā.

Daudzās vēstulēs viņš runā par šo jauko dabas stūrīti, par vientuļību, kas viņam bija tik svētīga, par savu dzīvi un darbu. «Gadi, kurus es pavadīju Voklīzā, bija tik mierīgi un brīnišķīgi, ka tikai tagad, kad es zinu, kāda ir dzīve, es saprotu, ka esmu dzīvojis tikai toreiz, bet pārējie gadi bijuši moku pilni.»

Voklīzā pavadītie gadi bija svarīgākais posms Petrarikas daiļradē. Seit radās viņa nozīmīgākie darbi: poēma «Āfrika», vēsturiska rakstura darbs «*De viris illustribus*» («Par ievērojamiem cilvēkiem» 1338—1358), «*Epistolae metricae*» («Vēstules dzejā» 1350—1352), 12 eklogas «*Bucolicum carmen*» («Bukoliskās dziesmas» 1346—1357), dialogs «*Secretum*» («Mans noslēpums») jeb «*De contemptu mundi*» («Par pasaules nīcināšanu» 1342—1343), «*Rerum memorandarum libri*» («Par ievēribas cienīgām lietām un notikumiem» 1343—1345), traktāti «*De vita solitaria*» («Par vientuļo dzīvi» 1346), «*De otio religioso*» («Par mūka vaļas brīžiem» 1347) un polemiska rakstura darbs, vērsts pret konkrēto zinātņu pārstāvjiem, viņu uzbrukumiem dzejai, «*Invectivarum contra medicum libri IV*» («Invektīvas pret ārstu četrās grāmatās» 1352—1353).

Šā perioda darbi rakstīti galvenokārt latīņu valodā; pievēršanās latīņu valodai izskaidrojama ar vairākiem iemesliem. Sākamā Petrarka domāja, ka dzeja tautas valodā ir svarīga un daudzsološa, ka viņš spēs radīt darbus, ne mazāk nozīmīgus kā Dantes poēma. Vēlāk dzejnieks guva atziņas, ka Itālijas inteliģence ir vienaldzīga pret literatūru tautas valodā. Petrarikas sonetus daudz ziņāja un tomēr tos uzskatīja par *nugellae*, tas ir, par sīkumiem un niekiem. Rietumeiropā latīņu valoda bija zinātnes valoda. Itālijā latīņu valodu Renesanses laikmetā uz-

¹ Sonets, 137.

skatīja ne vien par zinātnes valodu, bet arī par itāļu tautas nacionālo valodu, tāpat kā Romas vēsturi Petrarka un viņa laikabiedri uzskatīja par viņu pašu tautas vēsturi. Tiesa, XIII gadsimtā latīņu valoda bija kļuvusi par teologu un šolastu valodu, tā tika izkropļota, kļuva nedzīva un sausa. Petrarka saprata, ka viņa uzdevums ir atdzīvināt šo sakropļoto valodu, padarīt to par itāļu nacionālās literatūras valodu.

Petrarka strādāja pie vēsturiskām tēmām; viņa nodoms bija stiprināt tautas nacionālo pašapziņu, atgādināt senās Romas varenību un diženumu. Petrarka vienlaikus strādāja pie diviem vēsturiska rakstura darbiem — pie ievērojamu Romas valstsvīru biogrāfiju krājuma «*De viris illustribus*» un «*Rerum memorandarum libri*». Darbs «Par ievērojamiem cilvēkiem» aptver 38 biogrāfijas — 34 seno izcilo romiešu valstsvīru biogrāfijas (no Romula līdz Cēzaram)¹ un 4 imperatoru biogrāfijas — Augusta Oktaviāna, Vespasiāna, Tita un Trajāna biogrāfijas.²

Autors centās apkopot dažādu vēsturnieku darbos izkailsītās ziņas, saskaņoja un novērsa to pretrunas. Viņa darbam raksturīgs zināms vēsturisks kritisms. Darba ievadā Petrarka atzīmē, ka necentīsies vārdu pa vārdam atstāstīt tās ziņas, ko dod vēsturnieki, jo tur ir daudz pretrunu. Petrarka grib sniegt pareizas un autoritatīvas ziņas; šī darba galvenais uzdevums, pēc autora domām, ir audzināt cilvēkus. «Manā darbā ir tikai tas, kas attiecas uz tikumību vai ir tai pretrunīgs, jo, ja nemaldos, vēsturnieku galvenais uzdevums ir runāt par to, kas lasītājam jāpatur prātā un kam vajag sekot, un arī par to, no kā jāvairās.»³

Atbildot kādam draugam, kurš šaubījās, vai ir vērts rakstīt par tikumību, jo viss, kas cilvēkam vajadzīgs, jau sen ir pateikts, Petrarka saka: «... nekad tikumība nebūs diezgan slavēta, un nekad cilvēka domas asums neaizšķērsos ceļu jaunā iepazīšanai. Būsim drosmīgi: mēs necenšamies veltīgi, un necentīsies veltīgi arī tie, kas dzims pēc

¹ Visas 34 biogrāfijas ir ievērojamu Romas valstsvīru biogrāfijas, izņemot trīs — Aleksandra, Pirra un Hanibāla biogrāfiju.

² Petrarka darbu nav pabeidzis; pēdējā viņa uzrakstītā ir Jūlija Cēzara biogrāfija. Imperatoru biogrāfijas uzrakstījis viņa draugs Lombardo a Seriko pēc Petrarkas nāves. (Гаспари А. История итальянской литературы. М., 1895, с. 367.)

³ Ievads darbam «*De viris illustribus*». Bologna, 1874.

daudziem gadsimtiem... Vairāk vajag baidīties no tā, ka cilvēku cilts varētu izzust agrāk, iekams mūsu neatlaidīgā cilvēces izpētišana nonāks līdz patiesības noslēpumu izdibināšanai.»¹ Vēstulē Titam Līvijam Petrarka saka: «Kad es lasu tavus darbus, man liekas, ka dzīvoju Kornēliju, Scipionu, Fabiju, Katonu sabiedrībā, nevis blakus nožēlojamiem zagļiem.»² Petrarkas humānisms bija ētiski politiska rakstura — dzejnieks bija pārliecināts, ka viņa laika cilvēki, ja vien apzināsies sevi par ievērojamo romiešu pēcnācējiem, spēs iekšēji pārveidoties. Senās Romas pilsoņu tikumu atdzimšana padarīs Itāliju par vis-tikumiskāko valsti.

Sajā ziņā ļoti interesants darbs ir arī poēma «Āfrika», kurā stāstīts par otro pūniešu karu, par Romas uzvaru un Kartāgas sagraušanu. Petrarka un viņa laikabiedri poēmu uzskatīja par laikmeta nozīmīgāko darbu, kurā labi saskatāma Itālijas sabiedrības nacionālās apziņas rašanās un attīstība. Petrarka gribēja radīt nevis vienkārši varoņpoēmu, bet Itālijas nacionālo epeju, līdzīgu Vergīlija «Eneīdai». Poēmas galvenais varonis Scipions Vecākais parādīts kā visu Romas republikas laika tikumu un varonības paraugs, kā nacionālais varonis, kas atbrīvojis Romu no svešzemniekiem. Poēmā autors runā ne tikai par Itālijas pagātni, bet arī par nākotni. Atgādinādams itāļu tautai tās slaveno pagātni, dzejnieks ir gribējis palīdzēt cilvēkiem apzināties sevi, savus uzdevumus. Scipions Vecākais ir tā valstsvīra ideāls, kādu dzejnieks gribēja redzēt sava laika Itālijā.

Poēmu veido deviņas grāmatas; pirmajās divās grāmatās stāstīts par Scipiona sapni, kurā viņa mirušais tēvs pareģo Romas nākotni.³ Viņš paredz, ka Roma aizies bojā ne ātrējo ienaidnieku uzbrukuma rezultātā, bet iekšējo ķildu un nesaskaņu dēļ. Būs laiks, kad Romā nepaliks neviena ista Romas pilsoņa, bet no visām pusēm sanāks dažādi salašņas; arī tie aizies bojā, ja neradīsies spēcīgs vadonis,

¹ Fam. I, 9.

² Fam. XXIV, 8.

³ Šeit ir skaidri saskatāma Cicerona darba «De republica» ietekme; arī Cicerona traktātā stāstīts par Scipiona Jaunākā sapni. Šāds paņēmieni dod Petrarkam iespēju radīt plašu pārskatu par Romas vēsturiskajiem notikumiem no tālas senatnes līdz savam dzīves laikam.

kas izbeigs savstarpējās ķildas un nesaskaņas. Pati Roma, pasaules valdniece, pastāvēs tik ilgi, kamēr pastāvēs pasaule.

Petrarka poēmā runā arī par sevi, par savu misiju — atjaunot Romas slavu. Scīpiona tēvs pareģo, ka pēc daudziem gadsimtiem piedzims jauneklis, kurš savā dzejā atskatisies uz tālo pagātni, stāstīs par Scīpiona varoņdarbiem — uz to viņu pamudinās sajūsma par senču varoņdarbiem un taisnības mīlestība. Šis dzejnieks kļūs par otru Enniju.

Poēmas nobeigumā dzejniekam Ennijam par Petrarku stāsta Homērs — šis jauneklis trimdā padzītās mūzas atgriezīs atpakaļ Helikonā. Savai poēmai viņš dos nosaukumu «Āfrika». Ticēdams saviem spēkiem un talantam, slavaskāres pamudināts, viņš Kapitolijā gūs triumfu.

Poēma «Āfrika» vēl nebija uzrakstīta, bet ziņas par to, ka dzejnieks Petrarka raksta grandiozu varoņepopeju, līdzīgu Vergīlija «Eneīdai», ātri izplatījās Francijā un Itālijā. Šo ziņu autors bija pats Petrarka. Vēstulēs draugiem viņš stāstīja par saviem nodomiem radīt darbu, kas būtu ne mazāk nozīmīgs kā Dantes poēma un kas slavētu Romas pagātni un izceltu Romas nozīmi nākotnē.

Vēstulē draugam Dionisijam da Borgam Sansepolkro, kurš dzīvoja Parīzē un kuram bija liela ietekme arī Neapoles valdnieka Roberta galmā, Petrarka rakstīja, ka viņš sapņo par lauru vainaga saņemšanu no Neapoles valdnieka rokām. Tādu pašu vēlēšanos viņš izteica arī Parīzes universitātes sekretāram Roberto de Bardi, cerēdams uz viņa labvēlīgo atbalstu. Petrarka nebija kļūdījies. 1340. gada 1. septembrī viņš saņēma divas vēstules — no Parīzes universitātes un no Romas senāta ar aicinājumu ierasties saņemt dzejnieka lauru vainagu. Petrarkam bija jāizšķiras, kurā pilsētā to saņemt. Viņš deva priekšroku Romai. Pēc dzejnieka domām, tas bija nozīmīgs fakts ne vien viņa paša, bet arī Romas valsts dzīvē. Paša dzejnieka sapnis bija tikt vainagotam Kapitolijā, iegūt tautas atzinību. Romas tautas suverenitāti un diženumu Petrarka slavēja savās vēstulēs.¹ Pāvestu atstātā pilsēta Petrarkas acīs bija «pasaules galvaspilsēta». Te bija zeme, kurā atdusas seno dzejnieku pīši.²

¹ Fam. II, 9.

² Fam. IV, 6; Canzoniere, kancone, 53.

Dzejnieks pats šaubījās, vai viņš ir tāda goda cienīgs. Lai pārliecinātos par to un gūtu atbalstu, viņš devās pie Neapoles valdnieka Roberta. Neapoles valdnieks bija viens no izglītotākajiem tā laika cilvēkiem — filozofs, literāts, liels antikās literatūras pazinējs. Petrarka viņu cienīja un uzskatīja par vēlamu visas Itālijas valdnieku.¹ Trīs dienas valdnieks pārbaudīja Petrarkas zināšanas; viņi pārrunāja Vergilija daiļradi. Beidzot dzejnieks sāka lasīt savas poēmas heksametros; skaistas, plūstošas rindas sen nedzirdētā latīņu valodā — tas viss radīja klausītājos dziļu sajūsmu. Daudzi atzina Petrarkas pārākumu par Vergiliju un Ciceronu.

1341. gada 8. aprīlī Petrarka Romas Kapitolijā tika kronēts ar lauru vainagu un reizē saņēma arī Romas pilsoņa nosaukumu. Laimīgs un apmierināts dzejnieks atstāja Romu. Atpakaļceļā viņš rakstīja Neapoles valdniekam: «Saņem laimīgu vēsti: aizmirstās mūzas apbalvoja manu talantu, lai arī mazu, bet viņām veltītu. Pateicoties tev, Romu un Kapitoliju pārņēma neparasts prieks. Varbūt kāds teiktu, ka tas ir sākums. Bet šis sākums bija nozīmīgs ar savu jaunumu, un tauta to saņēma ar gavilēm. Tradīcija vainagot ar lauriem, kas ir ne vien pārtraukta gadsimtu gaitā, bet pat aizmirsta dažādu politisku notikumu un apstākļu dēļ, no jauna atdzima mūsu laikmetā ar tavu aizbildniecību manā personā.»²

Šim notikumam bija liela un paliekoša nozīme. To uzsvēris arī Petrarka savā runā, ko viņš teicis Kapitolijā pēc lauru vainaga saņemšanas. Dzejnieks runāja par dzeju, par tās pagrimumu pēc Augusta Oktaviāna nāves, par to, ka dzeja viduslaikos tika nonicināta. Petrarkas triumsfs atdzīvināja interesi par dzeju. Tieši pateicoties dzejai, nekas vērtīgs neaiziet bojā, nekas nezaudē savu nozīmi un netiek aizmirsts, bet dzīvo mūžos. Būtībā Petrarka izvirzīja jaunu tēzi — dzejas objekts ir cilvēks un reālā īstenošana, nevis dievs un transcendentālais, kā tas viduslaikos bija pieņemts.

Padomju zinātnieks R. Hlodovskis Petrarkas runu Kapitolijā uzskata par Renesanses pirmo manifestu, par dzejnieka morālo un sabiedriski politisko tiesību deklarāciju.

¹ Fam. III, 7.

² Fam. IV, 7.

So deklarāciju tā laika sabiedrība pieņēma un atbalstīja.¹

Petrarkas runa Kapitolijā liecināja par viņa pasaules uzskata maiņu. Notika pavērsiens uz jaunu cilvēka un viņa dzīves nozīmes izpratni. Petrarka reabilitēja cilvēku, parādot viņu kā augsti attīstītu, radošu būtni, kas spēj aktīvi iedarboties uz dzīvi un sabiedrību.

Petrarkas triumfa nozīmi vispareizāk, domājams, skaidro padomju zinātnieks V. Lazarevs, proti — Petrarkas laikabiedrus pārsteidza un saistīja ne tik daudz viņa dzejas novatorisms, cik viņa cilvēciskais individuālisms. Kapitolijā vainagoja ne tik daudz dzejnieku, cik jaunā laika cilvēku, kura uzskatos progresīvākā sabiedrības daļa izjuta savu ideālu un tendenču iemiesojumu.²

No Romas Petrarka devās uz Parmu, kur tai laikā viņa draugs Aco da Korredžo bija gāzis tirāniju. Petrarka šo notikumu sveica kā Parmas atbrīvošanu, bet drīz vien piedzīvoja kārtējo vilšanos.

Parmā dzejnieks turpināja strādāt pie poēmas «Āfrika» un pabeidza to ļoti īsā laikā. No literārā viedokļa darbam daudz trūkumu. Galvenais varonis Scīpijs pārāk ideālizēts — viņš ir ļoti gudrs, tikumīgs, tāls cilvēku kaislībām. Varoņa tēls mākslots un sadomāts. Darbam trūkst episkā elementa. Dzejnieks stāsta par konkrētiem vēstures faktiem, maz šeit izdomas un fantāzijas. Taču poēmā ir arī poētiskas vietas — tā ir himna Romas varenībai un cilvēku varenībai.

Poēmā ir arī liriskais elements — stāsts par Sofonisbas un Masinisa mīlestību, par Sofonisbas traģisko nāvi. Domas par Lauru neatstāj dzejnieku — piektajā dziedājumā, stāstot par Sofonisbas traģisko likteni, autors viņas tēlā ir atveidojis Lauru. Sofonisbas tēls psiholoģiski dziļi tverts un aizkustinošs.

Atgriezies Aviņonā, Petrarka uzzināja, ka viņa brālis iestājies klosterī. Dzejnieku pārņēma šaubas, nemiers, satraukums — varbūt brālis rīkojies pareizi, gājis pareizo dzīves ceļu tāpat kā toreiz, kāpjot kalnā.

Tieši šajā laikā Petrarka sāka rakstīt savu slaveno traktātu «Par pasaules nicināšanu» (1342—1343). Agrāk

¹ Хлодовский Р. П. Франческо Петрарка. М., 1974, с. 15.

² Лазарев В. Н. Происхождение итальянского Возрождения. М., 1959, т. 2, с. 75.

šaubu brīžos dzejnieks vadījās no svētā Augustīna «Grēksūdzes», turpretī tagad viņš rakstīja darbu, lai izteiktu savas domas un šaubas. Traktātam «Par pasaules nīcināšanu» ir arī otrs nosaukums «*De secreto conflictu curarum mearum*» («Par manu tieksmju slepeno cīņu»). Darbs nav domāts plašām lasītāju aprindām; dzejnieks to rakstījis sev, cenzdamies izprast savu uzskatu pretrunas. Traktāts uzrakstīts dialoga formā; pavisam ir trīs sarunas. Kaut gan par pamatu autors ir ņēmis svētā Augustīna «Grēksūdzi», tomēr traktāts ir nevis grēksūdze, bet pārdomas par dzīves jēgu, par dvēseles mieru, par augstāko laimi. Šie jautājumi dzejniekam šķita ļoti svarīgi un nozīmīgi. Petrarka vairākkārt pie tiem atgriezās un darbu pārstrādāja. Traktātā diskutē Francisks, domāts pats autors, un svētais Augustīns.

Petrarkas un svētā Augustīna dialogs būtībā attēlo iekšējo cīņu paša Petrarkas apziņā. Augustīns traktātā pauž ortodoksālo, kristīgi askētisko viedokli. Petrarka aizstāv jaunā laika humānistiskos uzskatus. Viņš nav atteicies no kristiānisma, tā ētiskajām vērtībām, bet pilnīgi pieņemt šīs normas viņš nevar. Notiek asa diskusija par cilvēka dzīves uzdevumu izpratni, par tādiem jautājumiem kā nāve, mīlestība, slava. Abi ir vienis prāts, ka cilvēka rīcību nosaka prāts, bet domas ievirze abiem ir dažāda. Svētais Augustīns pamato savus askētiskos uzskatus pilnīgi loģiski — viss uz zemes ir pārejošs, maznozīmīgs. Ja cilvēks grib sasniegt pilnīgu dvēseles mieru, tad viņam vajag apzināties zemes dzīves un savas personības niecīgumu un pastāvīgi domāt par nāvi, gatavoties dzīvei pēc nāves.

Svētā Augustīna iedomātais ideālais cilvēks ir apveltīts ar gribasspēku un prasmi savaldīt sevi: «... esmu radīts augstākam uzdevumam, nevis tam, lai būtu savas miesas vergs.»¹

Petrarka nevar pilnīgi piekrist Svētā Augustīna uzskatiem; cilvēks ir dzīva būtne, tam ir ne vien prāts, bet arī dvēsele, jūtas, pārdzīvojumi. Trūkums, ciešanas, negods, nāve — visas šīs nelaimes pārsteidz cilvēkus neatkarīgi no viņu gribas. Nereaģēt uz šīm nelaimēm cilvēks nevar. Arī jautājumā par mīlestību abiem ir pilnīgi pretēja izpratne. Svētais Augustīns atzīst, ka dzejnieka mīlestība

¹ De contemptu mundi. Bernae, 1604, p. 52.

uz Lauru ir grēks. Petrarka uzskata, ka mīlestība var būt dažāda — atkarībā no mīlestības objekta: «...ja es degu kaislībā pret netiklu sievieti, tad mana kaislība ir ārprāts; bet, ja mani valdzinājis rets tikumības paraugs un es tiecos to mīlēt..., tad tā ir vislielākā laime...»¹

Petrarka aizstāv savu mīlestību, viņš runā par savas mīlestības garīgo raksturu: nekad viņš nemitējās mīlēt Lauru, jo viņas dvēseles skaistumu pat nāve nespēs iznīcināt. Petrarkas Laura ir zemes cilvēks, reāla sieviete, taču dzejnieks saka: «...viņas dvēseles skaistums arvien pieauga, un tieši šis skaistums, kas radīja mīlestību manā sirdī, arvien vairāk nostiprināja šo mīlestību.»²

Petrarka ir pateicīgs Laurai, jo viņa tā sirdī radījusi vislabākās jūtas un tikumus, likusi viņam augt: «Tāds, kādu tu mani redzi, — lai cik tas būtu maz — esmu kļuvis, pateicoties viņai. Un, ja esmu kļuvis pazīstams un guvis zināmu slavu, tad es nebūtu to sasniedzis, ja viņa ar savu krietnumu nebūtu modinājusi tos tikumus, kurus daba bija iesējusi manā sirdī...»³

Svētais Augustīns pārmet Petrarkam slavaskāri, kura pavadijusi viņu visu mūžu. «Visā savā nenogurstošajā darbībā, nakts stundu nomodā, tieksmē pēc zināšanām tu vienmēr domāji tikai par slavu. Tevi neapmierināja laikabiedru uzslava; tavas vēlmes sniedzās tālāk — tu domāji par slavu pēcnācēju vidū; ar šādu nodomu tu sniedzies pēc daudz augstākiem mērķiem. Tu ķeries pie Romas vēstures rakstīšanas no Romula līdz imperatoram Titam. Tas bija milzīgs darbs, kas prasīja daudz laika un pūļu. Vēl nepabeidzis šo darbu, nevaldāmas slavaskāres mudināts, tu it kā dzejas kuģī pārcēlies uz Āfriku, un tagad tu tik centīgi strādā pie «Āfrikas» dziesmām, ka citas grāmatas vairs neradīsi.»⁴

Petrarka izprot slavu citādi nekā Augustīns, taču abi saista šo jēdzienu ar nemirstību, kaut gan arī nemirstības izpratne abiem ir atšķirīga. Svētais Augustīns nemirstību saprot kā dvēseles nemirstību, un tādā skatījumā domas par zemes lietām, par slavu ir grēcīgas. Petrarka

¹ De contemptu mundi, p. 97.

² Ibidem, p. 103, 109.

³ Ibidem, p. 105—106.

⁴ Ibidem, p. 147—148.

nemirstību saprot laicīgā nozīmē — viņam nemirstību dos dzejnieka slava.

Traktāts «Par pasaules nicināšanu» dod iespēju izprast Petrarkas filozofiskos uzskatus. Šis darbs liecina, ka dzejnieks ir šaubījies, jutis sevī iekšējas pretrunas, bieži bijis neapmierināts. Brīžiem viņam licies, ka ar savu talantu, daiļrunību un zināšanām viņš neko nav sasniedzis. Petrarka nespēj atteikties no literārās darbības, nespēj atteikties arī no savām jūtām un mīlestības, kaut gan apzinās, ka līdz ar to mazinās viņa kristiāniskie tikumi.

Petrarka ir sācis apzināties sevi par jaunā laika cilvēku, sācis saprast savu uzskatu atšķirību un novirzīšanos no kristiānisma principiem. Atteikšanās no askētisma un pievēršanās jaunā laika uzskatiem bija grūts un mokošs process: bailes no pēcnāves dzīves, šaubas un neziņa neatstāja dzejnieku: «...neviens nezina, cik daudz es pārcietu un cik ļoti gribēju garīgi pacelties.»¹

Par šīm pašām problēmām Petrarka runā arī vecumdienu filozofiskajos darbos. Traktātā «Par līdzekļiem pret jebkuru likteni» (*De remediis utriusque fortunae*) (1354—1366) ir runa par to, kā saglabāt dvēseles mieru un līdzsvaru laimē un nelaimē. Autors it kā balstās uz reliģiju, aizstāv reliģijas dogmas, bet būtībā viņu interesē cilvēks un viņa garīgā pasaule. Cilvēka dzīvē ir daudz nelaimju, bet arī daudz laimes un prieka. Cilvēka dzīvi dara laimīgu gan dabas skaistums, gan dabas pārādību harmonija. Dabas pilnvērtīgākais radījums ir cilvēks. Petrarka aicina priecāties par zemes dzīvi, par visu to, ko cilvēkam dod zemes dzīve un daba.²

Traktātā «Par līdzekļiem pret jebkuru likteni» Petrarka skaidri izsaka savu viedokli, ka atteikšanās no zemes lietām, dzīves nicināšana ir sliktākais no visiem ļaunumiem. Tiek sme ātrāk aiziet no šīs dzīves ir neprāts. Petrarka par pareizāku atzīst to cilvēku rīcību, kuri, sekojami dabas likumiem, paildzina savu dzīvi ar pienācīgiem priekiem — līdz ar to viņi attālina vecumu un nāvi.³

Dabas un zemes dzīves, kā arī cilvēka dvēseles skaistumu Petrarka skata ar jaunā laika cilvēka acīm. Svēta-

¹ De contemptu mundi, p. 18.

² De remediis utriusque fortunae. Lyon, 1585, 2. grāmata, 93. diālogs.

³ Fam. XIV, I.

jam Augustīnam pievēršanās cilvēka dvēselei nozīmēja atteikšanos no zemes dzīves, tās noliegšanu, turpretī Petrarkam pievēršanās cilvēka pārdzīvojumiem, jūtām un pārdomām nozīmēja viņa apliecinājumu.

1347. gads ir ļoti nozīmīgs Petrarkas dzīvē. Šajā gadā Romā notika antifeodāls demokrātiska rakstura apvērsums, kuru vadīja tautas tribūns Kola di Rienco. Arī Kola di Rienco sapņoja par Romas nacionālo atdzimšanu. Balstīdamies uz Romas plebejiem, tautas tribūns atjaunoja Romas valsts suverenitāti, ierobežoja feodālās muižniecības privilēģijas un izsludināja Romu par visas Itālijas galvaspilsētu.

Petrarka ar sajūsmu sveica šo apvērsumu Romā. Viņa politiskie uzskati atbilda 1347. gada notikumiem. Viņš sūtīja tautas tribūnam un Romas tautai vēstules, mudinādamas cīnīties līdz galīgai uzvarai — labāk mirt brīviem nekā dzīvot verdzībā.¹ Dzejnieks bija pārliecināts, ka tautas antifeodālais noskaņojums kopā ar «jaunā valdnieka» gribu varētu būt tas spēks, kas apvienotu visu Itāliju.

Petrarka aicināja tautas tribūnu būt nežēligam pret feodālo muižniecību, brīdināja viņu no līdzjūtības un liberālisma. Tomēr Kola di Rienco izšķirošajā momentā nebija pietiekami principiāls un stingrs. Tieši tāpēc viņš arī cieta neveiksmi.² Šie politiskie uzskati arī noteica Petrarkas sabiedrisko un literāro darbību daudzu gadu otrā posmā.

1348. gads bija posta un nelaimju gads Petrarkas dzīvē. Mēra epidēmijā aizgāja bojā daudzi Petrarkas draugi — Parīzē mira Roberto de Bardi, Aviņonā kardināls Džovanni Kolonna, ar kuru Petrarka tā arī nepaspēja izlīgt un samierināties. Šajā gadā mira arī Laura.

Petrarka pats, vairīdamies no nāves briesmām, braukāja no pilsētas uz pilsētu — kādu laiku viņš dzīvoja gan Veronā, gan Parmā, gan Ferrārā, Kapri salā, Padujā. 1350. gadu pāvests bija pasludinājis par svēto gadu. No visām pusēm uz Romu plūda svētcēlnieki. Arī Petrarka devās uz Romu. Pa ceļam viņš iegriezās Florencē. Šī pilsēta viņu maz interesēja. Sava tēva dzimto pilsētu viņš neizjuta kā savu dzimteni.

Seit Florencē viņš pirmo reizi satikās ar Bokačo. Abus rakstniekus tuvināja kopējas intereses — abi bija antikās

¹ Fam. Vol. III, Variae, 48.

² Fam. XIII, 6.

senatnes entuziasti, lieli grāmatu mīļotāji, jaunā laika humānisti, pēc politiskajiem uzskatiem — demokrāti. Ar laiku abu rakstnieku draudzība nostiprinājās. Bokačo darīja visu, lai Florences pilsētas vadība uzaicinātu Petrarku dzīvot un strādāt Florencē. Petrarkam piedāvāja katedru Florences universitātē, atdeva kādreiz viņa tēvam konfiscēto īpašumu.

Petrarka tomēr nesteidzās atgriezties tēva dzimtajā pilsētā. Tam bija savs iemesls — Petrarka neticēja šai pilsētai. Viņš gribēja būt brīvs un neatkarīgs, viņam bija vajadzīgs klusums. Florence nevarēja to nodrošināt.

Petrarka atgriezās Voklīzā, lai varētu mierīgi strādāt, bet arī šeit viņš neatrada mieru. Pie viņa brauca daudzi cienītāji no Aviņonas un citām pilsētām, viņam piedāvāja augstus amatus. Petrarka no visa atteicās, bet labprāt pieņēma uzaicinājumu piedalīties kardinālu komisijā Romas konstitūcijas izstrādāšanai. Petrarka prasīja Romai tādu valdību, kura rēķinātos ar tautas interesēm un kurā nebūtu ārzemnieku.

Tieši šajā laikā (piecdesmito gadu sākumā) Petrarkam radās lielas nepatīkšanas sakarā ar viņa skeptisko attieksmi pret medikiem. Petrarka bija brīdinājis pāvestu Klementu VI neuzticēties medikiem, kuri savukārt, atriebdamies Petrarkam, izplatīja baumas, ka Petrarkas pastiprinātā interese par Vergilija daiļradi saistīta ar viņa pievēršanos maģijai. Šais valodās sāka ieklausīties jaunais pāvests Innocentijs VI.

Petrarka nolēma atstāt Voklīzu. Jau sen viņš bija sapņojis dzīvot Itālijā, kuru vienmēr uzskatīja par savu dzimteni. 1353. gadā viņš uz visiem laikiem atstāja Voklīzu.¹ Petrarkas dzīvē sākās jauns posms. Daudzas pilsētas aicināja dzejnieku pie sevis. Pāduja atgādināja viņam, ka viņš ir Padujas kanoniķis. Parmas pilsētā viņam bija sava māja, kur viņš varētu mierīgi dzīvot un strādāt. Parmas valdnieki Korredžo bija viņa cienītāji un draugi. Petrarku aicināja arī Francijas un Neapoles valdnieki, Venēcijas dodzs. Petrarka izšķīrās par Milānu, kur valdīja arhibīš-

¹ Jau svētais Augustīns Petrarkas traktātā «Par pasaules nicināšanu» mudina dzejnieku pārcelties uz Itāliju: «...aizmirsti pagātni, tiecies uz priekšu. Tu pārāk ilgi dzīvo ārpus dzimtenes..., tev laiks atgriezties mājās, jo dzīves vakars tuvojas...» (De contemptu mundi, p. 130.)

kaps Džovanni Viskonti, kura vārds bija nežēlības un noziedzības simbols.

Visi Petrarkas draugi un cienītāji bija pārsteigti un sašutuši par dzejnieka rīcību, sevišķi neapmierināts bija Bokačo. Petrarkam nācās pierādīt, ka viņš nav atteicies no savas politiskās pārliecības. Tas, ka Džovanni Viskonti ir tirāns, bija skaidrs arī Petrarkam. Bet kur gan Itālijā nebija tirānijas? Vēstulē draugam Bokačo un arī citos darbos Petrarka izsaka domu, ka nav zināms, kura tirānija ir smagāka — viena cilvēka vai daudzu cilvēku tirānija (domāta buržuāzijas vara Florencē): «Par mani vari neuztraukties... pat tad, kad citiem liekas, ka es atrodos vislielākajā atkarībā, pasaulē nav otra tāda cilvēka, kas būtu brīvāks par mani... Es domāju gara brīvību... Bet es nezinu, kāda atkarība ir grūtāka — būt atkarīgam no viena cilvēka, kā tas ir ar mani, vai būt atkarīgam no daudziem, kā tas ir ar tevi.»¹

Galvenais iemesls, kas mudināja Petrarku izšķirties par Milānu, bija politiskie apsvērumi. Milāna bija spēcīga pilsētvalsts. Tā varēja pretendēt uz politisko hegemoniju Apēnīnu pussalā. Milānas valdnieks arhibīskaps Džovanni Viskonti bija stipras gribas cilvēks, lepns un valdonīgs. Viņš mācēja savās rokās koncentrēt laicīgo un garīgo varu. Viņš bija pakļāvis savai varai lielāko Ziemeļitālijas daļu. Bez tam Džovanni Viskonti nopietni domāja par savas varas nostiprināšanu visā Itālijā.

Petrarka apzināti bija izšķīries par dzīvi Milānā, par kalpošanu Milānas tirānam. Vairākkārt vilies politiskajos notikumos (neveiksmīgais Kolas di Rienco apvērsums Romā, vilšanās Romas tautas varā, vilšanās «universiālās impērijas» atjaunošanā), Petrarka tomēr nebija atteicies no sava sapņa redzēt Itāliju vienotu un varenu. Šā mērķa sasniegšanai bija tikai divi ceļi — pilsētas-republikas un tirānijas. Republikāniskajā iekārtā viņš bija vilies; monarhijai viņš vēl ticēja, ticēja valdniekam — spēcīgai personībai, kas varētu apvienot visu Itāliju. Tāds valdnieks viņam šķita Džovanni Viskonti.

Pirmā humānista, Itālijas patriota un brīvības aizstāvja Petrarkas un nežēlīgā, viltīgā tirāna Viskonti tuvināšanās Petrarkas draugos un cienītājos radīja vilšanos. Atklāti izskaidrot savas rīcības cēloņus Petrarka nedrīkstēja,

¹ Sen. VI, 2.

jo tie bija saistīti ar Džovanni Viskonti tālākajiem plāniem. Daudzi pārmeta Petrarkam pieslēšanos tirānijai, politisko uzskatu nekonsekvenci.

Par Petrarkas uzskatiem tajā laikā liecina viņa vēstules un arī viņa praktiskā rīcība. Petrarka bija Džovanni Viskonti galma diplomāts un arī orators. Viskonti dzimta uzticēja viņam veikt svarīgus diplomātiska rakstura uzdevumus, piemēram, viņam tika uzdots noregulēt attiecības starp Venēciju un Dženovu, kuras ilgāku laiku karoja savā starpā. Petrarka mēģināja samierināt abas puses un panākt miera noslēgšanu. Kā galma oratoram Petrarkam bieži nācās attaisnot Džovanni Viskonti un viņa pēcnācēju rīcību citu pilsētvalstu priekšā.

Džovanni Viskonti drīz mira, bet viņa pēcnācēji kā personības un kā valstsvīri bija daudz vājāki nekā Džovanni Viskonti un piedzīvoja neveiksmes. Vairākas Ziemeļitālijas pilsētas noslēdza koalīciju pret Milānu. Petrarkas sapnis par Itālijas apvienošanu sabruka arī šoreiz. Dzejnieku pārņēma pesimisms par Itālijas politiskajiem apstākļiem un tās nākotni. 1361. gadā Milānā sākās mēris, un Petrarka atstāja šo pilsētu uz visiem laikiem.

Pēc tam dzejnieks kādu laiku dzīvoja Padujā, kur viņam bija māja. Kad arī Padujā sākās mēris, viņš pārcēlās uz Venēciju. Petrarka bija noguris no politiskajām neveiksmēm. Viņš gribēja būt projām no Itālijas, no visām politiskajām kildām un nesaskaņām. Venēcijā bija miers un drošība. Bet arī šajā pilsētā dzīvot bija grūti, jo Petrarkam nebija līdzekļu. Par māju un uzturu viņš bija spiests nodot pilsētas rīcībā savu bibliotēku, paturot tiesības izmantot to līdz sava mūža galam. Uz Petrarkas bibliotēkas pamatiem Venēcijā vēlāk izveidojās pirmā publiskā bibliotēka Eiropā. Dzejniekam drīz vien apnika arī dzīve Venēcijā. Petrarka patš domā, ka pie visa vainīgs ir vecums — nekur viņam vairs nav labi. Un tad viņš atgriežas Padujā.

Dzīves pēdējos gadus Petrarka pavadīja kopā ar savas meitas ģimeni Arkujā, nelielā pilsētiņā netālu no Padujas.

Seit Arkujā viņš arī nomira 1374. gada 19. jūlija naktī. Viņš nomira pie galda, pētījot Homēra «Odisejas» prozas tulkojumu latīņu valodā.¹ Petrarka mēģināja izprast

¹ So tulkojumu bija veicis labs grieķu valodas pratējs Leontijs Pilāts.

dzejas būtību un skaistumu. Piepildījās dzejnieka sapnis — mirt ar spalvu rokā pie atvērtas grāmatas — *vivendi scribendique finis*.¹

Dailrades trešajā posmā dzejnieks pabeidza traktātu «Par pasaules nicināšanu», sarakstīja «Bukoliskās dziesmas» («*Bucolicum carmen*» 1346—1357), «Vēstules dzejā» («*Epistolae metricae*» 1352), alegorisku poēmu «Triumfi» («*Trionfi*» 1350—1352) un divus filozofiskus traktātus: «Par līdzekļiem pret jebkuru likteni» («*De remediis utriusque fortunae*» 1354—1366) un «Par savu un daudzu nezināšanu» («*De sui ipsius et multorum ignorantia*» 1367—1370).

Šā perioda galvenie Petrarkas darbi bija latīņu valodā sarakstītās «Vēstules» un «*Canzoniere*» («Dziesmu grāmata»), kas uzrakstīta itāļu valodā.

Mūža beigās Petrarka vēlreiz pārskatīja visus savus manuskriptus, sakārtoja vēstules. Tās kļuva par nozīmīgu dokumentu dzejnieka politiski ētisko uzskatu interpretēšanai. Visas itāļu valodā rakstītās vēstules dzejnieks iznīcināja kā nevēlamus lieciniekus — šais vēstulēs bija pārāk daudz konkrētu faktu. Rakstnieka nodoms bija atstāt nākamībai tikai tās vēstules, kurām bija principiāla nozīme, kuras savu autoru raksturoja kā jaunā laika cilvēku, rakstnieku, zinātnieku un publicistu. Ar savām vēstulēm Petrarka bija licis pamatu epistolārajam stilam, aizsācis epistolāro publicistiku.

Petrarka bija sastādījis trīs vēstulju krājumus: «*Epistolae de rebus familiaribus*» («Vēstules par personiskām lietām» 1353—1366), «*Epistolae sine titulo*» («Vēstules bez adrese» 1360), «*Epistolae seniles*» («Vecumdienu vēstules» 1361—1374). Petrarka pats tika sakārtojis savas vēstules hronoloģiski, lai rastos priekšstats par viņa dzīves gaitu un garīgo attīstību, kā viņš pats ir izteicies kādā no savām vēstulēm.²

Vēstules adresētas konkrētām personām, bet faktiski tās domātas plašām lasītāju aprindām. Vēstules forma deva iespēju vienu vai otru jautājumu apskatīt rakstniekam vēlamā aspektā. Dažas vēstules būtībā ir nelieli traktāti par kādu konkrētu jautājumu. Kopumā Petrarkas vēstules atgādina dienasgrāmatu vai memuārus, dod bagātīgas ziņas

¹ Dzīves un darba beigas.

² Fam. XXIV, 13.

par rakstnieka dzīvi, viņa zinātniskām interesēm, literāriem meklējumiem. Daudzas vēstules raksturo Petrarku kā politiķi un publicistu, kurš Itālijas sarēžģītajos apstākļos centās rēķināties ar dzīves realitāti, atteikdamies valsts un tautas interešu labā no saviem uzskatiem un pārliecības.¹

Petrarka savās vēstulēs parāda tipizētu jaunā laika cilvēka tēlu. Šis cilvēks ir vispusīgi izglītots, viņu interesē daudzi dzīves aspekti un dažādi jautājumi — gan sabiedriskie, gan politiskie, gan nacionālie. Šo vēstulu varonis ir cilvēks, uz kuru orientēties nākamās paaudzes.

Kā tādu jaunā laika cilvēku Petrarka tēlo sevi arī «Vēstulē nākamajām paaudzēm». Dzejnieka nodoms bija pastāstīt par sevi, saviem darbiem, par pasaules uzskata veidošanos, par neapmierinātību ar savu dzīves laiku un šīs neapmierinātības cēloņiem.

Ipašu vietu ieņem vēstulu krājums «Epistolae sine titulo». Vēstulu tematika asi kritiska un vērsta pret augstākās garīdzniecības amorālo dzīves veidu. Vēstules rakstītas draugiem, tomēr adresāti nav nosaukti. Šīs vēstules bija domātas publicēšanai tikai pēc autora nāves.

Petrarka un viņa laikabiedri par nozīmīgākiem darbiem uzskatīja tos, kas sarakstīti latīņu valodā. Pats Petrarka par savu labāko darbu uzskatīja poēmu «Āfrika». Bet visi šie darbi drīz vien kļuva tikai par zinātnisku pētījumu objektiem.

Nozīmīgākais un svarīgākais Petrarkas daiļradē ir viņa mīlestības lirika, viņa soneti, veltīti iemīļotajai Laurai. «Canzoniere» jeb «Dziesmu grāmata» sarakstīta itāļu valodā. Darbu veido divas daļas: «Madonnai Laurai — dzīvai» («*In vita Madonna Laura*») un «Madonnai Laurai — mirušai» («*La morte di Madonna Laura*»). Darbs piedzīvojis 9 redakcijas². Krājumu devītajā redakcijā autors sastādīja pēdējā savas dzīves gadā; tas ietver 366 dzejoļus — 317 sonetus, 29 kancones, 9 sekstīnas, 7 balādes, 4 madrigālus. Dzejoļu tematika arī ir dažāda. Te ir mīlas un politiska rakstura dzejoļi, veltījumi draugiem, dzejoļi par morāles un sadzīves tēmām.

¹ Корелин М. С. Очерки итальянского Возрождения. М., 1910, с. 112—113.

² Франческо Петрарка. Избранное. Автобиографическая проза. Сonetы. М., 1974, с. 417—418.

«Dziesmu grāmata» ir Petrarkas lirikas augstākais sasniegums, kas liecina, ka dzejnieks ir lielisks formas meistars, labs literatūras pazinējs, domātājs, humānists un dziļš psihologs. Stāstot par savu mīlestību, ciešanām un izmisumu, dzejnieks visu uzmanību pievēršis ne vien sava «es» problēmām, bet arī jaunā laika cilvēka garīgajai pasaulei. Viņa lirikā, tāpat kā filozofiskajos traktātos, izskan pretrunas starp viduslaiku askētiskajiem uzskatiem un jaunu pasaules skatījumu, pārdomas par dzīves niecību un īslaicību, jūsma par dabu, sievietes skaistuma apbrīna. Petrarkas lirikai gan piemīt «jaunā maigā stila» dzejas iezīmes, taču viņa iemīļotās tēls nav dievišķā skaistuma simbols, bet gan konkrēts un reāls sievietes tēls.

De Sanktiss Petrarkas liriku raksturo šādi: «Dante ir pacēlis Beatriči līdz visumam, viņš kļuva par šā visuma sirdsapziņas sludinātāju. Petrarka visumu koncentrēja Laurā; no Lauras un sevis viņš radīja savu pasauli... Petrarkas pasaule ir mazāka, tā ir Dantes milzīgā vispārinājuma neliels fragments, bet šis fragments ir noslēgts veselais; tā ir pilnvērtīga, konkrēta pasaule, dota attīstībā, pakļauta analīzei, izpētīta līdz visslēptākajiem dvēseles dziļumiem.»¹

«Dziesmu grāmata» ir nobrieduša cilvēka stāsts par jaunības gadu jūtām un pārdzīvojumiem, par atraidītu mīlestību, par veltām cerībām, skumjām, ilgām un sāpēm; jūtas un kaislības ir klusinātas, jo dzejnieks vairāk tikai atceras pagātnē notikušo.

Mīlestības sonetu sakārtojums tikai daļēji ir hronoloģisks; ir arī atkāpes hronoloģijā, kuru iemeslu grūti noteikt. Daži soneti ir tematiski grupēti, daži tematiski līdzīgi soneti atrodami dažādās vietās. Daudzu sonetu sakārtīšanas laiku nav iespējams noteikt.

Tēlojuma veids ir psiholoģiski reālistisks. Autors ir atteicies no lirikā valdošā zinātniskuma un abstraktuma, viņš ir bagātinājis itāļu dzeju ar jaunā laika humānistisku dzīves un cilvēka izpratni.

Tēlojuma objekts ir paša dzejnieka iekšējā pasaule, pārdzīvojumi, kurus viņš skata ar jaunā laika cilvēka acīm un attiecīgi arī analizē. Tas Petrarkam bija iespējams

¹ Санктис Ф. История итальянской литературы. М., 1963, т. I, с. 317—318.

tapēc, ka viņš šajā laikā ir jau gados vecs, bet stāsta par savu jaunības mīlestību.

«Dziesmu grāmatas» tematika un struktūra norādīta jau pirmajā sonetā. Dzejnieks stāsta par savu nelaimīgo mīlestību, kura radījusi viņa dvēselē jūtu mulsumu — tāpēc arī viņa dziesmai būs dažāds skanējums. Dzejnieks neatvainojas lasītājam — viņš ir pārliecināts, ka viņu saprātīs tie, kas paši nelaimīgi mīlējuši. Petrarka arī zina, ka dažs labs par viņu pasmiesies, jo brīžiem viņš patiešām bijis pārāk naivs, nodevies veltām cerībām, līdz guvis atziņu, ka viss šai pasaulē ir iznīcīgs un nenozīmīgs.

«Dziesmu grāmatā» apdziedātās mīlestības stāsts ir vienkāršs un reizē sarežģīts, jo mīlestība šeit nav parādīta attīstībā. Stāstam gandrīz nav sižeta. Galvenais ir dzejnieka pārdzīvojumi — skumjas, ilgas, izmisums, domas par nāvi. Liekas, ka viena un tā pati tēma varētu radīt vienmuļību. Taču dzejnieks prasmīgi variē un parāda tās pašas jūtas un pārdzīvojumus dažādā skatījumā un gradācijās.

Dzejnieka atmiņas par mīlestību uz Lauru sakārtotas puslīdz hronoloģiski, un tas arī veido it kā zināmu sižeta līniju.

Šis mīlestības stāsts ir vienkāršs un skumjš. Tā bija Lielā piektdiena, kad viņš pirmo reizi ieraudzīja Lauru. Mīlestība nāca pēkšņi un negaidīti (sonets, 3.). Sākumā dzejnieka mīlestība ir kaisliba, kuras spēks atbaida Lauru; viņa kļūst atturīga, slēpj savu skaistumu no dzejnieka acīm (sonets, 11). Bet jau drīz, vēl Aviņonas periodā, Petrarkas dzejā ieskanas cita mīlestības izpratne, citi mīlestības motīvi. Mīlestība vairs nav kaisle, tā ir tieksme pēc garīga cēluma un skaistuma. Šai ziņā interesants ir sonets (13.), proti, kad Lauras sejā atplaiksni mīlestības stars, viņas debesu skaistums aizsedz visu. Dzejnieks svēti ikvienu šīs mīlestības brīdi, kas paceļ viņu līdz augstākās patiesības izpratnei. Šai sonetā skaidri saskatāma «jaunā maigā stila» ietekme, kas mīlestību saprot kā tieksmi pēc dvēseles cēluma, pēc tikumības vārda visaugstākajā nozīmē, kuras avots ir dievs. Šā stila poēzijai Petrarka nekad īsti nav pievērsies, bet tās ietekme viņa dzejā ir manāma.

Mīlestība uz Lauru garīgi veido dzejnieku, atvairot jaunās dziņas (sonets, 85.). Donna Laura dzejniekam liekas līdzīga debesu būtnei (sonets, 156.). Brīžiem Laura ir ciet-

sirdīga, nežēlīga (sonets, 44.). Dzejniekam zūd cerība uz laimīgu mīlestību; dvēseles miera nav un nebūs, jo nelaimīgā mīlestība ir kā lāsts — «tik nepelnīts un naidīgs» (sonets, 57.). Mīlestība ir lāsts un reizē arī laime, tā devusi dzejniekam skaistākos dzīves mirklus (sonets, 61.). Dzejnieks nevar atteikties no šīs mīlestības; doma par Lauru nepamet Petrarku arī tad, kad viņš ir atstājis Avignonu, bēgdams no Lauras (sonets, 176.).

Petrarka dzīvo savu jūtu un sapņu pasaulē, un tā ir pretrunīga. Dzejnieks saprot, ka viņa mīlestība brīžiem ir jutekliska, ka viņš no šīm jūtām nevar atbrīvoties (sekstina, 22.). Viņu satrauc doma, ka šāda mīlestība ir grēcīga (sonets, 68.), viņš cenšas to sevi nomākt. Taču nekur «Dziesmu grāmatā» Petrarka nepauž askētisma viedokli, neatsakās no laicīgās mīlestības.

Dzejnieks mēģina parādīt mīlestību reālā laika aspektā, mēģina radīt šķietamu priekšstatu par tās attīstību. Viņš nebeidz skaitīt, cik gadu pagājis, kopš iemīlējies, un joprojām mīl Lauru (soneti — 62., 107., 118., 122., 212.). Pēc Lauras nāves ir aizritējuši vēl desmit gadi (sonets, 364.), bet nekas nav mainījies, nekas nav rimis, un dvēsele nespēj iegūt mieru.

Parādās arī jauna tēma — ilgas pēc miera. Dzejnieks ir noguris no sāpēm un veltām cerībām, viņš grib atbrīvoties no bezcerīgās mīlestības, taču nespēj — viņš gribētu bezgalīgi lūkoties savas mīlotās sejā (sonets, 122.). Dzejnieks nezaudē cerību, ka viņa mīlestība gūs atsaucību, modinās mīlas jūtas iemīlotās sirdī (sonets, 131.). Mīlestība ir tik dziļa, ka no tās viņu spēs atraisīt tikai nāve (sonets, 196.).

«Dziesmu grāmatas» pirmās daļas beigās atrodami soneti, kuros autors runā par Lauras slimību un skandāluma priekšnojautu par Lauras nāvi. Ja Laura mirs, tad arī dzejnieka dzīvei vairs nebūs nekādas nozīmes (sonets, 218.).

Pēc Lauras nāves dzejnieks meklē mierinājumu vientulībā Voklīzā, kur katrs dabas stūris viņam atgādina Lauru (sonets, 288.). Dzejnieka noskaņojums mainās. Viņš joprojām mīl Lauru, bet viņa mīlestība kļuvusi mierīgāka, nosvētāka. Mirusī Laura dzīvo dzejnieka atmiņā. Viņa kļuvusi tam tuvāka, cilvēciskāka. Autors viņu iedomājas tādu, kādu viņš to būtu gribējis redzēt dzīvu. Laura ir laimīga; viņa iegājusi debesu valstībā, skata vaigā pašu dievu, bet aiz visiem šiem debesu jaukumiem nav aizmirsusi

dzejnieku. Laura parādās tam gan sapnī, gan nomodā, lai mierinātu to (sonets, 359.), viņa aicina dzejnieku sekot viņai debesu valstībā.¹

Arī šajā «Dziesmu grāmatas» daļā netrūkst šaubu un sirdsapziņas pārmetumu par laicīgo mīlestību; pēdējos sonetos (364.—366.) izskan nožēla par veltīgo mīlestību, par bezmērķīgi izšķiesto dzīves laiku, domas par nāvi un visa iznīcību. Dzejnieks nebaidās no nāves, bet, sapratis cilvēka dzīves jēgu un vērtību, viņš negrib no tās šķirties.

«Dziesmu grāmatā» risināta arī otra tēma — par slavu; lietojot metaforas par Lauru-mīlestību un par lauru-slavu, dzejnieks atzīstas, ka nevaldāma kaisle dzen viņu pie lauru koka, kura rūgtais auglis nemazina viņa sāpes — nedod remdinājumu nedz mīlestībā, nedz tieksmē pēc slavas (sonets, 6.). Laura, saņēmusi ziņu par dzejnieka apbalvošanu ar lauru vainagu, saprot, ka slavaskāre un slava ir atņēmusi viņai dzejnieku (sonets, 129.). Dažos sonetos Lauras vārds mijas ar vārdu *l'aura* — vēsma. Dzejnieks, uzticējies savu dzīves laivu šai vēsmai, ir cerējis sasniegt ostu, bet viņa laiva tikusi dzīta pretī «daudziem rifiem» (sonets, 80.). Tā nav vārdu spēle vien, tā ir jauna tēma Petrarkas dzejā.

Tematiskā ziņā «Dziesmu grāmata» tuva Petrarkas filozofiskajiem traktātiem. Līdzās mīlas dzejoļiem krājumā iekļauti arī filozofiska un politiska satura soneti un kancones. No politiskajiem dzejoļiem sevišķi slavenas ir kancones «Mana Itālija» un «Cēlais gars», kā arī antiklerikāla satura soneti (soneti, 136.—138.), kas vērsti pret pāvesta kūrijas amorālo dzīves veidu. Temātu dažādība atspoguļo humānista Petrarkas plašo interešu loku, viņa aktīvo atsaukšanos uz visām aktuālākajām laikmeta problēmām.

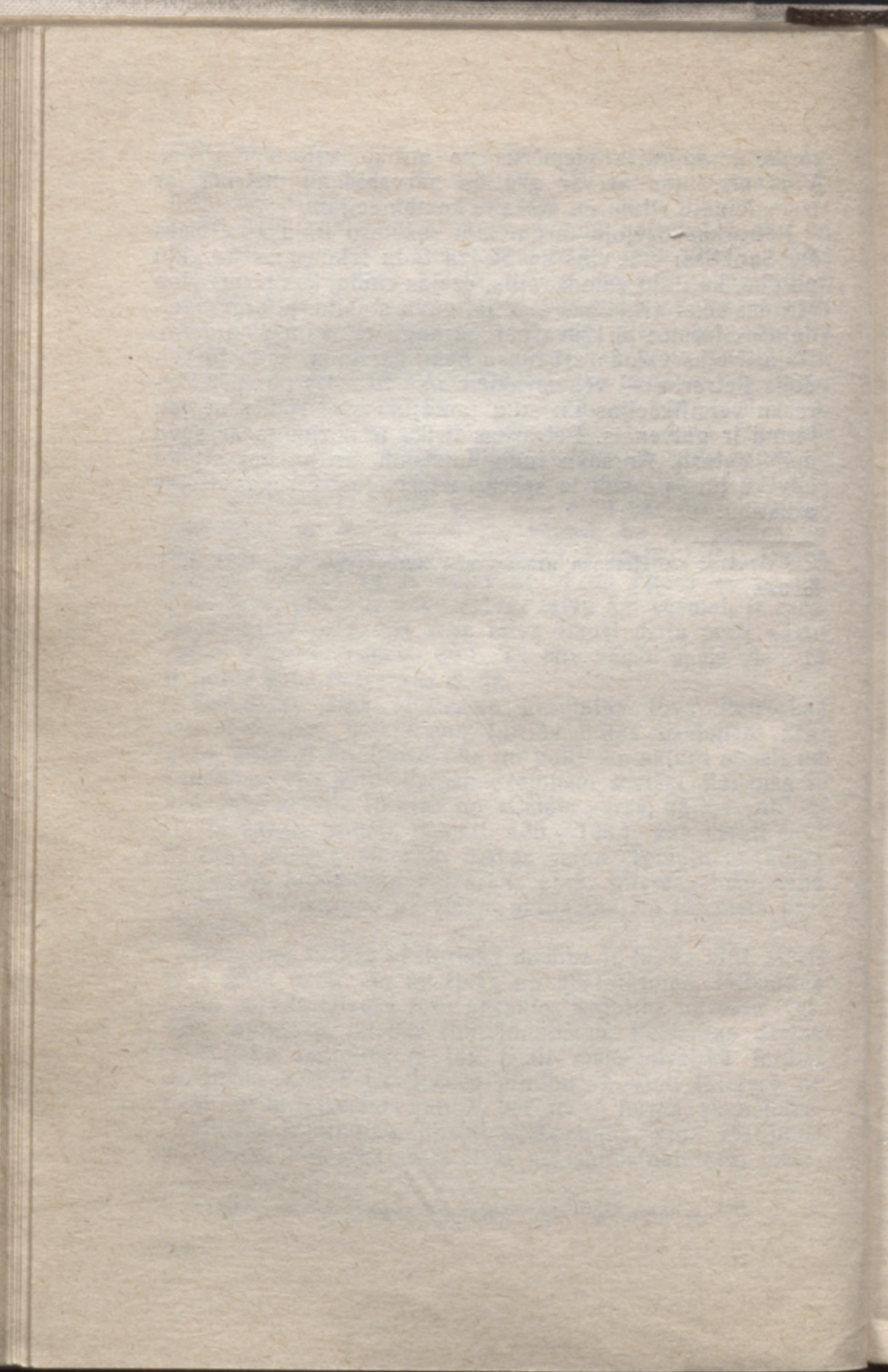
Petrarkas lirikas vēsturiskā nozīme ir tā, ka viņš atbrīvoja itāļu dzeju no mistikas un abstraktuma. Petrarkas lirika parāda cilvēka jūtu pasaules bagātību un daudzveidību, apliecina cilvēka individuālismu. Petrarkas dzejas raksturīga īpatnība ir tās izcili mākslinieciskā forma. Dzejnieks meklē izteiksmes pilnību — viņu interesē ne tikai vārdā ietvertais saturs, bet arī tā forma, skanējums. Dzejnieka tēlojumam piemīt gleznainība, viņa vēstījums ir tēlainis. Petrarka bieži lieto arī salīdzinājumus, meta-

¹ *Петрарка Фр. Избранная лирика. М., 1953, канциона, 120.*

foras, izraugoties piemērus no antīko autoru darbiem. Viņš aizraujas arī ar grūtību pārvarēšanu metrikā, ar izsmalcinātu ritmu un atskaņu kombinācijām.

Petrarkas dzejoļu formu labi raksturo itāļu zinātnieks De Sanktiss: «...viņš sasniedza tādu izteiksmes līdzekļu pilnību, ka itāļu valoda, stils, dzejas rinda, kas pirms viņa atradās tikai attīstības stadijā, guva stabilu, pilnīgi izveidojušos formu; tā kļuva par paraugu tālākām paaudzēm. Itāļu dzejas valoda arī mūsu dienās ir tāda, kādu to veidojis Petrarka — vēl nevienam nav izdevies pārspēt Petrarku versifikācijas un stila jautājumos.»¹ Tomēr ne jau forma ir galvenais. Petrarkas lirika ir nozīmīga ar savu dziļo saturu. Ar savu individuālismu, ar prasmi attēlot cilvēku jūtu pasauli tā spēcīgi ietekmējusi Eiropas dzejas attīstību.

¹ Санктис Ф. История итальянской литературы. М., 1963, т. 1, с. 329.

arbūt tu par mani būsi ko dzirdējis (kaut gan ir apšaubāms, ka tik nenozīmīgs un maz pazīstams vārds būs nonācis tik tālu cauri laikiem un zemēm) un varbūt tu vēlēsies zināt, kas par cilvēku esmu bijis un kāds ir bijis manu darbu liktenis, sevišķi to darbu, par kuriem ziņas līdz tevīm būs nonākušas vai kuru nosaukumu tu vismaz būsi dzirdējis. Protams, spriedumi par mani būs dažādi, jo parasti katrs runā tā, kā viņu pamudina runāt patikšana, nevis patiesība, un nav mēra nedz slavēšanai, nedz pelšanai.

Esmu bijis viens no jūsu bara, vienkāršs cilvēciņš, ne pārāk augstas, ne zemas kārtas.

Mana dzimta (kā par sevi saka valdnieks Augusts) ir sena.

Pēc dabas biju taisnīgs un kautrīgs, ja tikai manu raksturu nebūtu samaitājis kaitīgs paradums. Pusaudzā gados daudz maldījos, jaunībā biju aizrautīgs, vecumā pieredze man iemācīja, ka patiesība ir tas, par ko jau agrāk biju lasījis, proti, ka jaunība un bauda ir niecība; pareizāk, par to mani pārliecināja visa radītājs, kas ļauj nelaimīgajiem mirstīgiem maldīgi lepoties tukšā uzpūtībā, lai vēlāk, kaut arī ar nokavēšanos, atcerēdamies savus grēkus, tie iepazītu sevi.

Augums man jaunībā bija ne visai spēcīgs, bet ļoti veikls, mans ārējais izskats nebija pārāk glīts, bet tāds, kas varētu patikt jaunības gados: laba sejas krāsa, ne visai gaiša, ne arī melnīgsnēja, dzīvas acis un ļoti laba redze, kas pēc sešdesmitā dzīves gada pēkšņi kļuva tik vāja, ka bija, kaut arī pret paša gribu, jālieto brilles. Visu dzīves laiku esmu bijis stiprs un vesels, taču vecums pieveica mani ar parastajām vecuma kaitēm.

Esmu dzimis trimdā Areco pilsētā 1304. gada pirmdienā, 20. jūlijā. Mani vecāki, pēc izcelšanās florencieši, bija godīgi, ne visai bagāti un, lai teiktu taisnību, pat trūcīgi un no dzimtenes izraidīti. Es vienmēr esmu nīcinājis bagātību — ne tāpēc, ka to nevēlētos, bet tāpēc, ka ienīdu grūtības un rūpes, nešķiramās bagātības pavadones. Man nerūpēja krāšņas dzīres: vienkāršs dzīves veids un

pieticīgs uzturs mani darīja daudz laimīgāku nekā visus Apicija pēcnācējus ar viņu izmeklētajiem ēdieniem.

Tā saucamās dzīres man nekad nav patikušas, jo tām ir sveša mērenība un labi tikumi; es vienmēr esmu uzskatījis, ka nogurdinoši un nevajadzīgi šim nolūkam sasaukt citus un ne mazāk — pašam piedalīties. Bet nekas patīkamāks man nav bijis kā sēsties pie galda kopā ar draugiem, kās negaidīti ieradušies, un nekad es neesmu baudījis ēdienu ar patiku bez galdabiedra.

Nekas man tā nav nepaticis kā greznība, ne vien tāpēc, ka tā ir ļaunums un pretēja pazemībai, bet arī tāpēc, ka greznība ir saistīta ar grūtībām un nemieru.

Jaunības gados es cietu no ļoti kaislīgas, bet reizē vienīgās un skaistas mīlestības un būtu cietis vēl ilgāk, ja šo jau saplakušo uguni nebūtu izdzēsusi skarbā, bet man vajadzīgā nāve. Būtu labi, ja es varētu teikt, ka esmu bijis pilnīgi brīvs no kaislībām; bet, ja es to teiktu, tad melotu; to gan droši varu teikt, ka es, kaut gan jaunības kaisles un temperamenta aizrauts, vienmēr esmu dvēselē nolādējis šo nīcību.

Drīz vien, sasniedzis dzīves četrdesmito gadu, būdams vēl enerģijas un spēka pilns, es atmetu šo nekrietnību un izdzēsu no atmiņas tik pilnīgi, it kā nekad nebūtu sievieti uzskatījis; šo faktu es atceros kā vislielāko laimi manā dzīvē un pateicos dievam, ka mani, vēl dzīves spēku pilnu, atbrīvoja no nicināmas un man tik ienīstas verdzības. Bet es pāreju pie cita.

Augstprātību esmu iepazinis, bet citos, ne sevī; un, lai cik mazs arī biju, es vienmēr pēc sava sprieduma biju vēl mazāks. Manas dusmas ļoti bieži kaitēja man pašam, nekad citiem. Es ļoti tiecos pēc skaistas draudzības, un esmu bijis visuzticīgākais draugs. Es droši lielos ar to, jo zinu, ka runāju taisnību. Es biju ātras dabas cilvēks, bet viegli aizmirsu apvainojumus un nekad neaizmirsu labdarību. Es biju valsts vadītāju un valdnieku labvēlības un dižciltīgo draudzības aplaimots tik lielā mērā, ka tas citos radīja skaudību.

Tāds jau ir veco cilvēku liktenis, ka viņi ļoti bieži apraud tuvo cilvēku nāvi. Ievērojamākie mana laikmeta valdnieki mīlēja un cienīja mani, bet es nezinu — kāpēc: iespējams, ka viņi paši to nezināja. Un ar dažiem valdniekiem man bija tādas attiecības, it kā viņi nāktu pie manis, ne es pie viņiem; viņu augstais stāvoklis deva

man daudz labuma un nesagādāja nekādas nepatīkšanas. Tomēr es vairījos no daudziem, kurus ļoti mīlēju. Man bija iedzimta tāda brīvības mīlestība, ka es visiem spēkiem vairījos no tiem, kuru vārds likās neatbilstošs brīvībai. Es biju apdāvināts vairāk ar vidēju nekā asu prātu, spējīgu uz visa labā un derīgā studijām, bet sevišķa interese man bija par ētiku un dzeju. Ar laiku zaudēju interesi par dzeju un pievērsos svētajiem rakstiem, kuros izjutu apslēptu pievilcību un kurus kādreiz biju noniecinājis; dzeja man patika tikai kā rota.

Ar sevišķu centību es pievērsos antikās senatnes studēšanai, jo man nekad nav patikusi šodiena, un, ja mani nebūtu saistījusi mīlestība uz tuviniekiem, es gribētu būt dzimis jebkurā citā laikmetā un aizmirst šo, prātā pārceldamies citos laikos.

Tāpēc arī ar aizrautību lasīju vēsturnieku darbus, tomēr viņu pretrunas mani mulsināja; šaubīgos gadījumos es vadījos vai nu no lietu patiesīguma, vai arī no rakstnieku autoritātes.

Mans runas veids bija skaidrs un pārliecinošs, kā daži teica, bet man pašam likās — vārgs un neskaidrs.

Parastā sarunā ar draugiem un paziņām es nekad nerūpējos par dailrunību un brīnos, ka imperators Augusts par to ir domājis. Bet, tiklīdz man likās, ka pati lieta vai vieta, vai klausītājs prasīja ko citu, es pieliku zināmas pūles; cik veiksmīgi man tas izdevās, to es nezinu — par to lai spriež tie, kuriem es runāju.

Galvenokārt es domāju par to, lai dzīvi nodzīvotu labi, un maz vērtēju to, ko runāju; meklēt slavu vienīgi ar runas spožumu ir tukša godkāre.

Un, lūk, gan liktenis, gan mana griba tā ir izkārtājuši manu dzīves laiku līdz pat šodienai.

Pirmo dzīves gadu, un arī ne visu, es pavadīju Areco pilsētā, kur daba mani radījusi; nākamos sešus gadus dzīvoju Inčizā, tēva lauku mājā, četrdesmit jūdzes no Florences.

Pēc manas mātes atgriešanās no trimdas astoto dzīves gadu pavadīju Pizā, deviņo gadu un nākamos gadus dzīvoju Viņpusalpu Gallijā, Ronas upes kreisajā krastā, pilsētā, kuras nosaukums ir Aviņona. Seit Romas augstākais priesteris ilgi turēja un vēl tagad tur apkaunojošā trimdā Kristus baznīcu. Kaut gan pirms dažiem gadiem pāvests Urbāns V šo trimdu bija atcēlis, tas viņam pašam,

izrādās, nedeļa neko; un es sevišķi smagi pārdzīvoju to, ka viņš nožēloja šo labo darbu. Ja pāvests būtu mazliet ilgāk dzīvojis, viņš, bez šaubām, būtu sapratis, kāda man šķita viņa rīcība. Man rokā jau bija spalva, kad viņš atstāja savu slavējamo nodomu reizē ar dzīvību. Nelaimīgais! Cik labi viņš būtu varējis nomirt svētā Pētera altāra priekšā un savās paša mājās! Jo tad, ja tie, kas nāca viņa vietā, būtu palikuši Romā, viņš būtu laba darba ierosinātājs; ja viņi atstātu Romu, tad viņa nopelns būtu jo redzamāks un viņu vaina jo skaidrāka. Bet šī žēlošanās ir pārāk gara un nevietā.

Tātad tur, straujās upes krastos, vecāku uzraudzībā es pavadīju bērnību un pēc tam visu jaunību vieglprātīgās izpriecās, tomēr ne bez ilgākiem pārtraukumiem.

Cetrus gadus nodzīvoju Karpentrā, nelielā pilsētiņā uz austrumiem no Aviņonas. Saīs abās pilsētās apguvu gramatikas, dialektikas un retorikas pamatus, cik daudz to atļāva mans toreizējais vecums. Cik daudz tas ir, to tu, dārgais lasītāj, pats saproti.

No turienes devos uz Monpeljē pilsētu, lai studētu jurispudenci; tur es pavadīju otrs četrus gadus. Pēc tam devos uz Boloņu, kur nodzīvoju trīs gadus un noklausījos visu civiltiesību kursu. Es būtu daudz sasniedzis vēl jaunības gados, kā daudzi domāja, ja būtu turpinājis iesākt. Taču, atbrīvojies no vecāku aizbildniecības, atteicos no šīm studijām — ne tāpēc, ka man nepatīktu likumu autoritāte, kura, bez šaubām, ir ļoti liela un liek domāt par Romas senatni, kas mani iepriecina, bet gan tāpēc, ka likumi tiek izkropļoti cilvēku nekrietnības dēļ. Man nepatika mācīties to, ko negodīgi izmantot es negribēju, bet godīgi izlietot nevarēju. Ja arī es gribētu to darīt, tad manu nodomu godīgums tiktu piedēvēts nezināšanai.

Un tā divdesmit divus gadus vecs es atgriezos mājās; par mājām es saucu to trimdas vietu Aviņonā, kur dzīvoju kopš pusaudža gadiem, jo paradums taču ir tikpat kā otra daba.

Tajā laikā es jau biju kļuvis pazīstams, un izcili vīri sāka meklēt pazišanos ar mani. Kāds tam iemesls? Atzīstos, ka tagad es to nezinu un brīnos par to, bet tad gan nebrīnījos, jo, kā tas jaunībā ir, šķitu sev katra pagodinājuma cienīgs. Visciešākās saites man bija ar slaveno un dižciltīgo Kolonnu ģimeni. Kolonni toreiz ļoti bieži apmeklēja Romas kūrīju, pareizāk būtu teikt — piešķīra spo-

žumu Romas kūrījai. Viņi mani uzaicināja un parādīja tādu godu, kāds nepienāktos man pat tagad, bet toreiz — nekādā ziņā. Slavenais un nesalīdzināmais Džakopo Kolonna, toreizējais biskaps Lombezā, kuram līdzīgu nezin vai kādreiz esmu redzējis vai redzēšu, aizveda mani uz Vaskoniju. Tur, pie Pireneju kalniem, laipnā saimnieka un viņam tuvu stāvošu personu sabiedrībā es pavadīju tik brīnišķīgu vasaru, ka vienmēr, atcerēdamies šo laiku, nopūtišos. No turienes atgriezies, es daudzus gadus pavadīju pie viņa brāļa kardināla Džovanni Kolonnas, nevis kā pie pavēlnieka, bet kā pie tēva; pat vēl vairāk — es dzīvoju pie viņa kā pie vismīļākā brāļa un jutos brīvi kā savās mājās.

Tai laikā mani pārņēma jauneklīga degsme apceļot gan Franciju, gan Vāciju; un, kaut gan es saviem labvēliem norādīju citus iemeslus, lai pamatotu savu aizbraukšanu, tomēr īstais iemesls bija kaislīga vēlēšanās daudz redzēt.

Sajā ceļojumā es pirmo reizi redzēju Parīzi un priecājos uzzināt, kas patiess un kas izdomāts par šo pilsētu tiek stāstīts. Atgriezies es devos uz Romu, kuru redzēt bija man karstākā vēlēšanās jau kopš bērnības. Romā es tā iecienīju šīs ģimenes augstsirdīgo tēvu Stefāno Kolonu, cilvēku, kurš varētu līdzināties jebkuram no senatnes izcilajiem vīriem, un arī viņam biju tik mīļš, ka, varētu teikt, nebija nekādas atšķirības starp mani un kuru katru no viņa dēliem. Šā izcilā cilvēka mīlestība un labvēlība pret mani palika nemainīga līdz pat viņa dzīves pēdējām dienām; tāpat arī mana mīlestība pret viņu dzīvo sirdī vēl tagad, un tā neizdzisis, pirms neizdzisišu es.

Pēc atgriešanās no Romas, nevarēdams ilgāk paciest dvēselē ieviesušos apnikumu un riebumu pret visu, bet it sevišķi pret šo vispretīgāko pilsētu (Aviņonu), sāku meklēt patvērumu, kas būtu līdzīgs mierīgai oāsei, un atradu mazu, vientuļu un patikamu ieleju, kura saucas «Slēgtā», piecpadsmit jūdžu no Aviņonas, kur sākas visu avotu valdniece Sorga.

Šīs vietas skaistuma valdzināts, es pārcēlos turp ar savām grāmatām.

Mans vēstījums būtu garš, ja es turpinātu stāstīt, ko es tur darīju daudz un daudz gadu laikā.

Galvenais, ka visi mani darbi, kuri ir iznākuši, tur bija vai nu uzrakstīti, vai aizsākti, vai iecerēti, un šo darbu bija tik daudz, ka daži no tiem līdz pat šim laikam mani

nodarbina un nedod miera. Mans gars, tāpat kā ķermenis, bija spējīgs veikt vairāk ar veiklību nekā ar spēku. Tāpēc daudzus darbus, kuri man likās viegli pēc ieceres, bet izrādījās grūti izpildāmi, es atstāju nepabeigtus.

Seit pati šīs vietas daba pamudināja mani sākt bukolicu dziesmu, pastorāla žanra darbu, tāpat arī divas grāmatas par vientuļo dzīvi, veltītas Filipam, izcilam vīram, kas toreiz bija Kavaljonas mazais bīskaps, bet tagad ir Sabīnijas galvenais bīskaps-kardināls; viņš vienīgais no maniem draugiem ir palicis dzīvs un mīlēja mani un mīl nevis bīskapa pienākuma pēc, kā Ambrozijs mīlēja Augustīnu, bet kā brālis.

Man, šais kalnos klejojot, svētās nedēļas sestajā dienā radās doma un neatlaidīga vēlēšanās sacerēt varoņpoēmu par slaveno Scipionu Afrikāni Vecāko, kura vārds nezina kāpēc man bija dārgs jau no bērnu dienām. Šo darbu, ko toreiz biju sācis rakstīt ar lielu aizrautību, drīz vien, aizņemts ar citām rūpēm, atstāju nepabeigtu.

Bet grāmatai, kuru — es nezinu: paša darba dēļ vai manas veiksmes dēļ — daudzi bija iemīļojuši agrāk, nekā iepazinuši, es devu nosaukumu «Āfrika» pēc tās satura.

Laikā, kad es šeit uzkavējos, vienā dienā, cik tas arī nebūtu savādi, man pienāca divas vēstules — viena senāta vēstule no Romas pilsētas, otra no Parīzes universitātes kanclera. Abas aicināja mani saņemt dzejnieka lauru vainagu — viena uz Romu, otra — uz Parīzi. Šīs vēstules modināja mani jauneklīgu augstprātību. Domādams, ka esmu tā goda cienīgs, kādu man piešķir tik lieli vīri, — nevis apsvērdams savus nopelnus, bet citu liecības, — es tomēr kādu laiku svārstījos, kam lai dodu priekšroku. Tāpēc prasīju padomu vēstulē jau agrāk pieminētajam kardinālam Džovanni Kolonnam. Viņš dzīvoja tik tuvu kaīmīņos, ka, uzrakstījis viņam vēlu vakarā, es otrā dienā pirms trijiem jau varēju saņemt viņa atbildi. Sekodams viņa padomam, nolēmu, ka priekšroka jādod Romas autoritātei; par viņa padoma ievērošanu liecina divas manas vēstules viņam.

Tātad es devos ceļā, un, lai gan, būdams jauns, biju ļoti labvēlīgs savu darbu tiesnesis, tomēr kautrējos palauties uz saviem ieskatiem par sevi pašu vai arī uz to cilvēku liecībām, kuri mani aicināja, lai gan nav nekādu šaubu, ka viņi to nebūtu darījuši, ja neuzskatītu, ka esmu piedāvātā goda cienīgs.

Tāpēc nolēmu vispirms doties uz Neapoli un ierados pie ievērojamā valdnieka un filozofa Roberta, lai viņš izteiktu savus spriedumus par manu darbu. Viņš bija ne vien slavens valdnieks, bet arī izcils zinātnieks, vienīgais mūsu laika valdnieks, kas interesējās par zinātni un krietnumu.

Es vēl tagad brīnos, cik augstu viņš mani vērtēja un cik laipni uzņēma; es domāju, lasītāj, arī tu brīnīsies, ja uzzināsi par to.

Uzklausījis manas ierašanās iemeslu, viņš kļuva neparasti priecīgs, domādams, ka tā ir jauneklīga uzticēšanās viņam, un varbūt arī domādams, ka tas gods, pēc kā es tiecos, nav šķirams no viņa slavas, jo es viņu biju izvēlējies par vienīgi cienīgo tiesnesi no visiem mirstīgajiem.

Ko vairāk? Pēc neskaitāmām sarunām par dažādiem jautājumiem un pēc tam, kad viņam bija parādīts mans darbs «Āfrika», viņš tik ļoti priecājās par to, ka lūdza kā lielu pagodinājumu veltīt šo poēmu viņam. Es, protams, nedz varēju, nedz gribēju to liegt. Beidzot viņš noteica man dienu sarunai tieši par to jautājumu, kura dēļ biju ieradies. Viņš noturēja mani pie sevis no dienas vidus līdz vakaram. Tā kā, tematam paplašinoties, bija skaidrs, ka laika ir maz, viņš turpināja sarunu ar mani divās nākamajās dienās. Tādā veidā viņš trīs dienas pārbaudīja manas trūcīgās zināšanas. Trešajā dienā viņš nāca pie atziņas, ka esmu lauru vainaga cienīgs. Viņš piedāvāja man saņemt vainagu Neapolē un visādi centās mani pārliecināt tam piekrist. Tomēr mana mīlestība uz Romu uzvarēja tik liela un cienījama valdnieka neatlaidību. Redzēdams manu nelokāmo nodomu, viņš deva man sūtņus un vēstuli Romas senātam, kuram viņš oficiāli apliecināja savu ļoti labvēlīgo atzinumu par mani.

Toreiz šis valdnieka atzinums bija patiešām atbilstošs daudzu cilvēku un it sevišķi manis paša atzinumam.

Sodien es neatzistu par pareizu nedz valdnieka, nedz manis paša, nedz toreiz līdzīgi domājošo cilvēku spriedumu, jo valdnieku vairāk ietekmēja mīlestība un labvēlīga attieksme pret manu jaunību nekā vēlēšanās būt patiesam.

Es devos uz Romu. Kaut arī nebiju šā goda cienīgs, tomēr, ticēdams tik autoritatīvai atsauksmei, es, būdams vēl nepiedzīvojis skolnieks, ieguvu dzejnieka laurus. Romieši, kuri piedalījās šajā svinīgajā notikumā, skaļi gaviļēja. Par šiem notikumiem man ir vēstules kā dzejā, tā

prozā. Šis lauru vainags neko nav devis manām zināšanām, bet gan ir modinājis ļoti daudzos cilvēkos skaudību. Stāsts par to būtu daudz garāks, nekā vieta šeit atļauj.

Un tā no Romas es devos uz Parmas pilsētu, kur pavadīju kādu laiku. Parmas valdnieki Korredži pret mani bija ļoti labvēlīgi un laipni, lai gan paši savā starpā naidojās. Viņi pārvaldīja valsti pēc tādas pārvaldes formas, kādu cilvēki neatceras nekad šai valstī bijušu, un es paredzu, ka tādas arī nebūs vēlāk mūsu laikmetā.

Es nebiju aizmirsis saņemto godu un uztraucos, lai nerastos par mani priekšstats, ka neesmu tāda goda cieņīgs. Kad kādu dienu, kalnos uzkāpis, biju nejauši nonācis Selvapjanā Regīnas apvidū aiz Entijas upes, šeit, neparastā dabas skata pārsteigts, no jauna ķēros pie pārtrauktā darba «Āfrika». Likās, ka apdzisusi dvēseles degsme atkal uzliesmoja. Tajā dienā es uzrakstīju maz; pēc tam vairākas dienas no vietas katru dienu nedaudz rakstīju, līdz kamēr, atgriezies Parmas pilsētā un sameklējis vientuļu un klusu māju, kuru vēlāk nopirku un kura arī tagad pieder man, es ar tādu aizrautību šo darbu neilgā laikā pabeidzu, ka pats vēl tagad brīnos.

No turienes es atgriezos pie Sorgas avota un atkal dzīvoju Alpu vientulībā. Sai laikā man aiz muguras bija jau trīsdesmit četri gadi. Ilgi uzturējos gan Parmā, gan Veronā, un visur, paldies dievam, tiku labi uzņemts, daudz labāk, nekā es spētu to izteikt.

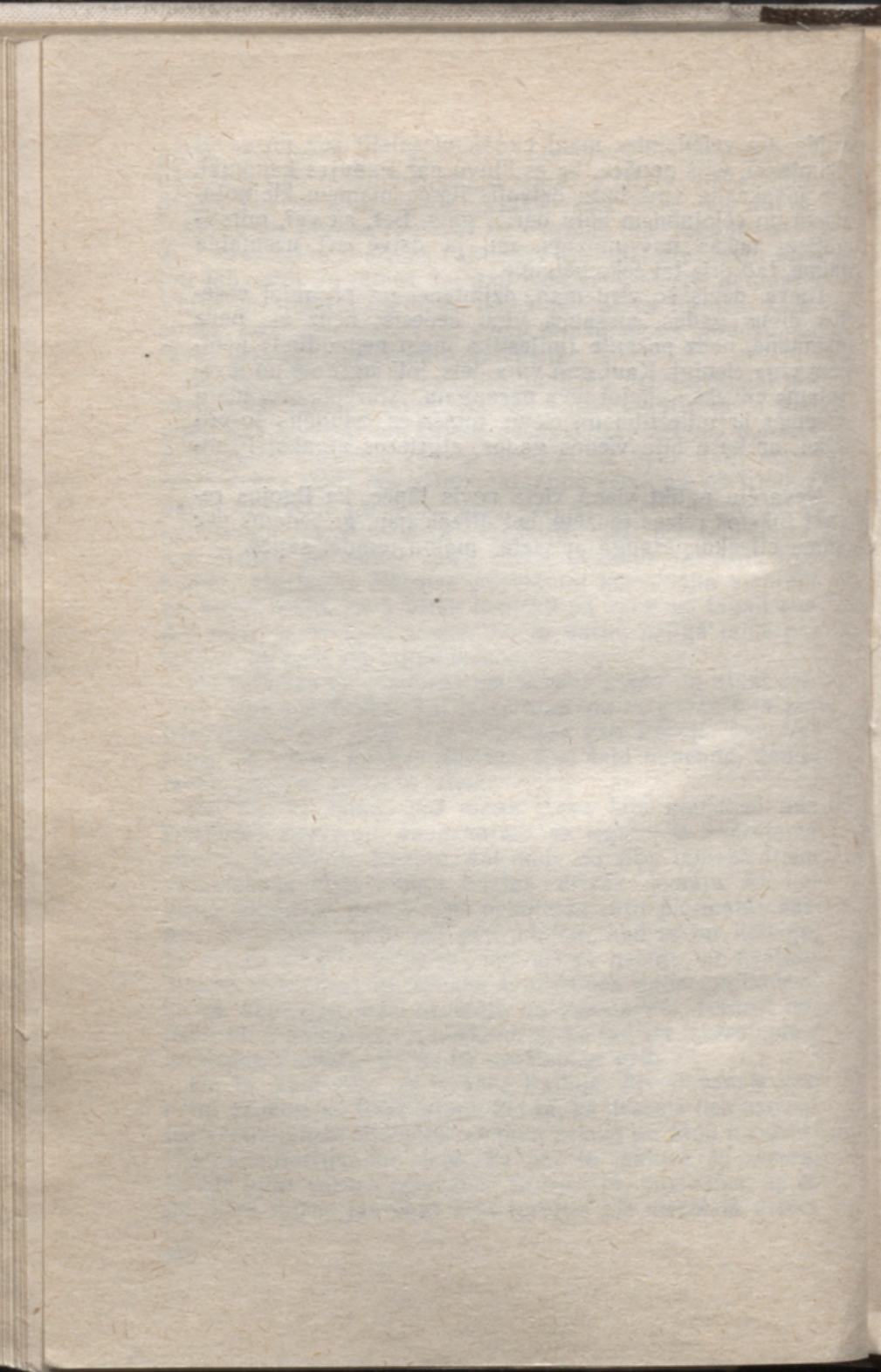
Pēc ilgāka laika, kad mana slava bija nonākusi līdz Džakomo Karrāram Jaunākajam, es ieguvu šī ievērojamā cilvēka labvēlību. Nezinu, vai kāds no viņa laikabiedriem valdniekiem bijis viņam līdzīgs, drīzāk domāju, ka neviens. Daudzus gadus viņš nemitējās sūtīt pie manis sūtņus un vēstules man pat pāri Alpiem, kad es tur dzīvoju, kā arī uz Itāliju, vienalga, kur arī es nebūtu, ar neatlaidīgiem lūgumiem un tādiem draudzības apliecinājumiem, ka es, kaut gan neko necerēju no varenajiem, beidzot nolēmu viņu apmeklēt un noskaidrot, ko tad šis ievērojamais un nepazīstamais cilvēks tik neatlaidīgi grib.

Un tā, kaut vēlū, es ieradus Padujā. Šis slavenais vīrs mani uzņēma ne tikai laipni, bet tā, kā debesīs tiek uzņemtas svētlaimīgas dvēseles, ar tādu prieku un tādu nenovērtējamu mīlestību un cieņu, ka par to jāklusē, jo neceru, ka tas būtu vārdos izsakāms. Starp citu, zinādams, ka es jau kopš agras jaunības biju turējies pie klerikālā dzīves

veida, un vēlēdamies mani ciešāk piesaistīt sev un savai dzimtenei, viņš panāca, ka es kļuva par Padujas kanoniķi. Un jāsaķa, ja viņš būtu dzīvojis ilgāk, maniem klaiņojumiem un ceļojumiem būtu darīts gals. Bet, ak vai, mirstīgajiem nekas nav mūžīgs, un, ja dzīvē arī uzsmaida laime, tad drīz tai seko nelaime.

Dievs, devis šo vīru man, dzimtenei un pasaulei veselus divus gadus, aizsauca viņu debesis; nedz es, nedz dzimtene, nedz pasaule (mīlestība mani nemaldina) nebijām viņa cienīgi. Kaut gan viņa dēls, ļoti izglītots un ievērojams cilvēks, sekojot tēva paraugam, izturējās pret mani vienmēr ar mīlestību un cieņu, tomēr es, zaudējis šo cilvēku, ar kuru biju vienos gados, atgriezos atpakaļ Francijā.

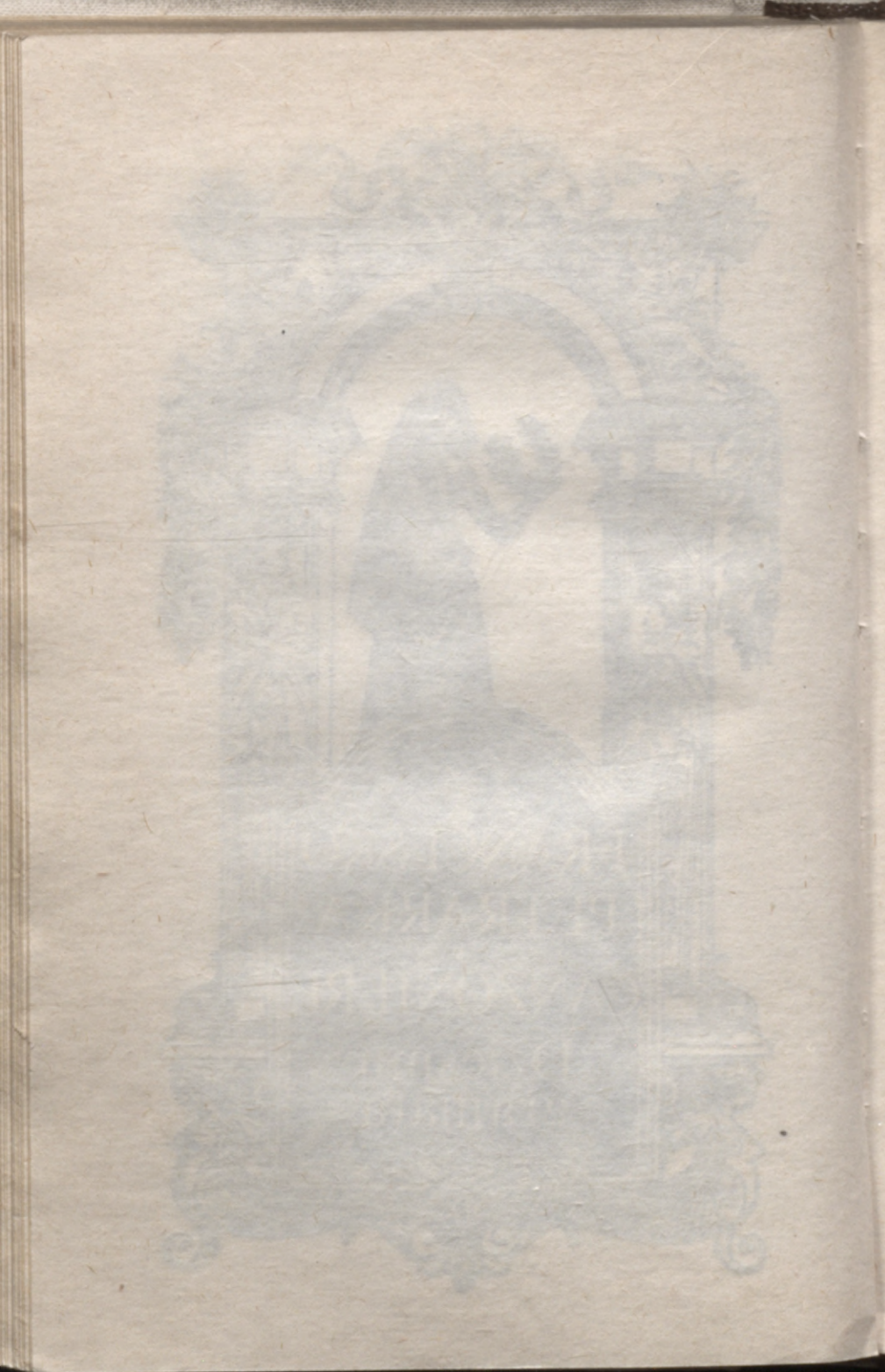
Nevarēju palikt vienā vietā nevis tāpēc, ka ilgojos redzēt tūkstoš reizes redzēto, bet drīzāk gan, gribēdams pēc slimu cilvēku parauga ar vietas maiņu remdēt sāpes.

FRANČESKO
PETRARKA
CANZONIERE

Dziesmu
grāmata

1. (I)

MADONNAI LAURAI — DZIVAI

kuri klausāties, kā manu dzeju
Auž nopūta, ko sirdī ieraišījis
Es tiku tad, kad, donnu ieraudzījis,
Vairs nespēju no viņas novērst seju, —

Šais vārsnās, kurās noskumstu un smeju,
Prom cerības un sāpes atraidījis,
Pie tā, kurš mīlestību izbaudījis,
Es izlūgties sev līdzjūtību eju,

Kaut apzinos, ka esmu visiem kļuvis
Jau sen par apsmieklu un dzīve mana
Vien rūgtu vilšanos man nesīs tagad.

Jo viss, ko šajos murgos esmu guvis:
Kauns, nožēla un skaidra zināšana,
Ka zemes prieki tā kā sapnis pagaist.

2. (II)

Tām tūkstoš pārestībām darīt galu
Bij atriebīgais Amors iecerējis
Un, savu loku slepus sameklējis,
Jau nāves bultai asināja galu.

Kaut sirdi sev un acis bruņās kalu
Es, savam tikumam vēl noticējis,
Jau nāvīgs sitiens sirdī triecās spēji
Seit, lejā, kur ikviena bulta salūst.

Tik apmulsis no uzbrukuma straujā
Mans tikums jutās tad, lai attopoties
Tas varētu pats šķēpu paņemt rokā

Vai arī, stāvēt klinšu korē kraujā,
Jau laikus mani pasargāt no mokām,
No kurām man nav lemts vairs atbrīvoties.

3. (III)

Tas bija todien, kurā nestaroja
Pat saule, skumdama par pestītāju,
Kad jūsu daiļo acu valdzinājums
Uz mūžu mani, donna, savalgoja.

Bet savā bezrūpībā es joprojām
No mīlas dieva bultām nedomāju
Pat slēpties: drošs un pašpaļāvīgs gāju,
Kur ļaužu posts ir manu divkāršoja.

Bij Mīla nākusi tik negaidīti,
Un manā priekšā vārti atdarījās
Uz grūtu mocību un sāpju loku.

Bet, manuprāt, tas godu nedarīja
Jums, donna, mani cauršaut tādā brīdī,
Pat neparādot savās rokās loku.

4. (IV)

Tas, kurš it visus mūžam piemeklējis
Ar savu brīnumaino gaišredzību;
Kurš radījis šo abu sfēru zību
Un Jupiteram Marsu pakļaut spējis;

Kurš, zemes virsū nākdams, gaismu lējis
Pār Svētos Rakstos slēpto patiesību;
Kurš Pēterim un Jānim savu gribu
Paust viņu zemes gaitās novēlējis, —

Nav dzimis Romā, lai to aplaimotu,
Bet Jūdu zemē gan, jo vairāk viņam
Par visu nabadzība patikusi.

Un tomēr devis sauli pilsētiņai
Viņš tādu, kura visu ieliksmotu,
Jo daiļā donna tajā piedzimusi.

6. (VI)

Es dzenu kaisli tā kā ķēvi traku
Pa pēdām tai, kas viegliņa un strauja
No visiem Mīlas valgiem ārā raujas
Un man pa priekšu aiztraucas pa taku.

Kaut arī kaislei iestāstīdams saku
Skriet īstās pēdās — tā man nepakļaujas:
Te pēkšņi apstājas, te apkārt šaujas,
Jo pati Mīla vienmēr iet tai blaku.

Un, tiklīdz kaisle velk uz savu pusi,
Es sajūtos tad pilnīgi tās varā,
Un tā vai pašai nāvei virsū dzenas

Vien tādēļ, lai, pie laura pieskrējusi,
Man rūgtu augli noplūktu no zara,
Kas liek vēl stiprāk sūrstēt rētām senām.

7. (VII)

Miksts dūnu pēlis, laiskums, negausība
Ir padzinuši tikumību projām.
Mēs savu garu tiktāl pazemojam,
Ka miesas kārēs noplok mūsu griba.

Drīz zudīs mums pat debess labvēlība,
Caur kuru savas dzīves iemiesojam,
Jo tā kā muļķi jau to uzlūkojam,
Kam Helikonā strautu aizsākt gribas.

Kā tiko lauru mums! Kā gribas slavas!
«Ei, filozofij, netaisies pa kājām!»
Kliedz ļaužu bars, kas alkst pēc baudas lētas.

Maz līdzgaitnieku bijis ceļā tavā.
Un tieši tāpēc, draugs, lai neatstājas
Nekad tev sirds no mērķa iecerētā.

9. (IX)

Kad planēta, šī laika rādītāja,
No jauna Vērša zīmē mājo nāk,
Tās staru vainags spoži mirdzēt sāk,
Un visa zeme atkal izrotājas.

Gan pauguri, gan krasti puķēm klājas,
Un vilņo āres aizvien skanīgāk.
Pat dziļumos, kur gaismā nenonāk,
Viss it kā pats no sevis dzemdinājas,

Ikvienā aizmetnī pa auglim riešot.
Vien viņa, kuras daiļo acu stari
Sarp citām donnām saules spozmē laistās,

Pat manī raisot mīlas domas skaistas
Un visu savu uzcītību viešot,
Nekad man nespēs dāvēt pavasari.

10. (X)

Sai cēlā kolonnā ir balstījušās
Tās cerības, ko latīņi sev smeļas.
Pat Jupitera dusmas to no ceļa
Līdz šim vēl novirzīt nav varējušas.

Seit nevis pilis lepni izslējušās,
Bet egles, priedes, dižskābarži ceļas,
Un pāri kalnam bieza migla veļas,
No kura dziedot mūzas nonākušas.

Seit prāts mūs uznes augstu debess jomās,
Un lakstīgala, kura vientulīga
It visu nakti bēdājas un skumst,

Liek sirdīm ietrīsēties mīlas domās.
Bet visas dailes liekas nepilnīgas,
Jo tevis, mana kunga, nav starp mums.

11. (XI)

Sev noņemt smalko plīvuru pat ēnā
Jūs, donna, pārstājāt,
Kopš manī tādu kaisli sajūtāt,
No kuras asinis skrien straujāk vēnās.

Un tikām, kamēr sevī slēpu viņu,
Man jūsu seja smaīdu nežēloja
Un vienmēr jūsu vēlīgums bij lemts.
Bet, tiklīdz mani Amors atmaskoja,
Jūs matus piesedzāt ar lakatiņu
Un jūsu laipnais skatiens kļuva remds.

Tā viss, ko ilgojos, man tika ņemts.
Bet, ja jūs skatīt plīvurs liegs,
Tad līdz pat nāvei mani neaizsniegs
Vairs jūsu daiļo acu gaisma rēnā.

12. (XII)

Ja liktenis par mani apžēlotos
Un es šīs skaudrās mokas izturētu;
Ja savas dzīves laikā pieredzētu,
Ka jūsu acis, donna, aptumšotos;

Ka jūsu zelta mati sudrabotos,
Bet vainagi un drēbes izbalētu
Un arī daiļā seja savītētu,
Dēļ kuras es pat nāvei rokās dotos, —

Tad, Milas iedrošināts, varbūt nāktu
Jums izstāstīt par savām mokām kvēlām,
Un jūs vairs manu mūžu nenomāktu.

Kaut arī laiks liek izgaist jūtām cēlām,
Nav tomēr tā, ka reizēm nepienāktu
Man atspaidis kāds no nopūtām šīm vēlām.

16. (XVI)

Iet projām sirmgalvis no dzimtām mājām,
Kur mūža vakars varētu tam pienākt,
Un atstāj tuviniekus, četrās sienās
Par viņa aiziešanu vaimanājam.

Tik tikko vilkdams vēl uz priekšu kājas
Šais sava mūža novakares dienās,
Viņš paklupis no jauna augšā slienas,
No iecerētā mērķa neatstājas

Un beigu beigās tiešām nonāk Romā,
Lai aizgrābts brīdi raudzītos tai tēlā,
Ar kuru drīz cer tikties debesīs.

Tā arī mana sirds, ko bēdas nomāc,
Cer, donna, ka ikvienā būtnē cēlā
Tā jūsu daiļos vaibstus ieraudzīs.

17. (XVII)

Es nemitīgi asaras tad leju
Un dziļās nopūtās bez gala slīgstu,
Kad paguris zem bēdu nastas likstu
Un šajā pasaulē jūs neuzeju.

Vien ieraugot jūs, atkal liksmi smeju
Un tā kā senāk jūsu priekšā tvikstu,
Un tikām drošs par sevi justies drikstu,
Cik ilgi nenovēršu no jums seju.

Bet sastingst mana sirds, kad ejat projām,
No manis savas acis novērsusi,
Un padarāt par nakti gaišu dienu.

Gars atstāj sirdi tad, ko atslēgusi
Ir Mīla, lai jums sekotu joprojām
Un mani pamestu šeit gluži vienu.

18 (XVIII)

Kad savās domās esmu tajā pusē,
Kur laistās manas donnas acu gaisma,
Tad, sajutis, kā dedzina šī gaisma,
Vairs miera nerodu nevienā pusē.

Man bail, ka arī sirdi kādā pusē
Drīz beigu brīdim tuvinās šī gaisma,
Un tā kā aklais taustos, kam šī gaisma
Nāk nezinošam līdz jebkurā pusē.

Bet, savā priekšā ieraudzījis nāvi,
Es bēgu, ir no kaisles aizbēgt tiecos,
Kas man pa pēdām staigā tā kā vienmēr.

Gals šā vai tā, bet baidos piesaukt nāvi,
Lai nenoskumtu ļaudis, jo es tiecos
Liet vientulībā asaras kā vienmēr.

20. (XX)

Man reizēm kauns, ka līdz šim nemācēju
Jūs, donna, savās vārmās izdaudzināt,
Bet, kopš jūs spējāt mani savaldzināt,
Es daiļāku par jums vairs neredzēju.

Vēl savu rakstāmpalvu nevarēju
Es pienācīgi spožu uzasināt
Un sava prāta visspēcībā zināt,
Cik grūtu darbu sev tad iecerēju.

Jo, tiklīdz lūpas atdarīt es tiecos,
Balss gluži nespēcīga krūtīs kļāvās.
Vai tā maz spētu celties debess jumā?

Un tad, kad pāri pergamentam liecos,
Prāts, roka, spalva bezspēcīgi ļāvās
Tos uzvarēt jau pašā iesākumā.

Ikvienai dzīvai radībai virs zemes,
 Kaut dažai labai nīstama ir saule,
 Lemts apdarīt šīs zemes gaitas dienā,
 Jo, tiklīdz debess jumā atmirdz zvaigznes,
 Steidz vieni mājup, citi nobēg mežā,
 Lai atpūstos, pirms atkal sārtos ausma.

Vien man, kad atkal sārtu rīta ausma
 Pār tumsību, kas klājusies virs zemes,
 Un zvēri pamodušies klejo mežā, —
 Liek nemitīgās nopūtās sligt saule,
 Kaut tad, kad redzu iemirdzamies zvaigznes,
 Jau ilgojos, lai drīzāk nāktu diena.

Bet tad, kad jau ir satumsusi diena
 Un svešā malā tumsu klievē ausma,
 Es raugos turp, kur cietsirdīgās zvaigznes
 Vērpj ciešanas ikvienam mums virs zemes,
 Un nolādu to dienu, kurā saule
 Kā zvēru mani apspīdēja mežā.

Es neticu, vai naktī klejo mežā
 Tik negants zvērs kā tā, ko redzu dienā
 Un kuras dēļ man nemīla pat saule.
 No viņas nespēj glābt nedz miegs, nedz ausma,
 Jo manī, māla krislītī virs zemes,
 Dedz nerimstošu kaisli spožās zvaigznes.

Pirms pārnākšu pie jums, o, spožās zvaigznes;
 Pirms atgriezīšos savā mīlas mežā
 Un sabirzīšu pišļos apakš zemes,
 Es vēlos: kaut ar viņu viena diena
 Man būtu mūžība; kaut rīta ausma
 Spēj sārtot tikmēr, kamēr noriet saule.

Mēs būtu kopā tad, līdz noriet saule.
 Pār mums tad starotu vien spožās zvaigznes
 It visu nakti. Nesārtotu ausma.
 Un donna nepārvērstos zaļā mežā
 Kā nimfa, kuru ieraudzījis dienā
 Bij Foibs un centies apskaut to virs zemes.

Bet man ir mūžam jāpaliek šai mežā.
Tumst atkal diena, iekvēlinot zvaigznes,
Un tāls ir rīts, kad uzlēks mana saule.

31. (XXXI)

Šī cēlā dvēsele, kas uzsākusi
Pirms laika jau uz jaunu dzīvi doties,
Visgreznākajās drēbēs rotājoties,
Sev mantos debess laimīgāko pusi.

Starp Veneru un Marsu nonākusi,
Pat saules spozmei tā liks aptumšoties,
Un viņas dīvā dailē palūkoties
Tad visi svētlaimīgie sanāks klusi.

Bet, iekams sfēru ceturto sniegs viņa,
Trim citām planētām tā apdzist liks
Un patī sev to slavu piesavinās.

Vien piektās debesīs tā nepaliks.
Bet, augstāk traucot, esmu pārliecināts,
Pat Jupiters tās dailes aizmāks tiks.

32. (XXXII)

Jo tuvāk dienai pēdējai es būšu,
Kad visas ļaužu bēdas pagaisīs,
Jo ašāk mani laiks tai pretī dzīs,
Lai viltus cerībās man ņemtu mūžu.

Un man ir skaidrs: vairs tālu neaizkļūšu
Es, mīlu meklēdams, jo itin drīz
Pat mana zemes nasta izkusīs
Kā valgans sniegs, un es sev mieru gūšu.

Un zudis arī cerība pēc tam,
Kas naktis man bez gala murgot liek,
Un smiekli, bailes, naidi un asaras.

Un tikai tad mēs īsti attopam,
Ka beigu beigās pāri nepaliek
No tā, ko ilgojamies, it nekas.

33. (XXXIII)

Jau Venera pie debess atmirdzēja,
Un ausa tā, ko bija vajājusi
Reiz Junona, un savu gaismu klusi
Tur, ziemeļos, pār mūsu zemi lēja.

Jau vecenīte dziju šķeterēja
Pie krāsns, tajā ogles uzpūtusi,
Tik mīlētāji visu rīta pusi
Vēl viens no otra šķirties negribēja.

Bet cerība no jauna iekvēlojās
Man sirdī, dziļā miegā gremdējusies
Un smagas sāpju nastas noslogota.

Ak vai, kā tā gan bija pārvērtusies!
Bet šķitās sakām: «Tici, draugs, joprojām
Vēl viņas acis mūsu zemi rotā.»

34. (XXXIV)

Foib, ja vēl kaisles uzplūdumos spējos
Tu Tesālijas vilņos iekvēlinies
Un gadu skrejai līdz nesteidzinies,
Un raugies viņas matos līdzšinējos, —

Gan atkalās, gan bargos ziemas vējos,
Kas brāzmo tikām, kamēr tūcēs tinies,
Par svēto lapotni vēl iežēlinies,
Jo tajā arī es reiz iemīlējos.

Un, vēl aizvien uz mīlu atsaukdamies,
Kas tevi grūtos brīžos paglābusi,
Ved pāri zemei atkal dienu rēnu.

Un tad mēs ieraudzīsim brīnīdamies.
Ka mūsu donna, zālē atslīgusi,
Ar savu roku met pār sevi ēnu.

35. (XXXV)

Viens, domās nogrimis, pa tukšām pļavām
Ar gurdieniem un gausiem soļiem eju
Un baidos paskatīties pat uz leju,
Lai pēkšņi neuzdurtos pēdām tavām.

Un, tā kā miera man nekur vairs nava,
Es citu glābiņu sev neuzeju,
Lai tad, kad prieks vairs nerotās man seju,
Tā nepaustu neko par bēdām savām.

Kaut, patiesību sakot, skaidri jūtu,
Ka meži, kalni, tūrumi un strauts
Zin katru manu apslēptāko dziņu.

Jo tādu ceļu, bīstamu un grūtu,
Vairs neatrast, kur Amoram nav ļauts
Ar mani runāties un man ar viņu.

39. (XXXIX)

Gan Amora, gan nāves nežēlību
Es sajūtu, tais acīs ieskatoties,
Un tā kā bērns, no rikstes izvairoties,
Jau labu laiku no tām aizbēgt gribu.

Bet tāda kalna nav, kur, savu gribu
Es uzsūtīdams, spētu ieliksmoties,
Jo tad, ar donnas acīm sastopoties,
Man nākas izjust savu nolemtību.

Kaut arī es tik ļoti novilcināt
So mūsu satikšanos šobrīd spēju,
Varbūt šis grēks man tomēr piedots tiks,

Jo tas, ka viņu satikt negribēju,
Var, liekas, jums visskaidrāk apliecināt,
Cik esmu jums aizvien vēl uzticīgs.

43. (XLIII)

Jau reizes deviņas no savas sfēras
Foibs mēģināja lejā saskatīt
To, kuras dēļ bij nācies pavadīt
Reiz arī citiem daudzas dienas sērās.

Bet, lai cik tālu Foibs visapkārt vērās,
Viņš uziet nespēja, kur donna mīt,
Līdz noskuma kā tas, kurš kādurīt
Tāpat bij meklējis, kur donna tveras.

Foibs vēl uz brīdi skumjās gremdējās,
Pat nejuzdams, ka pazibēja lejā
Tā seja, kuru cits kāds slavināja.

Un tad tik spēji pārvērtās viņš sejā,
Ka acīs sariesās tam asaras.
Bet tūlīt pat to padebesis klāja.

44. (XLIV)

Pat tas, kurš Tesālijā ļaudis plāvis
Un asinis ar straumi tecinājis,
Ir savu znotu rūgti apraudājis
Pēc tam, kad viņam uzsūtījis nāvi.

Un gans, kurš baigo Goliātu kāvis,
Pār dēla miesām skaļi vaimanājis,
Pie Zaula liķa izraudāties gājis
Un viņa galvu sev pie krūtīm kļāvis.

Vien jūs, kas žēlastību nepazīstat
Un uzceļat ap sevi biezu sienu,
Lai Milas bultas netiktu jums klātu,

Par mani, tūkstoš nāvēm spīdzinātu,
Pat neizriešat asaru nevienu
No savām acīm: nicināt un nīstat.

45. (XLV)

Mans sāncensis, kam jūs reiz atļāvāt
Par savu daili visiem izdaudzīnāt,
Jūs spēja ar to tiktāl savaldzināt,
Ka vairs nevienu nelaizāt sev klāt.

Ik viņa iegribai jūs klausījāt,
Kad mani prom no savas mītnes dzināt.
Ak, trimdas lāsts! Es nedrīkstu pat zināt,
Kur jūs, madonna, šobrīd mājojat!

Bet arī tad, ja es jūs redzēt spētu,
No manis velti spogulis šis baidās,
Kam tikams tikai jūsu skatiens vieds.

Vien tad, ja Narcisu jūs pieminētu,
Tad atskārstu, kāds liktenis jūs gaida,
Kaut arī zāli pārspēj daiļais zieds.

48. (XLVIII)

Nedz liesmai apvaldīt būs liesmas sparū,
Nedz upei lietūs gāzēs izsusēt,
Jo tuvam allaž tuvo uzmeklēt,
Un diviem svešiem mūžam turēt karu.

Tad kāpēc Mīla, kura vienu garu
Spēj divās miesās vienmēr izklīdēt,
Nav gribējusi donnai atvēlēt
Pat pusi tā, ko just pret viņu varu?

Bet tā kā Nīla, kad no kalniem triecas
Tās straujais kritums, apdullinot dzirdi,
Kā nožilbst tas, kurš skatās saules speltī,

Tā arī sirds, ko cita mūžam tirdī,
No tā vēl apmātāk tai pretī tiecas,
Un viņu grožos noturēt ir velti.

54. (LIV)

Kopš svētcēlniece neparasti skaistā
Ir spējusi man sirdī iemiesoties,
Vairs citas donnas mani nepiesaista.

Bet, viņai pakaļ steigdamies pa pļavu,
Es dzirdēju to skaļi izsaucoties:
«Tā iedams, satiksi tu nāvi savu!»

Un, paslēpies zem koka, ieraudzīju
Es, domās gremdējoties vēl joprojām,
Cik bīstamu sev ceļu izraudzīju,

Lai tūlīt pat no donnas bēgtu projām.

57. (LVII)

Ar nesteidzīgiem soļiem laime nāk.
Zūd cerība, kļūst sāpes svelošākas.
Ir laimes gaidās jāklūst man vai trakam,
Bet prom tā steidz par lūsi manīgāk.

Un drīzāk sniegs kļūs ziemā čaganāks,
Rims jūra, zivis lēkās Alpu takās
Un saule rietēs austrumos, kur blakām
Gan Eifrata, gan Tigra tecēt sāks,

Pirms sengaidīto miera malu gūšu.
Ak, madonna, ak, Mīla, jūsu lāsts
Man uzvēlies tik nepelnīts un naidīgs!

Bet, kad būs galā rūgto bēdu klāsts,
Pat piliens saldmes šķebinās man dūšu.
Un arī to no jums man nesagaidīt.

61. (LXI)

Lai mūžos top tas mirklis apsvētīts,
Tas gads un mēnesis, un diena svētā,
Tas skaistais novads un tā liksmā sēta,
Kur donnas acis tiku sagūstīts!

Tas pirmais, bēdas ievēstījošs rīts,
Kad ceļā stājās Mīla necerēta,
Tas loks un bultas, un tā dziļā rēta,
Ar kuru reiz es tiku apveltīts!

Lai svētīta tā balss, kas vēl bez mīņas
Sauc donnu vārdā, izsamist un smejas,
Un nopūšas, un iekaist jaunās dziņās!

Un arī katra vārsmā šajā dzejā,
Un doma tā, kas vēšas tik pie viņas,
Pie viņas vien šīs mūsu zemes lejās!

62. (LXII)

Ak, Pestītāj, pēc dienām izšķērdētām
Un murgos novārgotām naktīm mostu
Ar sirdi dedzinošās kaisles postu,
Joprojām alkdams donnas izredzētās.

Ja vari, liec, lai tava gaisma svētā
Uz jaunas dzīves gaišiem darbiem postu;
Jā, un it visus tiklus mestu nostu,
Ko ļaunais pretnieks manā ceļā mētā.

Jau gadus vienpadsmit, Kungs Pestītāj,
Sī nežēlīgā nasta mani nomāc,
Par kuru baisāka līdz šim nav justa.

Tad, lūdzams, tu no manis neatstāj:
Ved laipnīgākās lejās manas domas,
Lai piemin tās, ka bijī pats pie krusta.

68. (LXVIII)

Sais jūsu svētās ārēs paveroties,
No jauna manī mostas ļaunas mīņas,
Kas izsaucas: «Ak, bīsties sirdsapziņai!» —
Un tūlīt pat uz debesīm liek doties.

Bet cita balss, ar pirmo sacenšoties,
Man uzstāj: «Kāpēc gan tu bēdz no viņas?
Ja to vēl atceries, kaut savās dziņās
Pie mūsu donnas atgriezties jel proties!»

Un, šajā balsī spēdams ieklausīties,
Es sastingstu kā tas, ko pārsteigušas
Ir jaunas vēstis, kuras tam liek bities.

Līdz, ieskanoties pirmaj, izmisušas
Šis balsis turpina man virsū plīties,
Kā tās ne reizi vien jau uzplījušas.

74. (LXXIV)

Es domāt nogurstu, kāpēc aizvien
Par jums nav domas domāt nogurušas
Un kāpēc miesas vēl nav atstājušas
So zemi, kur tām virsū nastu sien.

Kāpēc vēl tādā apbrīnā ikdien
Pret jums nav acis vērties pārstājušas,
Un kāpēc lūpas, kas jūs piesaukušas,
Joprojām piesauc jūsu vārdu vien.

Kāpēc tāds spēks aizvien vēl manas kājas
Tik steidzīgi pa jūsu pēdām nes
Un liek, lai tās ne brīdi neapstājas.

Bet, ja kaut vārsmā šajās lappusēs
Jūs netiekat tā slavēta, kā klājas,
Tad vainīga tur Mīla, nevis es.

77. (LXXVII)

Gan Polikleits, gan tie, kas izpildīt
Visgrūtāko no mākslas darbiem spētu,
Pat tūkstoš gados izteikt nevarētu
To skaistumu, kas manā sirdī mīt.

Bet Simons mans ir spējis ieraudzīt
So paradīzes daili neredzētu
Un donnas seju, gleznā pārzīmētu,
No Debess nonesis mums parādīt.

Nudien, šo darbu tikai Debess jomās
Un nevis zemes virsū paveikt nāktos,
Kur miesa gara lidojumu nomāc.

Visaugstais gods! Šo daili nepienāktos
Seit viņam uzlūkot pat savās domās,
Jo tūlīt pat tad viņa acis māktos!

80. (LXXX)

Tam, kurš ir uzticējies savu dzīvi
Gan vilņiem viltīgiem, gan baigiem rifiem
Un kurš no nāves patvēries ir laivā,
Tam vairs nav ilgi jāgaida līdz beigām;
Tam vajadzētu steigties jau uz ostu,
Kad stūrei vēl pa spēkam valdīt buru.

Bet maigā vēsma, kurai savu buru
Es ļāvu nest, kad, sākot mīlas dzīvi,
Vēl cerēju, ka spēšu sasniegt ostu,
Man laivu dzina pretī daudziem rifiem,
Kaut vainīgais šīm bēdīgajām beigām
Ir nevis vilņos jāmeklē, bet laivā.

Es ilgi klīdu vientuļš trauslā laivā
Un ļāvu vējam plosīt savu buru,
Kas aizvien tuvāk mani nesa beigām,
Līdz tas, kurš bija devis man reiz dzīvi,
Man lika steigties atpakaļ uz rifiem,
Kaut tālumā jau saskatīju ostu.

Kā bākas ugunis, kas rāda ostu,
Sveic tas, kurš vilņos svaidās trauslā laivā
Un sveiks un neskarts izklūst cauri rifiem,
Tā, redzot vējā piepūtušos buru,
Kas šķitās vēstijam man jaunu dzīvi,
Es sāku domāt jau par drīzām beigām.

Bet nejutos vēl drošs par drīzām beigām,
Jo neticēju tam, ka rāmu ostu
Es sasniegšu, pat sākdamš jaunu dzīvi.
Un tāpēc vientuļš klistu trauklā laivā,
Un akli vēji piepūš manu buru,
Kas taisnā ceļā mani nes uz rifiem.

Ja būtu lemts man paglābties no rifiem
Un nodzīvot līdz cienījamām beigām,
Es tad kā apmāts dzītu savu buru
Uz ilgoto un sengaidīto ostu.
Bet drīzāk dzīvs es sadegšu šai laivā
Kā spēšu mainīt līdzšinējo dzīvi.

Kungs, apžēlojies jel par manu dzīvi,
Nes manu trauklo laivu prom no rifiem
Un rāmā ostā iegriez skumjo buru!

81. (LXXXI)

Tā pagurstu nest savu apgrēcību
Un slikto ieradumu seno krustu,
Ka pusceļā jau mani spēki kustu
Un naidnieks pieveiktu ar ļaunprātību,

Ja lielā drauga milzu labvēlību
Es savās gaitās reizēm nesajustu,
Kaut arī tā man acumirkļi zustu,
Un tagad velti izlūgties to gribu.

Vien viņa balss stāv mūžīgi mums klātu:
«Ak, cietēji, te būs tā taka jums,
Pie manis nāciet rast sev mājastietu!»

Bet kur tā mīla, kur tas žēlīgums,
Kas dūjas spārnus man reiz uzdāvētu,
Lai, tajos dusot, prom no zemes skrietu?

82. (LXXXII)

Jūs mīlot, nogurumu neizjūtu,
Un, dzīvam esot, tas man secen ies.
Vien vaimanājot rūgti nopūsties
Un sevi pašu ienīst kļūst par grūtu.

Bet negribu, lai jūsu vārds man būtu
Uz baltas kapu plāksnes iekalies
Kā apsūdzība tam, ka atšķirties
No manis spējis gars, ko es jums sūtu.

Vien tad, ja manai sirdj talkā nāktu
Un neiejūgtu to vairs moku sakās,
Es jūs patiešām izdaudzināt sāktu.

Kaut gan pat tad, ja manī dūsmās trakās
Jūs skatītos, neko vairs nepanāktu:
Par to man sev un Mīlai jāpasakās.

85. (LXXXV)

Es mīlēju un mīlu tikpat kaismi,
Un mīlēšu vēl stiprāk katrā ziņā
So vietu, kurā, Mīlas noskumdināts,
Es vienmēr atgriežos, kad man kļūst baismi.

Nekad to dienu nespēšu es aizmirst,
Kas mani novērsa no ļaunām dziņām;
Vēl vairāk — viņu, kuras krietnā mīļa
Joprojām manī aizdedz seno kaismi.

Vai maz es zināju, ka uzbrukt spēs
No visām pusēm man ar tādu sparū
Sie nedraugi, kas mani nepažēlos?

Ak, Mīla, ko pret tevi iespēt varu?
Vien tad, ja mana sirds vairs neticēs,
Es miršu tur, kur es tā dzīvot vēlos.

90. (XC)

Kad dvesma, viņas matiem pieskaroties,
Tos tūkstoš brīnīškīgās pīnēs sēja,
Tik spožu gaismu viņas acis lēja,
Kas tagad tā vairs nespēj iekvēloties,

Ka viņas seja, viegli sārtojojoties,
Man debešķīgā dailē atmirdzēja.
Vai tas kāds brīnums, ka man krūtīs spēja
Sirds, pēkšņi aizdegdamās, ieliksmoties?

Jo donna debess būtnei līdzinājās,
Bet nevis mirstīgajai, un tik liegi
Tā runāja, kā ļaudis diez vai spētu.

Kā eņģelis, kā saule ceļā stājās
Tā man, un, kaut vairs loks nav novilkts spriegi,
Es nespēju vēl sadziedēt sev rētu.

93. (XCIII)

Man bieži teica Mīla: «Raksti tu
Par redzēto ar zelta burtu vijul
Par to, kā ļaudis bālus padariju:
Tos svētīju, lai nāvē raidītu.

Bij laiks, kad tevi pašu aizgrābtu
Ar savas varas zīmēm apveltīju,
Bet tad tev citus darbus ierādīju,
Lai atkal tavā ceļā nostātu.

Ja daiļās acis, kurās paslēpusies
Un kurās pēkšņi tev reiz atklājusies
Es spēju satriekt tavu pretestību,

Man atdos loku, tad pret tavu gribu
Tev acīs likšu riesties asarām,
Jo, kā tu zini, pārtieku no tām.»

97. (XCVII)

Ak, skaistā brīvība, vien tad, kad projām
Tu aizgāji, sirds apzināties spēja
Tās liksmās dienas, iekams bulta skrēja
Un mani nāvējoši ievainoja.

Tad manas acis tiktāl saviļņojās,
Ka pārstāja tās tiekties āra vēja.
Pat prāts tās novaldīt vairs nevarēja:
Tik stipri mani Mīla savalgoja.

Un tāpēc sen vairs netiecos pēc citas,
Kas būtu vēlīgāka man kā viņa,
Ar kuras vārdu visa debess skan.

Un arī Mīla mani nemudina
Vairs citur doties, likdama bez mitas
Šais vārsmās donnu izdaudzina man.

100. (C)

Tas logs, no kura saule staro klusi,
Kad cita saule liesmo debess jumā;
Tā trauzlā rūts, ko ziemas spelganumā
Reiz vēja brāzma spēji aizskārusi;

Tā klints, pie kuras donna pienākusi
It visu dienu vientulīgi skuma;
Tās vietas, kurās pēdas nospiedumu
Un savu ēnu viņa atstājusi;

Tas ceļš, kur es reiz Mīlas valgos kritu;
Tas pavasaris, kurš man to, kas bijis
Tai dienā, vēl joprojām atgādina;

Tas vaigs un vārdi, kurus es jau šķitu
Sirds slepenākā vietā ierakstījis, —
Viss, sērojot man, biezā miglā tinas.

102. (CII)

Kad znota galvu esot atsūtījis
Uz Romu Ptolemajs reiz Cēzaram,
Tas, juzdams līdzī meitas vaimanām,
Tad viņai dziļas sēras izrādījis.

Un Hanibals, pēc tam kad nomanījis,
Ka Kartāgu vairs nesaglabāt tam,
Lai aizbāztu ciet muti nedraugam,
Tad neparasti priecīgs esot bijis.

Un kā ikkatrs, kas ar mīļu prātu
Steidz slēpt no ļaudīm savu īsto seju,
Lai sevis paša dziņām izdabātu,

Tā arī es nereti dziedu, smeju
Vien tāpēc, lai nevienam neatklātu,
Cik izmisis šīs zemes ārēs eju.

103. (CIII)

Pat Hanibals, reiz izkarodams slavu,
Kā pienākas, to lietā likt nav spējis,
Un tāpēc, dārgo sinjor, parūpējies,
Lai līdzīgs liktens neskar dzīvi tavu!

Jo lāču māte, kura klīst pa pļavu,
Kur maija dienā posts to piemeklējis,
Mums gatava ik brīdī uzklupt spēji,
Lai atriebtos par lolojumu savu.

Un tāpēc, kamēr viņas naidis mūs vajā,
Tu savu šķēpu neatvirzi malā,
Bet dodies turp, kurp tevi uzaicina

Steigt vēl joprojām liktens, — ceļā tajā,
Kurš tad, kad dzīves gaitas tev būs galā,
Uz mūžu mūžiem tevi izslavinās.

107. (CVII)

Es neredzu, kur rast sev patvērumu
No donnas acīm, kuras nes man karu,
Jo, sirdi nomācot ar bēdu svaru,
Tās laupa tai jebkuru remdējumu.

Es bēgu prom, bet, šķēlot debess jumu,
Sis acu stars tā pārņem manu garu,
Ka piecpadsmīto gadu apžilbt varu
Kā pirmoreiz, kad es pēc donnas skumu.

So gaismu Amors tā ir izkriedējis,
Ka itin visur mani apburoša
Tā uzmeklē, lai aizdegtu man seju.

Un tādā mežā, mūžam zaļojošā,
Ir manu lauru Amors pārvērst spējis,
Ka tagad es kā apburts caur to eju.

108. (CVIII)

Tā manas kājas Mīla labvēlīgā
Reiz atveda uz vietu izmeklētu,
Kur ieraudzīju donnas skatu svētu,
Kas bija pat par gaisu caurspīdīgāks.

Un drīzāk dimantu, kas izturīgāks
Par dzelzi, sadrūpam es pieredzētu,
Pirms dzīves ceļos kādreiz izzust spētu
No manas sirds šī laime debešķīgā.

Bet nespēšu vairs atgriezties tai vietā
Es citādi, kā zemu noliecoties
Un pūloties pēc pēdām uziet viņu.

Un, ja vēl Mīlai krietnums tīkams šķietas,
Sennūco, palūdz donnai satiekoties
Kaut nopūsties, kaut notraukt asariņu.

109. (CIX)

Gan vakaros, gan rītos Milas varu
Man tūkstoš reižu nācies izbaudīt
Un doties tur, kur spožās dzirkstis mīt,
Ar kurām kaisli nedziestošu daru.

Vien tikai tur sev mieru atgūt varu
Un katrā dienas stundā saskatīt,
Cik mierīgi tās manā priekšā vīd,
Līdz aizmirstu par savu bēdu svaru.

Tāpat kā dvesma, kas, no sejas maigās
Man uzdvešot, liek mīliem vārdiem skanēt
Un tumšiem padebešiem noskaidroties, —

Tāpat, man šķiet, tas gars no Ģetzemanes
Ar mani kopā šeit tik rāmi staigā,
Ka mana sirds vairs citur negrib doties.

111. (CXI)

To, kuras dēļ reiz priecājos un skumu.
Es vēl aizvien turpat, kur senāk, rodu,
Un, gribēdams tai izteikt savu godu,
Tās priekšā nobālis un bijīgs gumu,

Līdz donna par šo cieņas izpaudumu
Man skatu pievērsa tik apgarotu,
Kas arī Jupiteru pārspēkotu
Un apslāpētu viņa negantumu.

Man nācās nodrebēt, jo, ejot projām,
Tik maigi mani uzrunāja viņa,
Ka sirdij nesatraukties bij par grūtu.

Bet atguvies, par spīti citām dziņām,
Pie viņas domās vērsos vēl joprojām
Un vairs nekādas sāpes neizjūtu.

112. (CXII)

Sennúčo, ļauj, lai izstāstu no jauna
Par to, kā dzīvoju es, kā man klājas.
Viss ir pa vecam, un pat neatstājas
No manis tā kā senāk donna jaunā.

Te kautrīga, te nebīdamās kauna,
Te apmīļo, te, dusmās svilstot, rājas,
Te seģenē, te smalkos zīdos klājas
Un raugās manī nievīga un ļauna.

Te klusi iedziedas, te matus kārto,
Te, nopūšoties nopūtu tik grūtu,
Man daiļu skatu raīda tieši sirdī,

Te vārdu bilst, te viņas vaigi sārto,
Te pēkšņi nobāl. Allaž to vien jūtu,
Kā nežēlīgais Amors mani tirdī.

114. (CXIV)

No ļaunās Bābeles, kas neapzinās
Nedz kauna vairs, nedz seno dienu slavas,
No sāpju ligzdas šīs un maldu skavas
Es aizbēgdams vien tiku atsvabināts.

Viens klistu šeit un, Milas pamudināts,
Gan dzejoju, gan plūcu puķes plāvās;
Ar sevi runājos un domās savās
Jau cenšos nākamību pasteidzināt.

Nedz kluso dzīvi, dziļo vientulību,
Nedz savus maldus nožēlot es sāku;
Nedz arī paša liktens man no svara.

Vien divus cilvēkus es satikt gribu:
To pirmo — laipnāku un vēlīgāku,
Bet otro tā kā senāk — stipru garā.

116. (CXVI)

Pilns maiguma, ko acīs aizgrābtās
No donnas sejas iemantojis tiku
Tai dienā, kad tām aizdarīties liku,
Lai nebūtu vairs citā jāskatās,

Ar tādu degsmi ilgojos pēc tās,
Ka pārējais jau sen man šķiet par sīku,
Kaut, manī vērdamās ar nepatiku,
Tā mani ienīdis un nicinās.

Tai ielejā, kas kalnos ieslīgusi,
Es, savas dziļās bēdas remdējot,
Ar Mīlu kopā klīstu gurd un nomākts,

Vien avotus un klintis sastopot.
Un diena tā, kas sen jau pagājusi,
Man vēl joprojām atainojas domās.

118. (CXVIII)

Jau klāt ir sešpadsmitais gads, kopš nākas
Man nopūsties un, neizjūtot prieka,
Pret savu galu iet, kaut pašam liekas,
Ka tikai tagad bēdu ceļš šis sākas.

Bet Mīla remdē, darot pilnīgākas
Man dzīves dienas, kuras aizrit liekas,
Un tikai viena bail: kaut jel nenieka
Vairs donnas acīm izciest nepienākas.

Kaut esmu šeit, aizvien vēl tiecos projām,
Lai arī ko es dzīvē iecerētu,
Vēl vairāk nespētu es iecerēt.

Un senās kaisles ciešanas joprojām
Man pierāda, ka es aizvien vēl spētu
Pat tūkstoš jaunas moka izturēt.

120. (CXX)

Sīs skumjās vārsmas, kurās izlasiju
Es savu sērās pieminēto vārdu,
Man sirdi apņēma ar tādu sārtu,
Ka tūlīt pat sev spalvu izraudziju,

Lai atzītos, ka tiešām izbaudīju
Tās vēlību, uz kuru savu kārtu
Kā visi gaidu, kaut vēl neatskārtu,
Cik tuvu pienācis tās mītnei biju,

Bet griezos atpakaļ, jo liktenis
Jau bija pacenties man apliecināt,
Ka man tas brīdis vēl nav pienācis.

Un, tā kā man uz sevi attiecināt
Nav iespējams vēl šobrīd vārsmas šīs,
Tad citu steidziet tajās pagodināt.

121. (CXXI)

Ai, Amor, paveries, kā donna tā
Gan mani smeļ, gan nievā tavu varu
Un raugās mūsos iedomīgu garu.

Tu — bruņojies, bet tērpā pašautā
Sēž viņa basām kājām ziedu plāvā
Un abiem mums tik dzedrus skatus dāvā.

Es — viņas gūstā, bet, ja sirdī savā
Tu nedaudz žēluma pret mani jūti,
Tad, mani atriebdams, tai bultu sūti!

122. (CXXII)

Jau septiņpadsmit gadu debess rit,
Kopš esmu aizdedzies un neapdziestu,
Bet, ja par savu grūto dzīvi spriestu,
Tad sajustu, ka liesmā ledus mīt.

Un tiešām: drīzāk matiem jāizkrīt,
Pirms mūsu tikums citu dabu viestu.
Lai arī kā laiks jūtas projām kļiestu,
Tās tikpat dzīvas mūsos vēl ikbrīd.

Ak vai! Vai diena tā maz sārtosies,
Kad, raudzīdamies savu gadu skrejā,
Es beidzot kļūšu brīvs no kaisles kvēlas?

Bet vai es varēšu vēl daiļās sejas
Tik brīnišķīgos vaibstos raudzīties
Un skatīt tos, cik mana sirds vien vēlas?

123. (CXXIII)

Sis bālums, kurš ar mīlas miglu spēju
To maigo smaīdu nemanāmi sedza,
Ar tādu bijību manī sirdī slēdzās,
Ka arī es uz brīdi nobālēju.

Un tad es sapratu, ka pieredzēju
To, kas vien paradīzē notikt mēdza,
Kur pati žēlīgākā doma dedzās,
Ko tobrīd es vēl aptvert nevarēju.

Pat prieka gaviles, pat skumjas žēlas,
Ko mīlošie mēdz izrādīt cits citam,
Ir nieks pret to, ko, sirds, mēs piedzīvojām.

Un, nodūrusi savas acis cēlās,
Tad donna ierunājās (kā man šķita):
«Kurš manu draugu ved no manis projām?»

128. (CXXVIII)

Ak, mana Itālijai Velti ticēt,
Ka beidzot sadziedēšu
Tās rētas, kuras ciešanas tev nes.
Bet tomēr ceru vēl, ka reiz es spēšu
Gan Po, gan Tibrai līdzēt,
Gan Arno, kur tik skumjš no pakrastes,
Dievs, izlūdzos tev es,

Lai arī mums, kad lenāksi šai daļā,
Kaut isu brīdi pievērstos tavš skats.
Tad redzēsi tu pats,
Kāds slaktiņš gan par niekiem te iet vaļā;
Un sirdis, kuras viena otru paļā
Ar jaunā Marsa ziņu,
Tēvs, pacenties tad atkal atmaidzināt
Un liec, lai tavu dziņu,
Kā prazdams, eju visiem pasludināt.

Jūs, kuriem liktenim ir labpaticis
Likt rokās tādu varu
Un to bez kādas žēlastības spriest, —
Kas jums šo nīsto svešzemnieku baru
Surp aicināt ir līcis
Un zaļos laukus asins paltīm šķiest?
Jums pašiem nāksies ciest,
Ja savām dziņām mēru nezināsiet
Un svešzemniekiem pakļausieties jūs.
Un, jo to vairāk būs,
Jo vairāk naidnieku sev pulcināsiet.
Un tādu vētru krāsiet
Sev tai tālā malā,
Pār mūsu tīrumiem reiz aizbrāžamies!
Bet, ja mēs paši nespēsim tikt galā,
Tad kā gan citādi lai paglābjamies?

Par mums jau laikus Daba domājusi,
Jo tā no vāciem spēja
Ar Alpu kalniem mūs reiz atdalīt.
Bet, tā kā mūsu pretspars iekavēja,
Tad mūs ir pārņēmusi
To nestā sērga tiktāl jau šobrīd,
Ka vilks ar aitu mīt
Sen vienā aplokā un katrā ziņā
Viskrietnākais no tiem tiek allaž vilts.
Tad, lūk, šī svešo cilts
Ir tā, kas mūsu tautu pazudina,
Kaut visiem mums vēl mīķā
Ir Marijs, kurš reiz spējis
Pret tiem ar tādu asinspirti doties,
Ka slāpes atveldzējis
Viņš esot, asins upē padzeroties.

Mēms šobrīd Cēzars: viņš vis nekavējās
Un asinīm uz lauka
No viņu vēnām vienmēr lika plūst.
Bet tagad, liekas, arī Debess jaukā
Pret mums jau sazvērējas,
Jo tas, ko mūsu sirdis reizēm gūst,
Šais jūsu vēlmēs kļūst
Bez kādām pūlēm sagandēts no jauna.
Kāds nāves grēks, kāds liktenis jūs dzen
Pret tuvāko, kas sen
Cieš trūkumu? Jau tā tam dzīve ļauna.
Bet jūs aizvien bez kauna
Sev steidzat pulcēt blakus
Tos, kuri iedzīvojas ļaunprātībā.
Ne naida dēļ to saku,
Bet drīzāk, vērsdamies pie patiesības.

Vai tiešām jūs aizvien par vāciem smejat,
Kas, nebīstoties grēka,
Pat pašu nāvi ņemas apzaimēt?
Vairs dvēsele nekur sev nerod spēka,
Jo asinis, ko lejat,
Nav iespējams nekā vairs apturēt.
Bet, iekams jūs sauc vakarēt,
Par sevi padomājiet, lai jūs justu,
Kā pazemots tiek katrs tikums cēls.
Ak, lepnaiss Romas dēls,
Met beidzot nost no sevis smago krustu
Un liec, lai elks tavš zustu,
Kas apmājis tev prātu!
Bet, ja šurp brāž tā slaka asiņainā,
Lai mūs uz ceļiem plātu,
Tad tā ir mūsu, nevis Dabas vaina.

Vai tad šai zemē neminu es pēdas?
Un vai tad ligzdā šajā
Es netiku, kā nākas, izlolots?
Ak, dzimtā zeme, kuru tagad vajā
Un nomāc jūsu izraisītās bēdas
Un kurā mani senčiem dusēt dots!
Cik daudz te piedzīvots! ...
Vien tad, ja jūs ar tautu kopā ciestu,
Ja skartu arī jūs tās izmisums,

Jo tā vēl cer uz jums,
Un ja vēl tai jūs līdzjūtību viestu,
Tad tikums beidzot sviestu
No sevis naida skavas
Un mūsu tauta atkal kļūtu brīva,
Jo seno dienu slava
Vēl itāliešu sirdīs mūžam dzīva.

Ak, valdnieki, vai mūžīgi mēs varam
Maz dzīvot, jo ikvienu
No mums reiz tomēr nāve sagaidīs!
Un tāpēc prātā paturiet to dienu,
Kad kailam jūsu garam
Pa taku nāksies doties debesīs.
Bet, pirms jums atstāt lejas šīs,
Es gribu, lai jūs beidzot apskaidrotu
Un atšķīstītu savas dvēseles,
Kas mums vēl mokas nes,
Lai turpmāk tās mūs vienmēr aplaimotu
Ar tādu darbu rotu,
Kam līdzīgu vairs nava
Un kuros jūsu dzīve piepildīsies.
Tad nāks jums slava
Un arī debess vārti atdarīsies.

Ak, kancone, ņem vērā:
Lai tevi neatstāj vēl labā griba,
Jo tev pie zemes kungiem vērsties lemts,
Kam sirdīs allaž kremt
Vēl seno dziņu aklā negausība
Un sveša — patiesība.
Ej tad pie tiem, kam ticēt
Un patiesībai kalpot vēl ir ierasts,
Un prasi tiem: «Kā līdzēt?»
Es iešu, alkstot miera, miera, miera...

129. (CXXIX)

No kalna kalnā un no domas domā
Pa takām, kuras klātas ļaužu pēdām,
Man, Mīlas vestam, vienmēr nākas doties.
Vien līdzās strautam, upei, jūras jomā
Vai ielejā, kas slīgst starp kalnu grēdām,

Spēj dvēsele uz brīdi atelpoties
Un, Milai pakļaujoties,
Gan smeļ, gan raud, gan stingst, gan iedrošinās.
Bet skatiens, kas no Mīlas neatraujas,
Tik brīdi iesilt ļaujas
Un atkal tādā izmisumā tinas,
Ka, ieraugot to, izsauktos kāds skauzdams:
«Viņš cieš, to vēl nemaz pat nenojauzdams!»

Vien drūmos mežos, kalnu korēs baisās
Es atgūstos, lai tūdaļ bēgtu projām,
Ja ļaužu mītni kaut kur redzēt spētu.
Bet ik uz soļa jauna doma raisās
Par donnu, kura ciešanas joprojām
Spēj padarīt par liksmi neredzētu.
Vairs mainīt negribētu
So savu saldi rūgto dzīvi citā,
Jo varbūt es vēl visu izciest spēšu
Un reiz to pieredzēšu,
Ka tai klūs dārgs, kas man tik nīstams šķita.
Šī doma atkal liek man steigties tālāk.
Vai tā tas būs? Bet kā? Kad galu galā?

Tur, kur pie kalna priedes ēna viešas,
Es apstājos un klinšu radzē stāvā
Tad donnas seju domās izzīmēju.
Kad atgūstos, tad acīs atkal riešas
Man asaras, un saucu es: «Kam dāvā
Seit sevi tā, ko ļaudīs neredzēju?!»
Bet, ja es tiešām spēju
Uz to kā apmāts šobrīd nolūkoties
Un, viņu redzot, aizmirst sevi pašu,
Līdz, juzdams Mīlas dvašu,
Mans gars šai apmānā spēj ieliksmoties,
Tad itin visur, kur vien aiziet spētu,
No tā nekad vairs šķirties negribētu.

Es bieži donnu (vai man tikai liekas?)
Gan dzidros ūdeņos, gan zaļā pļavā,
Gan mākoņos tik neparasti svētu
Vēl ieraugu, ka arī Lēda, liekas,
Vairs lepni neskatītos meitā savā,
Kas donnas daili pārspēt nevarētu.
Un, kurp vien šobrīd spētu

Pa vientuļām un drūmām takām doties,
Es to vēl skaistāku sev domās viešu,
Līdz attopoties kliešu
So saldo mānu prom un apstājoties
Uz klints kā nedzīvs klinšu blukis gumstu
Un ilgi, domās gremdējoties, skumstu.

Tai virsotnē, ko aizsniegt nevarētu
Vairs kāda cita kalna ēna drūmā,
Es, milzu dziņas vadīts, labprāt stātu,
Lai savu bēdu ceļu pārredzētu
No turienes un, raudot izmisumā,
Sev sirdī miglas vālus kliecinātu,
Un domāt nepārstātu
Par to, cik tālu esmu no tās sejas,
Kas man tik tuvu vienmēr starojusi.
Un saku klusi, klusi:
«Ak, ko tu zini?! Varbūt tālās lejās
Tā šobrīd uzsmaida tev nopūšoties.»
Un no šīs domas gars spēj atelpoties.

Ak, kancone, aiz kalna,
Kur debess ir tik neparasti zvīļa,
Tu mani strauta malā ieraudzīsi
Un dvesmu sajūtīsi
No laura nākam, smaržīga un mīla.
Tur mīt man sirds un tā, kas tai dod jēgu,
Bet šeit tu redzi tikai manu rēgu.

131. (CXXXI)

Tik dedzīgi par Milu dziedāt vēlos,
Lai tūkstoš nopūtās reiz atmaidzinās
Tā skarbā sirds un tūkstoš citās dziņās
Sāk donnas sastingušās krūtis kvēlot.

Un tad es redzēšu, kā vaigus cēlos
Tai asaras un bālums atdzīvinās
Kā tam, ko paša liktens noskumdinās
Vai kurš reiz kāda cita bēdas žēlos.

Un sārtas rozes sniegotajā lejā
Tad uzziedēs, un ziloņkauls aiz tām
Spēs baltāks nekā marmors iezalgoties.

Var būt, ka tāpēc man šīs dzīves skrejā
Nav sevis žēl un varu palepoties,
Kā nodzīvoju līdz šim vecumam.

132. (CXXXII)

Ja tā nav mīla, kas tas ir, ko jūtu?
Un galu galā kas tad mīla ir?
Ja svētība, tad kāpēc sastingst sirds?
Ja posts, tad kāpēc neliekas par grūtu?

Bet, ja to alkstu, kādēļ lāstus sūtu?
Un vai tie spēs no manis mīlu šķirt?
Ak vai, cik nāves skāriens gan ir tvirts,
Vai tiešām es tam padevies jau būtu?

Ja tā, tad kurš gan mani tagad žēlos?
Un trauzlā laivā pretišķīgos vējos
Es atkal dodos jūrā atklātā,

Jo saviem māņiem tiktāl uzticējos,
Ka tagad pats vairs nezinu, ko vēlos,
Un degu ziemā, salstu vasarā.

134. (CXXXIV)

Nedz pošos mieram es, nedz karam aujos.
Te bailēs sastingstu, te cerot kaistu.
It visus atstumju, ar visiem skaujos,
Gan ceļos debesīs, gan pīšļos gaistu.

Gan būrī ieslogos, gan brīvē raujos
Un vienmēr Mīlas saitēm sevi saistu
Un izmisumā dziļām bēdām ļaujos, —
Nedz projām viņa dzen, nedz arī aiztur.

Bez acīm redzu un bez mēles kliezdu.
Tā alkstu mirt un palīdzību gaidu,
Pēc svešā ilgojos, bet sevi gainu.

Ar sāpi stiprinos un raudot smaīdu.
Gan dzīvi sev, gan arī nāvi liedzu,
It visā, donna, redzot jūsu vainu.

137. (CXXXVII)

Ak, jaunā Bābele, drīz pāri mēram
Pat Dieva milzu pacietība ies,
Jo Venerai un Bakham paklanies,
Bet nevis Pallādai un Jupiteram.

Un tomēr manī cerība vēl tveras,
Ka jaunais sultāns pret to sasliesies,
Kaut arī Bagdādē tas kronēsies,
Un būs no citas ticības, kā ceram.

Bet nīstie elki tad tiks zemē plāti.
Visaugstie torņi pīšļos sagāzīsies,
Un viņu sargi uguns speltē gailēs.

Un tad nāks citi, cildenāki prāti,
Un šajā saulē atkal atgriezīsies
Mums zelta laiki un sensenās dailes.

138. (CXXXVIII)

Sis sāpju avots, naida perinājums,
Kas viltības un ķecerības nes,
Reiz bija Roma. Nu no Bābeles
Nāk nebeidzams un sāpīgs skumdinājums.

It visu jaunprātību biedinājums,
It visas nīcības un nelaimes,
Un pekles mokas. Pabrīnītos es,
Ja tevi skartu Kristus nicinājums.

Kaut esi nabadzībā dibināta,
Pret saviem cēlājiem jau celies cīņā.
Uz ko tad tu aizvien vēl ceri, mauka?

Uz miesas kāribām? Vai mantām, krātām
Ar negodu? Sen vairs nāv Konstantīna,
Bet zeme pati tevi izvems laukā.

145. (CXLV)

Gan vāsarā, kad saule staro laukā,
Gan dziļos sniegos ziemas spelganumā,
Gan austrumos, no kuriem debess jumā
Līdz rieta stundai Foiba rati braukā;

Gan aklā slapjdraņķī, gan trakā aukā,
Gan rītausmā, gan novakarē drūmā,
Gan dienvidū, gan pusnakts izmisumā,
Gan jaunībā, gan spēku pašā plaukā;

Gan debesīs, uz zemes, jūras jomās,
Gan kalnu virsotnēs, gan staigājās lejās,
Gan brīvs, gan arī zemes nastas nomākts;

Gan tad, kad slavina, gan tad, kad smejas,
Es tikai viņu vienu saucu domās,
Un man pa vaigiem asaras vien lejas.

150. (CL)

«Teic, gars, pēc kā tu tiecies savās dziņās?
Vai nāks mums miers? Vai mūžam izjust karu?»
— «Es nezinu. Vien to es saprast varu:
Pat donnu mūsu bēdas noskumdina.»

— «Bet, ja salst vasarā, ja sadedzināts
Es tieku ziemā, saki, ko lai daru?»
— «Tā vēlas Viņš, kurš pakļāvis tās garu.»
— «Tad kāpēc donna klusē, ja to zina?»

— «Tā reizēm cilvēks klusē, toties sirdī
Viss asiņo tam, līdz viņš nevaldāms
Sāk vaimanāt, kad citi viņu neredz.»

— «Bet vai gan tāpēc prāts ir remdināms?
To trula sāpe tad tik stipri tirdī,
Ka nelaimīgā spēkos nav pat cerēt.»

153. (CLIII)

Ak, ejiet, nopūtas, uz ledus sirdi
Un salauziet tās mēmo nejūtību,
Lai, izlūdzies no Debess žēlastību,
Es nejustu vairs to, kā donna tirdī.

Ak, ejiet, domas, neskarot tai dzirdi,
Un aplieciniet donnai pazemību,
Lai, atmaidzinot viņas nežēlību,
No savām mokām beidzot tiekam šķirti.

Jo šaubīties vairs nepieklājas jums:
Cik mierīga un nesatraukta viņa,
Tik mokoši un ļauni klājas mums.

Un tomēr steidzieties, jo katrā ziņā
Pret mums jau liktenis vairs nav tik drūms,
Ja viņas skatiens mūs vien nemaldina.

155. (CLV)

Nedz Jupiters, nedz Cēzars nevarētu
Vairs dusmu uzplūdos tā nogalināt,
Jo donnas asaras tos nomierināt
Un tiem no rokām šķēpus izraut spētu.

Madonnai raudot, savu gribu svētu
Pat man bij Amors spējis pasludināt,
Lai, dabūjis par donnas sāpēm zināt,
Es tad pie visām miesām nodrebētu.

Šīs maigās raudas Amors kādu rītu
Bij mīļos vārdos izteicis, lai sirdī
Tos man ar zelta burtiem ierakstītu;

Lai tad, kad donnas raudas skars man dzirdi,
Man sirdi atkal vajā atdarītu
Un it nekad vairs nebeigtu to tirdīt.

156. (CLVI)

Sķiet, debess bija man ar eņģelzēnu
 So daili sūtījusi, lai es ciestu,
 Lai, tajā skaidrāk ieskatoties, kliestu
 No acīm projām sapni, dūmus, ēnu,

Un acu skatu, mirdzošu un rēnu,
 Kas pašai saulei skaidrību reiz viestu,
 Un čukstu to, kas kalnus apkārt sviestu
 Un upes straumi padarītu lēnu.

Prāts, Mīla, Krietnums, Sāpes, Līdzjūtība
 Tad raudādami viens pie otra sējās
 Tai saskaņā, ko velti apjaust gribam;

Un debess tādu gara gaismu lēja,
 Ka zarā lapu neredzēja zibam:
 Tāds maigums bij tad uzvēdījis vējā.

157. (CLVII)

Tā diena, kura mūžam paliks mīnā,
 Man sirdī ieslēgusi dzīvo tēlu,
 Ko grūti izteikt pat ar vārsmu kvēlu.
 Es domās bieži kavējos pie viņa.

Un donnas katra dižciltīgā dziņa,
 Tās laipnīgums, kas rotā seju žēlu,
 Liek domāt man: var būt, ka dievi cēlu,
 Bet nevis mirstīgo tā iemūžina.

Vaigs tai kā sniegs un mati zeltā laistās,
 Tumst uzacis, bet acis zvaigznes lās,
 No kurām Amors veltīgi nav šāvis.

Bet rožu lūpās, kuras atmirdz blāvi,
 Jau dedzīgi un skaisti vārdi saistās.
 Kā liesma — čuksts, kā kristāls — asaras.

158. (CLVIII)

Lai kurp es savu skumjo skatu mestu
Un neparastā aizgrābtībā kaistu,
Es itin visur redzu donnu skaisto,
Kas manas alkas sev pie rokas vestu.

Man šķiet, ka viņas daiļās sāpes dvestu
To bijību, kas sirdi elsās aiztur,
Un nopūtas, ar kurām ausis saistu,
No saviem dvēšles dziļumiem man nestu.

Tad Taisnība un Mīla, nostājušās
Man blakus, teica: «Tādā spozmē zaigā
Pat zvaigznes debesīs nav rotājušās,

Un arī balss tik bijīga un maiga
Nav dzirdēta, nedz arī sariesušās
Tik dzidras asaras uz kāda vaiga.»

159. (CLIX)

Ak, kādā idejā un sfērā mīt
Tas tēls, pēc kura Daba radījusi
So daiļo seju un to nonesusi
No debesīm mums lejā atrādīt?

Un kādai dvesmai nācies atraisīt
Tos matus, kurus nimfa sapinusi?
Vai tādu daili sirds maz izjutusi?
Tās dēļ pat nomirt varētu tūlīt.

Bet šajā dailē velti veras tas,
Kurš vēl nav redzējis tos spožos starus,
Kas donnas acis neparasti zvīļo;

Kurš vēl nav izbaudījis Mīlas varu,
Nav dzirdējis tās maigās nopūtas,
Tos dzidros smieklus un tos vārdus mīļos.

160. (CLX)

Gan man, gan arī pašai Mīlai trīs
Tik neparastā aizgrābtībā sejas,
Kad apbrīnojam to, cik līksmi smejas
Tā, ko ikviens kā sauli ieraudzīs.

Un rāmo skropstu dzidrās debesīs
Tai divu zvaigžņu gaisma spoži lejas,
Kas to, kurš mīlot staigā zemes lejas,
It visās viņa gaitās pavadīs.

Vai ir kas burvīgāks par to, kad arī
Kā puķe daiļo tā vai kuplai zālei
Slīd nemanāmi pāri krūtīm tvirtām?

Un kas vēl cildenāks, kad pavasarī
Tā, domās nogrimusi, veras tālē,
Sev pinot vainagu priekš zelta cirtām!

162. (CLXII)

Cik puķes cēlas, zāles — augstdzimušas,
Kur donna kādreiz gājusi ir pāri,
Un pļava tā, kas viņā klausās kāri
Un kurā donnas pēdas ieminušās!

Pat zilie sili, birzis saplaukušās,
Kur jaukās vijolītes nozied vāri;
Un tumšais mežs, kur nesniedz saules stari
Un kurā egles stalti izslējušās!

Cik skaista zeme šī un upe straujā,
Kur savu seju mazgājusi viņa!
Joprojām tajā donnas atspulgs kļaujas.

O, jūsu patiesās un krietnās dziņas!
Pat akmens blukis, kas guļ krasta kraujā,
No donnas acu skata iejūsminās.

164. (CLXIV)

Kad apklust zeme, debesis un vēji
Un plēsoņas un putnus meži sauc,
Nakts zvaigžņu ratos zemei apkārt brauc
Un savā gultā jūra sastingst spējī,

Es klistu, mokos, raudu, nevarējis
To satikt, kurai pretī domas trauc;
Un, kaut tās mani urdīt nepārtrauc,
Vien tajās esmu līdz šim atspirgt spējis.

Tāpēc no viena avota aizvien
Gan rūgtumu, gan saldumu sev smeļos;
Tā roka, kura dziedē, arī nokauj.

Un varbūt tieši tāpēc vēl ikdien
Es simtreiz mirstu, simtreiz augšāmceļos
Un neparedzu galu savām mokām.

166. (CLXVI)

Ja arī man kā Apollonam ļautu
Uz brīdi apciemot to dziļo grotu,
Es savu Florenci tad aplaimotu
Tāpat kā Katulls veroniešu tautu.

Bet tajā vietā, lai ar svēto strautu,
Kas tek no klints, šo druvu izbarotu,
Sev rodu citus darbus, lai par sodu
Ar sirpi tajā nezāles vien pļautu.

Kalst tagad vīges koks, jo, novēršoties
No tā, ir projām strauts tas aiztecējis,
Kas to ik gadus vienmēr atveldzējis.

Tā, lūk, šis posts ir mani piemeklējis,
No kura nespēju vairs atbrīvoties,
Pat Dieva žēlastību izlūdzoties.

175. (CLXXV)

Kad atceros to laiku un to vietu,
Kur savu sirdi es reiz pazaudēju
Un kur to dārgā mezglā cieši sēju,
Lai skumstot priecātos un raudot smietu,

Es atkal itin viss no sēra šķietu
Un tā kā toreiz, kad, ar liesmu spēju
Es degot, tādu liksmi izjust spēju,
No jauna apvijos ar liesmu spietu.

Bet saule, kura manās acīs laistās
Un kura vienīgā uz pasaules
Pat novakarē sasilda man vaigu,

Aizvien vēl staro man no tālienes.
Un dārgais mezgls vēl joprojām saistās
Man atmiņā ar vietu to un laiku.

177. (CLXXVII)

Ar simtiem upju, simtiem līdzenumu
Man pretī Ardēnos reiz Amors stāja,
Kurš katru mīlētāju mudināja
Tam lidot līdz uz trešo debess jumu.

Cik saldi gan tur rast sev patvērumu,
Kur arī ļaunais Marss reiz bijīgs gājai
Bet es kā kuģis aplauzītām rājām
Tur šobrīd maldos pilns ar izmisumu.

Un tad, kad dienai pienācis laiks raukties,
Es sajūtu, kā mani bailes saista,
Kas jau no visām pusēm uzsāk spraukties.

Bet upe mīlotā un zeme skaistā
Ar savu vēlību liek sirdij traukties,
Kur, rāmi mirdzot, jau tās gaismā laistās.

179. (CLXXIX)

Ja mana ienaidniece uzdrīkstētu
Uz mani, Džeri, kādreiz sadusmoties,
Es bojā neietu, pat apzinoties,
Ka dzīvot vairs bez viņas nevarētu.

Lai kā vien viņa arī negribētu
Likt manai dzīvei pēkšņi aptumšoties,
Es, tai vēl pazemīgāk paklanoties,
To tādējādi iežēlināt spētu.

Jo citādi es diez vai varētu
Sai Medūzā tik droši ieskatīties;
Tā mani tad par klinti pārvērstu.

Tā māci arī tu, un tāpēc bīties
Nav vērts, jo mēs pat bēgot nespētu
No mūsu žiglā Kunga izvairīties.

180. (CLXXX)

Patiesi, Po, tu manu miesu vari
Nest saviem varenajiem vijņiem līdz.
Vien manu garu, kas šai miesā mīt,
Tu it nekad līdz galam neuzvari,

Jo, spārnos steigdamš tur, kur zelta zari
Jau sen tam pretī aicinoši stīdz,
Mans gars spēj ne vien tevi apvaldīt,
Bet arī vēja brāzmām celties pāri.

Ak, upju valdniec, bieži sastapusi
Tu esi sauli, kura iet uz rietu,
Kur arī mana gaisma palikusi.

Ar savu miesu es tev līdzī skrietu,
Bet gars mans, kuru Mīla spārnojusi,
Steidz atpakaļ uz savu mājasvietu.

186. (CLXXXVI)

Ja Vergilijs un Homērs redzēt spētu
To sauli, kura aust virs manis cēli,
Tie ziedotu tai visu savu kvēli
Un savus stilus vienā sakausētu.

Tad arī Enejs skumjas izkliedētu,
Ir Ulikss, Ahillejs un dievu dēli;
Ir arī tas, kas Romu godā cēlis,
Un tas, ko Aigists vēlāk nogalētu.

Tam seno cīniņu un drosmes ziedam
Es neparastu radniecību jūtu
Šai skaistuma un goda jaunā rotā.

Tam pirmam Ennijs uzdrīkstējies dziedāt,
Tai otrai — es. Kaut manās vārsnās būtu
Jel viņa pienācīgi aplaimota!

187. (CLXXXVII)

Tā Aleksandrs esot novaidējies,
Pie Ahilleja kapa nonākot:
«Ak, laimes lutekli, tu iemantot
Visdzižāko no slavām esi spējis!»

Bet es, šo kautro dūju iecerējis
Viscēlākajām vārsnām aplaimot,
Tai pārāk sīku slavu spēju dot:
Tā reiz nu liktens katram novēlējis.

Un drīzāk Homēram vai Orfejam,
Vai Ganam, kuru Mantuja tur mīnā,
To savās vārsnās piedienētos slavēt ...

Te vainīgs tikai liktenis, jo tam
Ir labpaticies atvēlēt, lai viņai
Dzied slavu tas, ko paša nespēks kavē.

189. (CLXXXIX)

Sai ziemas naktī gluži kā bez miņas
 Starp Haribdu un Skillu jūrā klist
 Mans kuģis, un neviens pat nepazīst,
 Ka stūres vīrs nav vis Mans Kungs, bet viņa.

Sēž kuģa airos bezprātīgas dziņas,
 Kas negaisu un pašu nāvi nīst,
 Līdz trauzlā bura spalgi pušu plīst
 Un satrakotos vējos pazudinās.

Bet raudu lietū, naida miglā baigā
 Ir miklās vantīs savijusi vēlme
 Ar maldiēm tā, ka gluži kā par postu

Ir apdzisusi mana zvaigzne maigā,
 Bet prāts un prasme nogrimuši dzelmē,
 Un nav vairs spēka sasniegt savu ostu.

190. (CXC)

Es satiku reiz stirnu zeltragotu
 Un sniegbaltu, kas zaļa laura ēnā
 Starp divām upēm klīda pļavā rēnā,
 Kad modās Foibs vērpst zemei jaunu rotu.

Un, ieraudzījis to tik apgarotu,
 Es brīdi aizmirsu par bēdām senām
 Un steidzos pakaļ tai kā tas, kurš dzenas
 Pēc dārgas mantas, lai to iemantotu.

«Ak, neskaries man klāt!» — ap kaklu liecās
 Tai dimanta un pērļu burtu vijums.
 «Mans kungs ir dziedis piederēt man svešam.»

Foibs tieši zenītā jau uzbraukt tiecās,
 Bet es tik neparasti aizgrābts biju,
 Ka sāku raudāt, viņa — zuda mežā.

194. (CXCIV)

Tā dvesma, kura, rāmi ietrīsoties,
Sai ēnainajā mežā puķes raisa
Un kura bieži manā sirdī kaisa,
Ļauj tagad ciešanās man apskaidroties.

Lai beidzot tiešām spētu ieliksmoties,
Es bēgu prom no dzimtās zemes gaisa.
Un atplaukst doma, neskaidrā un baisā,
Ar manas dzīves sauli satiekoties,

Kas vēl aizvien ar tādu spozmi kvēlo,
Ka tajā nožilbst acis apmātās
Un pats es velti no tās projām bēgu.

Ak, nevis šķēpu lūgt, bet spārnus vēlos!
Kaut gan, vienalga, neaizbēgt no tās,
Jo, neredzot to, mokos, līdzās — degu.

196. (CXCVI)

Tā vēsma, kas starp zariem iešalkojās,
Lai manā sejā iecirstos ar spītu,
Man atsauc atmiņā to tālo rītu,
Kad manī Mīlas bultas ierētojās.

Un donnas seju, kura iekvēlojās,
Es ieraudzīju, greizsirdības tītu;
Un pārļu rotu, gaišos matos pītu,
Kas saules staros spoži iezalgojās.

Pār pleciem matiem viņa atrist ļāva,
Lai sakārtotu tos tik greznās cirtās,
Ka sirds, to atceroties, laimē trīs.

Laiks vēlāk sasēja tās mezglā tvirtā
Un manu sirdi tādā cilpā skāva,
Ko tikai Nāve vien vairs atraisīs.

199. (CXCIX)

O, skaistā roka, tevī ietverdamās,
Reiz visas manas alkas satilpušas!
Gan Debesis, gan Daba pielikušas
Ir tik daudz pūļu, tevi radīdamas.

Ar piecām krāšņām pērlēm rotādamās,
Kas mani līdz šim vienmēr vajājušas
Un dziļas rētas sirdī iecirtušas,
Tu tagad atsedzies man, nomezdama

So cimdu, kurš tev katru rozi sārtu
Un baltu zilonkaulu apslēpt spējis.
Vai kāds ko skaistāku maz pieredzējis?

Un, ja vēl plīvurs tavš, ko rokām skartu,
No zemes paceļot, man nāktu ķīlā!
Bet arī to man tūlit atņems Mīla.

202. (CCII)

No spoža, dzīva ledus vēl joprojām
Nāk liesma, kura mani sadedzina.
Tā manu sirdi tiktāl novārdzina,
Ka gluži nemanāmi eju bojā,

Līdz Nāve, manu dzīvi iekārojot,
Kā debess krāc, kā lauva satracinās
Un, mani vajādama, pazudina,
Kaut, šausmu pārņemts, bēgu no tās projām.

Vien tad, ja Mīlai pievienotos Zēlums,
Var būt, ka divkāršs vairogs atvairīt
No mana garā spētu Nāves dvašu,

Bet es tam neticu, un jau par vēlu
No manas naidnieces to izprasīt,
Un visā vainoju vien sevi pašu.

204. (CCIV)

Ak, sirds, cik daudz tu esi varējusi
 Gan just, gan apzināt, gan arī paust!
 To tik ar acīm un ar ausīm jaust,
 Ko esi sevī dziļi ieslēgusi.

Vai mums, kas maldos klīstam pa šo pusi,
 Nav tevi reizēm arī nācies skaust
 Par donnas acīm, kuras tevī aust,
 Un viņas pēdām, ko tā atstājusi?

Kopš brīža šī, ja ticēt liktenim,
 No maldu gaitām izvairīties varam
 Un pacelties līdz Dieva miteklim,

Kur staigāt lemts vien svētlaimīgam garam.
 Ved, sirds, mūs turp, kā vadīji līdz šim
 Pa donnas pēdām, sekojot tās staram.

205. (CCV)

Tas saldaiss naidis un saldā izlīgšana;
 Tas saltais jūgs, kas, mani nospiežot,
 Gan maigi mierinot, gan satraucot,
 Man palīdzēja nākt pie saprašanas ...

Gars, nežēlojies, kam šī sūrošanās,
 Mums saldaiss rūgtums jāveic, apzinot,
 Cik laimīgs biju, kad, to iemīlot,
 Es viņai sacīju: «Tu — mūžam mana.»

Varbūt tad kāds man nopūzdamies sacīs
 Ar skaudību: «Cik daudz gan moku nācās
 Šīs skaistās mīlestības dēļ tev ciest!»

Bet cits kāds izsauksies: «Kāpēc tās acis
 Es neredzēju? Kāpēc nepienācās
 Mums it nekad šai saulē satikties?»

208. (CCVIII)

Ak, straujā upe, tu no Alpu kraujām,
No savas iztekas, brāz nevaldāma
Ar mani kopā šurp, te pārplūzdama,
Kur tevi Daba, mani Mīla taujā.

Steidz tālāk, jo tavš plūdums nepakļaujas
Ne brīdi atelpai. Vien, maksādama
Reiz jūrai nodevas, uz brīdi rāma
Tais pļavās paveries, kur vēji skaujas:

Jo tajās mūsu liksmā saule laistās,
Kas, tavā kreisā krastā iznākusi,
To ietērpj rotās neparasti skaistās.

Tai pēdu noskūpstī vai roku klusi
Un pasaki tai (skūpstš tavš vārdus aizstās):
«Gars stiprs vēl, vien miesa pagurusi.»

209. (CCIX)

Tie pakalni, kur es reiz sērās tinos,
Tik spilgti manās domās atainojas,
Ka itin visur manī iemiesojas
Tas dārgais jūgs, ar kuru pazudinos.

Es bieži vien par sevi pašu brīnos,
Ka nespēju pat iedams aiziet projām
No skaistā jūga šī un vēl joprojām
Tam tuvojos, jo vairāk attālinos.

Kā briedis, kurš pēc tam, kad nemanot
To saindēta bulta pārsteigusi,
Bēg, sev zem kājām zemi nejūtot,

Tā bēgu es, ko Mīla caursāvēsi,
Gan ciešanas, gan prieku dāvājot,
Kaut mana sirds jau sen ir pagurusi.

211. (CCXI)

Ved mani Amors, Kaisle pamudina,
Velk Ieradums, un Baudai pazūd sāts.
Bet Cerība spiež roku sirdij klāt
Un vēl joprojām viņu iedrošina.

Bet vai gan nelaimīgā sirds maz zina,
Kāds bīstams ceļvedis tai aicināts,
Jo jūtu varā sen jau klusē prāts,
Un vecās dziņas pārtop jaunās dziņās.

Tas zaļais laurs, pret kuru tiecos cieņā
Un kurā tūkstoš trīssimt divdesmit
Un septītajā gadā vienos dienā

Tai sestā aprīlī es ieskatījos,
Uz mūžu ziedodams tam savu esmi,
Bij tā kā labirints, kur apmaldījos.

212. (CCXII)

Tik laimīgs sapņoju un kaismē spējā
Ar ēnu skaujos, vēsmu vasarīgu,
Un kuģoju pa jūru bezgalīgu:
Uz smiltīm cēldams, rakstīdams uz vēja.

Un apbrīnoju sauli to, kas spēja
Reiz mani darīt gluži neredzīgu;
Un klibā vērsī stirnu iznesīgu
Vēl pūlos panākt, kura projām skrēja.

Akls, izvārdzis, bet nevaldāmās slāpēs
Pēc tā, kas postu nes, joprojām eju,
Pie Milas, Nāves, donnas vēršoties.

Jau gadus divdesmit (šīs trakās sāpes!)
Es nopūzdamies asaras vien leju,
Uz jaunas zvaigznes ēsmas uzķēries.

216. (CCXVI)

Es raudu dienā un kad saule riet
Un visi mirstīgie pie miera pošas,
Zem savas bēdu nastas nospiedošas
Man atkal nākas asaras tad liet.

Tā savu dzīvi šķērdēju, un šķiet,
Ka citas radības tik atbaidošas
Vairs nav un, kamēr bultas traucas drošas,
Man it nekur sev mieru neuziet.

Ak vai! No ausmas jau līdz ausmai plešas,
No vienas nakts līdz otrai naktij aug
Sis ceļš uz nāvi, pilns ar dzīves alkām.

Ne sevis dēļ tā ciešu, cik dēļ svešās,
Jo dzīvais atspaidis un mans krietnais draugs
Redz mani sadegot un nenāk talkā.

218. (CCXVIII)

Lai kādas donnas viņai blakus steigtu
Un gribētu tai sevi pielīdzināt,
Tās skatiens viņas visas katrā ziņā
Kā saules spožums zvaigžņu gaismu veiktu.

Un šķiet, ka Mila paklusām man teiktu:
«Būs dzīve skaista, kamēr dzīvos viņa.
Bet, viņai zūdot, zudīs katra dziņa,
Un arī es pār ļaudīm valdīt beigtu.»

Nedz mēness tad, nedz saule nespīdēs,
Un nevarēs vairs vējš ap zariem tīties,
Nekur nevienu vārdu nedzirdēs,

Un vilnis jūrā nesteigs uzplaiksnīties, —
Tik tumšs un vientuļš kļūs tad pasaulē,
Ja donnas acīm nāksies aizdarīties.

219. (CCXIX)

Ar putnu žēlabām un treļļiem maigiem
Ik rītu atkal pieskan visas lejas,
Un dzidri ūdeņi, kas tajās lejas,
Skrien prom pa nogāzēm ar soļiem naigiem.

Bet tā, kas, rotādamās matiem zaigiem,
Tik sirsnīgi un neviltoti smejas,
Man piakstus ver un, sākot milas dejas,
Liek iekvēloties sirmā drauga vaigiem.

Es katru rītu mostos apjūsmot
Gan sauli debesis, gan to, kas virmo
Tāpat kā senāk acīs man joprojām.

Es bieži redzēju, kā, uzaustot
Tai pirmai saulei, zvaigznes izblāvoja,
Bet otrā lecot aiztumšoja pirmo.

223. (CCXXIII)

Kad zelta ratos Foibs uz jūru traucas
Un tumsa lēnām apauž manu gribu;
Kad zvaigznes debesis dod skopu zibu
Un drausma nakts no visām pusēm spraucas,

Tad noguris tai, kura neatsaucas,
Es eju sūdzēt savu nelaimību;
Ar Mīlu, madonnu un pasaulību,
Un sevi pašu karot kaujas daudzas.

Miegs man ir ņemts un dusas nav nekādas:
Tik nopūtas un vaimanas līdz ausmai,
Un asaras, ko dvēsele rieš acīs.

Rīts ausdams atkāpties liek naktij drausmai.
Tik manī nel Aizvien vēl neparādās
Man saule tā, kas manas bēdas padzīs.

226. (CCXXVI)

Pat zvirbuli uz jumta neuzeju
Tik vientuļu un pamestu kā es,
Kaut saule, vienīgā uz pasaules,
Man vēl joprojām spoži apspīd seju.

Kad smejos — noskumstu, bet skumstot smeju.
Šķiet maize — inde, ūdens — vērmeles.
Pat skaidra diena tumšu nakti nes,
Un, guļot gultā, asaras vien leju.

Jā, miegs, kā to kāds teicis, droši vien
Ir nāves tēvs. Tas katrai saldaī dziņai,
Kas sirdi spēcina, liek pēkšņi rimt.

Tai laimīgajā zemē, kurā skrien
Caur plāvām straujas upes, lemts būt viņai,
Par ko man tagad nākas bēdās grimt.

231. (CCXXXI)

Bez skaudības šo mūžu nodzīvojis,
Par cita veiksmi nelikos ne zinis,
Jo tas, kurš ciešanas nav iepazīnis,
Nav arī īstu laimi iemantojis.

Bet nu šo vaigu, ko es apjūsmojis,
Kaut tas nereti mani postā dzinis,
Ir melns un spiedīgs padebesis tinis
Un manas dzīves sauli aiztumšojis.

Ak, Daba, miesīgā un svešā māt,
Kur rodi spēkus tādai ļaunprātībai —
Reiz sevis ziedināto nīcināt?

Un, ja viss dzīvais pakļauts vienai gribai,
Tad kā pat Tu, Kungs, vari nezināt,
Ka Tevis radītais lemts iznīcībai?

245. (CCXLV)

Tās divas rozes, kuras maijā šajā
 Bij paradīzes dārzā izplaukušas,
 Kā dārga velte mums ir pienākušas
 No kāda nezināma milētāja,

Kurš smaidot mūs tik maigi uzrunāja,
 Ka iesiltu pat sirdis izmisušās.
 Un mūsu sejas, pēkšņi pārvērtušās,
 Tad neparasti bijīgs mirdzums klāja.

«Jā, tāda mīla vēl nav pieredzēta,»
 Viņš sacīja un, klusi nopūšoties,
 Mūs apskāva un zemu lieca galvu.

Bet mums, pēc tam kad saņēmām šo balvu,
 No prieka sirdis trīs, to atminoties.
 O, skaistie vārdi šie! O, diena svētā!

246. (CCXLVI)

Tā dvesma, kura, maigi nopūšoties,
 Ap laura zeltainajām cirtām tinas,
 Ar savu daili dvēseles pasteidzina
 No miesām iznākt, tajā palūkoties.

Ak, baltā roze, ērkšķos rotājoties!
 Vai cildenāku slavu kādreiz zinās
 Šī pasaule! Dievs, liec, lai nevis viņai,
 Bet man lemts pirmajam pār Lēti doties!

Lai man nemūžam redzēt nepienāktos,
 Ka manas dzīves saule norietētu
 Un manu acu spožā gaisma māktos!

Lai es to vienmēr blakus sajūst spētu,
 Jo kādas bēdas pasaulē tad sāktos,
 Ja es vairs viņas vārdus nedzirdētu!

250. (CCL)

Pār mani bieži miegā noliekusies
Un remdēt pūlējusies bija viņa,
Kas tagad atbaida un noskumdina
Man sirdi, kura bēdās pārvērtusies.

Man vēl joprojām šķiet, ka, attapusies
No savām dūsmām, tā ar sērām tinas
Un viņas vārdi sirdi iedrošina,
Kas jau no visiem priekiem atteikusies,

«Vai tu vēl atceries to novakaru,»
Tā jautā man, «kad, sariesusi acis
Ar asarām tev, devos projām es?

Es toreiz negribēju tev to sacīt,
Bet tagad jau tev droši pateikt varu:
Seit it nekad vairs netiksimies mēs.»

251. (CCLI)

Ak, mokošās un drūmās priekšnojaušmas!
Vai tiesa, ka pirms laika nodzisusi
Tās dvēšles gaisma, kura dāvājusi
Man sirdsmieru un cerīgākas ausmas?

Tad kāpēc Debess man šīs vēstis drausmās
Caur sūtņiem vai caur viņu nedevusi?
Bet, ja reiz Dievs un Daba vēl ir klusi,
Tad varbūt veltīgas ir manas gausmas.

Un manī vieta cerībai vēl rodas
Uz katru viņas sejas vaibstu svētu,
Kas mani un šo gadsimtu ceļ godā.

Bet, ja nudien uz vietu izredzētu
Tā projām no šīs mūsu zemes dodas,
Lai arī mani nāve nekavētu!

253. (CCLIII)

Ak, vēlreiz ieraudzīt, kā viņa smaida,
Un klausīties, kā valoda tai šķīļas!
Kaut matu pīnes zeltainas un zvīļas
Man sirdi sien un tišām nāvē raida;

Kaut daiļais skats, kas vilina un baida,
Nes tikai ciešanas un bēdas dziļas
Un tiksmās baudas, kurās jāpieviļas,
Liek izsamist un mani krampjos svaida.

Bet arī tad, ja daiļo acu kvēle,
Kur savās domās es tik sen jau mitu,
Man tiešām pienācīgu balvu sniegtu,

Jau tūlīt pat kā apmāts zirgus triektu
Un pāri jūrām savus kuģus dzītu
Pēc tās mans liktenis, kas jaunu vēlē.

254. (CCLIV)

Es ieklausos, lai sadzirdētu ziņas,
Ko mana mīlā naidniece man pauž.
Un, tā kā sirds līdz šim tās neatjaus,
Tad tikai cerība to iedrošina.

Ne vienu vien tāds skaistums postā dzina.
Bet donnas dailei līdzīgas vairs nav.
Un varbūt Dievs ir novēlējis jau,
Lai Debesīs par zvaigzni ataust viņa

Vai arī sauli. Tad reiz mokas tās,
Ko esmu izjutis es dzīvē savā,
Man izbeigsies. O, skarbā šķiršanās,

Kam mani atrāvi no manas slavas?
Drīz arī mana mūža ritums stās,
Jo daiļās donnas man vairs līdzās nava.

Es tiecos vientulību uzmeklēt
 (To zina meži, upes, kalni, pļavas),
 Lai atraidītu aklās domas savas,
 Kas Debess ceļu spēja pazaudēt.

Un man to tiešām lemts ir pieredzēt.
 Kaut arī Toskānas man līdzās nava,
 Ap mani apvijas to krastu skavas,
 Kas liek man izsamist un gavilēt.

Bet liktens tomēr mani atkal raida
 Uz turieni, kur dubļos iemīdīs
 Pat pašu dārgāko uz pasaules.

Kaut gan šobrīd tas nezina kāpēc smaida
 Tai roka, kura raksta rindas šīs:
 To nojauš Mīla, madonna un es.

MADONNAI LAURAI — MIRUŠAI

265. (CCLXV)

Tik negantu un ļaunu sirdi jūtu
Sīs cēlās būtnes acu skatā maigā,
Man atliek vien to nomanīt tās vaigā,
Lai ļaužu nievām apveltīts es kļūtu,

Jo itin visur, kur vien tikai būtu,
Gan dienvīdū, gan pusnakts stundā baigā,
Tā dēļ man nākas izmisušam staigāt
Un apraudāt šo nelaimību grūtu.

Un tomēr dzīvoju es, atceroties,
Ka piliens sīks, kas pacietīgi pilst,
Spēj iedobties pat cietos marmorcilņos.

Jo nav tik skarbas sirds, kas iemīloties
Un lūdzoties vai raudot neiesilst,
Ko Milas elpa reizēm nesaviļņo.

267. (CCLXVII)

Ak, kur tas maigais skats un daiļā seja!
Ak, kur tā cēlā, iznesīgā stāja!
Ak, kur tā balss, kas augstprātīgo rāja
Un nebijās neviena varizeja!

Ak, kur tas smaids, kas augstu empirejā,
Pat nāves aizsaukts, starot nepārstāja!
Un kur tas gars, kas pārāk vēlu stāja
Starp mums, lai drīz vien atstātu mūs lejā!

Aizvien vēl dzīvoju es, atbalsojot
Ik jūsu vārdu, bet, ja jūsu nava,
Tad kas gan manu postu atsvērt spētu?

Jo, tik daudz dziņu sevī iemiesojot,
Es vienmēr tiku ilgojies pēc slavas,
Lai vienā mirklī reiz to pazaudētu.

272. (CCLXXII)

Steidz mana dzīve projām, un es jūtu,
Ka pāri man jau nāves izkopts slienas
Tā, lai gan šodiena, gan vakardiena,
Gan rītdiena man ienīstamas kļūtu.

Un viss, kam savu sveicienu vēl sūtu,
Man sirdī rūgts un apbēdinošs sienas.
Bet, ja es nejestu vairs cerības nevienas,
Tad sen jau galu darījis sev būtu.

Bet priekšā tikai nakts, un remdējuma
Vairs manai sirdij nav, jo neatstājas
No manis vēja brāzmas izmisušas.

Pat ostā vētra. Svaidās izmisumā
Mans stūres vīrs. Ir salūzušas rājas,
Bet bākas ugunis sen apdzisušas.

281. (CCLXXXI)

Cik bieži, vairoties no sevis pašā
Un citiem, nāku uz šo patvērumu,
Kur tad, kad, raudās zāli slakot, skumu,
Ar mani sēroja pat tāle plašā!

Cik bieži staigāju vēl pilns ar bažām.
Pa ieleju šo, ēnainu un drūmu,
Kur tiecos rast to augsto remdējumu,
Ko spējusi man laupīt nāves dvašā!

To reizēm vēl kā nimfu redzu es,
Kas, izpeldot no Sorgas dzelmes dziļās,
Kā cēla dieve sēž uz pakrastes,

Vai arī sastopu to pļavā zvīlā,
Kad tā kā dzīva rokā puķes nes
Un veras manī līdzjūtībā mīlā.

282. (CCLXXXII)

Ak, cēlā dvēsele, nāk tava seja
Aizvien vēl mani naktis atvieglot,
No kuras, pašai Nāvei spītējot,
Pār mani mierinoša gaisma lejas.

Cik labi, ka šo skumjo dienu skrejā
Tu vēl aizvien spēj sirdsmieru man dot,
Jo, tavu daili atkal ieraugot,
Es drošāk staigāju šīs zemes lejās.

Kur senāk gāju, tevi slavēdams,
Tur tagad leju asaras bez skaita
Un eju, jau par sevi bēdādams,

Bet vēl joprojām tevi satikdams,
Un jau no tālienes pēc tavas gaitas,
Pēc balss un drānām tevi pazīdams.

287. (CCLXXXVII)

Sennūčo mans, kaut arī sērojot
Tu mani pameti, bet gars tavs toties,
No iznīcīgās miesas svabinoties,
Ir spējis augstās sfērās uzlidot.

Tu, abus polus reizē pārredzot
Un mūsu niecīgumu apzinoties,
Jau tagad zvaigznēs vari nolūkoties,
Un liktens tavs spēj mani ieliksmot.

Tad, lūdzu, trešā sfērā pasveicini
Gvitóni, Cīno, Danti, Frančeskīno —
Šo slaveno un izredzēto svītu.

Bet manai donnai pasaki, ka mītu
Joprojām viens un asarās ik rītu
Tās daiļumu un cēlos darbus minu.

288. (CCLXXXVIII)

Es smagas nopūtas it visur sienu,
No kalniem veroties šai lidzenumā,
Kur piedzimusi tā, pēc kuras skuma
Man sirds gan jaunībā, gan šobaltdienū.

Kopš viņa mani atstājusi vienu
Un pēkšņi pacēlusies debess jumā,
Es, viņu apraudādams, izmisumā
Vairs neredzu ap sevi it nevienu.

Un nav vairs tāda akmens kalnos kraujos,
Nedz tāda koka šajos krastos zvīļos,
Nedz arī tādas puķes, plāvā plūktas,

Nedz tādas ūdens lāses strautes straujos,
Nedz arī tāda zvēra mežos dziļos,
Kas neskārstu, cik manas bēdas rūgtas.

291. (CCXCI)

Kad Aurora no debess lejup slid,
Sev matus rotājusi rozēm zaigām,
Es pēkšņi nobālu no domām baigām
Un nopūšos: «Tur tagad Laura mīt.»

Ak, Tīton laimīgais, tev izbaudīt
Drīz lemts būs tikšanos ar mīlo vaigā,
Bet kad gan stāšu es zem laura maigā?
Vien nomirstot to spēšu ieraudzīt.

Nekad nav jūsu šķiršanās tik grūta,
Jo katru nakti atgriezies pie tās,
Kas tavu sirmumu nav apsmējusi.

Bet man pat diena melnu nakti sūta,
Un tā, pēc kuras sirds man ilgojās,
Man tikai savu vārdu atstājusi.

300. (CCC)

Kā tevi, zeme, apskaužu, jo skaujas
Ar tevi tā, kas reiz man starojusi,
Jo viņas daili tu man laupījusi,
Kas sniedza atpūtu man dzīves kaujās!

Un arī debesis, kurp tagad raujas
Tā dvēsele, kas miesas pametusi
Un augstās sfērās vietu mantojusi,
Tā citiem jau tik reti skatīt ļaujasi!

Es apskaužu jūs, dvēšles svētlaimīgās,
Jo jūsu pulkā tagad donna laistās,
Pēc kuras vienmēr tiecos savās dziņās!

Un arī tevi, Nāve nežēlīgā;
Tu, manu dzīvi nopūzdama viņā,
Nu viena veries viņas acīs skaistās.

301. (CCCI)

Ak, ieleja, kas mirksti raudu lietūl
Ak, avoti, kas pāri malām plūstat!
Ak, zvēri, putni, zivis, kuri gūstat
Šīs upes zaļos krastos mājasvietul!

Ak, vējš, kas mani sijā kā caur sietul
Ak, maigie čuksti, kas tik rūgti kļūstat!
Ak, takas, kuras ritēt nepieķūstat,
Lai kurp es tagad, Mīlas vadīts, ietul!

Es atkal jūs kā senāk uzpazīstu.
Vien mani nepazīstat vairs, jo saistos
Es liksmes vietā jau ar izmisumu.

Bet vēl joprojām tai pa pēdām kļīstu,
Kas, kaila dodamās uz debess jumu,
Seit atstāja vien savus pišļus skaistos.

312. (CCCXII)

Nedz debess jumā zvaigžņu mirdzēšanu,
Nedz rāmā jūrā kuģu skreju naigo,
Nedz apbruņotu vīru cīksti baigo
Un meža zvēru aklo sirošanu;

Nedz mīlas vēstījumu gaidīšanu,
Nedz manas izredzētās skatu zaigo,
Nedz arī zaļā pļavā donnu maigo
Un dievišķīgi skaisto dziedāšanu —

Neko sirds sev vairs nespēj piepulcēt,
Jo tagad jau to redzu apbedītu,
Kas bija reiz mans spogulis un gaisma.

Bez viņas mana dzīve ir tik baisma,
Ka vēlos nomirt es, lai ieraudzītu
To, kuru labāk man vairs neredzēt.

317. (CCCXVII)

No trakām vētrām mani paglābusi
Bij Mīla, rāmu ostu ierādot;
Un, mūža novakari sasniedzot,
Sirds, visus savus grēkus atpirkusi,

Jau viņas gaismā remdinājās klusi,
No citām dziņām sevi atturot.
Ak, jaunā Nāve, ja tu nemanot
Vien nebūtu man donnu laupījusi!

Ja viņa dzīvotu, es varbūt spētu
To uzmeklēt, lai čukstus atzītos,
Cik laimīgs savās nelaimēs es bijis.

Un varbūt arī viņa atbildētu,
Man sirdi remdinot, un nopūstos
Par to, ka mūsu matos sirmums lijis.

321. (CCCXXI)

Te ligzda tā, no kuras zeltītās
Un sārtās spalvas Fēnikss mans reiz sēja;
Zem kura spārniem sirds man atdusēja.
Vai te aizvien būs jāslīgst nopūtās?

Ak, saldo moku trīsas pirmējās,
Kur ir tā seja, kas reiz gaismu lēja
Un arī manī liksmi iedvest spēja?
Tā, zemē rakta, Debesīs nu lās.

Man toties gluži izmisušam nākas
Un vientuļam šurp atkal taku mīt
Un izjust mokas pašas svelošākās,

Kur tagad viss ir melnā turnsā tīts;
Kur reiz uz Debess valsti ceļš tev sākās;
Kur tavā priekšā vienmēr ausa rīts.

328. (CCCXXVIII)

Klāt pēdējā no laimīgajām dienām.
Maz tādu man ir nācies dzīvē just.
Un mana sirds kā čagans sniegs sāk kust,
Jo zin, ka līdzēt — spēkos nav nevienam.

Kā tam, kurš, drudža pārņemts, kājās slienas,
Kaut arī miesās tam sāk spēki zust,
Tā arī man bezgala skaidrs kļūst,
Ka drīz it visiem priekiem beigas pienāks.

Vien viņas acis augstu debess jumā,
Kam dieva valstī lemts ir iederēties,
Tām manām šeit, tik pamestām un drūmām,

Vēl nopūzdamās pūlas iemirdzēties:
«Miers jums, o, manas līdzgaitnieces kļūmās:
Šeit vairs nekad, vien tur mums saredzēties.»

329. (CCCXXIX)

Ak, diena, stunda, brīdi pēdējais!
Ak, ļauno zvaigžņu slepus vienošanās!
Ak, acuskat, pēc tavas saprašanas
Man tagad mūžam nāksies mokās kaist?

Nu attopu es maldu gaitās šais,
Jo šķita man (ak, kāda alošanās!),
Ka zust var daļa bagātības manas...
Cik cerību gan vējā nepagaist!

Jo Debesis jau bija skaidri sacīts:
Tai gaismai dzīst, kur mana dzīve mīt.
To pauda arī viņas sērā seja.

Biezs plīvurs bija aizsegts man priekš acīm,
Un, donnu nespēdams vairs saskatīt,
Es skumjās noliecu tad galvu lejā.

332. (CCCXXXII)

Gan laipnais liktenis, gan dzīve liksmā,
Gan rāmās dienas, nesatrauktās naktis,
Gan dzidrās nopūtas, gan maigās vārsmas,
Kas līdz šim kārtojušās grodos pantos,
Viss tagad nes man ciešanas un raudas,
Jo, dzīvi nīstot, ilgojos pēc Nāves.

No ļaunās, rūgtās, nežēlīgās Nāves
Pa galvu, kaklu bēg šī dzīve liksmā,
Un aizvien biežāk uzmācas man raudas.
Kļūst dienas tumšas, skumju pilnas — naktis,
Un skaudro izmisumu manas vārsmas
Jau sen vairs nespēj ietvert grodos pantos.

Ar kādu prieku tagad savos pantos
Es, dzīvi nīstot, ilgojos pēc Nāves!
Vai kāds maz zina, kāpēc manas vārsmas
Vairs negrib ieklausīties sirdi liksmā,
Lai atkal izjustu tās mīlas naktis?
Pie visa vainīgas vien manas raudas.

Es agrāk spēju klusināt šīs raudas,
Kas, ietvērušās manos skarbos pantos,
Tā nenomāca vēl man dzīves naktis.
Bet tagad bīstos to kā pašas Nāves,
Jo neceru vairs vērties donnā liksmā,
Kam veltīju līdz šim es savas vārsmas.

Bij Amors ļāvis donnai manas vārsmas
Reiz ieliksmot. Bet tagad tikai raudas
Skan tajās, un tik skumji donnā liksmā
Es raugos, ka šais svešādajos pantos
Tik to vien ceru izlūgties no Nāves,
Lai remdētu tā manas dzīves naktis.

Miegs pametis ir manas dzīves naktis.
Vairs liksmi neskan tā kā agrāk vārsmas,
Jo nemitīgi ilgojos pēc Nāves,
Un manu dziesmu nomāc dziļas raudas.
Tik skumjš es esmu kļuvis savos pantos,
Jo man jau sen ir liegta dzīve liksmā.

Cik kādreiz biju laimīgs dzīvē liksmā,
Tik šobrīd skumjas kļuvušas man naktīs,
Un divkāršs rūgtums kārtu skarbos pantos
Šīs mokošās un izmisušās vārsmas,
Jo manu prieku aizstājušas raudas.
Vien Nāve mani paglābt spēs no Nāves!

Un tāpēc gribu izlūgties no Nāves,
Lai tā man atļauj vērties donnā liksmā,
Kas vienmēr spēja remdēt manas raudas
Un atvieglināt manas dzīves naktis,
Kad cēlu domu izraudzītās vārsmas
Vēl spēju kārtot ierastajos pantos.

Ja tagad spētu savos biklos pantos
Likt manam lauram atgriezties no Nāves
Kā Eiridikei Orfejs, tad šīs vārsmas
Man skanētu kā agrāk dzīvē liksmā.
Ja ne — tad lai šīs manas dzīves naktis
Uz mūžu mūžiem izdzēs manas raudas.

Ak, Amor, tikai tevis dēļ šīs raudas
Un nopūtas tā aužas manos pantos,
Ka, necerot vairs remdēt savas naktis,
Es nemitīgi ilgojos pēc Nāves
Un vēlos nonākt tajā dzīvē liksmā,
Pret kuru tiecas visas manas vārsmas.

Ja varētu tur nonākt manas vārsmas,
Kur mitējas it visas ļaužu raudas
Un mana donna staigā dzīvē liksmā,
Tad, skaudru sāpi jūtot manos pantos,
Tai arī kļūtu bail no ļaunās Nāves,
Kas uzkrāvusi man šīs bēdu naktis.

O, jūs, kam vēl ir lemtas rāmas naktis
Un kam par Mīlu runā visas vārsmas,
Jel uzklausiet un palūdziet no Nāves,
Lai tā kaut brīdi apklusina raudas
Un ļauj man savos ierastajos pantos
Tā priecāties kā citkārt dzīvē liksmā.

Lai manu prieku neaptumšo naktis:
To savu vārsmu izmisušos pantos
Es raudot gribu izlūgties no Nāves.

333. (CCCXXXIII)

Ak, ejiet, vārsmas, pie tās kapu kopas,
Kas pašu dārgāko man laupījusi,
Un sauciet to, ko Debess pieņēmusi,
Reiz apbedītu smilšu zemē skopā.

Vēl mana sirds no bēdām neattopas
Un dzīves vilņos svaidās izmisusi,
Jo cer to atrast, kura aizgājusi,
Lai atkal spētu būt ar viņu kopā.

Jo cer to mirušu vai dzīvu skatīt.
Nē, daudzkārt dzīvāku un mūžīgāku,
Lai visa zeme klanītos tās priekšā.

Kā es gan priecātos, ja viņa pati
Man pretī iznāktu, jo es jau nāku,
Un Debess valstī mani vestu iekšā.

336. (CCCXXXVI)

Ar viņu vēl aizvien ik domu saistu,
Un Lēte nespēj aiznest nesaziņā
To, kura atkal ataust manā miņā,
Lai savas zvaigznes spožos staros kaistu.

Tāpat kā senāk vientuļu un skaistu
To ieraugu, tik noteiktu ik dziņā,
Ka gribas saukt man: «Viņai Tā ir viņai!» —
Lai tik tās vārdus garām nepalaistu.

Un viņa tiešām atsaucas, bet drīzi
Es atlopu, ka neprāts mani vadā,
Un saku sev: «Tu maldies: tūkstoš trīssimt

Un četrdesmit astotajā gadā
Tai sestā aprīļa nakts otrā stundā
Ir viņai sēkusies jau debess junda.»

346. (CCCXLVI)

Gan eņģeļi, gan dvēseles izredzētās
Tai dienā, kurā donna iestaigāja
Pie viņlem debesīs, tai apkārt stāja
Un ilgi vērās viņā izbrīnētas.

«Ak, kāda gaisma! Kāda daile svēta!»
Tās aizgrābtībā donnu cildināja.
«Tik cēla būtne mūsu Debess Mājās
Vēl it nekad līdz šim nav pieredzēta.»

Bet viņa, paradīzē nonākusi,
Kur svētlaimīgie to sev piepulcina,
Vēl reizēm pagriežas pret mani klusi,

Lai redzētu, vai sekoju es viņai.
Un es pilns degsmes tiecos uz to pusī,
Lai izdabātu manas donnas dziņai.

349. (CCCXLIX)

Ar katru brīdi aizvien jaušamāk
Sauc mani madonna pie sevis doties,
Un, dažos gados strauji sakrītoties,
Mans vaigs ir kļuvis tiktāl vecīgāks,

Ka jau ar pūlēm sevi pazīt sāk.
No iepriekšējās dzīves novēršoties
Un beidzamajai gaitai sapošoties,
Es apziņos, ka diena tā jau nāk.

Jā, laimīga būs diena, kurā es,
Sev noraisīšu izvārgušās miesas
Un pestīšos no zemes moku spaida,

Lai, pašķīris sev priekšā tumsas biezas,
Tad paceltos pie zilās padebess,
Kur mani Dievs un mana donna gaida.

356. (CCCLVI)

Ak, mana Laura! Viņas elpu svētu
Es atkal sajūtu. Uz brīdi stāju
Un viņu aizdomājos uzrunāju,
Ko citkārt darīt diez vai uzdrīkstētu.

Jā, tieši todien iecirtu sev rētu,
Kad viņas sardzē svētsvinīgi stāju.
Tik naivs un apmāts tai pa pēdām gāju,
Lai Milas ceļos sevi izšķērdētu.

Nu viņa klusē, klusē žēlodama
Un skatās acīs man, tad nopūšas
Un aplāpētās raudās novērš vaigu.

Un arī mana dvēse raudādama
Sai brīdī viņai maigi pieskaras,
Līdz attopas, ka redz tā sapni baigu.

358. (CCCLVIII)

Ne Nāvei viņas seju aptumšot,
Bet viņas sejai Nāvi atmaidzināt.
Tad kāpēc cenšos dzīvi paildzināt,
Ja Nāve mūs it visur vienmēr rod?

Bet Tas, kurš spēja sevi nežēlot,
Kurš elles baigos vārtus kājām mina,
No sava krusta mani iedrošina.
Tad lai tā stunda nāk un mieru dod!

Vairs nedrīkst kavēties: tā jau ir klāt.
Tā pienāca tai brīdī, kurā projām
No manis madonna ir aizgājusi.

Bet sirds vēl nespēj sevi remdināt,
Kaut nešķiras no donnas tā joprojām,
Un dienas rit ar viņas soļiem klusi.

359. (CCCLIX)

Kad mana donna, gluži nemanot,
No mana pagalvja pa kreisi stāja
Un mani līdzjūtīgi uzrunāja,
Kā vēlēdamās sirdsmieru man dot,
Es bijīgs jautāju tai nobālot:
«No kurienes tu esi atnākusi?»
Gan palmas zaru klusi,
Gan laura zaru spiežot sev pie krūtīm cieši,
Tā teica: «Nāku tieši
No debess augstumiem, no vietas svētas,
Lai sadziedētu tevī cirstās rētas.»

To dzirdot, bikli paklanījos es
Un atguvies tai jautāju: «Kas spēja
Saukt tevi šurp?» Un viņa atbildēja:
«Tavs elsu vējš, ko nemitīgi dves,
Kas tavu skumjo raudu vilņus nes
Uz debesīm, man šurpu steigties līcis,
Kamēr tu neapnīcis

Vēl skumsti, ka es esmu aizgājusi
Uz laimīgāku pusi,
Par ko tev liksmam justies vajadzētu,
Ja tu kā senāk mani mīlēt spētu.»

Tai teicu tad: «Es neapraudu vis
Pats sevi, bet gan savu mocīšanos,
Jo nešaubos par tavu pestīšanos
Tā, it kā pats to būtu redzējis.
Vai citādi Dievs būtu varējis
Dot tavai sirdij tik daudz tīkumības,
Ja viņa žēlastības
Un augstā prāta kļūtu necienīga
Tu, dvēse svētlaimīgā,
Kas, dzīvojot starp mums tik cēla lejā,
Reiz pēkšņi tiki celta empirejā?

Kas cits man atliek vairs kā vaimanāt,
Ja, šķirts no tevis, lēnām pīšļos irstu?
Tad labāk lai kā bērns es šūplī mirstu,
Kam milas mokas lemts vēl nezināt!»
Bet viņa teic: «Daudz labāk, manuprāt,
Ja savai laicībai tu celtos pāri
Un, atstādams šo āri
Un prom no visām tukšvalodām svēries,
Uz īstiem svariem svēries,
Pie manis atsteigtos, lai iemantotu
Gan palmas, gan šī laura zara rotu.»

«Vai drīkstu zināt, kādas nozīmes
Siem zariem?» jautāju. Un viņa smaidot
Man atsaucās: «Vai, palmas zaru gaidot,
Nav aizmirsies tev viss uz pasaules?
Jo palma — tā ir uzvara, un es
To izbaudīju reiz. Bet laurs ir slava,
Kam līdzīgas vairs nava:
To guvu es par savas dailes varu.
Ja tev tas nomāc garu,
Tad tu pie Dieva griezies lūgšnā savā,
Lai arī tev Viņš laura zaru dāvā.»

«Bet vai tavs skatiens liek vēl saulei dzist?»
Es jautāju. «Vai zeltmatainu tevi
Vēl varu redzēt?» «Nemaldini sevil»
Tā izsaucās. «Tev nāktos izsamist,
Ja to, ka sen man debesīs lemts mist
Kā kailai dvēselei, tu uzzinātu.
Bet, lai tu nebēdātu,
Es veidolu, šurp nākot, izraudziju
Vēl skaistāku, kā biju,
Lai tavām mokām līdzcietību viestu
Un šeit uz zemes līdz ar tevi ciestu.»

Es sāku raudāt. Viņa manu seju
Ar roku noslaucīja tad un, klusi
Vēl kaut ko pateikusi,
Tā nopūtās, ka klints pat nodrebēja,
Un pazuda. Mans sapnis izplēnēja.

362. (CCCLXII)

Ar domas spārniem bieži empirejā
Es paceļos kā tas, kurš uzmeklēt
Tur steidzas to, kas viņam ir tik svēts,
Un smagās miesas atstāj dziļi lejā.

Trīs laimē sirds, jo slaiko spārnu skrejā
Es viņas balsi varu sadzirdēt:
«Draugs, tagad tevi varu iemilēt,
Jo senās kaisles nav vairs tavā sejā.»

Pie Dieva nonākam. Es klanos zemi
Tam, lūgdamies man atļaut ieraudzīt
Tos abus kaut uz brīdi debesīs.

Bet Viņš man atbild: «Tev to liktenis lēmis
Pēc gadiem divdesmit vai trīsdesmit,
Un, tici man, tas būs pavisam drīz.»

Man gadus divdesmit bij panest dots
 Tās mokas, kuras Mīla sūtījusi,
 Bet, kopš madonna mana aizgājusi,
 Sirds desmit gadus miera neatrod.

Bet nav vairs spēka sevi atbrīvot
 No senās kaislības, kaut apdzisusi
 Drīz būs tās dzirksts, un, savas rokas klusi,
 Visaugstais Dievs, pret tevi paceļot,

Es skumstu par šo dzīvi, izšķērdētu
 Tik bezmērķīgi, kuru aizvadīt
 Man daudzkārt saprātīgāk vajadzētu.

Kungs, ja šai slazdā mani spēji dzīt,
 Liec, lai no tā es atkal izkļūtu spētu,
 Jo daudz man moku nācies izbaudīt.

KOMENTĀRI

«Canzoniere» jeb «Dziesmu grāmata», kas manuskriptā nosaukta par «Rerum vulgarium fragmenta» («Fragmenti no tautas valodā sacerētā»)¹, nenoliedzami ir Frančesko Petrarkas galvenā grāmata, kaut gan viņš pats (sk. 166. dzejoli) saviem itāļu valodā sacerētajiem dzejoļiem (sonetiem, kanconēm, sekstinām, balādēm un madrigāliem) īpašu nozīmi nepiešķir, dēvējot tos par «nugellae» (t. i., niekiem, blēņām)², kas viņu it kā novēršot no patiesi svarīgiem un nozīmīgiem literāriem veikiem — latīņu valodā rakstītām poēmām, dzejoļiem un prozas sacerējumiem, kuru apjoms itāliski uzrakstīto pārsniedz apmēram piecpadsmit reizes.

Dzejoļus itāļu valodā Petrarka rakstīja jau jaunībā, taču neticās tos darīt zināmus plašākai auditorijai. Strādājot pie saviem latīņu vēstījumiem un vēstulēm prozā, kā arī uzsākot topošās «Dziesmu grāmatas» sastādīšanu, Petrarka daļu no sonetiem iznīcināja, par ko viņš liecina kādā 1350. gadā rakstītā vēstulē.

Pirmo mēģinājumu savākt vienkopus labāko no itāļu valodā uzrakstītā Petrarka veica 1336.—1338. gadā, kad viņš tā saucamajā «uzmetumu kopojumā» ierakstīja 25 sonetus. 1342.—1347. gadā Petrarka to papildināja, izkārtot sonetus noteiktā secībā, kā arī atstājot vietu agrākajiem darbiem, kurus vajadzēja pārskatīt un izredigēt. Faktiski tā bija topošās «Dziesmu grāmatas» pirmā redakcija.

Otro redakciju Petrarka veica 1347.—1350. gadā. Pirmo reizi krājums tika iedalīts divās daļās: «Madonnai Laurai — dzīvai» un «Madonnai Laurai — mirušai».

Trešā redakcija veikta 1351.—1358. gadā. Tajā ietilpināts 171 dzejolis. Ceturtajā redakcijā (1359.—1362. g.) iekļauti jau 215 dzejoli. Sekojo piektā redakcija (1366.—1367. g.) un sestā redakcija (1367.—1372. g.).

Septītā redakcija, kuru 1373. gada janvārī Petrarka nosūtīja Pandolfo Malatestem, jau bija tuva galīgajam variantam. Tajā sakopoti 366 dzejoli (317 soneti, 29 kancones, 9 sekstinas, 7 balādes, 4 madrigāli) — katrai gada dienai viens dzejolis. Astotā redakcija veikta

¹ Petrarka tercīnās itāliski uzrakstīja arī «Triumfu» grāmatu.

² Arī Katullus savus dzejas sacerējumus («versiculi») dēvēja par «nugae» (nieki) vai «ineptiae» (sūkumi).

1373. gadā, papildinājums tai, nosūtīts Malatestem, — 1373.—1374. gadā.

Devīto, galīgo redakciju satur tā saucamais Vatikāna kodekss (Cod. Vat. Lat.) № 3195 (1373.—1374. g.). Pēc šī Vatikāna kodeksa, kurš fototipijas veidā publicēts 1905. gadā, tiek veidoti visi jaunākie «Dziesmu grāmatas» izdevumi.

Vatikāna kodeksā starp «Dziesmu grāmatas» pirmo un otro daļu iešūtas tīras lapas, kuras dod iespēju domāt, ka Petrarka gribējis kodeksā iekļaut vēl citus dzejoļus.

Galīgajā variantā Petrarka ievietoja ne vien mīlas liriku, bet arī savas politiskās kancones un sonetus, kas vērsti pret Aviņonas kūrīju, kā arī sonetus — veltījumus draugiem par dažādām morāles un dzīves tēmām.

Ļoti sarežģīta ir daudzu dzejoļu datēšanas problēma, jo Petrarka nereti atgriezās pie saviem agrākajiem darbiem un tos pārstrādāja, kā arī apzināti vaļījās no hronoloģiskā izkārtojuma principa ievērošanas. Mūsu izdevumā hronoloģizēti tikai tie Petrarkas dzejoļi, kuri saistās ar nozīmīgiem notikumiem gan Itālijas, gan Petrarkas (arī Luras) dzīvē.

Tikpat sarežģīta ir arī Petrarkas «Dziesmu grāmatas» komentēšanas problēma. Šajā izdevumā mēs galvenokārt balstījāmies uz Džozues Karduči klasisko komentāru, kā arī salīdzinājām un papildinājām to ar Džakomo Leopardi un citu mūsdienu petrarkistu komentāriem.

Atzīmēsim arī virkni darbu par Petrarku:

Веселовский А. Н. Петрарка в его поэтической исповеди «Canzoniere». Спб., 1912.

Корелин М. Ранний итальянский гуманизм и его историография. (Франческо Петрарка. Его критики и биографы.) Изд. 2-е. Спб., 1914. Т. 2.

Хлодовский Р. Франческо Петрарка. М., 1974.

Парандовский Я. Олимпийский диск. (Петрарка.) М., 1979.

Latviski Petrarkas soneti izdoti Laimas Akurateres atdzejojumā — *Frančesko Petrarka. Soneti madonnai Laurai*. R., 1937.

13 soneti pārpublicēti grāmatā: *Pasaules tautu lirika*. R., 1959.

Madonnai Laurai — dzīvai

2. (II)

Uzrakstīts 1347.—1348. gadā pēc Luras nāves. «*Tām tūkstoš pārrestībām*» — tām neskaitāmajām reizēm, kurās Petrarka spējis atvaļīt Mīlas (Amora) uzbrukumū. «...sirdi sev un acis bruņās kalu» —

pēc viduslaiku «mīlas metafiziku» domām, mīla iekļūstot sirdī caur acīm un ausīm. *Tikums* (Virtute) — viens no provansiešu lirikā izplatītiem bruņnieciskās mīlas kodeksa pamatjēdzieniem. «...stāvēt *klinšu korē kraujā*» — no tikumības (saprāta) augstumiem.

3. (III)

«...todien, kurā nestaroja» — leģenda vēsta, ka Jēzus Kristus krustā sišanas dienā esot apdzisusi saule. Petrarka uzskatīja, ka viņš Lauru pirmo reizi ieraudzījis Lielajā piektdienā — 1327. gada 6. aprīļa rītā — Sv. Klāras baznīcā Aviņonā, kaut gan pēc vēsturiskā kalendāra datiem 6. aprīlis togad bijis pirmdiena.

4. (IV)

Tas — dievs, kurš, pēc antīko astrologu ieskatiem, planētas *Jupitēra* labvēlīgajai ietekmei pakļāvis planētas *Marsa* drūmo ietekmi. *Pūsētiņa* — domāta netālu no Aviņonas esošā Komona (Caumont), kurā piedzīmusi saule — Laura.

6. (VI)

Sajā sonetā Petrarka aizsāk līdzīgi skanošu vārdu — «lauro» (laura koks, arī dzejas slavas simbols) un «Laura» (Laura) — apspēli. «...īstās pēdās» — pa saprāta ceļu.

7. (VII)

Sonets adresēts kādam Petrarkas draugam, kuru viņš nav gribējis saukt vārdā. Petrarka viņu mudina neatstāties no «mērķa *tecerētā*» — t. i., turpināt iesākto literatūras un filozofijas studiju ceļu. *Hēlikons* — kalns Grieķijā, kura virsotnē esot dzīvojis mūzikas un dzejas dievs Apollons (Foibis) un deviņas mūzas.

9. (IX)

Sonets adresēts kādam Petrarkas draugam, nosūtot viņam augļus. *Planēta* — Saule, kura aprīļa pirmajā pusē ieiet Vērša zvaigznājā.

10. (X)

Sonets uzrakstīts 1330. gada pavasarī Lombēzā, klusā Gaskoņas nostūrī Pireneju kalnu pakājē, kur Petrarka ciemojās pie sava drauga un mecenāta — kardināla Džakomo Kolonnas. *Kolonna* — dzimtas galva Stefāno Kolonna vecākais, kurš tolaik bija no Lombēzas izbraucis; Petrarka skumstot izsaucas, ka vienīgi «*mana kunga*», t. ī., Stefāno Kolonnas, nav šeit — Lombēzā. *Jupiters* — pāvests Bonifacijs VIII, kurš vajājis Kolonnu dzimtu.

16. (XVI)

Sonets uzrakstīts ceļojuma laikā, iespējams, 1337. gadā, kad Petrarka pirmo reizi apmeklēja Romu. «*...tai tēlā*» — Kristus tēls Sv. Pētera baznīcā Romā.

22. (XXII)

Sekstina. Uzskata, ka šīs provansiešu dzejas formas radītājs ir dzejnieks Arno Daniels (miris ap 1189. g.). «*Pirms pārnākšu pie jums, o, spožās zvaigznes*» — atspoguļo Platona uzskatu, ka ikviena dvēsele pēc nāves atgriežas uz savu zvaigzni. *Mīlas mežs*, precīzāk, mirtu mežs, kurā mītot nelaimīgo mīlētāju dvēseles (sk. Vergīlija «*Eneīdu*», VI, 442—444). «*...un donna nepārvērstos zaļā mežā kā nimfa*» — mīts par nimfu Dafni, kura, Apollona (Foiba) vajāta, pārvērtās zaļā mežā, t. ī., lauru kokā. Sk. 107. dzejoli: «*Un tādā mežā, mūžam zaļojošā, Ir manu lauru Amors pārvērst spējis*» — bieži lietots Petrarkas hiperbolizācijas paņēmieni.

31. (XXXI)

Uzzinājis par Lauras bīstamo slimību, Petrarka pūlas izdibināt, kurās debesīs pēc nāves mītīs Lauras dvēsele, un paredz trīs variantus: pirmkārt, Lauras dvēsele var atrasties starp Veneru un Marsu, t. ī., vietā, kuru ieņem Saule, — tādā gadījumā Lauras spožums aptumšos Sauli; otrkārt, tā var atrasties zemāk par ceturto sfēru, t. ī., zemāk par Sauli, un tādā gadījumā Laura pārspēs skaistumā trīs citas planētas, kas atrodas vistuvāk Zemei, — Veneru, Merkuru un Mēnesi; piektajās debesīs Laura nevēlas atrasties, jo tās ir ļaunā un cietsirdīgā Marsa debesis, bet, ja Lauras dvēsele pacelsies augstāk, tad ar savu mirdzumu tā aptumšos Jupiteru.

33. (XXXIII)

Sonets uzrakstīts, saņemot ziņu par Lauras smago slimību. *Tā* — Lielā Lāča zvaigznājs, kurā Jupiters (Zevs) pārvērtā nimfu Kallisto, lai tādējādi to pasargātu no greisirdīgās Junonas (Artemīdas) vajāšanas. «... *vecenīte dziļu šķelerēja*» — citāts no Vergīlija «Eneīdā», VIII, 410. *Mīlētāju šķiršanās* — tipiska provansiešu lirikas žanra, t. s., albas, reminiscence, *Cerība* — Laura.

34. (XXXIV)

«*Foib, ja vēl kaisles uzplūdumos spējos...*» — Foib, ja vēl ir dzīva tava mīla pret Dafni... *Svētā lapotne* — lauru koks (Dafne Foibam, Laura Petrarkam). «... *grūtos brižos paglābusi*» — kad, padzīts no Olimpa, Apollons (Foibs) ganīja Tesālijas valdnieka Admēta avis. *Mūsu donna* — Dafne Foibam, Laura Petrarkam.

35. (XXXV)

«*Viens, domās nogrimis...*» — parafrāze no Homēra «Iliādas», VI. 202—203.

39. (XXXIX)

Sonets uzrakstīts 1337. gada pavasarī Romā. «... *novīlcināt šo mūsu satikšanos*» — ar kardinālu Džovanni Kolonnu (?), kuram sonets adresēts. Petrarka aizbildinās, ka nav steigšus atpakaļ uz Avignonu tāpēc, ka baidījies tur sastapties ar Lauru.

43. (XLIII)

Foibs (Sauce) jau deviņas reizes palūkojās no debess augstumiem lejā, lai ieraudzītu *to* (Dafni, Lauru), kuras dēļ «*arī citiem*» (Petrarkam) «*bij nācies pavadīt (...) daudzas dienas sērās*», bet, nespējams *to* ieraudzīt, noskuma, taču tieši tobrīd Laura atgriezās mājās, visu dienu pavadījusi pie slimā tēva nāves gultas. Foibam «*acīs sarīstās asaras*», t. i., sāka līt lietus,

44. (XLIV)

Tas — Jūlijs Cēzars; domāta viņa uzvara Farsālas kaujā. Saņemot meitas vīra — sava sāncenša Pompeja galvu, kuru viņam atsūtīja Eģiptes valdnieks Ptolemajs, Cēzars neesot spējis valdīt asaras. *Gans* — Dāvids, kurš apraudājis gan sava dumpīgā dēla Absaloma, gan arī ķēniņa Zaula nāvi.

45. (XLV)

Mans sāncensis — spogulis, kurā Laurai pārāk bieži tik ieskatīties. «...no savas mītnes» — no Lauras sirds. «...zāli pārspēj daiļais zieds» — puķe, kurā pārvērties Narciss, salīdzinājumā ar Lauras daili ir zāle; kādā gan daiļā ziedā tad būtu jāpārvēršas Laurai?

48. (XLVIII)

«*Bet tā kā Nila...*» — parafrāze no Cicerona grāmatas «Par republiku», VI, 18.

54. (LIV)

Madrigāls. *Svētceľniece* — Laura.

61. (LXI)

«*Tas gads un mēnesis, un diena svētā*» — 1327. gada 6. aprīlis.

62. (LXII)

Launais pretņieks — sātans. *Nasta* — mīlas nasta.

68. (LXVIII)

Sonets uzrakstīts 1337. gada pavasarī Romā un veltīts draugam (Orso dell' Angillāram vai Stefāno Kolonnam). Orso dell' Angillāra bija Romas senators, kurš 1341. gada 8. aprīlī — Pūpolsvētdienā — Kapitolijā uz Petrarkas agri nosirmojušās galvas uzlika lauru vainagu. *Svētās āres* — Roma.

77. (LXXVII)

Sonets veltīts Sjēnas mākslinieka Simones Martīni uzgleznotajam Lauras portretam. *Polikleīts* — sengrieķu skulptors un mākslas teorētiķis, dzīv. V gs. p. m. ē. otrā pusē. «... *gan tie*» — citi slaveni gleznotāji.

80. (LXXX)

Sekstīna. *Maigā vēsma* (L'aura) — Petrarkas poētikā bieži lietots paņēmieni Lauras vārda apspēlei; viņai Petrarka uzticējis savu *buru* — dzīvi, skumju pārņemto dvēseli. *Osta* — miers, atpestījums, paradīzes dzīve. *Trauslā laiva* — mirstīgās miesas, kuras svaidās kaisles, mīlestības bangojošajā jūrā. «... *tas, kurš bija devis man reiz dzīvi*» — dievs. *Bākas ugunis* — Lauras acis.

81. (LXXXI)

«... *slīkto ieradumu seno krustu*» — apmāto mīlu pret Lauru. *Naidnieks* — sātans. *Lielais draugs* — Jēzus Kristus. «*Ak, cietēji...*» — Jēzus vārdi Mateja evaņģēlijā. «*Kas dūjas spārnus...*» — psalms, LIX, 7.

85. (LXXXV)

Sonets uzrakstīts, apmeklējot *vietu* (Sv. Klāras baznīcu Aviņonā), kur Petrarka pirmo reizi sastapa Lauru. *Nedraugi* — Laura, kā arī vieta un diena, kurā Petrarka viņu sastapa.

90. (XC)

«*Kas tagad tā vairs nespēj iekvēloties*» — kas tagad vairs nav tik mirdzošas slimības vai nodzīvoto gadu dēļ.

93. (XCIII)

Daiļās acis — Lauras acis.

100. (C)

Divas saules: viena — Laura, otra — debesu spīdekļis. *Tai dienā* — 1327. gada 6. aprīlī.

102. (CII)

«... *znola galvu*» — Cēzara sāncenša Pompeja galvu.

103. (CIII)

Sonets veltīts Stefāno Kolonnam, kurš 1333. gada 22. maijā pie Sančezārio sakāvis brāļu Bertoldo un Frančesko Orsīni karaspēku. «*Hanibals, reiz izkurodams slāvu*» — 216. g. p. m. ē. Hanibals, uzvarējis kaujā pie Kannām, nespēja šo panākumu izmantot un drīz vien cieta sakāvi kaujā pie Kapujas. *Lāču māte* — Orsīni dzimtas ģerbonī bija attēlota lāču māte. «*Lai atriebtos par lolojumu savu*» — t. i., par savu nogalināto lācēnu, proti, karaspēku.

107. (CVII)

«... *manu lauru*» — Lauru.

108. (CVIII)

Sennučo del Bene (1275—1348) — florencietis, baltais gvelis, Petrarkas draugs, kas kādu laiku kopā ar Petrarku atradās Aviņonas trimdā; viens no «jaunā maigā stila» («dolce stil nuovo») pārstāvjiem dzejā.

109. (CIX)

Spožās dzirkstis — Lauras acis. *Dvesma* (L'aura), *gars no Getzemanes* — Laura.

114. (CXIV)

«*No jaunās Bābeles*» — pāvesta galms Aviņonā, kur tolaik atradās katoliskās Eiropas garīgā rezidence. Sonets uzrakstīts 1342. gadā,

kad Petrarka atstāja Avignonu un pārcēlās uz Voklīzu. Soneta beigū daļā Petrarka izsaka vēlēšanos redzēt divus cilvēkus: Lauru (*«laipnāku un vēlīgāku»*) un Džovanni Kolonnu, kurš tobrīd slimoja ar podagru (*«tā kā senāk — stipru garā»*).

116. (CXVI)

Tai dienā — 1327. gada 6. aprīlī.

120. (CXX)

Sonets uzrakstīts 1348. gada beigās, atsaucoties uz Ferrāras dzejnieka Antonio de Bekāri (1315—ap 1370) sacerēto kanconi *«Io ho gia' letto il pianto de i Troiani»*, kurā Antonio de Bekāri, saņemis nepareizu ziņu par Petrarkas nāvi, pasteidzās to apdraudēt. *«...tās vēlibu»* — te domāta nāve, kuras mītnei (aizkapa valstībai) Petrarka bija pienācis tuvu; Petrarka atceras savu smago slimību 1341. gadā.

123. (CXXIII)

Sonets uzrakstīts 1341. gadā, kad Petrarka, atstājot Lauru Avignonā, devās uz Romu, lai tur kronētos ar lauru vainagu.

128. (CXXVIII)

Slavenā politiskā kancone *«Italia mia»*. Kancones tēma ir pārmetums Itālijas valdniekiem par asiņainajiem savstarpējiem kariem, kā arī sašutums par vācu algotņiem, kurus sev palīgā aicinājuši itāļu valdnieki. Uzskata, ka kancone saistīta ar Ludviķa Bavārieša iebrukumu Itālijā 1328. gadā, kaut gan virkne komentatoru attiecina kanconē aprakstītos notikumus uz 1344.—1345. gadu, kad notika t. s. Parmas karš. Pastāv vēl trešais pieņēmums, kurā kancones notikumi datēti ar 1356. vai pat 1370. gadu.

Jūs — Itālijas valdnieki. *Nīstais svešzemnieku bars* — vācu algotņi. *Tālā malā* — Bavārijā, no kurienes tie ieradušies. *«...vilks ar aitu mīt sen vienā aplokā»* — itāļu tauta ar vācu algotņiem. *Gajs Marijs* (ap 157.—86. g. p. m. ē.) — romiešu karavadonis un politisks darbinieks, kurš 102. g. p. m. ē. pie Akva Sekstijas (sk. Līviju) sakāvis teitoņus, un Arkas upē tad asiņu bijis vairāk nekā ūdens. Pieminot Cēzaru, Petrarka atsauc atmiņā viņa uzvaras karagājienos pret germāņiem.

129. (CXXIX)

Kancone. «...*tai kļūs dārgs, kas man tik nīstams šķita*» — Laura
lemilēs Petrarku, kurš ienīst pats sevi. *Lauris* — Laura.

131. (CXXXI)

«...*sārtas rozes sniegotajā lejā*» — Lauras lūpas pret viņas
vaigu baltumu. «...*zilpkauls aiz tām*» — Lauras zobu.

137. (CXXXVII)

Launā Bābele — Romas pāvesta Benedikta XII galms Aviņonā,
kur valda nevis *Pallāda* (gudrība) un *Jupiters* (dieva griba), bet
gan *Venera* (miesaskāre) un *Bakhs* (uzdzīve). *Jaunais sultāns*, t. i.,
jaunais pāvests, iespējamais, imperators Kārlis IV, kurš savu troni atkal
atjaunos *Bagdādē*, proti, Romā. *Visaugstie torņi* — pāvesta pils Avi-
ņonā.

138. (CXXXVIII)

Konstanfins Lielais (ap 285—337) — Bizantijas imperators, ar
kura vārdu baznīcas tradīcija saista pāreju no kristiešu vajāšanas uz
to aktīvu atbalstīšanu.

150. (CL)

Viņš — Amors.

153. (CLIII)

Ledus sirds — Laura. *Jums* — nopūtām un domām.

156. (CLVI)

Prāts, Mīla, Krietnums, Sāpes, Lidzjūtība — no provansiešu liri-
kas aizgūti bruņnieciskās mīlas kodeksa pamatjēdzieni.

157. (CLVII)

Tā diena — kurā Laura raudājusi.

160. (CI X)

Divu zvaigžņu gaissma — Lauras acis.

162. (CLXII)

Zeme šī un upe straujā — Voklīza un Sorga. Jūsu dziņas — puķu, zāļu, pļavas, silu utt. dziņas.

166. (CLXVI)

Sonets uzrakstīts līdzībās, proti, ja es paliktu uzticīgs savai mūzai (t. i., rakstītu tikai latīniski), nevis nodarbotos ar niekiem («Dziesmu gramatas» sacerēšanu), tad es darītu slavenu savu dzimto Florenci tāpat kā Katullus savu Veronu. Balstoties uz to, līdzīgi tulkojamas arī detaļas. *Grota* — ala Parnāsā, kurā uzturoties Apollons (dzejas aizbildnis) iemantojis gaišreģa spējas; no alas iztek svētais *Kastalijas strauts*. *Nezāles* — itāliski sacerētie dzejoļi. *Viģes koks* — gudrības simbols.

175. (CLXXV)

To laiku un to vietu — 1327. gada 6. aprīlī, kad Petrarka Sv. Klāras baznīcā Aviņonā sastapies ar Lauru. *Dārgais mezglis, saule* — Laura. *Novakarē* — mūža nogalē. *No tālienes* — dzīvojat tālumā no Lauras.

177. (CLXXVII)

1333. gada augustā, braucot no Kolonas uz Lionu, Petrarka šķērsoja slaveno Ardēnu mežu, par kuru «Piezīmēs par gallu karu» rakstījis Jūlijs Cēzars. *Trešais debess jums* — Veneras debesis, kurās uzturas mīlētāju dvēseles. *Jaunais Marss* — atsaucē uz tolaik izraisījušos karu starp Fiandrijas grāfu un Brabantē hercogu. *Upe mīlotā un zeme skaistā* — Ronas ieleja Provansā, pa kuru dzejnieks cer nonākt Aviņonā, kur laistās (dzīvo) gaissma — Laura.

179. (CLXXIX)

Florencietis Džeri Džanfiljaci adresēja Petrarkam sonetu «Messer Francesco, chi d'amor sospira», pamācot, kā izpatikt mīļotajai. Petrarka ar šo sonetu viņam atbild, piekriždams Džeri sniegtajai «mācībai». *Medūza* — Laura. *Kungs* — Amors.

180. (CLXXX)

Šo sonetu Petrarka uzrakstīja, kuģodams pa Po upi no Provanzas uz Itāliju, kur dzīvoja Laura, 1342. gadā vai arī, dodamies no Parmas uz Veronu, 1345. gadā. *Zelta zari* — Laura. «...sauli, kura tēt uz rietu» — Po plūst no rietumiem uz austrumiem, pretēji Petrarkas ceļa virzienam. *Mana gaisma, mājasvieta* — Laura; vieta, kur viņa atrodas.

186. (CLXXXVI)

Saule — Laura, kuras skaistumu apdziedāt pienāktos Vergīlijam, Homēram, Enejam, Uliksam, Ahillejam u. c. varoņiem, kā arī tam, kas Romu godā cēlts, — imperatoram Augustam — un tam, ko Atgists vēlāk nogalētu, — Agamemnonam. *Seno ciniņu un drosmes zieds* — Scipions Afrikēnis Vecākais (ap 235.—ap 183. g. p. m. ē.) — romiešu karavadois, Petrarkas iemīļots varonis, par kuru viņš rakstījis latīniski sacerētājā poēmā «Āfrika». *Skaistuma un goda jaunā rota* — Laura. *Kvints Ennijs* (239.—169. g. p. m. ē.) — romiešu dzejnieks, slavēno «Annālu» autors.

187. (CLXXXVII)

Visdīžākā no slavām — Homēra apdziedājums «Illiādā». *Kaurā dūja* — Laura. *Gans, kuru Mantuja tur mīnā*, — Vergīlijs.

189. (CLXXXIX)

Mans kungs — Amors. *Mana zvaigzne* — Laura.

190. (CXC)

Zeltragota stirna — zeltmatainā Laura, kuru lauru koka ēnā Petrarka ieraudzījis *starp divām upēm* — Sorgu un Diransu (vai Ronu).

Legenda vēsta, ka vēl ilgi pēc Cēzara nāves sastaptas stirnas ar kakla siksnām, uz kurām bijis rakstīts: «Caesaris sum: noli me tangere» («Piederu Cēzaram; neaizskar mani!»). «...modās Foibs vērpst zemei jaunu rotu» — ausa 1327. gada 6. aprīļa rīts. *Kungs* — Cēzars. *Tieši zenītā* — dzīves vidū, proti, 35 gadu vecumā, tātad sonets uzrakstīts 1339. gadā.

194. (CXCIV)

Sonets uzrakstīts Provansā pēc Toskānas apceļojuma. *Dzīmtā zeme* — Toskāna. *Manas dzīves saule* — Laura.

196. (CXCVI)

Tālais rīts — 1327. gada 6. aprīlis.

199. (CXCIX)

Piecas pērles — Luras pirksti. *Rozi sārtu* — Luras pirksta nagu, *balto ziloņkaulu* — pirkstu vai visu delnu.

202. (CCII)

Ledus, naidniece — Laura. *Liesma* — mīla pret Lauru. *Zēlums* — provansiešu lirikā sastopamās bruņnieciskās mīlas kodeksa pamatjēdziens, sirdsdāmas pastāvīga iezīme.

204. (CCIV)

Pēc viduslaiku «mīlas metafiziku» uzskatiem, vienīgi caur acīm un ausīm mīla var iekļūt sirdī. *Mums* — Petrarkam, acīm un ausīm, kuri apskauž *tevi* — sirdi, kurā iemiesojušās Luras acis un viņas atstātās pēdas, proti, tikums. Vienīgi uzticoties sirdij, iespējams izbēgt no zemes dzīves maldiem un pacelties debesīs, ejot *pa donnas pēdām*, proti, ejot viņas tikuma ceļu, un *sekojot tās staram* — acu gaismai.

208. (CCVIII)

Upe — Rona, pa kuras krastu Petrarka atgriežas tur, kur atrodas liksmā saule — Laura, kura dzīvo Ronas kreisajā krastā — Avignonā. «*Gars stiprs...*» — parafrāze no Markusa evaņģēlija, XIV, 38.

209. (CCIX)

Dārgais jūgs — Laura.

211. (CCXI)

Ceļvedis — Amors. *Lauris* — Laura. *Labirints* — mīlas (mirtu) mežs; Petrarka apmaldījies lauru koka (Lauras) zaros.

212. (CCXII)

Sonets uzrakstīts ap 1347. gadu. *Saule* — Laura. Metafora «*klibā vērsi medīt stīrnu iznesīgu*» aizgūta no provansiešu dzejas poētikas, tāpat kā provansiešu dzejā bieži sastopamā «*jaunas zvaigznes ēsma*» — milas valgi,

216. (CCXVI)

Svešā, divais atspalds un mans krietnais draugs — Laura.

218. (CCXVIII)

Sonets uzrakstīts, sapemot ziņu par Lauras smago slīmību.

219. (CCXIX)

«*Beļ tā, kas...*» — Aurora. *Sirmais draugs* — Titons. *Otrā saule* — Laura.

223. (CCXXIII)

«*Kad zelta ratos Foibs uz jūru traucas*» — citāts no Vergīlija «*Georgikām*», III, 359. *Tā, kura neatsaucas, saule* — Laura.

226. (CCXXVI)

«Pat zvirbuli uz jumta neuzeju...» — Dāvida psalms, CI, 8.
Saule — Laura. «Tā laimīgajā zemē» — kur dzīvo Laura, no kuras Petrarka šķirts. Upes — Rona, Diransa, Sorga.

231. (CCXXXI)

Meln un spiedīgs padebēsis — Petrarka saņēmis ziņu par Lauras slimību, Manas dzīves saule — Laura.

245. (CCXLV)

«No kāda nezināma mīlētāja» — no Sennučo del Benes (?).
Mūs — mani un Lauru.

246. (CCXLVI)

Dvesma (L'aura), kura ap lauru tinas — te apspēlēts Lauras vārds. «Ak, baltā roze, ērkšķos rotājolies!» — te simboliski apzīmēts gan Lauras neparastais skaistums un tikumība, gan arī vēsums pret Petrarku. Manas dzīves saule — Laura.

251. (CCLI)

Sonets uzrakstīts, saņemot ziņu par Lauras nāvi.

253. (CCLIII)

Tiksmās baudas — leģenda vēsta, ka Hērakls gājis bojā, uzvelkot ar indi piesātinātu kreklu, kuru iedevusi viņa greizsirdīgā sieva Dē-janeira.

259. (CCLIX)

Krastu skavas — Sorgas upes krastī. Uz turieni — uz Aviņonu.

Madonnai Laurai — mirušai

265. (CCLXV)

Provansiešu dzejnieka Arno Daniēla dzejoļa motīvs. Sonets uzrakstīts 1350. gada 21. septembrī (Petrarkas pašrocīgs autogrāfs), divarpus gadus pēc Lauras nāves.

267. (CCLXVII)

Empirejs — devītās, visaugstākās debesis.

272. (CCLXXII)

Mans stūres vīrs — prāts. *Rājas* — Tikumība — bruņnieciskās mīlas kodeksa pamatjēdziens — tā gara noturība un spēks, kas jāsa-
glabā dzīves likstās (vētrā). *Bākas ugunis* — Lauras acis.

281. (CCLXXXI)

Sonets uzrakstīts Voklīzā. *Augstais remdējums* — Laura.

287. (CCLXXXVII)

Sonets uzrakstīts sakarā ar Petrarkas drauga — dzejnieka Sen-
nučo del Benes nāvi (miris 1348. gada rudenī). *Guitone d'Apeco*
(m. 1294. g.), *Cino da Pistoja* (m. 1337. g.), *Frančeskino delji Albici*
(m. 1348. g.) — Petrarka piesauc dzejniekus, novietojot tos trešajās
(Veneras) debesīs, kurās mājvietu rod mīlētāju dvēseles.

291. (CCXCI)

Lauris maigais — Laura.

301. (CCCI)

Ieleja — Voklīza. *Upe* — Sorgia.

312. (CCCXII)

Gvido Kavalkanti soneta parafrāze.

321. (CCCXXI)

Ligzda — vīle, kur dzimusi un uzaugusi Laura. *Zeltītās un sārtās spalvas* — Lauras matu un vaigu krāsa. *Fēnikss* — Laura. «*Ak, saldo moku trīspadsmit*» — pirmā Petrarkas tikšanās ar Lauru.

336. (CCCXXXVI)

Savas zvaigznes staros — Veneras staros.

356. (CCCLVI)

Orģinālā netulkojama vārdu spēle: *L'aura*, proti, dvesma, vēsma, — Lauras dvēsele, gars.

358. (CCCLVIII)

Tas — Jēzus Kristus.

359. (CCCLIX)

«*No mana pagatvja pa kreisi*», t. i., sirds pusē. *Lauris* — dzejas slavas un Lauras simbols.

362. (CCCLXII)

To — dievu.

SATURS

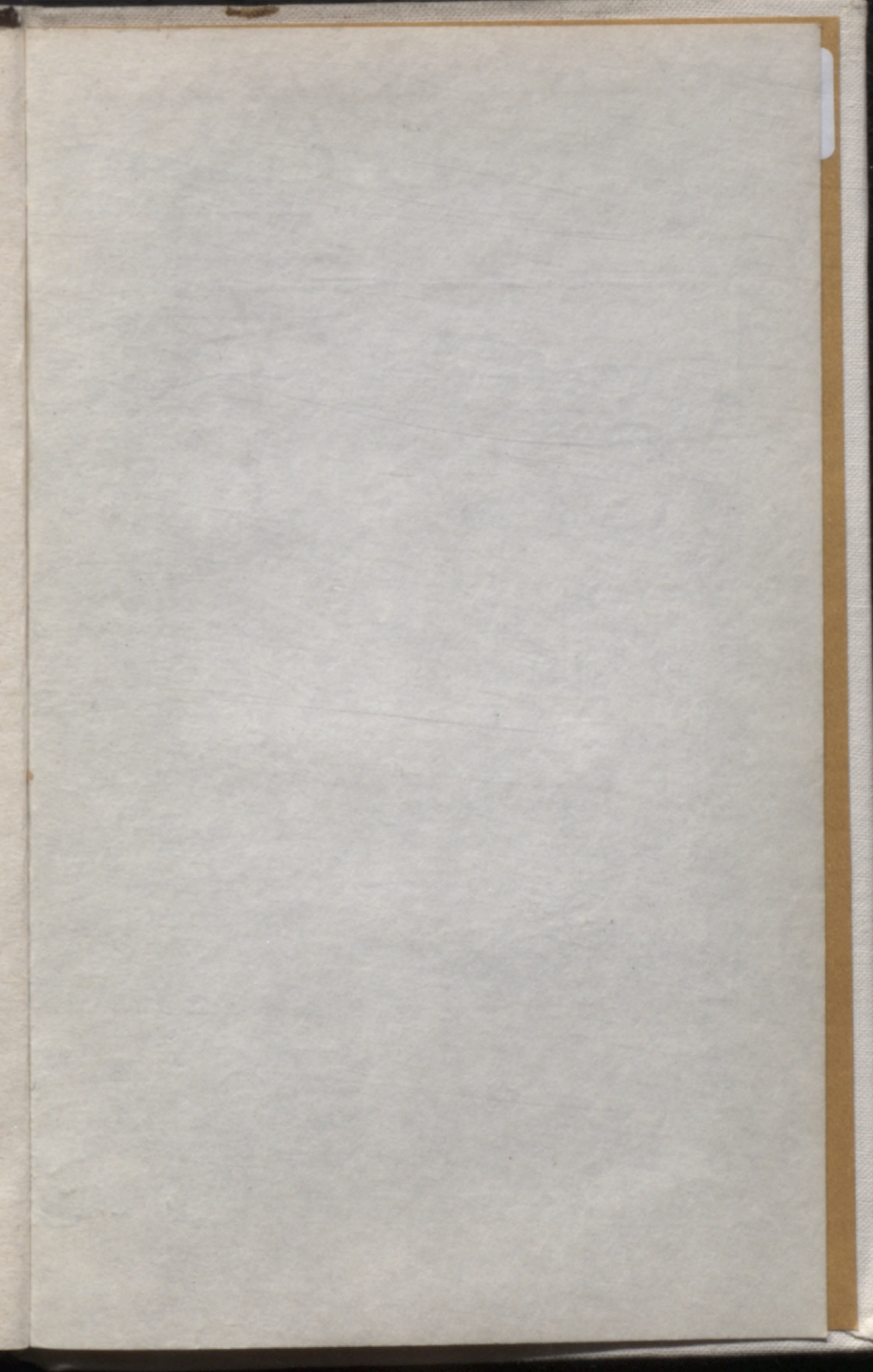
Itālija XIII un XIV gadsimtā. <i>Aleksandra Rolova</i> . . .	5
Dante un viņa «Vita nuova». <i>Jānis Liepiņš</i> . . .	105
<i>Dante Aligjēri</i> . Vita nuova / Jaunā dzīve. (Tulk. un atdzej. Valdis Bisenieks.) . . .	115
Tulkotāja priekšvārds. <i>Valdis Bisenieks</i> . . .	117
Frančesko Petrarkas dzīve un daiļrade. <i>Tamāra Fomina</i>	165
<i>Frančesko Petrarka</i> . Nākamajām paaudzēm. (Tulk. Ta- māra Fomina.) . . .	197
<i>Frančesko Petrarka</i> . Canzoniere / Dziesmu grāmata. (Atdzej. Leons Briedis.) . . .	209
Komentāri. <i>Leons Briedis</i> . . .	284

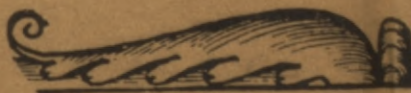
Ag 640 Agrā renesanse: Vita nuova / Dante Aligjēri. Nākamajām paaudzēm; Canzoniere / Frančesko Petrarka; No itāļu un latīņu val. atdzej. un tulk. V. Bisenieks, T. Fomina, L. Briedis; A. Rolova, J. Liepiņš, T. Fomina sarakst. laikmeta raksturojumu un Dantes un Petrarkas dzīves un daiļrades apskatus; L. Brieža koment.; Il. V. Grants. — R.: Zvaigzne, 1981. — 300 lpp., il.

Izdevumā ietverts Dantes Aligjēri (1265—1321) darbs «Vita nuova», Frančesko Petrarkas (1304—1374) liriskas grāmatas «Canzoniere» fragmenti un prozas darbs «Nākamajām paaudzēm».

A 70304—187
M 802(11)—81 185.81.4703000000

A(Itāl)
84.34 Itāl

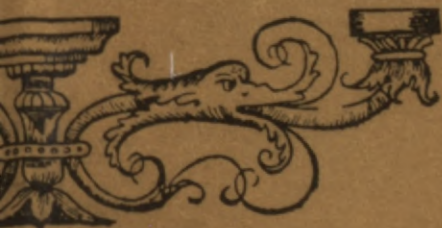

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0304054785

Kontroleksemplärs

9730

1 rbl. 30 kap.

AGRĂ RENESANSE